

T.C.
YENİYÜZYIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

GÜRCİSTAN'IN YENİ JEOPOLİTİĞİ

YÜKSEKLİSANS TEZİ

Hazırlayan
CEM KÜÇÜKALİ

Tez Danışmanı
PROF. DR. YAŞAR HACİSALİHOĞLU

İstanbul - 2015

T.C.
YENİYÜZYIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

GÜRCİSTAN'IN YENİ JEOPOLİTİĞİ

YÜKSEKLİSANS TEZİ

Hazırlayan
CEM KÜÇÜKALİ

Tez Danışmanı
PROF. DR. YAŞAR HACİSALİHOĞLU

İstanbul - 2015

TEZ ONAY SAYFASI

T.C.
YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ ve ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

GÜRCİSTAN'IN YENİ JEOPOLİTİĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Cem KÜÇÜKALİ

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih.....

Tezin Savunulduğu Tarih.....

Tez Oy Birliği/ Oy Çokluğu ile Kabul Edilmiştir.

Unvan ve Adı Soyadı

İmza

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Yaşar HACİSALİHOĞLU

Jüri Üyeleri: Yrd. Doç. Dr. Tülay YILDIRIM

Yrd. Doç. Dr. Mehmet BARDAKÇI

İSTANBUL 2015

GÜRCİSTAN'IN YENİ JEOPOLİTİĞİ

Cem KÜÇÜKALİ

ÖZ

Bu tezde, Gürcistan'ın yeni jeopolitiği, yerel, bölgesel ve küresel güçlerle olan ilişkileri çerçevesinde incelenmiştir. Çalışma, Gürcistan'ın stratejik konumu sayesinde enerji güvenliği ve transferi bağlamında anahtar bir ülke olma potansiyeline sahip olduğunu savunmaktadır. Batının temel problemi, enerjinin transferinde Rusya Federasyonu'na olan bağımlılığını azaltmaktır. Gürcistan, Kafkasya'nın denize açılan tek kapısıdır. Dolayısı ile Gürcistan bu problemin çözümünde kritik bir role sahiptir.

Gürcistan'ın kontrolü demek, tüm Kafkasya'nın ve Orta Asya'nın ticari akışını ve kaynak gelirlerini kontrol etmek demektir. Bu yüzden, enerjiye hâkim olma yarışında bölgesel ve küresel güçleri sahnede görmek hiçte şaşırtıcı değildir. 2008 Ağustos'u aktörlerinin aynı fakat bu kez alanın Gürcistan olduğu yeni bir soğuk savaşın başlangıcı olarak değerlendirilebilir.

Anahtar Sözcükler: *Kafkasya, Gürcistan, Karadeniz, Rusya Federasyonu, ABD, NATO, jeopolitik*

THE NEW GEOPOLITICS OF GEORGIA

Cem KÜÇÜKALİ

ABSTRACT

In this thesis, the new geopolitics of Georgia is studied within the frame of its relations with local, regional and global powers. The thesis argues that Georgia, with its strategic location, has a potential of being a key country in terms of energy security and transfer. The main problem of the West is to lessen its dependency on Russian Federation, at least in energy transferring. Georgia is the only outlet of the landlocked Caspian region to open seas. Thus, Georgia owns a critical role in solving West's problem.

Control of Georgia means the control of the flow of trade and venues of sources for all of the Caucasus and Central Asia. That's why, in the race of controlling energy, it is not surprising to see the global and regional powers on stage. August 2008 can be considered as the beginning of a new cold war whose actors are the same but this time whose field is Georgia.

Key Words: *Caucasus, Georgia, Blacksea, Russian Federation, USA, NATO, geopolitics*

ÖNSÖZ

Yanı başımızda ilgimize muhtaç bir şekilde duran Batum'u gördükten sonra Gürcistan'ı merak ettim. Bir turist olarak orada bulunmanın burukluğu yakın tarihini bilen herkesin paylaşacağı bir duygudur. Araştırdıkça Gürcistan'ın bizim için sadece sıradan bir ülke olmaması gerektiğini anladım. Umarım bu çalışma Türkiye'nin Edirne'si olan Gürcistan'ı daha iyi değerlendirmemize yardımcı olur.

Bu tezi hazırlama fırsatını bana veren Yeni Yüzyıl Üniversitesi'ne sonsuz şükranlarımı sunarım. Sabrına, bilgisine ve mütevaziliğine hayran kaldığım sayın hocam Prof. Dr. Yaşar Hacısalihoğlu'na teşekkür ederim. Çalışmanın son dönemlerindeki panik halimde, yardımlarını esirgemeyen Yrd.Doç.Dr. Tülay Yıldırım'a ve eğitimimde emeği geçen tüm hocalarıma teşekkür ederim. Ekonomik verilerin işlenmesinde ve değerlendirmesinde yardımlarından dolayı Doç. Dr. Cemalettin Kalaycı'ya çalışmanın düzenlenmesinde bana sabırla yardımcı olan Tolga Üçüncü'ye, düzeltme okumalarında yardımlarını esirgemeyen Okt. Bahar Aksu'ya, çalışmam boyunca rahatım için kendi yaşamlarından ödün veren ve her safhada manevi desteklerini esirgemeyen Derya, Bige ve Tolgar'a teşekkür ederim. Çalışma süresince hemen her aşamasında desteklerinden dolayı Ahmet Yamaç'a ve usanmadan her gün "tez bitti mi?" diyerek tezi bitirmemi sağlayan Osman Sağlam'a teşekkür ederim.

Cem KÜÇÜKALİ Haziran 2015

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	viii
EKLER LİSTESİ	ix
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1
1. GÜRCİSTAN JEOPOLİTİĞİNİN ÖZELLİKLERİ	3
1.1. Jeopolitik Kavramı	3
1.2. Enerji Jeopolitiği	6
1.3. Gürcistan'ın Tarihsel Arka Planı.....	11
1.3.1. Eski Çağlarda Gürcistan	12
1.3.2. İran-Gürcistan İlişkileri.....	15
1.3.3. Türk- Gürcü İlişkileri.....	16
1.3.4. Osmanlı İmparatorluğu –Gürcistan İlişkileri.....	17
1.3.5. Rusya- Gürcistan İlişkileri.....	20
1.3.6. İngiltere – Gürcistan İlişkileri ve Trans-Kafkasya'nın Sovyetleşmesine Giden Süreç.....	22
1.4. Gürcistan'ın Jeo-ekonomik Potansiyeli.....	26
1.4.1 Gürcistan'ın Ekonomik Seyri ve Sanayi Analizi.....	26
1.4.2. Ulaşım.....	34
1.4.3. Turizm.....	35
1.4.4. Enerji.....	38
1.5. Gürcistan'ın Jeokültürel Potansiyeli	42
1.5.1. Gürcistan'ın Siyasi Kültürü ve Dış Politikasına Yansımaları	48
1.5.2. Abhazya Sorunu.....	53
1.5.3. Güney Osetya Sorunu ve 2008 Gürcistan- RF Çatışması.....	58

1.5.4 Gül Devrimi ve Saakaşvili Dönemi.....	66
1.5.5. 2012 Parlamento Seçimlerinden Bu güne Gürcü Siyaseti.....	69
1.5.6 Gürcü Siyasetinde Din Faktörü.....	73
2. GÜRCİSTAN'IN JEOPOLİTİĞİNDEN YANSIYANLAR.....	75
2.1. Soğuk Savaş Dönemi Gürcistan'ın Jeopolitiği.....	75
2.2. Soğuk Savaş Sonrası Gürcistan'ın Jeopolitiği.....	79
2.2.1. Gürcistan'ın Yeni Jeopolitiğinde Küresel ve Bölgesel Aktörler ve Hamleleri	88
2.2.2. Rusya Açısından Gürcistan Jeopolitiği.....	91
2.2.3. Türkiye - Gürcistan İlişkileri	99
2.2.3.1. Gürcistan Bağlamında Türkiye'nin Kafkasya Politikasına Genel Bakış	99
2.2.4. NATO'nun Jeopolitik Anlayışında Gürcistan'ın Yeri.....	114
2.2.5. AB-Gürcistan İlişkileri	119
2.2.6. ABD Jeopolitiğinde Gürcistan Faktörü	122
2.3. Gürcistan'ın Yeni Jeopolitiğinde Enerji Hatlarının Yeri	125
2.3.1. Bakü- Tiflis-Ceyhan Boru Hattı (BTC).....	128
2.3.2. Trans -Anadolu Doğalgaz Boru Hattı Projesi (TANAP).....	129
3. GÜRCİSTAN'IN YENİ JEOPOLİTİĞİNDE KARADENİZ'İN YERİ ...	133
3.1. Karadeniz'in Yeni Jeopolitiği ve Karadeniz'de Yeni Güvenlik Anlayışı.....	133
3.2. Geniş Karadeniz'de Türkiye'nin Hamleleri	134
3.2.1. Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİ).....	136
3.2.2. BLACKSEAFOR.....	141
3.3. Rusya Federasyonu ve Karadeniz	144
SONUÇ.....	148
KAYNAKÇA	154
EKLER	

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Gürcistan'ın Ülkeler İtibariyle İhracatı	s.29
Tablo 2: Gürcistan'ın Ülkeler İtibariyle İthalatı	s.29
Tablo 3: Gürcistan'ın Ülkeler İtibariyle Dış Ticaret Dengesi ve İhracatın İthalatı Karşılama Oranları	s.30

EKLER LİSTESİ

EK 1: Gürcistan Siyasi Haritası

EK 2: Gürcistan İdari Bölgeler Haritası

EK 3: Güney Kafkasya Siyasi Haritası

EK 4: BTC Boru Hattı Güzergah Haritası

EK 5: TANAP Proje Güzergah Haritası

EK 6: TAP Boru Hattı Güzergah Haritası

EK 7: Karadeniz Haritası

KISALTMALAR

a.g.e	: adı geçen eser
a.g.m	: adı geçen makale
AA/DCFTA	: Deep and Comprehensive Free Trade Agreement
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
EUMM	: European Union Monitoring Mission
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AKKA	: Avrupa Konvansiyonel Kuvvetler Antlaşması
ATE	: Açık Toplum Enstitüsü
BDT	: Bağımsız Devletler Topluluğu
BİO	: Barış İçin Ortaklık
Bkz	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
BOP	: Büyük Ortadoğu Projesi
BTC	: Bakü – Tiflis – Ceyhan
BTE	: Bakü-Tiflis-Erzurum
CENTRASBAT	: Central Asia Battalion
CIS	: Commonwealth of Independent States
DCFTA	: Deep and Comprehensive Free Trade Area
EIB	: The European Investment Bank
EBRD	: European Bank for Reconstruction and Development
EU	: European Union
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
GUAM	: Georgia, Ukraine, Azerbaijan, Moldova
GUUAM	: Georgia, Ukraine, Uzbekistan, Azerbaijan, Moldova
GYB	: Gürcistan Yurттаşlar Birliği
IFC	: International Finance Corporation
IMF	: International Monetary Fund
INOGATE	: Interstate Oil and Gas Transport to Europe

IFC	: International Finance Cooperation
IFI	: International Federation of Interior Architects / Designers
İTO	: İstanbul Ticaret Odası
KAİK	: Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi
KEİT	: Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı
KfW	: Alman Kalkınma Bankası
KGÖ	: Kollektif Güvenlik Örgütü
M.Ö	: Milat'tan Önce
NATO	: North Atlantic Treaty Organization
OPIC	: Overseas Private Investment Corporation
OSCE	: Organisation of Security and Cooperation in Europe
PARP	: Program Analysis and Review Process
RF	: Rusya Federasyonu
SIPRI	: Stockholm International Peace Research Institute
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
ŞİÖ	: Şanghay İşbirliği Örgütü
TACİS	: Technical Assistance for the Commonwealth of Independent States
TANAP	: Trans Anadolu Doğalgaz Boru Hattı
TAP	: Trans-Adriyatik Boru Hattı
TRACECA	: Trans Corridor Europe-Caucasus-Asia
UNOMIG	: United Nations Observer Mission in Georgia
UNDP	: United Nations Development Programme
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

GİRİŞ

Gürcistan Güney Kafkasya'nın kadim bir devletidir. Yüzlerce yıldır sürüp giden hakimiyet mücadelelerinde, büyük güçler tarafından sürekli yıpratılmış, bölünmüş ve yönetilmiş olan Gürcistan, 1991 yılında bağımsızlığını yeniden kazanmasıyla, enerji transferi ve güvenliği anlamında yıldızı parlamıştır. Batı yanlısı duruşu ve batı kuruluşlarına girme gayretleri, RF'nin bölgeyle ilgili stratejisini zorlamaktadır. Gürcistan'ın Ukrayna'yla birlikte NATO üyesi olmak için sürdürdükleri Batı temelli siyaset, 2008 ve 2014 Rusya askeri müdahalelerini getirmiştir. ABD ve NATO tarafından çevreleme stratejisinin uygulamaya konulduğu düşüncesindeki RF'nin Gürcistan üzerinden Batıya verdiği mesaj, var olan donmuş problemleri çözmek şöyle dursun, Gürcistan'ın toprak bütünlüğü açısından bakıldığında daha da kötü bir duruma düşmesine neden olmuştur.

Avrupa'nın enerji bakımından Rusya'ya bağımlı olması, bölgedeki gelişmeler karşısında elini kolunu bağlayan bir faktördür. AB, Hazar Bölgesi kaynaklarının Avrupa'ya aktarılmasında, Rusya'nın gücünü kırmak adına, transfer ülke olarak seçtiği Gürcistan, Türkiye'yle birlikte, bir transfer ülke konumuna gelmiştir. İç siyasette bile Rusya ve ABD'nin bariz bir yarışta olduğu Gürcistan, renkli devrimlerden payını almıştır. Gül Devrimi'nden bu güne kadar siyasi ve ekonomik anlamda Batının süratli ve kapsamlı yardımlarını alan Gürcistan, ulaşım hatlarını ve altyapısını geliştirmeyi başarmıştır. Ancak ekonomik ya da siyasi istikrar enerji güvenliğinde yeterli unsurlar olmayabiliyor. Gürcistan ve birçok SSCB bakiyesi bölge ülkelerindeki bir Sovyet stratejisi olan böl ve yönet uygulaması, ayrılıkçı hareketlere ve toprak bütünlüğü anlamında ciddi risklere neden olmaktadır. Güney Osetya ve Abhazya'nın 2008 çatışması sonrası Rusya himayesinde bağımsızlıklarını ilan etmeleri, enerjinin transferinde Gürcistan'ı güvenli ülke olma görünümünden uzaklaştırmıştır. Oysa Gürcistan, Kafkasya'nın batıya açılan yegâne deniz kapısıdır. Üstelik Türkiye-Ermenistan ve Ermenistan- Azerbaycan arasındaki gerilim, Azeri petrolünün aktarımında Gürcistan'ı oldukça avantajlı bir duruma sokmuştur.

2008-2015 arası Gürcistan'ın Osetya ve Abhazya sorunlarını tolere ediş şekli ve savaş sırasında ve sonrasında yeterli destek bulamadığı Batıya karşı olan küskünlüklerini dışa vurmaması, izlediği dış siyaset stratejisi değerlendirildiğinde, başarılı olarak algılanabilir. Fakat belki de bundan daha önemli olan gelişme, son dönemdeki Rusya-Gürcistan yakınlaşmasıdır. Elbette ki RF, Gürcistan'ın tıpkı Ermenistan gibi bölgedeki bir uydu devleti olmasını istemektedir ancak gelinen aşama itibarı ile bunun kararını vermek ne Gürcistan'ın ve ne de RF'nin Batıdan bağımsız bir biçimde değerlendirebileceği bir konudur.

Çalışmanın birinci bölümünde jeopolitik ve enerji güvenliği kavramları Gürcistan bağlamında incelenmiştir. İkinci bölümde ise, bu günü çok daha iyi değerlendirebilmek adına Gürcistan'ın tarihsel arka planı, zamanın bölgesel ve küresel güçleriyle ilişkileri dikkate alınarak incelenmiştir. Sovyet dönemi Gürcistan'ın konumu bu günkü jeopolitik durumuyla karşılaştırılırken, sosyo-ekonomik durumu, fırsatları, gücü, siyasi serüveni, problemleri ve potansiyelleri dikkate alınmıştır. Son bölümde ise yerel, bölgesel ve küresel aktörlerin Gürcistan ile ilişkileri, Hazar Havzası ve Karadeniz'deki hamleleri üzerinde durulmuştur.

1. GÜRCİSTAN JEOPOLİTİĞİNİN ÖZELLİKLERİ

1.1. Jeopolitik Kavramı

Özelde Gürcistan'ın genelde ise tüm Kafkasya'nın jeopolitik pozisyonunu anlayabilmek için öncelikle “jeopolitik” kavramı üzerinde durmak gerekiyor. Bu kavramı doğru anlamak ve doğru değerlendirmek, devamlı canlı ve aktif olan “dünya düzeni”ni ve doğan, gelişen ve hatta ölen uluslararası sistem ve dengeleri analiz etmede iyi bir rehber olacaktır.

Her ne kadar özellikle 20. Yüzyılda üzerinde çok daha fazla düşünülen ve teoriler üretilen bir alan olsa da, jeopolitik -adı konulmadan- insanlık tarihi boyunca imkan ve kabiliyetlerini en üst düzeyde kullanmak arzusunda olan devletlerin¹ asla göz ardı etmedikleri bir olgudur.

19.yüzyılın sonundan itibaren güçlü devletlerin hem var olan sömürgelerini korumak ve hem de yeni sömürgeler edinmek maksadıyla birbirleri ile kıyasıya mücadele içerisinde oldukları bir dönemdi. İşte tamda bu mücadelenin ortasında coğrafyayı çok daha dikkatli etüt etmeleri gerektiği gerçeğiyle yüz yüze gelmişlerdi çünkü coğrafya red edilemez bir gerçektir ve eninde sonunda kendini hissettirir.² Biri neredeyse sabit olan ancak öteki sürekli değişen iki kavramın (coğrafya-politika)³ bileşimi olan jeopolitik yirminci yüzyıldan günümüze kadar değişen güçler ve ihtiyaçlar bağlamında sürekli tartışılmış, şekillendirilmiş ve diğer disiplinlerle ilişkilendirilmiş olmasına rağmen, hemen hemen bütün bilimsel çalışmalarda isimleri mutlaka bir şekilde anılan Rudolf Kjellen, Friedrich Ratzel ve Fredrick Jackson bir

¹ İşcan, İsmail Hakkı, “Uluslararası İlişkilerde Klasik Jeopolitik Teoriler ve Çağdaş Yansımaları”, Uluslararası İlişkiler, Cilt 1, Sayı 2 (Yaz 2004), s. 48

² Werner J. Cahnman, -Concepts of Geopolitics, American Sociological Review, Vol. 8, No. 1, 1943, s. 56.

³ Arıboğan, D. Ülke and Bilgin, Mert, “New Energy Order Politics Neopolitics: From Geopolitics to Energieopolitics”, Uluslararası İlişkiler, Volume 5, No 20 (Winter 2009), s.111

bakıma “ön jeopolitik” diyebileceğimiz daha dar kapsamlı tanımlamalar yapmışsalar da, jeopolitiği uluslararası bir doktrin haline getiren isim Karl Haushofer olmuştur.⁴

Uluslararası dinamikler farklı zaman dilimlerinde farklı değişkenler içerdiği için, jeopolitikle ilgili birçok tanımlama yapma gereği ortaya çıkmıştır.⁵ Gottman’a göre Jeopolitik; coğrafi faktörlerin siyasi faaliyetlere etkisinin çalışılmasıdır. Başlangıçta genellikle devlet-coğrafya ilişkisi kuran tanımlamalar, daha sonra realist bir yapıya bürünmüştür. Ancak son zamanlarda daha fazla faktörün karşılıklı dikkate alındığı ve özellikle ürettiğinden daha fazla tüketen güçlü ülkeler için enerji ve ulaşım güvenliğini merkeze koyan ve daha geniş alanları kapsayan tanımlamalar yapılmaktadır.

Terim, tamda bu bağlamda jeopolitikçi düşünür Mackinder; ulaşım yollarını kim kontrol ederse, petrolü ve gazı da o kontrol eder, petrolü ve gazı kontrol eden kalpgahı (heart land) kontrol eder⁶ sözüyle, aslında bu gün ki anlamıyla çok daha kapsamlı ve sınırları aşan bir jeopolitik tanım yapar.

Günümüze gelindiğinde ise yine enerji eksenli jeopolitik haritalar çizen Henry Kissinger ve Zbigniew Brzezinski, Mackinder’i doğrulamaktadır. Hatta daha da ileri giden Brzezinski, istikrarsız bölgelerin ve enerjiye ev sahipliği yapan ülkelerin asla tek bir elde olmaması gerektiğini Amerika’nın küresel üstünlüğü lehine savunurken, mümkün olduğu kadar Rusya Federasyonu’nun bu bölgelerde etkisiz kılınması gerektiğini vurgular⁷.

Öte yandan Samuel P. Huntington, “cesurca” şu iddiayı ileri sürer: ABD’nin daha fazla demokrasi, açık ekonomi ve düzen için, kalıcı uluslararası üstünlüğü olmalıdır.

⁴ Benno Teschke, Historical Materialism, volume 14:1 s.327

⁵ Gareth Winrow Southeast European and Black Sea Studies Vol. 7, No. 2, June 2007, s. 218

⁶ Mackinder, H. J. “The Geographical Pivot of History” in Democratic Ideals and Reality. Norton and Company. New York, U.S.A, 1962. s. 241.

⁷ Zbigniew Brzezinski, Büyük Satranç Tahtası, çev: Yelda Türedi, İnkılap Y.E, 2005, ss. 52-58

Mekan –güç- strateji olguları arasındaki bağlantıları en sağlıklı değerlendiren ülkeler uzun süre ayakta kalabilen ülkeler olmuşlardır. Mekân dendiğinde ise akla elbette ki haritalar gelir. Çünkü mekânın taşıdığı değeri olanca çıplaklığıyla ortaya koyarlar, olanak ve olanaksızlıkları...savaş veya barışı tetikleyen veri kaynaklarıdır ve tarihin tanıklarıdır haritalar.⁸

Jeopolitik anlamda güçlü sayılabilecek devletler, sınırları ötesindeki coğrafyayı kendi lehlerine kullanabilen ülkelerdir. Yerel ve bölgesel ülkeler genellikle yakın çevreleriyle, iç istikrarı sağlamakla ve kendi sınır güvenliklerini garanti almakla uğraşırken, global güçler bir bakıma sınır tanımayan ve tüm dünya haritasını, değişen dengeler ve ihtiyaçlara göre, kendi çıkarlarına hizmet edecek şekilde yeniden çizebilen ülkelerdir. Modern jeopolitik bakış, global vizyondur. Bu olmazsa global politika da yok demektir.

Coğrafya nerdeyse hiç değişmeyen somut özelliğinin yanında devletler tarafından sürekli güncellenmesi gereken politik özelliği de barındırır. Başka bir deyişle aslında mekân diyebileceğimiz coğrafya, çıkar ilişkileri anlamında ortaya koyulmuş tüm gayretlerin ve oyunların politik sahnesidir.

Burada dikkat edilmesi gereken en önemli husus, coğrafya ya da mekân derken aslında tek ve safi bir unsur olarak karaların ya da denizlerin harita üzerindeki yeri değil, aslında onları işleyen, kullanan, paylaşan ve onlar için mücadele eden asıl faktör olan insan merkeze konulmalıdır. Yani, “coğrafi güç” siyasal, ekonomik, askeri, demokratik, kültürel ve teknolojik güç unsurlarının mekânsal etkileşimini ve değerini... insan merkezli yansıtan nitelikler demettir.⁹

Jeopolitik alanında geliştirilen tüm teoriler aslında “coğrafi konum” temellidir. Okunması, analiz edilmesi ve işlenmesi gereken bir bilgi kaynağı olan konum, başarılı iletişim kurulabilmesi mertebesinde cevap verir. Devletler gelecekle

⁸ Y.Hacısalıhoğlu, ”Kuramsal ve kavramsal bir Çözümleme : Mekan-Güç-Çatışma-Jeopolitik, Stratejik Araştırmalar Dergisi / Journal of Strategic Studies 1(2),2008, s. 25

⁹ Yaşar Hacısalıhoğlu.. agm s.33

ilgili potansiyellerini ve olası ihtiyaç ya da tehditleri değerlendirirken hem kendi konumlarını ve hem de başka devletlerin konumlarını değişen zamanla birlikte değişen ve oldukça dinamik olan toplumsal, ekonomik ve askeri stratejileri başta olmak üzere, diğer tüm stratejilerini hesaba katmak zorundadırlar.

Fiziki coğrafya siyasi açıdan tarafsızdır, ancak fiziki coğrafya uygun bir şekilde kullanılabilirse bir müttefike çevrilebilmektedir.¹⁰ Jeopolitiğin tarihi sürecinden bu günlere gelindiğinde daha yalın bir coğrafi çevre idrakinden daha karmaşık bir dünya idrakine doğru gelişen bir algılama kabul görmektedir.¹¹

Devletler artık harita üzerinde çizilmiş olan sınırlarının çok ötesine geçip, yeni coğrafyalarda hâkimiyet kurmak çabalarını bir adım daha öteye götürmüşlerdir. Tamda bu bağlamda cevaplanması gereken sorular, aslında devletlerin ve onlar adına politika yapıcıların içinde buldukları jeopolitik ve jeostratejik bir yarışın geleceğini belirlemektedir. Devletlere bu yarış içerisinde görece üstünlük sağlayacak yerler nerelerdir, bu bölgelerde hakimiyet en optimal biçimde nasıl kurulabilir, ve kurulan bir hakimiyet nasıl korunabilir soruları kara, deniz ve hava jeopolitiğinin, küresel, siyasi ve askeri stratejileri geliştirme sürecinde¹² politika yapıcıları tarafından titizlikle cevaplandırılması gerekir.

1.2. Enerji Jeopolitiği

Başlangıçta sadece askeri stratejiler anlamında kullanılan jeopolitik, günümüzde daha çok enerji kaynaklarının güvenliği ve enerjiye en kolay ve ekonomik şekilde ulaşmanın yolları anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Enerjinin kısaca yeryüzündeki insan hayatının ve toplumsal yaşamın temel girdisi olarak¹³ tanımlandığında bunun nedeni en çarpıcı biçimde anlaşılmış olacaktır.

¹⁰ Senem Öztürk, Jeopolitiğin Rusya Federasyonu'na Etkilerinin Kuzey Kafkasya-Gürcistan-Güney Osetya Çerçevesinde İncelenmesi, Güvenlik Stratejileri, Yıl : 9 sayı : 17, s.203

¹¹ Ahmet Davutoğlu, Stratejik Derinlik, Küre Yayınları, İstanbul, 2012, s. 97

¹² Ahmet Davutoğlu.. A.g.e , s. 103

¹³ H.Alparslan ÖZMEN, Enerji Güvenliği Politikaları ve Kırım, Bilgesam, IESC, 2014 s.765

Jeopolitiğin tüm coğrafi ve beşeri unsurlarını bir arada işlemeyi gerektiren enerji jeopolitiği, yeni kaynaklar bulunana kadar hem bilim adamlarının hem de geleceğini garanti altına almaya çalışan güçlü ya da güçsüz olsun tüm devletlerin zihinlerini meşgul etmeye devam edecektir.

Brzezinski'ye göre jeopolitik anlamda en fazla risk altında olan ülkeler ya enerjiye ev sahipliği yapan ya da kendinden çok daha güçlü devletlere komşu olan ülkelerdir. Oysa bu nitelemenin sınırları artık “transit ülkeler”i de kapsamaktadır. Enerji jeopolitiği dendiğinde, üreten-tüketen ilişkisinin yanı sıra, enerji yollarında bulunan transit ülkeler de artık ilk akla gelen aktörler olmuştur.

Gerek en güvenli rotaların seçilmesi ve gerekse taşımacılığın ekonomik olması açısından geçmişte dikkate alınmayan devletler, bu gününün değişen dengelerinde tam anlamıyla bir mücadele sahası haline gelmişlerdir.

“Mekân” ve “güç” kavramlarının çatışma olgusuyla buluşması mekanın ekonomi politisinin yürüngesindedir. Bu durum dünya genelinde çatışma alanlarının oluşumunun nedenidir. Mekânının ekonomi politisinin köşe taşlarını, doğal kaynaklar ve pazar/piyasa imkânları oluşturur. Bu imkânlar aynı zamanda ekonomik sorunların aşılmasının çözümü¹⁴ olmakla birlikte doğal kaynakların paylaşımı ve ekonomik kaygıların neden olduğu çatışmaların da sebebi olabilir.

Enerji güvenliğinin giderek artan bir oranda önem kazanması kaçınılmaz olarak, enerji kaynaklarına sağlıklı erişimi sağlayacak enerji politikalarının oluşturulmasını zorunlu kılmıştır. Bu anlamda devletlerin coğrafi mekan içinde ele alınması, yani jeopolitik olarak değerlendirilmeleri elzem olmuştur.

Soğuk savaş yıllarında ABD öncülüğündeki NATO'nun SSCB'yi çevreleme politikası, nasıl ki nükleer güce sahip olmayan devletleri de içine almışsa, bu güne gelindiğinde ciddi anlamda enerji üretimi olmayan Gürcistan ve Türkiye bu kez de

¹⁴ Yaşar Hacısalihoglu, A.g.m s. 41

enerjinin hem RF'nin tekeline girmemesi ve hem de güven içinde batıya ulaşması için ABD ve AB jeopolitik değerlendirmesinde eskisine nazaran artık çok daha önemlidir.

Ortadoğu ve Kuzey Afrika küresel petrol rezervlerinin yarısından fazlasına ve doğal gaz rezervlerinin de yarısına ev sahipliği yapmaktadır.¹⁵ Bu alanlara özellikle küresel güç olma iddiasında olan ülkelerin kayıtsız kalması elbette ki beklenemez. Özellikle son yüzyılda yaşanan soğuk ve sıcak çatışmalara bakıldığında doğrudan ya da dolaylı olarak sebebin mutlaka enerji olduğu görülebilir.

Sanayi devriminden bu güne kadar gelişen süreçte, enerji jeopolitiği dendiğinde, enerjinin üretilmesi, güvenli bir şekilde transferi ve en ekonomik şekilde pazarlanması, küresel istikrar ve güvenlik anlamında kontrol altında tutulması akla gelmektedir. Özellikle yerel ya da bölgesel krizlerde aniden tahammül edilemeyecek seviyelere çıkan fiyatlar, ya da sıcak çatışmalar sebebiyle kesintiye uğrayan enerji nakli, enerji jeopolitiğinin öneminin en iyi anlaşıldığı dönemler olmuştur.

Teknolojinin gelişmesi ve artan nüfusun ihtiyaçlarını karşılama anlamında gitgide daha fazla enerji bağımlısı olan ülkeler için, üretmese bile enerjiye güvenli ve sürekli bir biçimde ulaşma mecburiyeti içinde bulunduğumuz yıllarda özellikle kendini çok daha fazla hissettirmeye başlamıştır.

Doğal gaz ticareti küresel bazda 2013 verilerine göre %1,8 artış göstermiştir. Doğal gazın boru hatlarıyla taşınması ise %2,3 artmıştır ki bu taşımacılığın liderliğini % 12 lik artışla Rusya Federasyonu yapmaktadır. İthal eden ülkelere bakıldığında ise başı AB ve Çin çekmektedir. Almanya'da % 14 lük, Çin'de ise %32,4 lük bir nispi artış söz konusudur. Petrole gelince; İngiltere, Norveç, Suriye ve Avusturya'da düşerken ABD tüketimde yine +400.000 b/d ile dünya lideri ve hemen ardından +390.000 b/d ile Çin gelmektedir. Dünya düzeyinde talebin hızla artmasına rağmen

¹⁵ Cenk Sevim, "Küresel enerji jeopolitiği ve enerji güvenliği", Journal of Yasar University 2012, s.4385

üretimde 2012 yılıyla karşılaştırıldığında, 2013 yılında sadece %0,6 lık bir artış söz konusudur.¹⁶

Yukarıdaki tablo sadece bir yıllık veriler arasındaki farkı göstermektedir. (2012-2013) Sadece buradan hareketle bile dünyadaki dengelerin ne denli enerji jeopolitiği merkezli olduğunu anlamak mümkündür.

Enerji bağımlısı dendiğinde akla üretim ve nüfus geliyor. Enerjiye duyulan ihtiyaç bu iki faktörün yükselmesine paralel olarak arttığı düşünüldüğünde ilk akla gelen ülkeler; Çin, Hindistan, ABD ve AB ülkeleridir. Eğitim seviyesi ve demokrasi anlayışı arttıkça insanların talepleri artmaktadır. Bu durum enerji üreten devletleri bir piyasa gücünden çıkarıp, siyasi bir güç haline getirmektedir. Her ne kadar başta AB ülkeleri ve ABD olmak üzere enerji bağımlısı ülkeler fosil yakıtlara alternatif, güneş enerjisi, rüzgâr enerjisi ve nükleer enerji alanlarına yönelmek isteseler de hala fosil yakıtların yerini tutabilecek verimlilikte ve güvenlikte üretim sağlayamamışlardır.

Enerji jeopolitiği dendiğinde özellikle istikrar ve güven ilk akla gelen faktörlerdir. Çünkü üretim olarak çok az bir paya sahip olan bir ülke bile en küçük bölgesel tehditte petrol ya da doğal gaz fiyatlarının sıçramasına sebep olmaktadır. Buna en anlaşılır örnek Ekim 2007 de Türkiye'nin Kuzey Irak'taki PKK kamplarına karşı operasyon yapacağını duyurmasıyla birlikte, petrolün varil fiyatının ay sonu itibarı ile 87.40 Dolar'dan, 93.53 dolara çıkmasıdır. Üstelik bakıldığında, Türkiye bir petrol üreticisi değildir ve Kuzey Irak dünya piyasasındaki günlük ortalama 85 milyon varil üretimin sadece 3 milyon varilini karşılamaktadır. Bu dalgalanmaları anlamak, aslında bir bakıma enerji jeopolitiğini anlamaktır.¹⁷

Doğal kaynakları bakımından oldukça zengin olan Orta Asya ve Hazar Bölgesi Ülkeleri, ekonomik potansiyellerinin yanısıra doğuyu ve batıyı birbirine

¹⁶ BP “Statistical Review of World Energy”, Haziran 2014, ss. 8-22

¹⁷ Carlos Pascual, “Geopolitics of Energy: From Security to Survival”, s.2

bağlayan ve bu anlamda bir geçiş koridoru olan coğrafyası ile¹⁸ batıyı doğal gaz ve petrolle beslemesi açısından giderek artan bir öneme sahip olması, bu ülkeleri aynı zamanda büyük güçlerin bir mücadele alanına çevirmiştir. Hazar petrollerinin ve bölge doğalgazının Avrupa pazarlarına ulaştırılmasında bir stratejik kapı görevi üstlenmiş olan Gürcistan'a, RF'nin 2008 deki müdahalesi, bu mücadelenin aslında her an bir sıcak çatışmaya dönüşebileceğinin de en taze örneklerinden birisidir.

Jeopolitik ve ulusal güvenlik dendiğinde artık politika yapıcılardan tutun da bir ülkenin vatandaşlarına kadar herkes bilinçli ya da bilinçsiz, planlı ya da doğaçlama, bir şekilde enerji jeopolitiğinin kapsama alanı içindedir. Tıpkı geçmişte olduğu gibi gelecekte de stratejilerin merkezinde olan enerji, kimilerine kaybettirecek, kimilerine kazandıracak, kimilerine yeni müttefikler sağlarken kimilerine ise gelecekleri adına alt etmeleri gereken düşmanlar sunacak. Durdurulamaz şekilde artan talep, sadece ithal eden devletlerin yeni projeler üretmesini zorunlu kılmıyor aynı zamanda üretici ülkelerin de kendi iç enerji politikalarını sürekli güncellemelerini gerektiriyor.¹⁹

ABD nin Afrika yer altı kaynaklarına ve Ortadoğu petrollerine ulaşımının Sovyet Rusya tarafından tehdit edildiği algısının oluşmasıyla birlikte ilk kez 1980 yılından itibaren popüler olan "kaynak savaşları" terimi kullanılmaya başlandı.²⁰ Aradan 35 yıl geçmiş olmasına rağmen ABD açısından tek değişen faktör Afrika'da hâkim olan gücün Çin olması ve RF'nin Kafkasya bölgesindeki enerji akışını kontrol etme çabası. RF'nin bu çabası sadece bölgede istikrar isteyen ABD için değil, enerjiye sürekli, mümkün olduğu kadar ucuz ve güvenli yollardan ulaşmak zorunda olan AB merkezli Avrupa için de bir tehdit algısı oluşturmaktadır.

¹⁸ Eder İşcan, İsmail Hakkı, "Uluslararası İlişkilerde Klasik Jeopolitik Teoriler ve Çağdaş Yansımaları", Uluslararası İlişkiler, Cilt 1, Sayı 2 (Yaz 2004), s. 48

¹⁹ S.Ladislaw, M.Leed, M.A Walton, "New Energy New Geopolitics: Balancing Stability and Leverage", CSIS, Nisan 2014, s.44

²⁰ Philippe Le Billon, "The Geopolitical Economy of Resource Wars", 2004 s.1

Enerji zengini ya da enerji transferinde köprü olan ülkeler halkına temel hizmetleri sunabilmek için iyi dizayn edilmiş kurumlara... ekonomik büyümeye ve istikrara ihtiyaç duyar.²¹ Kafkasya'nın ve dolayısı ile bölgedeki enerjinin batıya açılan kapısı olan Gürcistan'ın da istikrar ve güveni yine batı açısından son derece önemlidir.

Küresel enerji ihtiyacına paralel olarak üretimindeki artış devam ettiği müddetçe enerji rotalarının korunmasına olan ilgi de aynı oranda artacaktır. AB nin RF yi enerji transferinde Gürcistan üzerinden bypass etme çabasına, RF yine Gürcistan üzerinden cevap verdi. Yeni projelerle anılan Gürcistan yakın gelecekte bölgedeki enerji jeopolitiği tartışmalarında mutlaka hatırı sayılır bir yer tutacaktır.

1.3. Gürcistan'ın Tarihsel Arka Planı

Çalışmanın bu bölümünde Gürcistan'ın ayrıntılı tarihini vermek yerine, daha çok, zamanın güçleri ile olan ilişkileri temel alınmıştır. Tarihi bu şekilde ele almanın, bu günkü olayları ve dengeleri anlamada ve analiz etmede daha faydalı olacağı düşüncesindeyim.

Gonio kalesi bu gün Acarya Bölgesinde, Batum'a giderken pekte ilgi çekmeyen bir yapıdır. Klasik kale anlayışının aksine bir tepeye veya bir geçide değil de sanki korunması çok zor olmasına rağmen öylesine yolun kenarına yapılmış bir kale gibidir. Oysa Gonio kalesi etrafı bataklık olan, bu yüzden de ulaşılması çok zor olan bir kaleydi. Ancak kaleyi ilginç kılan bunlar değildi. Gonio kalesi adeta Gürcistan'ın tarihini anlatan bir semboldür. Kaleyi Romalılar yapmış. Ardından sırasıyla, Selçukluların, Osmanlıların ve Rusların hâkimiyetine geçmiş. Daha sonra Rus İmparatorluğu bünyesindeki Gürcistan'ın idaresine girmiş. Bu gün ise Gürcistan Devleti sınırlarında bulunan "Müslüman" Acarya Özerk Cumhuriyeti'nin kontrolündedir. Bu gün Müslüman bir bölgede olan kalede, zamanında Hristiyanlığın

²¹ C.P. David, J.F.Gagne, "Natural Resources: A source of Conflict", CIC, 2006-2007, s. 12

Gürcistan'da yayılmasını sağlayanlardan ve “On İki Havari”den biri olan Aziz Matthias’ın mezarının olduğuna inanılır.

Ne kadar ilginçtir ki bölgede birliği sağlamayı başaran ve bu gün hala saygı ve şükranla anılan üç krallığın haricinde, bu güne gelinceye kadar Gürcistan’ın kaderinin belirlenmesinde devamlı yakın ya da uzak coğrafyalardaki güçlü devlet ve imparatorlukların etkisi olmuştur.

Kadim halkların yaşadığı bilinen bölge, karanlık çağlardan bu güne kadar sürekli etnik ve dinsel çatışmaların merkezinde olmuştur. Ciddi manada birliğini bir türlü sağlayamadığından, sancılarını bu gün bile hissettikleri karar alıcı değil, alınan kararları uygulamada uluslararası sahnenin küçük aktörü olma rolünü devamlı üstlenmiştir.

Gürcistan, geçmişte özellikle verimli toprakları, çekici iklim özellikleri ve ticaret yollarının merkezinde bulunması nedeniyle ilgi odağı olmuştur. Ancak ilerleyen çağlarda, bu kez çatışma sebepleri önce dinsel mücadeleler daha sonra ise bulunduğu hassas stratejik konumu olacaktır.

Bu güne gelindiğin de bile tarihin tekerrür ettiği değil de, adeta hala aynı sebep ve sonuç ilişkilerinde yaşandığı bir bölgeden bahsedebiliriz. Yine iç barış ve huzurunu sağlayamamış, eski şehir krallıklarını andıran özerk ve otonom bölgeler, yine din eksenli potansiyel çatışma alanları, Transkafkasya’nın vazgeçilmezi olan jeopolitik konumu, enerji nakil anlamında Batı’nın can damarı olması ve elbette tüm bu nedenlerden, bölgesel ve küresel güçlerin ortasında mücadele alanı olan bir ülke.

1.3.1. Eski Çağlarda Gürcistan

Arkeolojik buluntulara bakıldığında, Bu günkü Gürcistan coğrafyasında ilk insanın izinin yaklaşık olarak günümüzden 1.400.000 yıl öncesine değin uzandığı söylenebilir. (Alt-Paleolitik Çağ) Gürcistan tarihi ise yaklaşık olarak 2700 yıl

öncesine kadar uzanmaktadır.²² Bu anlamda dünya tarihine yön vermiş hemen hemen bütün devletlerin tarihlerinin bir yerlerinde Gürcülerin olması hiçte şaşırtıcı olmamalı.

İlk yazılı kaynaklara bakıldığında Hititler, Urartular ve Asurlular ile ilişkide oldukları anlaşılır. İlk zamanlar bölgede bir çok siyasi birlik kurmuşlardır. (13yy, 8yy., 7 yy ve 6. yy) Bunların en önemlileri Kolhit Krallığı (Batı Gürcistan), Diyaşuki Krallığı (Doğu Gürcistan'ın bir kısmı, Erzurum, Bayburt, Gümüşhane ve Trabzon), Muski Krallığı (Frikya bölgesinde)²³

Ancak tarihi kaderleri belki de ilk Yunan kolonileri ile başlar. Bugünkü Gürcistan dediğimiz bölgeye gelen Yunanlılar küçük ticaret kolonileri kurarlar ve daha sonra bu kolonilerin büyümesiyle 4. Yüzyılın sonlarına gelindiğinde klasik anlamda ilk Gürcü krallığı diyebileceğimiz İberia kurulur. Karadeniz kıyı şeridinde hâkim olan Kolhi Krallığı ve daha iç kesimlerde hâkim olan İberia Krallığı Romalılar tarafından yıkılmıştır.

Bu gün hala bölgede Romalıların kalıntıları vardır. İlk önceleri zayıf ahşap kaleler kuran Romalılar daha sonrasında tüm ticaret yollarını kontrol altında tutmak için çok güçlü kaleler yapmışlar ve hatta bunlara en iyi lejyonerlerini yerleştirmişlerdir. İç kesimlere kadar hâkimiyetini ilerletmiş olan Romalılar daha ziyade Karadeniz kıyılarını kontrol altında tutmaya önem göstermiştir.²⁴ İlk bakışta askeri faaliyetler olarak başlayan Roma hâkimiyeti daha sonraki yıllarda üçe ayrılmış Gürcistan topraklarına pozitif anlamda çok katkıda bulunmuştur.

Askeri, politik, ekonomik eğitim, kültür, madencilik ve tekstil alanlarındaki ilerlemeler sadece Gürcü bölgesinde değil, Suriye ve Mısır'a kadar uzanan

²² R.Deniz Özbay, "Gürcistan Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Türkiye İle İlişkileri", İstanbul 2014, s. 23

²³ R.Deniz Özbay.. a.g.e, s.25

²⁴ G.Gamkrelidze, "Researches in Iberia-Colchology", Center of Archaeology of Georgian National Museum, s. 152-160

coğrafyada yankı bulmuştur. IV. yüzyılda Poti’de bir akademinin varlığı bilinmektedir.²⁵

Altıncı yüzyıldan itibaren bu kez Romalıların misyonunu Bizans devralmıştır. Çetin mücadeleler yerine daha çok ticari ve dinsel anlamda ilişkiler kurulmuştur. Bu dönemde Gürcistan yine iki güç arasında seçim yapmak zorunda kalmıştır: İran ve Bizans.

Ancak Roma hâkimiyetinin bitmesinden sonra özellikle Kolhi ve Kartveli birleşmesiyle birlikte yine siyasi bütünleşme yoluna giden bölge, Kartli Kralının Hristiyanlığı kabul etmesinin ardından tercihini Bizans’tan yana kullanmıştır. Bu yakınlaşma ise Bizans’ın Kafkasya’da etkili olmasını sağlamıştır.

Roma, Bizans ve Trabzon Rum İmparatorluğu etkisiyle bölgede birçok “Kıyı– savunma” şehirleri kurulmuştur. Ancak ilerleyen zamanda bu şehirler Asya-Avrupa arasında önemli ticaret noktaları oldular.²⁶ G. Gamkrelidze, bölgedeki arkeolojik bulgulardan bahsettiği eserinde çok ilginç bir bulguya da değinir. Natekhebi yerleşim bölgesinde (bu günkü Poti’nin güneyi) bulunan Kolhi yapısı amforaların diplerinde petrol kalıntısı bulunmuştur. Kırım’da Kerç Yarımadası’ndakilere benzemeyen bu çömlekler petrolün bölgeye has biçimlerde kullanıldığını göstermektedir. Hatta aynı çömlekler Sinop’ta ve Varna’da da bulunmuştur.²⁷

Burada Trabzon merkezli bir Krallık kurulmasında Gürcü Kraliçesi Tamara’nın etkisinden bahsetmek gerekiyor. Latin İstilasından sonra Bizans’tan kaçan ve Trabzon Rum İmparatorluğunun kurucusu olan Aleksios Komnenos, Gürcü Kralı kızı Rusudan’ın oğludur. Bu akrabalık ilişkisi, devletin kuruluşunda Gürcü

²⁵ M.Gül, “Türk-Gürcü İlişkileri ve Türkiye Gürcüleri”, SAÜ Fen Edebiyat Dergisi,2009-1, ss. 77-78

²⁶ M.Gül.. A.g.m, s. 160

²⁷ Gamkrelidze, 1987, ss. 97-117

Kraliçesi Tamar'ın yardımlarının alınmasında etkili olmuştur.²⁸ Ve doğaldır ki devam eden yıllarda her anlamda bir dostluk ilişkisi de kaçınılmaz olmuştur.

1.3.2. İran-Gürcistan İlişkileri

Bölgedeki güçlerden bahsederken İran'ın etkisinden de bahsetmek gerekir. İlk çağlardan beri komşu halkların özellikle ticaret, el zanaatları askeri, teknoloji ve din anlamında yakın ilişkide oldukları bilinir.²⁹ Arkeolojik buluntular da Gürcü halklarının ve İran halklarının aynı dinsel öğelere sahip olduklarını göstermektedir.

Gürcistan, 4. yüzyıl başlarından itibaren yaklaşık 300 yıl boyunca Bizans ve Pers İmparatorlukları arasındaki çatışmalara sahne olmuştur. Gürcistan'ın batısındaki Lazika Krallığı, Bizans'ın denetimi altına girerken, Doğu Gürcistan'daki Kartli Krallığı ise İran'ın egemenliğine girmiştir.³⁰ Kartli Krallığı'nın hâkimiyet alanında devlet yönetiminde Sasani sistemleri adapte edilmiştir. Hatta bir dönem bu dostluk Roma – Sasani ve devamında Roma-Pers mücadelelerinde Gürcü Kralları İran lehine kampanyalar yürütmüştür. Ancak Hristiyanlığın kabulünden sonra dünya hâkimiyeti kurmak isteyen iki güç arasında bir köprü olmuştur.³¹

Nerdeyse hiç ara vermeksizin sürekli güçlü devletlerin arasında kalmış olan Gürcüler, önce her iki tarafı da idare etme yolunu benimsemişler ancak daha sonradan zamanın şartlarına göre neticede bir tarafı tercih etmek zorunda kalmışlardır.

16.yy itibarı ile Kafkasya hâkimiyeti kurmak peşinde olan iki güç vardı. Batı kısmını kontrol eden Yunan, Roma ve Bizans'ın yerini bu kez Osmanlı İmparatorluğu almıştı ve karşılarında Safevi Devleti vardı. Gürcistan yine bir

²⁸ tr.wikipedia.org (erişim tarihi: 20.05.2015)

²⁹ Fatema Soudavar Farmanfarmian, "Georgia and Iran: Three Millennia of Cultural Relations An Overview", Journal of Persianate Studies, ss. 3-8

³⁰ R.Deniz Özbay, "Gürcistan Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Türkiye İle İlişkileri", İstanbul 2014, s. 27

³¹ G. Alasania, "Georgia and the West", s.15

çatışmanın ortasında kalmıştı. Aslında her iki güç de Gürcistan'ı tam anlamıyla kontrol altına almak için “geçici” Amasya Antlaşması'na kadar sürekli savaş halindeydi. (1514-55, 1578-90, 1602-18, 1623-39)

18. yüzyıla gelindiğinde ise İran'ın asıl düşmanı Afganlar olmuştu ve üzerlerine gelecek akınlardan korunmak maksatlı devamlı Gürcüler'le ittifak halinde olmayı seçecekti. 1716 da Kartli Kralı'nın İslamiyet'i kabul etmesiyle, İran Kartli Kralı'nı tanımış ve ona Azerbaycan bölgesini vermiştir. Fakat daha sonraları Afganlılarla devam eden savaşlar sırasında Osmanlı imparatorluğu tarafından Kartli tamamen işgal edilmiştir. Krallık bugünkü Gürcistan'ın büyük bir bölümünü Türkiye'nin az bölümünü, Ermenistan'ın kuzeyini ve Azerbaycan'ın kuzeybatı topraklarını kapsıyordu.

16. ve 18. yüzyıl başlarında Safevi Devleti'ne bağlı olan krallık toprakları daha sonradan 1724 te Osmanlı ve Rusya arasında ilk dostluk antlaşması olarak tarihe geçen İstanbul Antlaşmasıyla paylaşılmıştır. Fakat bu durum Rusya'nın bölgedeki varlığını da meşrulaştırmakla kalmamış³² aynı zamanda Rusya'nın güneye inmesine de vesile olmuştur.

1.3.3. Türk- Gürcü İlişkileri

Gürcistan'a ilk akınlar Selçuklular zamanında daha çok keşif amaçlı olmuştur. Daha sonraları, Bölgenin verimliliğini gören Selçuklu boyları buraya akınlar yapmıştır. Önce Çağrı Bey, ardından Sultan Alparslan'ın “Rum Gazası” neticesinde hem Bizans hâkimiyetine son verildi hem de stratejik yerleşimler ele geçirildi. Sultan Alparslan Gürcistan'a iki sefer yapmıştır ve ikinci seferinde tam anlamıyla hâkimiyeti altına almıştır. Burada tarihte daha birçok kez karşılaştığımız bir Gürcü politikasına şahit oluyoruz. Sultan Alparslan Gürcü Kralı Bagrat'ın yeğeni

³² Ç.Kartal, “Gürcistan ve Türkiye İlişkileri”,Yüksek Lisans Tezi, Edirne, 2007, s. 25

ile evlenmiş ve böylece Bagrat güçlü bir müttefike sahip olmuştu. Bu akrabalık neticesinde Alparslan da onun krallığını tanımıştır.³³

Yaklaşık 70 yıllık Selçuklu hakimiyeti Melikşah'tan sonra bitmek tükenmek bilmeyen iç karışıklıklar yaşayan Selçuklular Haçlı seferlerinin de etkilemesiyle Güney Kafkasya bölgesinde gücünü kaybetti ve bunu fırsat bilen Kral David (Kurucu David) tekrar Gürcü birliğini sağlamış ve devamında bir Müslüman şehri haline gelmiş olan Tiflis'i de almasıyla Selçukluları bölgeden uzaklaştırmıştır.

Daima etrafındaki güçlü devletlerarasındaki çatışma bölgesinde dikkatli ve dengeli siyaset sürdürmüş olan Gürcüler hiçbir zaman uzun süre işgal altında kalmamalarını bir bakıma fırsatları değerlendirme ve bağımsızlıklarına düşkün olmalarına bağlıdırlar. Kafkasya'nın en eski milletlerinden biri olan Gürcüler, Bizans'ın güç kaybetmekte olduğunu görerek Alparslan dönemiyle birlikte Selçuklu hâkimiyetini kabul ettiler. Bununla birlikte bağımsızlık için devamlı fırsat kolladılar ve Selçukluların zayıflamaya başlamasıyla birlikte³⁴ harekete geçtiler. Avrupalı ve Haçlı askerlerin de yardımıyla Digori Savaşı neticesinde Selçuklu hâkimiyetine net olarak son vermişlerdir.

Ancak tarih sahnesindeki Gürcistan'ın rolü bu kez stratejik açıdan çok farklı bir boyuta taşınmıştı. Gürcistan bu başarıdan sonra bölgede çok önemli bir güç haline gelmekle kalmayıp aynı zamanda Hristiyanlığın doğudaki bir kalesi olmuş³⁵ ve yine ciddi manada Rusya ile ilişkiler kurmaya başlamıştır.

1.3.4. Osmanlı İmparatorluğu –Gürcistan İlişkileri

Her ne kadar bazı batılı kaynakların Osmanlı- Gürcü ilişkilerinin II. Murat dönemine kadar dayandığını söylese de, Osmanlı kaynakları bunu ciddi manada

³³ Nebi Gümüş “Selçuklu-Gürcü İlişkileri, <http://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=366872> erişim tarihi: 16.04.2015

³⁴ A.g.e <http://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=366872> erişim tarihi: 20.04.2015

³⁵ M.Gül, “Türk-Gürcü ilişkileri ve Türkiye Gürcüleri, SAÜ Fen Edebiyat Dergisi,2009-1, s.80

doğrulamamaktadır. Gürcistan açısından Fatih Sultan Mehmet yaklaşık 300 yıl sürecek olan bir Osmanlı hâkimiyetinin başlaması anlamındaki bir isim olmuştur.

İlk ve en önemli vaka elbette ki 1453’de İstanbul’un fethi olmuştur. Nerdeyse tüm dünyayı bir şekilde etkileyen bu vaka Gürcistan’ı doğrudan tehdit eden hayati bir olaydı. Öncelikle ticari anlamda Güney Kafkasya’ya çok ciddi bir darbe vurulmuştur. Gürcistan’ın batıyla olan ticari bağı bir anda kesilmiştir.

Birliğini ve huzurlu ortamını bir nebze olsun inşa etmiş olan Gürcistan, şimdi de yeni bir Türk- İslam tehdidi ile karşı karşıya kalmıştı. Olası işgali önleme anlamında derhal ittifak arayışına giren VIII. Giorgi, Ermenilerle, Trabzon Rum Pontus İmparatorluğu’yla ve Papalık’la, Osmanlı’nın elinden İstanbul’u almak için bir haçlı seferi düzenlemek istediye de bu girişim başarılı olamamıştır. Yine de böyle bir ittifak kurma çabası Gürcistan’ın coğrafyası dışındaki güçlerle kendi sınırlarını, ticaretini ve güvenliğini sağlamak için ilk ciddi ve kapsamlı girişimi olarak kabul edilebilir. İstanbul’un fethi Gürcistan’ın ilk travması olmadı. İkinci ve daha ağır darbeyi 1461 yılında Fatih’in Trabzon Rum Pontus İmparatorluğu’na son vermesiyle aldı. Fatih’le birlikte bölgeye yerleşen Osmanlı hâkimiyetinin etkinliğini artırmasıyla Gürcistan çevresindeki desteği de kaybetmekle³⁶ kalmamış, devam eden yıllarda artık doğuda İran’ın batıda ise Osmanlı’nın hâkimiyet kurma çabaları arasında kalmıştır.

Fatih’in Avrupa-Asya arasındaki tüm doğu ticaret yollarını ve stratejik bölgeleri hâkimiyet altına alma çabası, Güney Kafkasya’nın içlerine doğru ilerlemesine neden olmuştur. Süratle artan Osmanlı etkisini ve ilerleyişini durdurmak adına Batı, bir Gürcistan- İran ittifakını³⁷ kurmaya çalışmışsa da bu sadece yıllarca sürecek irili ufaklı bölgesel çatışmalar altında ezilen bir Gürcistan coğrafyasının doğmasına neden olmuştur.

³⁶ M.Gül.. a.g.m. s.84

³⁷ Uzunçarşılı, 1964 s. 23

Fatih'ten sonra bölgeyle yakından ilgilenen Padişah, şehzadeliği döneminden beri Gürcistan içlerine akınlar düzenleyen ve hatta oradan topladığı güçlerle İran sınırlarında faaliyet gösteren Yavuz Sultan Selim olmuştur. Yavuz 1508'e kadar yaptığı seferlerle, Canet ile Kutaisi bölgelerini Trabzon Eyaleti'ne katarak, hem Batı Gürcistan'ın fethini tamamlamış ve hem de İran'ın bu bölgeye girmesini önlemiştir.³⁸

Selim'den sonra zaman zaman Gürcü beylerinin eline geçen doğu bölgelerinin kalıcı fethi ise Kanuni zamanında gerçekleşmiştir. Kanuni bölgede bir çok yeni sancak kurarak ticari, dini, askeri ve kültürel anlamda batıdan sonra Gürcistan'ın doğusunda da izleri bu güne kadar devam edecek olan bir yapılanmayı başlatmıştır.

1576-1590 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu ve Safeviler arasında devam eden bölgede hâkimiyet kurma mücadelesinde, Osmanlı İmparatorluğu, Hazar Denizi'nde bir donanma bulundurmasının yanı sıra Gürcistan ve Azerbaycan'ı Osmanlı'ya bağlama başarısını göstermiştir. Ancak Gürcü halkı için değişmeyen bu mücadele yine bölgenin iki güç arasında doğu-batı şeklinde bölünmesiyle sonuçlanmıştır. (doğu kısımlar İran'ın denetimine geçerken batı kısımları Osmanlı himayesine girmiştir.) Bu dönemde Gürcü beylikleri İslamiyet'i kabul etmiş görünerek siyasal varlıklarını sürdürmüşlerdir.³⁹

17.yüzyıla gelindiğinde Gürcistan üçe ayrılmıştır. Kartli Krallığı, Kahetya Krallığı ve İmeretya Krallığı. Kartli ve Kahetya Krallıkları İran denetimindeyken, İmeretya Krallığı Osmanlı denetimine girmiştir. Genellikle Karadeniz kıyılarına hâkim olan Osmanlı İmparatorluğu idi. Bölgeye hâkim üç prenslik Osmanlı'ya haraç vermek suretiyle bağlıydılar.

³⁸ M.Gül. a.g.m. s.85

³⁹ R. Deniz Özbay, Gürcistan Sosyo –Ekonomik Yapısı, Dünya ve Türkiye ile ilişkileri, İTO, İstanbul 2014, s.32

1783 yılına gelinceye kadar Gürcistan, Osmanlı-İran arasında sürekli bir mücadele alanı olmanın dışına çıkamamıştır. Ara sıra bu devletlerin zayıflıklarından veya farklı bölgelerdeki savaş halinde bulunmalarından faydalanarak küçük çaplı da olsa birlikteliğini sağlamış ya da bazı topraklarını geri almışsa da hiçbir zaman tam anlamıyla bir birlik sağlayamamıştır. Sonunda Gürcüler 1783'te, bu güne gelinceye kadar tüm varoluşunu etkileyecek bir karar aldılar ve II. Katerina ile siyasi varlıklarının tanınması şartıyla⁴⁰ bir anlaşma imzalayarak Rus hâkimiyetine girdiler. Ancak bu "sırtını yaslama" çabası da tüm diğerleri gibi Gürcistan lehine sonuçlanmamış ve hatta İran Şahı Ağa Mehmet Han, 1795 yılında Tiflis'i işgal etmiş ve halkın büyük bir çoğunluğunu İran'a sürmüştür.

1.3.5. Rusya- Gürcistan İlişkileri

Rusya'nın hayati manada Gürcistan'a ilk müdahalesi 1801'de olmuştur. Rusya bu tarihte Gürcistan'la yaptığı anlaşmaya sadık kalmak şöyle dursun, İran saldırılarına karşı sessiz kalmış ve aynı zamanda Gürcistan'ın siyasi yapısını hiçe sayarak, Kartli ve Kaheti'yi ilhak etmiş ve ülkeyi Rusya'nın bir eyaleti haline getirmiştir. Elbette ki bu saldırgan davranışa Gürcü prensleri özellikle 1812 Kaheti, 1820 İmereti, 1828 Guria, 1832 tüm Gürcistan isyanlarıyla karşılık vermişlerdir. Fakat bunların her biri Ruslar tarafından bastırılmış ve prenslerin çoğu idam edilmiştir. Ve devamında Ruslar, bu krallık ve prenslikleri ortadan kaldırarak, tüm Gürcistan'da hâkimiyet kurmuşlardır. 1801 tarihten itibaren Gürcistan bağımsızlığını kaybederek siyasi ve ekonomik yönden Rusya'nın bir kolonisi haline gelmiştir.⁴¹

Devam eden süreçte Rus politikasının merkezinde batı Gürcistan'ı ele geçirmek vardı. Ruslar önce 25 Nisan 1804 te İmereti'yi işgal edip burasını bir Rus vilayeti yapmışlardır. 1807'de Ruslar, Gürcistan'ın Karadeniz sahilinde Poti ve Anakara arasındaki Kemhal Boğazı iskelesini ele geçirdiler. Ruslar 1810'a gelindiğinde Kafkasya'daki Hıristiyan halkları birleştirme işini tamamlamış ve

⁴⁰ <http://www.gdd.org.tr/yazidetay.asp?id=61> erişim tarihi: 10.03.2015

⁴¹ H.M.Karamanlı, "Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi", cilt 14, s.314

bölgenin büyük bir bölümünü ele geçirmişlerdi.⁴² Bu kez de son Gürcü kralı olan Solomon, Osmanlı-Rus mücadelesinde, tarafını Osmanlı'dan yana belirlemiş ve Ruslara karşı ittifak yolunu seçmişti. Ancak tüm gayretlerine rağmen Rusların Batı Gürcistan'da ilerlemesine mani olamamıştır.

1828-29 Osmanlı Rus Harbi'nin ardından yapılan Edirne antlaşması neticesinde Batum'a kadar olan tüm Kafkasya bölgesi Rusya'ya bırakılmıştır. 1877-78 Osmanlı Rus Harbi'nin ardınca Ayestefenos Antlaşması ile Batum, Kars ve Ardahan Ruslara bırakıldı. Ancak 3 Mart 1918 tarihinde Brest-Litovsk antlaşması ile Osmanlı Devleti bu üç şehri (Elviye-i Selâse) geri almayı başarmıştır.⁴³

Gürcistan, Birinci Dünya Savaşı'na gelindiğinde yine bir destekleyiciye ihtiyaç duymuştu. Bölgede kendisini ciddi anlamda tehdit eden Rusya ve Osmanlı'ya karşı, bu kez de Almanların himayesine girmeyi tercih etmiştir. Maçabelli ve Cereteli, gibi bazı Alman taraftarı ve Gürcü sosyalistleri; Batum'un Osmanlı'ya katılmasını istemiyorlardı. Çünkü bu durumun Osmanlı Devleti lehine Transkafkasya yolunun açılması anlamına geldiğine inanıyorlardı. Bölgede güçlü bir Osmanlı Devleti'ni Gürcüler ve Ermeniler açısından kendi bağımsız devletlerinin kurulması anlamında ciddi bir engel olarak görüyorlardı. Almanya'nın Transkafkasya üzerindeki hedeflerini gerçekleştirmesi ise Gürcistan sayesinde olacaktı. Bu maksatla bir yandan Gürcistan ile münasebetlerini sıkı tutmaya çalışıyor diğer yandan ise Osmanlı'nın bölgedeki etkinliğini sınırlandırmaya çalışıyorlardı. Bu bağlamda, Brest-Litovsk Antlaşması, Almanya ile Osmanlı Devleti'nin Kafkasya politikaları nedeniyle anlaşmazlığa düştükleri başlangıç noktası olmuştur.⁴⁴

Almanlar, Rus İmparatorluğu himayesindeki Rus olmayan milletleri ayaklandırmak istiyordu. Böylece Rusya'nın zayıflatılması hedefleniyordu. Bu

⁴² N.Gümüş, "Son Gürcü Kralı II. Solomon'un Ruslara Karşı Mücadelesi ve Osmanlı Devleti ile İlişkileri", SÜİFD 22, s. 107

⁴³ Mustafa ÇOLAK, "Osmanlı - Alman Rekabeti Çerçevesinde Kafkas Müslümanlarının Bağımsızlığı ve Bakü Meselesi (1917-1918)", History Studies Volume 6 Issue 1 Ocak 2014, s. 28-29

⁴⁴ Mustafa ÇOLAK.. A.g.m., s. 30

amaçla kullanmak istediği milletlerin başında hâlihazırda bağımsızlık fikri iyice filizlenmiş olan Gürcüler vardı. Almanya'nın Güney Kafkasya'daki planlarını gerçekleştirmek için merkezi konumda bulunan ve Ruslar için askeri anlamda çok önemli olan Gürcü bölgesine ihtiyacı vardı. İki taraf için de stratejik anlamda bir ortaklık böylece tesis edilmiş oldu. Bu bağlamda bağımsız bir Gürcistan kurulması için Alman İmparatorluğu bakanlıklarıyla Gürcü Kurtuluş Komitesi arasında 1914 yılında bir anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre Alman İmparatorluğu Gürcüler'in bağımsızlığını destekleyecek, buna karşılık Gürcüler de Almanların Güney Kafkasya'da kolayca ilerlemelerini sağlamak için Çarlık Rusya'ya karşı kendi askeri gücünü kurarak isyan edecekti.⁴⁵

Almanların maddi ve askeri teçhizat anlamında Gürcüleri desteklemesi devam ederken bir yandan da Gürcü aydınlar, savaşın sonunda Almanların yenilmesiyle ortada kalmamak için dengeli bir şekilde çalışmalarına devam ederlerken, tüm Kafkasya coğrafyasını değiştirecek olan 1917 Devrimi gerçekleşti. Rusya'da kıyasıya devam eden iç savaş ortamından yararlanan tüm Güney Kafkasya milletleri gibi Gürcüler de Maveray-ı Kafkasya Federatif Cumhuriyeti seyminde bağımsızlığını ilan etmiştir.⁴⁶ Ancak yine Brest-Litovsk Antlaşması neticesinde içinde bulunduğu Transkafkasya Parlamentosu'ndan da destek alamayan Gürcüler, bu seymden ayrıldılar ve 26 Mayıs 1918'de bağımsızlıklarını ilan ettiler.

1.3.6. İngiltere – Gürcistan İlişkileri ve Trans-Kafkasya'nın Sovyetleşmesine Giden Süreç

Yeni kurulan bir devlet olan Gürcistan Cumhuriyeti elbette ki ciddi manada ekonomik, sosyal ve askeri sıkıntılara sahipti. Tüm bu sıkıntıları hafifletmek içinse tek tedarikçisi Almanya idi. Aslında Almanlar için önemli olan iki şey vardı:

⁴⁵ T. Oral, "Sovyetler Birliği Yönetimi Altında Gürcistan", Y.L. Tezi, Kahramanmaraş, Nisan 2011, s. 42

⁴⁶ <http://www.fizan.net/gurcistan.html> erişim tarihi: 05.04.2015

Birincisi, Gürcistan'ı stratejik üs olarak kullanarak İran'da İngilizlere cephe açmak, ikincisi ise Bakü petrollerine sahip olmaktı.

Birinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru Almanya'nın savaşı kaybedeceğinin anlaşılmasıyla birlikte Güney ve Kuzey Kafkasya'nın yeni devletleri, galip gelecekleri anlaşılan Avrupa Devletleri'ne karşı ortak bir politika geliştirmek, birbirlerinin sınırlarını tanımak, anlaşmazlıkları çözmek ve karşılıklı olarak bağımsızlıklarını tanımak için Tiflis'te bir konferans düzenlediler. Bu konferansa Ermenistan katılmadı.

Birinci dünya Savaşı sonunda Almanya yenilince Gürcistan'dan çıkmak zorunda kaldı. Bu kez de bölgeyi hedeflerine göre dizayn etme çabasına İngiltere girdi. 26 Aralık 1918'de Almanların boşalttığı Güney Kafkasya'ya İngiliz birlikleri girdi ve hemen Bakü'yü işgal ettiler. Sıranın kendilerine geleceğini anlayan Gürcüler, Azeriler ve Ermeniler hemen İngiltere ile bağımsızlıklarının tanınması yönünde görüşmeler yapmak istediyseler de, Azeriler'de Osmanlı, Gürcüler'de ise Alman bakiyesi hükümetler olduğuna inanan İngiltere, daha sonrasında Çarlık Rusya'nın tekrar hâkimiyetini kuracağına da inandığından bu devletlerin bağımsızlıklarını tanımadı. Zaten İngiltere için Kafkasya demek doğal kaynakları ve zenginlikleri sömürülecek bir bölge, Batum Limanı ise bu kaynakların transfer edileceği yerd.

Gürcistan'daki Menşevik hükümet İngiltere'nin bölgedeki faaliyetlerini desteklemeyi tercih etmiş ve böylece bir bakıma İngiltere'nin hışmından da kurtulmuştu. Ancak bunun karşılığında askeri ve iktisadi manada Almanlar'dan gördükleri desteği İngilizlerden göremediler.⁴⁷

⁴⁷ Gela Guniava, "Türk-Rus İlişkileri ve Gürcistan 20.yy ilk Çeyreğinde", Ankara Üni.Sosyal Bilimler Ens.Tarih ABD, Ankara 2007

Bolşevikler Gürcistan ve bölge ülkeleri üzerinde İngiltere aleyhine propaganda yapıyorlardı.⁴⁸ Bunu gören İngilizlerin başını çektiği itilafçılar Çarlık yanlısı bir politika izlemişlerdir. Amerika'yı da dâhil ederek Sovyetleri Kuzeyden ve Güneyden ablukaya aldılar.

İngiltere için ikinci bir tehdit unsuru ise Mondros Sonrası Türkiye'de başlamış olan kurtuluş mücadelesinin, Güney Kafkasya'ya örnek olması ve Rusya'daki gelişmelerin Türkiye'yi de etkilemesi idi. Hatta bir Turancılık yada Panislamizm hareketinin sömürgelerinde hareketlenmeye sebep olabileceğinden endişe ediyordu. Bu anlamda genelde Gürcistan'ın özelde ise Batum'un önemi çok büyüktü. İngiltere, bölgedeki toplulukların birleşmesini yada Rusların bölgeye hakim olmasını önlemek adına, bir "Kafkas Seddi" oluşturmayı planladı. Bu set içerisinde sadece Rusya değil aynı zamanda filizlenen Türkiye Cumhuriyeti de olmalıydı. Gürcistan'daki kesin hâkimiyet Anadolu ve Asya arasındaki bağı koparmak anlamına geliyordu.⁴⁹

İngiltere için Gürcistan kilidi aynı zamanda İran ve Afganistan'a hâkim olmak ve böylece Bakü petrolerinden de Rusya'yı mahrum etmek demektir. Bu stratejik bölgedeki kalıcı hâkimiyet Bakü petroleri ve ulaşım ağlarına sahip olmak gibi ticari hedefleri barındırmakla kalmıyor, aynı zamanda Türkiye, İran ve diğer Müslüman kimlikler arasındaki olası işbirliği de önlenmiş oluyordu.⁵⁰

Ancak, ilerleyen zamanda İngiltere'nin domine ettiği bu siyaset Fransa başta olmak üzere diğer devletleri rahatsız etti. Strateji anlamındaki fikir ayrılıklarına bölgedeki ve özellikle Türkiye'deki bağımsızlık hareketlerini önlemeyecekleri gerçeği de eklenince, önce Sovyet Rusya ile ve daha sonrada Anadolu hareketi ile geri adım diye de anılabilecek bir strateji değişikliğine gitmiştir. İngiltere Akdeniz'de güven içinde olabilmek için bölgeye Amerika ve İtalya'yı çekmek istedi ve ardından

⁴⁸ M.S. Anderson, "The Eastern Questions 1774-1923," New York 1966, s. 352

⁴⁹ R. Doğanay, "Milli Mücadele Türkiye, Sovyet Rusya ve İtilaf Devletlerinin Kafkas Politikaları, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 19, Sayı: 2, ELAZIĞ-2009, s. 284-287

⁵⁰ R. Doğanay, a.g.m, s. 286

Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycan hükümetlerine askeri yardımda bulunmak vaadiyle 1919 yılından itibaren bölgeden çekilmeye başlamış ve son olarak da 1920 de Batum'u da terk etmiştir.

1921 yılı baharında Bolşevikler Gürcistan'a doğru ilerlemeye başladılar. Bu ilerleyiş karşısında Gürcistan Türkiye'den himaye istemiştir. Ancak bu talep aslında iyi ilişkiler içinde olan Rusya ve Türkiye'nin arasını bozmak için bir oyundu. Bu oyunu gören Türkiye Kafkas Seddi'ni kırmak adına ve tek yardım alabildiği Rusya'yı küstürmemek için bu çağrıya cevap vermemiş ve hatta Azerbaycan ve Ermenistan'la birlikte Gürcistan'ında Sovyetleşmesine ses çıkarmamıştır.

16 Mart 1921 yılında Türk – Sovyet ilişkilerini resmîyet altına alan Moskova Antlaşması ile birlikte, İngiltere'nin bölgedeki planları tamamen bozulmuştur. Ancak İngiltere'ye asıl darbeyi Türkiye- Fransa arasında yapılan 20 Ekim 1921 Ankara Antlaşması vurmuştur.

16 Mart 1921 tarihinde Rusya ile yapılan Moskova Antlaşması ve 13 Ekim 1921'de Ermenistan ile yapılan Kars Antlaşması ile Türkiye'nin doğu sınırı çizilmiştir.⁵¹

1920 yılı Mart ayında Azerbaycan, Aralık ayında Ermenistan ve 1921 yılı Şubat ayında ise Gürcistan'ın Kızıl ordu tarafından işgal edilmesiyle, Rusya bölgede 1991 yılına kadar sürecek bir hâkimiyeti başlatmış oldu. 12 Mart 1922'de ise bu üç devlet, Transkafkasya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti (SSC) olmuştur.

1936 yılına gelindiğinde ise Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri oluşturulmuştur.⁵² Artık bu tarihten sonra Rusya'nın içinde bulunmadığı bir Transkafkasya'dan söz etmek mümkün olmamıştır.

⁵¹ Muhammed Erat, "Kâzım Karabekir Paşa'nın Ermeniler Üzerine Harekâtı (1920)", Kafkas Araştırmaları II, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, 1996, s.104.

⁵² Ahmet Sapmaz, "Rusya'nın Transkafkasya Politikası ve Türkiye'ye Etkileri", Ötüken, Ankara 2007, s. 27-28

SSCB'nin dağılmasından sonra bölgesel aktörlerin yanı sıra küresel aktörlerin de kurucu rol almak istedikleri bir bölge olan Transkafkasya ve onun kilidi rolündeki Gürcistan, Rusya Federasyonu ve Batının geleceklerini garanti altına almak adına gerek güvenlik ve gerekse enerji anlamında sıcak çatışma potansiyelini bile içinde barındıran ciddi bir mücadele alanı haline gelmiştir.

1.4. Gürcistan'ın Jeo-ekonomik Potansiyeli

1.4.1 Gürcistan'ın Ekonomik Seyri ve Sanayi Analizi

Sovyetler Birliği'nde ayrılmasıyla birlikte Gürcistan ekonomisi sancılı bir geçiş sürecine girmiştir. Bağımsızlığını ilan etmesiyle birlikte bir anda ihracatının lokomotif rolündeki en büyük komşu ülke pazarını kaybetmiş oldu. Üstelikte bu ülke Gürcistan'ın enerji anlamında can damarıydı. Gürcistan, 1991 deki bağımsızlık öncesi nispeten daha istikrarlı ve güvenli bir ekonomiye sahipti. İhracat anlamında en büyük pay ise SSCB ve diğer Sovyet cumhuriyetlere kolaylıkla sattığı tarım ürünlerine aitti.⁵³

Bağımsızlığının ilk yılları, pazar temelli ekonomik sistem, sivil kargaşa, son derece yüksek suç oranları, kopuk ekonomik bağlar, eski geleneksel pazar ve tedarikçilerin kaybedilmesi ve bunların yerine yenilerinin bulunamaması, yüksek orandaki iş gücü kaybı nedeniyle, Gürcistan için çok zordu. Bir anda tüm bu olumsuzluklar elbette ki beraberinde yüksek enflasyonu ve birden patlayan işsizliği de getirmişti. Özellikle bağımsızlığının ilk birkaç yılında bu problemler tavan yapmıştı.⁵⁴

Böylesine karanlık bir tabloda Gürcü hükümetlerinin radikal ve çok süratli ekonomik reformlar yapmaktan başka çaresi yoktu. Bu anlamda ilk hedefleri daima

⁵³ Policies and Programmes Energy Charter Secretariat, 2012 "In-Depth Review of Energy Efficiency-Georgia," Boulevard de la Woluwe, 56 B-1200 Brussels, Belgium

⁵⁴ Alexander Rondeli "The choice of independent Georgia", s. 3

işsizlik ve yoksulluğu bir an önce tahammül edilebilir seviyelere çekmek olmuştur. Ancak son yıllarda sağlanan ekonomik büyüme rakamlarına rağmen, halen işsizlik ve yoksulluk istenilen seviyelere çekilememiştir.

2006 'da ki RF'nin şarap ambargosuyla Gürcistan Batıda yeni pazarlar aramak zorunda kalmıştır. Bu Pazar arayışı Batıya, hem Gürcistan'ı yanına çekmek ve böylece bir bakıma RF'nin politik manada elini zora sokmak ve hem de enerji güvenliği anlamında güvenlik ve ekonomik olarak istikrarlı bir Gürcistan'ı kurmak için fırsat vermiştir. Jeoekonomik stratejiler her zaman sıfır toplamlı oyunlar değildir. RF-Gürcistan siyasi kaynaklı ticari bir kampanyada üçüncü bir taraf (Batı) karlı bir duruma geçmiştir ve bu avantajını hala devam ettirmektedir.

Bu gün Gürcistan'ın ekonomi politikası üç ana prensip üzerine kurulmuştur:

- Ülkede var olan ekonomik problemleri çözmek, yeni iş sahaları açmak ve yoksulluğu azaltmak için ekonomideki üretim sektörünün hızlı ve etkili bir şekilde geliştirilmesi
- Ekonomik gelişme sürecinde evrensel nüfusu da (Diaspora, göçmenler ve etnik azınlıklar ..) içine alacak anlamda, ekonomik büyümeyle birlikte sosyal eşitlik, refah ve toplumun yaşam standartlarını yükseltecek bir ekonomik politika uygulamak
- Ekonomik gelişme sürecinde çevreye zarar vermeden doğal kaynakların rasyonel kullanılması
- Özellikle yabancı yatırımcıları çekmek ve AB'ye girme anlamında önünü açacak olan, yasaların üstünlüğü, etkili idari yönetim, insan haklarına saygı ve temel özgürlüklerin tanınması gibi demokratik gelişmenin temel prensiplerini tanımak⁵⁵

Bu prensipler Gürcistan'ın AB'ye entegrasyonu gibi hayati bir konuda birer kilometre taşıdır.

⁵⁵ Georgia and The World: A Vision and Strategy for the Future” (2020), GeoStat, Ministry of Finance

Gürcistan 27 Haziran 2014'te AB ile bir Ortaklık Anlaşması imzalamıştır. Bu anlaşma üç ana başlığı kapsamaktadır:

1. Siyasi işbirlik
2. Sektörel işbirliği
3. Derin ve kapsamlı serbest ticaret alanı (DC FTA: Deep and Comprehensive Free Trade Agreement)

Ticaret Alanı Anlaşması tarife ve tarife dışı engellerin kaldırılması ve ticaret ile ilgili konularda geniş bir yelpazede düzenleme getirilmesini içermektedir.

Ayrıca bu belgeyle birlikte farklı alanlarda işbirliğinin artırılması, Avrupa ile uyumlu bir ulusal mevzuata geçilmesi ve Gürcistan'ın Avrupa Pazarına erişimi öngörülmüştür. Belge aynı zamanda 1996 yılında imzalanan Ortaklık ve İşbirliği anlaşmasının yerine geçmiş ve işbirliğine yeni bir yasal çerçeve getirmiştir.⁵⁶

Anlaşma kapsamı itibarı ile son yıllardaki ülkede var olan iç istikrar ve güçlü dış talep 2014 yılının ilk yarısında ekonomik büyümeyi desteklemiştir. Bu durum aynı zamanda bölgedeki ekonomik gerilimin Gürcistan'ı henüz etkilemediğini göstermektedir.

Tablo 1'de Gürcistan'ın önemli ticaret ortaklarına yaptığı ihracat miktarları ve 2014 yılı itibarıyla ülkelerin toplam ihracat içindeki payları verilmiştir. Tablodan da görüleceği üzere Gürcistan'ın toplam ihracatı 2012 ve 2013 yıllarında artış göstermekle birlikte, 2014 yılında azalarak yaklaşık olarak 2,9 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Ticaret ortaklarının toplam ihracat içerisindeki payı incelendiğinde en önemli payın yaklaşık olarak yüzde 22 ile Avrupa Birliği'ne ait olduğu görülmektedir. İhracat içerisinde önemli paya sahip olan diğer ülkeler ise sırasıyla Azerbaycan (%19), Ermenistan (%10) ve Rusya Federasyonu (%10) dur. Türkiye'nin payı ise yaklaşık olarak yüzde 8 düzeyindedir.

⁵⁶ <http://www.avim.org.tr/bulten/tr/90647> (erişim tarihi: 16.07.2014)

Tablo 1: Gürcistan'ın Ülkeler İtibariyle İhracatı (Bin Dolar)

	2012	2013	2014	Pay(%)
AB(28)	353,067	607,866	620,872	0,22
Azerbaycan	626,855	709,897	544,419	0,19
Ermenistan	258,281	315,414	288,244	0,10
R.F.	46.800	190,703	274,964	0,10
Türkiye	143,036	182,863	239,313	0,08
ABD	226,172	136,424	207,583	0,07
Ukrayna	167,016	19,276	140,213	0,05
Çin	25,607	33,862	90,393	0,03
Diğer	528,549	712,139	455,188	0,16
Toplam	2,375,383	2,908,444	2,861,189	1,00

http://www.trademap.org/Bilateral_TS.aspx

Tablo 2’de Gürcistan’ın önemli ticaret ortaklarından yaptığı ithalat miktarları ve 2014 yılı itibariyle ülkelerin toplam ithalat içindeki payları verilmiştir. Tablodan da anlaşıldığı gibi Gürcistan’ın toplam ithalatı incelenen dönemde sürekli artarak 2014 yılında yaklaşık olarak 8,6 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Gürcistan’ın toplam ithalatı içerisinde en büyük pay yaklaşık yüzde 28 ile Avrupa Birliğine aittir. Avrupa Birliğinden sonra en büyük paya sahip olan ülkeler ise sırasıyla yüzde 20 ile Türkiye ve yüzde 9 ile Çin dir.

Tablo 2: Gürcistan'ın Ülkeler İtibariyle İthalatı (Bin Dolar)

	2012	2013	2014	Pay(%)
AB(28)	2.428.653	2.270.368	2.369.469	0,28
Türkiye	1.469.693	1.408.942	1.727.420	0,20
Çin	611,279	611,461	732,975	0,09
Azerbaycan	690,876	652,914	637,591	0,07
R.F.	476,896	587,757	577,713	0,07
Ukrayna	597,549	602,697	546,137	0,06
ABD	213,218	253,832	287,390	0,03
Ermenistan	70,859	181,918	210,313	0,02
Diğer	1.487.946	1.455.349	1.507.271	0,18
Toplam	8.046.969	8.025.238	8.596.279	1,00

http://www.trademap.org/Bilateral_TS.aspx

Tablo 3’de Gürcistan’ın önemli ticaret ortaklarıyla olan dış ticaret hacmi, dış ticaret dengesi ve ihracatın ithalatı karşılama oranları verilmiştir. Tabloda da görüldüğü gibi Gürcistan toplam dış ticaret hacmini yarısından fazlasını Avrupa Birliği, Türkiye ve Azerbaycan ile gerçekleştirmektedir. Gürcistan analize katılan ülkelerle yaptığı ticarete Ermenistan dışında dış ticaret açığı vermektedir. Özellikle Avrupa Birliği, Türkiye ve Çin ile yapılan ticaretten kaynaklanan dış ticaret açığı Gürcistan’ın toplam dış ticaret açığının yaklaşık olarak yüzde 68’ini oluşturmaktadır. İhracatın ithalatı karşılama oranına açısından Gürcistan’ın temel ticaret ortaklarıyla ticareti incelendiğinde, tablodan yer alan ülkeler içerisinde sadece Ermenistan’a olan ihracat bu ülkeden yapılan ithalatı fazlasıyla karşılayabildiği görülmektedir. Diğer ülkelerle yapılan ticarete ihracatın ithalatı karşılama oranı oldukça düşük düzeyde olup, genellikle yüzde 50’nin altındadır.

Tablo 3: Gürcistan’ın Ülkeler İtibariyle Dış Ticaret Dengesi ve İhracatın İthalatı Karşılama Oranları (2014, Bin Dolar)

	DTH	DTD	İİKO
AB(28)	2,990,341	-1,748,597	0,26
Türkiye	1,966,733	-1,488,107	0,14
Çin	823,368	-642,582	0,12
Ukrayna	686,350	-405,924	0,26
R.F.	852,677	-302,749	0,48
Azerbaycan	1,182,010	-93,172	0,85
ABD	494,973	-79,807	0,72
Ermenistan	498,557	77,931	1,37
Diğer	1,962,459	-1,052,083	0,30
Toplam	11,457,468	-5,735,090	0,33

http://www.trademap.org/Bilateral_TS.aspx

Gürcistan için en büyük ihrac kalemlerinden birisi özellikle büyük oranda Rusya Federasyonu’na ihrac ettiği şaraptı. 2013 yılında RF pazarının tekrar açılması Gürcistan’ın ihracatının artmasına yardımcı olmuştur. Tüketici ve iş çevrelerinde gitgide artan güven, üretim ve ticarete büyük katkı sağlamıştır. Özellikle Dünya Bankası, ABD, AB ve Türkiye’nin destekleriyle iş çevreleriyle ilgili altyapı çalışmalarının devam ettirilmesi, inşaat sektörünü oldukça canlandırmıştır. Buna

karşın endüstri ve hizmet sektörleriyle karşılaştırıldığında, tarımın nispeten durgun olduğu görülür.

Dünya Bankası verilerine göre, Gürcistan'ın ekonomik büyümesi orta vadede artan siyasi netlik, gelişen piyasalara erişim kolaylıkları ve güçlü yapısal reformların uygulanmasıyla ortalama 5,5 olmuştur. Bununla birlikte, doğrudan yabancı yatırım karı GSMH ye oranla ortalama 6,3 olmuştur.

Gürcistan'ın borçları da sürdürülebilir görülmektedir. 2010 yılındaki kamu borcu GSMH sinin yüzde 38,7 iken, mali düzenlemeler neticesinde bu oran 2013 yılında yüzde 32,2 ye düşmüştür. 2013 yılındaki borçlarının ise yüzde 80'i dış borçtur.⁵⁷

Gürcistan, Asya- Avrupa arasındaki tarihi İpek Yolu ulaşım sistemi üzerindeki en kısa rota olması sebebiyle bir anahtar role sahiptir. Kara ve demir yollarının rehabilitasyonu Pazarlara ulaşımı geliştirdiği gibi aynı zamanda da kısa vadeli işçi istihdamı da sağlamaktadır.⁵⁸

Gürcistan 2020 ülke vizyonuna göre, Gürcistan ihracat potansiyelini arttırmak ve ürün ve hizmetlerin rekabet gücüne katkıda bulunmak amacıyla, uluslararası ticaret ortaklarıyla (özellikle AB, Türkiye, ABD, Azerbaycan, Ukrayna ve RF) ve potansiyel ortaklarla var olan ilişkilerini geliştirmeyi hedeflemektedir.

Bununla birlikte, ABD ile serbest ticaret anlaşması yapma anlamında görüşmelerin devam ettirilmesi de ticari ilişkilerin geliştirilmesi için öncelikler arasında sayılmaktadır. Komşu ülkelerle yapılan ticaretle ilgili de öncelikli konu Gürcü ürünlerine yabancı piyasalarda suni sınırlamalar getirilmemesi için gerekli önlemleri almak olmuştur.

⁵⁷ <http://www.worldbank.org/en/country/georgia/overview> (erişim tarihi: 22.01.2014)

⁵⁸ <http://www.phillipfx.com/forex-haberleri/36483/imf-icra-kurulu-gurcistan-ile-stand-by-anlasmasini-onayladi> (erişim tarihi: 22.01.2014)

Sürdürülebilir bir gelişme için komşularla işbirliği tüm ülkeler için önemlidir. Gürcistan örneği bir çoklarından sadece birisi belki ama kompleks bir jeopolitik çevreye sahip diğer ülkeler için iyi bir model olabilir.

Gürcistan'ın bölgesel merkez olabilme amacına ulaşabilmesi için iki önemli başlığı gerçekleştirilmesi gerekiyor. Birincisi; rekabetçi iş çevresini geliştirmek ve hem komşu ülkelere hem de tüm dünyadan şirketleri yatırım maksatlı çekmek için sürdürülebilir reformlar yapmak. İkincisi ise; bölgesel ekonomik işbirliğini geliştirmek için ticaretin önündeki engelleri kaldırmak ve mal ve hizmetin serbestçe dolaşımı için uygun ortam ve çevre yaratmak.

Gürcistan'ın ekonomi anlamında belki de en büyük başarısı, turizm, gıda üretimi ve işlenişi, ulaşım ve lojistik alanlarındaki Ermenistan, Kazakistan, Ukrayna, Azerbaycan ve diğer ülkelerdeki Küçük ve Orta Ölçekli Girişimcileri çekmek oldu. Pasha Bank (Azerbaycan), Development Solutions (Ukrayna) ve Array Tomorrow (Ermenistan) bu sektörlere ait Gürcistan piyasasına giren bazı örneklerdir.

Ticari alanda özellikle ilaç, mineral ve otomotivde⁵⁹ Gürcistan'ın bölgesinde bir merkez olmasında, ticarete karşı liberal bakışının, vergi ve gümrükleri yeniden düzenlemesinin ve bu sektörlere ait altyapının iyileştirilmiş olmasının etkisi büyüktür. Bununla birlikte Toyota, Hyundai, Mazda ve BMW 2007'de Tiflitede bölge ofisleri açmışlardır. İlaç endüstrisinde ise bölgesinde bir depo ülkesi olmaktan çıkmış Aversi ve PSP gibi firmaların Kafkaslar ve asya2ya ihracatında tedarikçi ülke olmuştur.⁶⁰

Dünya ekonomik Forumu'nun Global Rekabet İndex'i (World Economic Forum's Global Competitiveness Index) verilerine göre Gürcistan, kapasitenin uluslararası dağıtımını sıralamasında 155 ülke arasında 103. Sırada yer almıştır.⁶¹

⁵⁹ Economic Policy Research Center (EPRC), Tbilisi.Georgia, www.eprc.ge

⁶⁰ Aleksis Aleksishvili, Gürcistan Ekonomi eski bakanı, <https://agenda.weforum.org/2014/09/regional-cooperation-key-georgias-economic-growth/>

⁶¹ World Economic Forum, 2013-2014 Global Competitiveness Report

Gürcistan her ne kadar ciddi bir şekilde Rusya pazarına bağımlı olmasa da şu anki diplomatik ilişkiler, tarihi sebepler ve RF'nin Ukrayna başta olmak üzere bölgesel politikaları dikkate alındığında, her an bir gerilim çıkabileceği endişesi ticari yatırımlar anlamında Gürcistan'ı en az RF kadar, sıkıntılı bir ülke konumuna sokuyor. Dahası RF'ye uygulanan ambargo ve RF'nin karşı ambargosu, RF piyasalarını öngörülemez ve istikrarsız yapmaktadır. Bu istikrarsızlık sadece RF'yi değil aynı zamanda bu ambargoya katılan diğer bölge ülkelerini de olumsuz bir şekilde etkilemektedir.⁶² Kaldı ki RF ve Ukrayna'daki düşük seviyedeki büyüme, ambargo olmasa bile komşu ülkeler üzerinde etkili olacaktır.⁶³

Ukrayna krizi ve dengesiz Rus ekonomisi Bağımsız Devletler Topluluğu'nu (BDT) olumsuz yönde etkilemesi kaçınılmazdır fakat ana ihraç pazarı Rus pazarının yokluğunda BDT olan Gürcistan, potansiyel manada onlardan daha dramatik bir şekilde etkilenecektir.

AB ise Gürcistan açısından ikinci büyük pazardır. AB ile ticari ilişkilerini arttırma çabasında olan Gürcistan, sadece komşu ülkelere ve doğu pazarlarına bağımlı olmak yerine, Avrupa pazarında güçlü ve istikrarlı bir yere sahip olmak istemektedir.

Gürcistan, 1992'de Dünya Bankasına katıldığından beri 2,27 milyar dolarlık kredi ve bağış almıştır. Şu anda devam etmekte olan proje maliyetleri yaklaşık olarak 848 milyon Dolardır., 3 boru hattı projesinin yanı sıra 17 proje aktiftir ve 71 proje ise tamamlanmıştır. Gürcistan sadece IBRD (The International Bank for Reconstruction and Development) kapsamında 1.745.591.000 Dolarlık kredi kullanmıştır.⁶⁴

Transit ülke olarak Gürcistan BTC'den nakil ücreti olarak günlük 1 milyon varil kapasite karşılığı yıllık yaklaşık 50 milyon dolar gelir elde etmektedir. (yaklaşık

⁶² IMF world economic outlook, Nisan 2014

⁶³ IMF a.g.e.

⁶⁴ <http://data.worldbank.org/indicator/DT.DOD.MWBG.CD/countries> (erişim tarihi: 11.05.2012)

olarak devlet gelirinin yüzde 10'u kadarı) Boru hattı tam kapasite ile çalıştığında ise Gürcistan'ın yaklaşık gelirinin 62 milyon Doların üzerinde olacağı tahmin ediliyor.⁶⁵

1.4.2. Ulaşım

Gürcistan'ın coğrafi konumu sayesinde uluslararası kargo taşımacılığında ve ticarete önemli bir rol oynama potansiyeline sahiptir. Uluslararası ve bölgesel piyasalarla rekabet edebilmesi için konum avantajı ekonomik büyümeyi destekleyici ve geliştirici bir faktör olabilir. Bu anlamda Gürcistan hükümetinin öncelikli hedefi var olan geleneksel devlet merkezli yatırımcılıktan ziyade özel sektörün, bölgesel ve uluslararası piyasalara katılması için, desteklenmesi öngörülmektedir. Gelişmiş bir ulaşım ağı alt yapısı bu anlamda hükümetin 2020 hedefleri arasında öncelikli konumdadır.

Gürcistan'ın gitgide artan transit kapasitesine rağmen, bu yolların alt yapı eksiklikleri hala daha tam anlamıyla giderilebilmiş değildir. Bu da diğer Avrupa'dan Asya'ya oradan Gürcistan'a uzanan alternatif yolların, Gürcistan'dakilere oranla daha uzun olmasına rağmen tercih edilmelerine neden olmaktadır. Bu alt yapı eksiklikleri Gürcistan'ın var olan jeopolitik konumunun avantajlarını uluslararası ticaret rotalarına en avantajlı seçenek olarak yeterince kullanamaması anlamına gelmektedir.

Karayolları ve demir yollarına yapılan yatırımlara rağmen mevcut alt yapı daha fazla kargo taşımacılığını kaldıramamaktadır. Ayrıca Gürcistan'ın modern manada ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir lojistik merkezi de yoktur. Komşu ülkelerde uygulanan farklı sınır geçiş prosedürleri de Gürcistan'ı taşımacılıkta transit ülke olma yarışında geride bırakan nedenlerden birisidir.

Bölgesel işbirliği anlamında en önemli girişim Azerbaycan, Gürcistan ve Türkiye'yi birbirine bağlayan ve RF den sonra Avrupa ve merkez Asya'yı Kafkaslar

⁶⁵ https://en.wikipedia.org/wiki/Baku%E2%80%93Tbilisi%E2%80%93Ceyhan_pipeline (erişim tarihi: 17.08.2011)

üzerinden birleştiren tek alternatif rota olan Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu Projesidir. Projeye Ekim 2011 itibarı ile 329 milyon TL harcama yapılarak %92 oranında gerçekleştirme sağlanmıştır. Kars-Tiflis Demiryolu projesinin Gürcistan'daki 28 km lik kesiminde ise inşaat faaliyetleri devam etmektedir.⁶⁶ Proje tamamlandığında Asya – Avrupa arasındaki ticaret hacmini ve ekonomik işbirliğini ciddi manada arttırması beklenmektedir.

Bununla birlikte Gürcistan Hükümeti'nin ulaşım ve ticareti geliştirme anlamındaki önceliklerinden birisi de Anakliya'da bir liman yapılması ve Kutaisi Havaalanını'nın pistinin genişletilmesi ve buraya bir kargo terminali yapılmasıdır.

Kutaisi'deki Kopitnari Havaalanı'nın yanı sıra Gürcistan'ın diğer tarifeli sefer düzenlenen havaalanları Batum Havaalanı ve Tiflis Havalimanıdır. Hava üsleri ise tartışmalı Abhazya bölgesindeki Guadua ile birlikte Marneuli (Kvemo Kartli), Soganluk (Tiflis) ve Vaziani (Tiflis) hava üssüdür.⁶⁷

1.4.3. Turizm

Gürcistan'da son yıllarda ekonomiye can veren ve bazı şehir ve bölgelerin gelişmesine sebep olan en önemli faktör turizmdir. Turizm aynı zamanda istihdam anlamında da Gürcistan için artık vazgeçilemez bir sektör olmuştur. Tüm dünyadaki turizm istatistikleriyle karşılaştırıldığında, turizm alanında Gürcistan gerçekten bir patlama yapmıştır denilebilir. Bağımsızlığını ilk kazandığı yıllardaki ekonomik ve sosyal buhran ve 2008 de RF müdahalesi hariç, turizm sürekli bir artış göstermiştir. 2005 yılında sadece 560.000 olan ziyaretçi sayısı 2013 yılına gelindiğinde 5 milyona çıkmıştır. 2015 yılında ise bu rakamın 6 milyon civarında seyretmesi öngörülmektedir.

⁶⁶ <http://www.kugm.gov.tr> (erişim tarihi: 23.06.2009)

⁶⁷ <http://www.worldaerodata.com/countries/Georgia.php> (erişim tarihi: 29.04.2010)

Dünya Turizm Örgütü, “İpek Yolu Projesi’ni desteklemiştir. Bu projenin amacı katılımcı ülkelerdeki alt yapı gelişmesini teşvik etmektir.⁶⁸ Gürcistan ziyaretçilerine Kafkas dağlarından başlayıp Karadeniz sahillerine kadar uzanan çok geniş yelpazede aktiviteler sunabilecek potansiyele sahiptir.⁶⁹ Özellikle kültürel anlamda bir arayışta olan turistler için henüz el değmemiş yerleşimler oldukça ilgi çekici olabilir.

Gürcistan doğal ve kültürel kaynaklar bakımından oldukça zengin bir coğrafyadır. Sadece 69.700 kilometre karelik bir yüz ölçüme sahip olan ülke, biyolojik çeşitlilik bakımından dünyadaki en zengin ülkedir. Sadece 100 km. içinde subtropikal bataklıklar, yarı çöl alanlar, alpin bölgeler ve karlı tepeler görülebilir. Dördü UNESCO Dünya Mirası listesinde bulunan (1. Mtskheta – Gürcistanın eski başkenti, 2. Bagradi Katedrali; XI. yy, 3. Kutaisi’deki Gelati Manastırı, XI. yy, 4. Svaneti’de bulunan deniz seviyesinden 2300 metre yüksekliğe kurulmuş olan ve bu özelliği ile Avrupa’nın en yüksek yerleşimi kabul edilen Ushguli Köyü) 12.000 den fazla tarihi ve kültürel anıtı vardır.⁷⁰

Gürcistan tarihi ve kültür alanlarının haricinde deniz turizmi için de oldukça elverişli bir yapıya sahiptir. Bir zamanlar Rus vatandaşlarının tatil cenneti olan Gürcistan kıyıları bu gün tüm dünyadan insanlara hizmet vermektedir. Gürcistan’da 103 resort ve 2300 civarı maden suyu kaynağı vardır. Bununla birlikte doğaseverler için 8 ulusal park ve 31 koruma alanı bulunmaktadır. Kayak yapmak isteyen turistler içinse Gudauri, Bakuriani ve Mestia, ziyaretçiler için sıradışı bir tatil imkânı sunmaktadır.

Gürcistan Hükümeti ülkeyi bir bölgesel geçiş ülkesi haline getirmeyi planlamaktadır. Bu hedefe ulaşmak için birçok stratejik hedefler belirlenmiş ve uygulamaya konulmuştur. Hem ticareti hem kültür alışverişini ve hem de turizmi

⁶⁸ Alparslan TORUN, “Türkiye’nin Jeoekonomik Stratejilerinde Gürcistan’ın Yeri”, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Y.Lisans Tezi, Çanakkale, 2006, s. 72

⁶⁹ Giorgi Rajebashvili, “Tourism Development in Georgia”, POLICY BREIF, Şubat, 2012, s. 4

⁷⁰ The Research and Planning Department of Georgian National Tourism Administration, www.mygeorgia.ge

ciddi oranda artırması beklenen uluslararası havacılığın liberalleşmesi ve Avrupa Ortak Uçuş Bölgesi'ne (ECAA) entegrasyonu için OSP'yi (Open Sky Policy) benimsemiştir. Gürcistan bununla modern bir havayolu ağı hedeflemektedir.

Gürcistan'daki havacılık piyasası son yıllarda kayda değer bir büyüme göstermiştir. 2003 den beri piyasa rekabete açık değildi ancak son dönemlerde ekonomideki liberalleşme adımlarıyla birlikte uçuş ve yolcu sayılarında ciddi artışlar gözlenmiştir. Bu gün Gürcistan'a tarifeli seferler düzenleyen başlıca şirketler şunlardır: Georgian Airways, Turkish Airlines, Lufthansa, BMI, Czech Airlines, China Southern Airlines, Qatar Airways, Alitalia, AZAL, Air Baltic, LOT, Air Astana, Belavia, Ukraine International Airlines, Aerosvit, Estonian Air, Pegasus, Fly Dubai, Fly Georgia.⁷¹

Gürcistan, turizmin ve otel endüstrisinin geliştirilmesini yüksek öncelikli olarak sınıflandırmıştır. Bu anlamda birçok proje, yatırım ve teşvikler yapılmaktadır. Başlıca teşvikler şunlardır:

- Özel mülkiyette indirim yapmak
- Doğrudan satışla mülk edinimi
- Terk edilmiş endüstri bölgelerinde arazi ve yeşil alan projeleri
- Belediye destekleri
- Kobuleti ve Zugdidi bölgelerinde özel yatırımcılara ayrıcalıklar tanınması
- Kobuleti'de 1-3 milyon Dolar arası yatırım yapanlar için; arazi hibesi, ücretsiz otel master planı, ücretsiz casino işletme lisansı, 15 yıl boyunca mülk ve vergi muafiyeti, mühendislik, altyapı ve çevre düzenleme hizmetleri.⁷²

Ulaşım ve vize alanlarında da ciddi kolaylıklar sağlanmaktadır. Gürcistan'ın ABD, Kanada ve AB ülkeleri dahil, 87 ülkeye vize muafiyeti vardır.

Yabancı turist rakamlarına bakılacak olursa 2015 ilk çeyreğine göre ziyaretçi sayısı 986 366 ile geçen yılın aynı zamanına göre yüzde 2 lik bir azalma vardır.

⁷¹ www.mygeorgi.ge (erişim tarihi: 18.01.2010)

⁷² www.mygeorgi.ge (erişim tarihi: 07.03.2011)

Fakat özellikle Kazakistan, Almanya ve İngiltere'den gelen turistlerde kayda değer bir artış sözkonusudur. Geçen yılın aynı çeyreğine göre Alman turistlerde %64, Kazaklarda %29 ve İngiliz turistlerde %14 lük artışlar gözlemlenmiştir. Bu artışta Turizm Bakanlığı'nın son yıllarda yürüttüğü pazarlama kampanyalarının etkisi büyüktür. 2015 in ilk çeyreğinde AB ülkelerinden gelen turist sayısı 31 953 ile toplam yabancı turist sayısının %3 ünü oluşturmaktadır.

Tüm yıllarda olduğu gibi Ülkeye giriş yapan turistler en fazla kara yolunu tercih etmişlerdir (%87). Hava yoluyla giriş yapanların oranı yaklaşık %11 iken deniz yoluyla gelen ziyaretçi oranı yaklaşık %2 olmuştur.⁷³

Gürcistan Turizm bakanlığı verilerine göre Gürcistan'da %66 sı Ajara Bölgesinde olmak üzere 1310 tesis vardır. Toplam yatak kapasitesi ise resmi rakamlara göre 46 360 tır. Gürcistan'ın en yoğun sınır kapısı 2014 yılı ilk çeyreğindeki 281 139 geçişle Sarp Sınır Kapısı olmuştur. 2014 yılı verilerine göre Gürcistan'ı en fazla Türkler ziyaret etmişlerdir ancak 2015 ilk çeyreğine bakıldığında Azeriler birinci sıradadır.⁷⁴

1.4.4. Enerji

Gürcistan enerji transferi anlamında çok önemli bir konumda bulunmasına rağmen enerji kaynakları bakımından oldukça fakirdir. Bu yüzden enerjisinin çoğunu ithal etmektedir. Özellikle petrol ve doğalgaz alanlarındaki aşırı dışa bağımlılık ekonomik manada da Gürcistan'ı zor durumda bırakmaktadır. Enerji üretimi kendi ihtiyaçlarını karşılamakta yetersizdir. Elektrik ihtiyacını başta Türkiye olmak üzere bölge ülkelerinden karşılamaktadır.⁷⁵

Enerji alanında dışa aşırı bağımlılık, kanıtlanmış rezerv alanlarının oranının düşüklüğü gibi etkenlere bir de SSCB döneminden kalma savurgan kullanım kültürü

⁷³ <http://www2.unwto.org> (erişim tarihi: 18.06.2010)

⁷⁴ www.mygeorgi.ge (erişim tarihi: 07.03.2011)

⁷⁵ UİB, Gürcistan ülke Raporu, 2015

de eklenince ekonomisindeki gider kalemleri içerisinde enerji kalemi en büyük paya sahiptir. Gelir düzeyinin, üretimin, turizm sektörünün ve bunlara bağlı alt yapı ve tesislerin artmasıyla birlikte, ilerleyen yıllarda ithal ettiği enerjinin yetersiz olacağı öngörülmektedir.

Gürcistan'da bu gün enerjisinden faydalanılabilecek 300 nehir bulunmaktadır. Başka bir deyişle %80 potansiyeli henüz kullanılamamaktadır. Hidro-elektriğin ve rüzgar enerjisinin yanı sıra ülkenin jeo-termal ve güneş enerjisi kapasitesi de oldukça yüksektir. Hidro-elektrik kullanımına yardımcı olabilmesi için sıcak su kaynaklarının doğru yönetimi ve etkili kullanımı çok önemlidir.

İthal edilen enerjinin miktarının düşürülmesi gerekliliğinin yanında doğal kaynakların kullanımı ve enerjiye erişimin önündeki teknik zorlukların ve enerjinin dağıtımını anlamındaki alt yapı eksikliklerinin giderilmesi gerekmektedir. Şu anda uygulanan enerji dağıtım prosedürü enerjiye ulaşımı bazı bölgelerde güçleştirirken bazı bölgelerde ise neredeyse imkânsız hale getirmektedir. Dağıtım sektöründeki tekelleşme de fiyatlandırma da kullanıcıların belini bükmektedir.

Yapılan yatırımlar, hükümetler seviyesinde geliştirilen enerji ve strateji planlamaları sayesinde elinde bulunan rüzgâr ve hidro-elektrik kullanımı kapasitesinin önümüzdeki yıllarda ciddi bir artış göstermesi beklenmektedir. Bu yatırımlar için en büyük finansman kaynağı ise AB ve Dünya Bankası'dır.⁷⁶

Enerji dar boğazının aşılması için Gürcistan tarihinin en büyük alt yapı projesi olan Karadeniz Enerji Dağıtım Hattı Projesi'ne başlanmıştır. Bu proje Türkiye'deki bir yüksek voltaj alt istasyonla Türkiye'nin kuzey doğu bölgesiyle Gürcistanı birleştirmesi planlanmaktadır. Projenin ana yatırımcıları The European Investment Bank (EIB-Avrupa Yatırım Bankası), The German Development Bank (KfW -Alman Kalkınma Bankası) ve Gürcistan Hükümeti'dir.⁷⁷

⁷⁶ DEIK, "Gürcistan Ülke Raporu, 2012

⁷⁷ International Federation of Interior Architects / Designers, <http://www.ifeworld.org/>

315 kilometrelik Karadeniz yüksek voltaj hattı, Kafkasları ve Batıyı birbirine bağlayan ilk büyük hattır ve şimdiden sınır ötesi ticarete imkân tanımış, güvenilir enerji tedarikini geliştirmiş, güvenilir enerji iletimine imkan tanımış, bölgesel enerji güvenliğini güçlendirmiş ve yenilenebilir enerji kaynakları için potansiyel yatırımların önünü açmıştır.⁷⁸

Yüksek toptan satış fiyatlarına sahip Türk pazarının açılmasına Gürcistan'daki Hidro-elektrik kaynaklarında eklenince küçük büyük bir çok özel yatırımcı Gürcistan'da yeni hidro elektrik santralleri yapımına başlamıştır. Türk Anadolu Grup ve Dariali Power bu alanda faaliyet gösteren şirketlerin ilk örnekleridir. Projelerin birçoğu da EBRD (European Bank for Reconstruction and Development-Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası) tarafından desteklenmektedir.⁷⁹

Başlangıç Noktası Azerbaycan Şah Deniz II sahası olan TANAP Projesinin Transit ülkesi Gürcistan'dır. Birinci aşamasının 2018 de, ikinci aşamasının 2020 de (16 milyar metreküp), üçüncü aşamasının 2023 de (23 milyar metre küp), ve dördüncü aşamasının 2026 da (31 milyar metreküp) tamamlanması planmaktadır.⁸⁰

TANAP boru hattı, Avrupa'ya, Rus gazına alternatif gaz taşımak üzere tasarlanan güney koridoru kavramını canlı tutmaktadır. Bu proje Türkiye ve AB'nin tedarik güvenliğine katkıda bulunacaktır. Ancak TANAP, AB dışında tasarlanmıştır ve Azerbaycan gazının her zaman Avrupa pazarına gönderileceğine dair teminat içermemektedir.⁸¹

Proje aynı zamanda taraflar için jeopolitik sonuçlar temin etmektedir. Bu anlaşmayla birlikte Rusya ve İran da proje ile ilgilenmeye başlamışlardır. TANAP

⁷⁸ <http://www.ebrd.com/news/2015/black-sea-transmission-line-redraws-europes-energy-map.html> (erişim tarihi: 03.04.2011)

⁷⁹ Svitlana Pyrkalo "Black Sea Transmission Line redraws Europe's energy map", 19 Mart 2015, www.ebrd.com

⁸⁰ Hazar Strateji Enstitüsü Enerji Araştırmaları Merkezi, "TANAP Raporu", Kasım, 2012 s. 5

⁸¹ Burcu Gültekin Punsmann, "Azerbaycan-Türkiye İlişkilerinde Bir Adım: Trans Anadolu Boru Hattı (TANAP)", Hazar Strateji Enstitüsü Enerji Araştırmaları Merkezi, "TANAP Raporu", Kasım, 2012 s.12

üzerinden yıllık ekstra 6 milyar metreküp gaz ile birlikte Türkiye, gelecekte Rusya ve İran gazına bağımlı olmaktan kurtulmayı hedeflemektedir.⁸²

TANAP, Bakü- Tiflis –Ceyhan Ana Petrol Boru Hattı Projesi ile birlikte Doğu- Batı koridoru üzerinde oluşturulacak boru hatları sisteminin bir parçası olacaktır. Bölge ülkelerinin (Azerbaycan, Gürcistan, Türkiye) ihtiyaç duydukları döviz girdisini sağlayarak ekonomik ve sosyal kalkınmalarını finanse etmelerini temin edecek olan proje, bölgenin ekonomik ve siyasi istikrarına katkıda bulunacaktır.⁸³

Gürcistan'ın artan gaz ithal potansiyeli göz önünde bulundurulduğunda, Azerbaycan, Gürcistan için stratejik işbirliği içinde bulunması gereken en önemli doğal gaz tedarikçisidir.

Şah Denizi Bölgesi'ndeki Azeri gazının Güney Kafkas Gaz boru hattı ile taşınmasından elde edilecek olan transit ülke geliri, Gürcistan'ın gaz ihtiyacının %5 'ini karşılayacaktır. Projenin ikinci aşaması hayata geçtiğinde ise 2018 yılından sonra hatta taşınan gaz en az yıllık 1,300 milyar metreküp olacaktır.⁸⁴

Azerbaycan gazının Avrupa pazarlarına taşınması için diğer bir alternatif de AGRI LNG (Azerbaijan-Georgia-Romania-Hungary) projesidir. Hat ülkeleri Azerbaycan-Gürcistan ve Romanyadır. Sıvılaştırılmış gaz taşınması planlanmaktadır. Proje kapsamında Gürcistan'ın Karadeniz kıyısında bir bir terminal yapılması ve sıvılaştırılmış gazın buradan tankerlerle avrupa'ya taşınması öngörülmektedir.⁸⁵

Kafkas bölgesinde her yıl artan gaz hacminin uluslararası pazarlara taşınması için ticari anlamda en uygun rota Azerbaycan-Gürcistan rotasıdır. Bu analiz

⁸² Gulmira Rzayeva, "TANAP-Hazar Gazını Avrupa'ya Taşıyan Atılım Projesi", Hazar Strateji Enstitüsü Enerji Araştırmaları Merkezi, "TANAP Raporu", Kasım, 2012 s. 9

⁸³ TC Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü, Tasarı Gerekçesi, TBMM Dönem 21 Yasama Yılı 3 (s sayısı 553), 24.07.2000

⁸⁴ Teimuraz Gochitashvili "Georgian Energy Sector: Trends and Prospects for Development", The South Caucasus 2018 Facts, Trends, Future Scenarios, Konrad-Adenauer-Stiftung (KAS), Tiflis, 2013, s.174

⁸⁵ <http://www.agrilng.com/agrilng/Home/Actualitati> (erişim tarihi: 07.11.2014)

çerçevesinde Gürcistan tedarikçi ve diğer transit ortaklarla proje geliştirme ve altyapı çalışmaları için daima vazgeçilmez seçenek olmaya devam edecektir.⁸⁶

1.5. Gürcistan'ın Jeokültürel Potansiyeli

Gürcistan'ın Sovyet dönemindeki Rusça adı Gruzinskaya Sovyetskaya Sotsialistiçeskaya Respublika idi.⁸⁷ Gürcüler, kendilerini efsanevi ataları Kartlos'tan dolayı Kartveli şeklinde adlandırır ve dillerine Kartuli, ülkelerine de Sakartvelo derler.

Gürcistan, 42 derece Kuzey enlemleri ve 43 30 derece Doğu boylamları arasında yer alır. Nüfusu 4.935.880 (Temmuz 2014 verilerine göre.) Toplam sınır uzunluğu 1814 km dir. (Ermenistan: 219 km, Azerbaycan. 428 km, RF: 894 km, Türkiye: 273 km.) 310 km. kıyı şeridi vardır.⁸⁸ (Bkz. EK 1)

Gürcistan; kuzey ve kuzeydoğuda Rusya Federasyonu (Adigey Özerk Cumhuriyeti, Kabarday-Balkar Özerk Cumhuriyeti, Kuzey Osetya Özerk Cumhuriyeti, İnguşya Özerk Cumhuriyeti, İçkerya-Çeçen (Çeçenistan) Özerk Cumhuriyeti, Dağıstan Özerk Cumhuriyeti), batıda Karadeniz, güneyde Türkiye ve Ermenistan, doğuda Azerbaycan ile çevrilidir.

Gürcistan Güney Kafkasya cumhuriyetleri içindeki en karmaşık etnik yapıya sahip olan ülkedir. Gürcüler, Acaralar, Megreller, Lazlar, Svanlar, Azerbaycan Türkleri, Ermeniler, Ruslar, Abhazlar ve Osetler gibi büyük grupların yanında pek çok küçük grupta vardır.⁸⁹ (Bkz. EK 2)

⁸⁶ Teimuraz Gochitashvili... A.g.m. , s. 175

⁸⁷ Alaeddin Yalçınkaya, "Kafkasya'da Siyasi Gelişmeler: Etnik Düğümden Küresel Kördüğüme", Lalezar Kitabevi, 2006 s. 88

⁸⁸ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gg.html>

⁸⁹ C. Topal, "Türkiye'nin Güney Kafkasya Politikası ve Gürcistan", International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 10/1 Winter 2015, s.760

Gürcistan'ın en yüksek dağları: Shkhara - 5068 m, Janga - 5059 m Mkinvartsveri (Kazbek) - 5047 m, Shota Rustaveli - 4860 m, Tetnuldi - 4858 m, Ushba - 4700 m, ve Ailama – 4547 m.

En uzun nehirleri ise: Mtkvari (Kura in Russian) - 1364 km, Tergi - 623 km, Chorokhi - 438 km, Alazani - 351 km, Rioni - 327 km Tori - 320 km ve Enguri - 213 km.

Gürcistan'ın en büyük gölleri: Paravani - 37,5 km², Kartsakhi - 26,3 km², Paliastomi - 18,2 km², Tabatskuri - 14,2 km², Khanchali -13,3 km² ve Jandari - 10,6 km² dir.⁹⁰

Doğal kaynakları: kereste, hidro-elektrik, manganez, demir cevheri, bakır, taş kömürü. Deniz ve sub-tropikal iklim turunç ve çay üretimi için oldukça uygundur. 2007 verilerine göre 4328 km² alanda tarım yapılmaktadır.

Ülkenin etnik yapısı; % 83'ü Gürcü, % 6,5'i Azeri, % 5,7'si Ermeni, %1,5'i Rus ve %2,5 diğeri şeklindedir.

Konuşulan dillerin oranları ise; Gürcüce (resmi dil) % 71, Rusça %9, Ermenice %7, Azerice % 6 ve diğeri diller % 7 şeklindedir. Abhazca, Abhazların resmi dilidir.

Dini yapısı da tıpkı etnik yapısı gibi renklidir. 2002 verilerine göre;⁹¹ Ortodoks Hristiyan %83,9, Müslüman %9,9, Ermeni- Gregoryan %3,9, Katolik %0,8, diğeri inançlar %0,8 ve inanç beyan etmeyenler %0,7 şeklindedir.

Gürcistan'ın jeopolitik konumu ona birçok fırsat sunmaktadır. Kafkasları Avrupa'ya bağlayan bir yol olmasının yanı sıra aynı zamanda İslamiyet ve

⁹⁰ <http://ggdavid.tripod.com/georgia/geogr.htm> (erişim tarihi: 22.06.2014)

⁹¹ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gg.html> (erişim tarihi: 03.04.2015)

Hristiyanlığı da birbirine bağlar.⁹² Gürcistan tarih boyunca daima doğu ve Batıyı birbirine bağlayan fiziksel, ekonomik ve entelektüel bir köprü olmuştur. Bu gün de Gürcistan'ın önünde çevresiyle barış içinde yaşamak ve işbirliğini arttırarak devam etmesi kaydıyla, mal, bilgi, kültür ve bilim paylaşımında anahtar bir rol alma fırsatı vardır.

Yüzyıllar boyunca Yunan, Roma, Bizans, Trabzon Rum Pontus, Moğollar, Selçuklular, İran, Osmanlı ve Ruslarla askeri, kültürel, ekonomik ve din bağlamlarında yakın ilişkide olmuş bir halklar topluluğu olan Gürcistan'ın çok ciddi birikimleri vardır. Hatta yüzyılın ortasında birçok Avrupalı, Ruslar tarafından Gürcistan'a yerleştirilmiştir. 1817-1819 yılları arasında 500 den fazla Alman aile Kafkaslar'a getirilmiş ve bunların çoğu da Gürcistan'a yerleştirilmiştir. 1830-31 yıllarında Polonya İsyanı'ndan sonra 3000 Polonyalı Kafkaslara sürgün edilmiştir. Bu sürgünde Polonyalılara yardım maksatlı Tiflis'de para toplanmıştır.19. yy da ise birçok Yunan Gürcistan'a göç etmiştir.⁹³

Genel olarak bakıldığında halkın okur-yazarlık oranı nerdeyse %100 dür. (kadınlarda %99,7, erkeklerde ise %99,8 (2015 verilerine göre)⁹⁴

Fransa ve ABD 'de eğitim almış, Hollanda vatandaşıyla evli ve Amerikan neo-muhafazakârlara yakın olan Saakashvili, Gürcistan'ın Avrupa'ya ve Batı'ya ait olduğunu demeçlerinde bizzat dile getirmiştir. Zaten Gürcistan'ın tarihten beri sürekli bir Avrupa'ya ait olma iddiası vardır. Saakashvili, bir bakıma açıkça RF'nin siyasi müdahalelerine diklenmiştir. Hatta bunu yaparken Rusya'yla olan siyasi ve ekonomik bağlarını hiç önemsememiştir. Saakashvili'nin yönetimi sırasında dış kültürel ilişkilerde politika yapmak, iç siyasi değişimlerdeki art arda gelen kırılmalar nedeniyle kolay olmamıştır.⁹⁵

⁹² www.bits.de/NRANEU/.../GeorgiaStrategy.pdf, Georgia and the World: A Vision and Strategy for the Future

⁹³ Natmeladze M., "Demographic processes in Georgia in the 1940s," Tbilisi, 2002, ss. 3-12

⁹⁴ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gg.html> (erişim tarihi: 18.04.2015)

⁹⁵ Nino Gunia-Kunznetsova, 'Georgia', Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe, Council of Europe, s.31.)

Her ne kadar birçok ekonomist sosyolog ve hatta sıradan yurttaş, Gürcistan dendiğinde “yolsuzluk” kavramını kullansa da, bu olgu aslında 2012 yılından itibaren değişmeye başlamıştır. TICPI (Transparency International’s Corruption Perceptions Index) verilerine göre Gürcistan yolsuzlukla anılan ülkeler içerisinde nispeten daha iyi bir konumdadır. Gürcistan 176 ülke içerisinde 2012 verilerine göre 51. , 2013 verilerine göre ise 21. sıradadır. Bu bağlamda Gürcistan’ın skoru diğer eski SSCB ülkelerine göre çok daha iyidir. Son yıllarda milli ve hükümetler üstü bir şekilde ısrarla devam ettirilen ekonomik özgürlük, özgürlüklere yapılan yatırımlar ve özel mülkiyet haklarındaki iyileştirmeler, varılan yer itibarı ile en olumlu reformlar olmuştur.⁹⁶

2004-2007 stratejilerinde dış ilişkilerde kültürün rolü açıkça belirtilmemişken bu konu 2010 stratejisine eklenmiştir.⁹⁷ Kültür Bakanlığı’nın 2011-2014 vizyonunda “dünya çapında Gürcistan için pozitif bir algı oluşturmak” iki numaralı öncelik olmuştur. Oysa 2011 de “yeni kültürel politika modeli” adaptasyonunda daha ziyade kültürün ekonomideki rolü vurgulanmıştır.⁹⁸

2012 de Gürcistan Kültür Bakanlığı, uluslararası kültürel faaliyetlere katılmak için başvuran 48 kişiyi desteklemiştir. Özellikle Gürcistan-AB Ortaklık Anlaşması’ndan sonra kültürel ilişki programlarının ve faaliyetlerinin sayısı ciddi oranda artmıştır.⁹⁹ AB Doğu Kültür Ortaklığı Programı kapsamında Gürcistan organizasyon ve kuruluşlarının Avrupa projelerine katılımları da hızlanmıştır. Buna ilaveten 2013 ‘de AB yeni bir web tabanlı kültürel işbirliği projesi başlatmıştır. (CEP: Kültürel Paylaşım Platformu).¹⁰⁰

⁹⁶ Strategy for Georgia Document of the European Bank for Reconstruction and Development Eylül 2013

⁹⁷ Nino Gunia-Kunznetsova, ‘Georgia’, *Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe*, Council of Europe, s.29.

⁹⁸ Nino Gunia-Kunznetsova, ‘Georgia’, *Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe*, Council of Europe, s.7.)

⁹⁹ T. Sandell (et al.), *Analytical Base-Line Report on the Culture Sector and Cultural Policy of the Republic of Georgia*, Eastern Partnership Culture Programme, Regional Monitoring and Capacity Building Unit (RMCBU), 2012, s. 22.

¹⁰⁰ Culture Exchange Platform website: www.culture-exp.eu.

Bununla birlikte Gürcistan, 1999 yılından beri Karadeniz Ekonomik İşbirliği'nin Kültür ve Avrupa Mirası çalışma grubunun bir üyesidir.¹⁰¹

Gürcistan bir yandan Avrupa ve Euro-Atlantik topluluklarına entegre olmaya olmak için çaba gösterirken, bir yandan da eşsiz ve zengin kültürel kimliğini ayakta tutmaya çalışmaktadır.

Ancak bu topluluklara entegrasyonunun yanı sıra, Gürcistan tarihsel ve kültürel bağlarının oldukça sıkı olduğu başta Rusya olmak üzere Türkiye, Azerbaycan ve Ermenistan ile ilişkilerini derinleştirmeyi öncelikli hedefleri arasına koymuştur. Zaten ticaretinin ve muhtaç olduğu enerjinin geleceği komşu ülkelerle barış içerisinde olmasına bağlıdır.

Bu gün siyasilerinin dilinden asla düşürmedikleri ve öncelikli hedefleri arasında daima var olan demokrasi ve demokratikleşme, fikirlerin özgürce dolaşımı ve ifadesi, Gürcistan'ın Rusya kontrolünde iken daima özlediği değerlerdir. Elbette ki o zamanlarda da birçok Gürcü, Avrupa üniversitelerine gitmişti, siyasi aktivistlere katılmıştı, siyasi partiler kurmuşlardı ve birçok gazete ve dergide editörlük bile yapmışlardı ancak tüm bunlar ya Rusya eliyle olmuştu ya da Rusya'nın kontrolü altında.¹⁰²

Gürcistan, Güney Kafkasya'nın bir parçası ve Doğu- Batı arasında bir köprü olmasının yanında Merkez Asya ülkeleriyle de yakın ilişkilerini geliştirmeye önem vermektedir. Asya-Pasifik bölgesindeki ülkelerle olan bağlarını derinleştirmek isteme arzusu, Trans-Atlantik koridoru vasıtasıyla iş gücü, bilgi ve mal akışını sağlamaktır.¹⁰³

¹⁰¹ 'Kyiv Initiative Regional Programme: Black Sea and South Caucasus', Council of Europe. http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/cooperation/Kyiv/default_en.asp.

¹⁰² Giuli Alasania International Black Sea University; Ivane Javakhishvili Tbilisi State University University of Georgia, The European integration of Georgia: A Dream or a Chance?, s.15-16

¹⁰³ Kornely Kakachia and Michael Cecire "Georgian Foreign Policy The Quest for Sustainable Security", Konrad-Adenauer-Stiftung Regional Program South Caucasus Akhvediani Tiflis, 2013, s. 65

Gürcistan bağımsızlığını kazandığı günden beri dünya ve özellikle Avrupa'ya entegrasyonunda gerek stratejik, gerek ekonomik ve gerekse sosyo-kültürel birçok uluslararası örgüt ve kuruluşlara üye olmuştur.

Gürcistan'ın üye olduğu uluslararası örgüt ve kuruluşlar şunlardır:

BSEC (Karadeniz Ekonomik İşbirliği),
CCC (Gümrük İşbirliği Konseyi),
CE (Avrupa Konseyi),
CIS (Bağımsız Devletler Topluluğu),
EAPC (Avrupa - Atlantik Ortaklık Konseyi),
EBRD (Avrupa Yatırım ve Kalkınma Bankası),
ECE (Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu),
FAO (Tarım ve Gıda Örgütü),
IAEA (Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı),
IBRD (Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası),
ICAO (Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü),
ICFTU (Uluslararası Serbest Ticaret Birlikleri Konfederasyonu),
IDA (Uluslararası Kalkınma Birliği),
IFAD (Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu),
IFC (Uluslararası Finansman Kurumu),
IFRCS (Uluslararası Kıızılhaç ve Kıızılay Toplulukları Federasyonu),
ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü),
IMF (Uluslararası Para Fonu), IMO (Uluslararası Denizcilik Örgütü),
Inmarsat (Uluslararası Denizcilik Uydu Teşkilatı),
Interpol (Uluslararası Polis Teşkilatı),
IOC (Uluslararası Olimpiyat Komitesi),
IOM (Uluslararası Göçmen Teşkilatı),
ITU (Uluslararası Telekomünikasyon Birliği),
OPCW (Kimyasal Silahları Yasaklama Organizasyonu),
OSCE (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü),
PFP (Barış için Ortaklık), UN (Birleşmiş Milletler),
UNCTAD (Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı),

UNESCO (Eğitim-Bilim ve Kültür rgt),
UNIDO (Endüstriyel Kalkınma rgt),
UPU (Dünya Posta Birliği),
WHO (Dünya Sağlık rgt),
WIPO (Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı),
WMO (Dünya Meteoroloji rgt),
WToO (Dünya Turizm rgt),
WTrO (Dünya Ticaret rgt)¹⁰⁴

Çalkantılı devlet hayatının hiçbir döneminde Gürcistan bu günkü kadar geniş bir şeklide uluslararası arenada temsil edilmemişti, üstelik bu başarı sadece birkaç yıllık bir süre zarfında gerçekleşmiştir.

Geniş çaplı jeopolitik planların uygulanması, doğal olarak, hem Gürcistan'da hem de tüm Güney Kafkasya'da istikrar ve barışın teminatı olacaktır. "Kafkaslarda Kültürlerin Diyaloğu" ya da Kafkaslarda Barış konseptleri Tiflis'de düzenlenen birçok uluslararası konferansta dile getirilmiştir. Bu çabalar "Medeniyetlerin Çatışması" konseptine karşı şimdilik bir antitez durumundadır. Son yıllardaki ısrarlı çabalar Avrupa-Asya arasında Doğuyu ve Batıyı kültürel anlamda birbirine bağlayan Gürcistan'nın uluslararası prestijinin artmasına ve daha fazla bir Avrupalı Devlet olarak algılanmasına neden olmaktadır.¹⁰⁵

1.5.1. Gürcistan'ın Siyasi Kültürü ve Dış Politikasına Yansımaları

Gürcistan'ın yönetim şekli demokratik cumhuriyettir. (24 ağustos 1995 Anayasası) Gürcistan'ın idari yönetim birimleri, 9 bölge, 9 şehir ve Abhazya zerk Cumhuriyeti ve Acara zerk Cumhuriyeti'nden oluşmaktadır.¹⁰⁶

¹⁰⁴ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gg.html> (e.t: 21.05.2015)

¹⁰⁵ Thomas V. Gamkrelidze, "Georgia: Europe or Asia?" Georgian Arts and Culture Center through International Initiative for Georgian Cultural Studies, Tiflis, 2011, ss, 21-22

¹⁰⁶ <http://www.mfa.gov.tr/gurcistan-siyasi-gorunumu.tr.mfa> (e.t: 17.04.2015)

Güçler ayrılığını benimsemiş olan ülkede, Yasama Kutaisi’de, yürütme Tiflis’te ve Yargı Batum’dadır. Hükümet özellikle 15 Eylül 2010 da kabul edilen son anayasa değişikliği ile temel yürütme organını hükümet olarak benimsemiştir.

Aynı kişinin en fazla iki müteakip dönem için seçilebildiği devlet başkanlığı seçimleri beş yılda bir yapılır. Parlamento, yarısı nispi temsil, diğer yarısı tek-sandalyeli çoğunluk sistemiyle seçilen 150 üyeden oluşmaktadır. Seçimler dört yılda bir yapılmaktadır. Siyasi parti veya blokların parlamentoda temsil edilebilmeleri için aşmaları gereken ülke barajı %5’tir.

1 Ekim 2012 tarihinde gerçekleştirilen parlamento seçimlerini, Muhalefet partilerinin koalisyonu “Gürcistan Rüyası” hem nispi temsil sistemine göre hem de çoğunluk sistemine göre seçimleri kazanarak oyların yüzde 54,97’sini almıştır. İktidardaki Birleşik Ulusal Hareket Partisi ise oyların ancak yüzde 40,34’ünü kazanabilmiştir. 150 sandalyeli yeni Gürcistan parlamentosunda böylece muhalefet koalisyonu 85 milletvekiliyle, iktidar partisi ise 65 milletvekiliyle temsil hakkı elde etmiştir.

Gürcistan Rüyası koalisyonunun iktidara gelmesi, Sovyet sonrası dönemde Güney Kafkasya ülkelerinde muhalefetin demokratik ve sivil yöntemlerle seçimleri kazanmasının ilk örneğidir.

Doksanların sonu itibarı ile Gürcistan siyasetinin iki önceliği vardır. Birincisi; bölgesel anlamda sürekli yön değiştiren Rusya’ya olan kuvvetli bağımlılığı, diğeri ise güvenilir ve bağımsız bir dış siyaset uygulamayı engelleyen ülke içindeki bölünmüşlük. Bu şartlar altında Gürcistan’ın AB’ye girmek ve bölgesel işbirliğini artırmak hedeflerini¹⁰⁷ gerçekleştirmesi hiçte kolay değildi. Buna karşın Gürcü siyasetçileri Hazar Denizi ve enerji nakil projelerine katılmak istiyorlardı. Bağımsızlığından bu güne kadar izlediği siyaseti, özellikle de dış siyaseti göz önüne alarak, Gürcistan’ın temel hedefleri şu şekilde sıralanabilir.

¹⁰⁷ Gürcistan dış İşleri Bakanlığı,, ‘Georgia and the world: a vision and strategy for the future’, Tbilisi, Ekim. 2000, ss. 3-4

1. Ülkenin bölgesel entegrasyonunu yeniden tesis etmek
2. Komşu ülkelerle dostane ve dengeli ilişkiler kurmak
3. Gürcü bölgelerindeki Rus askeri varlığını azaltmak
4. Avrupa ve Avrupa -Atlantik yapılarına entegrasyon
5. Çevresiyle bölgesel ilişkilerini geliştirmek
6. Etnik çatışmaları uluslararası sahaya taşımak
7. Yabancı yatırımcıları Gürcistan'a çekmek
8. Bölgesel ekonomik projelerde yer almak¹⁰⁸

Gürcistan, 1994 yılında NATO'nun Barış İçin Ortaklık Programı'na katılması NATO'yla olan ilk ilişkisi bağlamında tarihe geçmiştir. Yine aynı yıl Şevardnadze ABD'ye düzenlediği bir gezide, bu gün Gürcistan'ın yapılanmasında en fazla katkı sağlayan iki kurum olan IMF ve Dünya Bankası'yla görüşmüştür.¹⁰⁹

1995 yılında Gürcistan ve Rusya arasında, Gürcistan'daki Rus üslerinin süresini 25 yıl daha uzatan bir anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşma Gürcistan için bir zorunluluktan çünkü askeri gücünü geliştirmesi ve bölgesel bütünlüğünü koruması gerekiyordu. Her ikisini de gerçekleştirmesi için Rusya'ya bağımlıydı.

1996 yılına gelindiğinde Avrupa'daki Konvansiyonel Kuvvetler Anlaşması (CFE Anlaşması) şemsiyesi altında, Rusya'nın Gürcistan'daki askeri varlığıyla ilgili görüşmeler sürdürmesi mümkün olmuştur. Yine aynı yıl, Rusya ile benzer sorunları olan Gürcistan, Ukrayna, Azerbaycan ve Moldova, Viyana'da bir araya gelerek GUAM'ı kurdular. (Uluslararası istişare organı) Ortak görüş ve stratejilerini OSCE (Organisation of Security and Cooperation in Europe) şemsiyesi altında sürdürecektirdi. Resmi olarak GUAM Ekim 1997'de Strazburg'da düzenlenen Avrupa Konseyi Toplantısı'nda kurulmuştur. Ekonomik anlamda GUAM ülkeleri tarihi İpek Yolu'nun restorasyonunu öngören TRACECA (Transport Corridor Europe Caucasus Asia) projesi tarafından birleştirilmiştir. Nisan 1999'da

¹⁰⁸ Alexander Rondeli, "The Choice of Independent Georgia", s.196

¹⁰⁹ Shermatova, S. and Mikadze, A., "Russia strikes deep roots in the Caucasus", *Moscow News*, 31 Mar.- Nisan. 1995

Washington 'da düzenlenen 50. NATO toplantısında birliğe Özbekistan'ın da katılımıyla organizasyonun adı GUUAM olmuştur. Elbette ki bir bakıma Rusya'ya karşı oluşturulan bu birliğe, Rusya'nın yaklaşımı oldukça negatifti, üstelik kurul Batı şemsiyesi altında kurulmuştu. Ancak Rusya açısından en önemli gelişme bu olmamıştır.

1999 yılında Gürcistan, askeri gücünün modernizasyonunu ve barış gücü operasyonları için NATO standartlarına çıkarılmasını öngören PARP'a (Program Analysis and Review Process) katılmıştır. (Gürcistan ilk kez Kosova'da barış gücüne katılmıştır.) 1999 yılında Gürcistan açısından çok önemli gelişmeler olmuştur. Gürcistan aynı yıl Avrupa Konseyi'ne ve Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olmuştur. Bu arada Gürcistan daha önce 1992'de üyesi olduğu Taşkent Antlaşması'ndan çekilmiştir.¹¹⁰ Kasım 1999'da Helsinki'de düzenlenen Avrupa Konseyi Toplantısı'nda, Türkiye, Bulgaristan ve Romanya'nın AB'ye katılımı görüşülmüştür. Bu toplantı Rusya açısından yine olası sonuçları dikkate alındığında Karadeniz'in bir AB bölgesi haline gelmesi anlamını taşıyordu.

Kasım 1999 'da İstanbul'da düzenlenen Avrupa Güvenlik ve İşbirliği teşkilatı (OSCE) zirvesinde Türkiye-Gürcistan ve Azerbaycan arasında BTC (Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı) projesi imzalandı. Yine aynı toplantıda Rusya, Gürcistan'daki tüm askeri üslerini 2000 yılına kadar kapatmayı taahhüt etmiş ve 1999 yılı itibarı ile bunu gerçekleştirmiştir. Rus askerlerinden boşalan yerlere Gürcü askerleri yerleşmiştir.

Gürcistan gibi yeni bağımsızlığını kazanmış ve küçük bir ülke için, dış siyasette güven verebilmesi ve cesur kararlar alabilmesinde, içeride istikrarlı olması şarttır. İçeride ve bölgesinde çatışma halinde olan bir Gürcistan'a uluslararası toplumun diğer mensuplarının şüpheyle bakacağı bir gerçektir.

¹¹⁰ Alexander Rondeli, "The Choice of Independent Georgia", s.198

Aslına bakılırsa, Gürcistan'ın dış siyasetinin belirleyici faktörü daima içerideki karışıklıklar olmuştur. Bu bağlamda, 1991-1995 çatışmalarını uluslararası toplum kaygıyla izlemiştir. Buna karşın, 1996-1998 yılları arasında durum nispeten düzelmiştir. Şevardnatze'nin ekonomik ve sosyal reform arzusu bölge ülkelerinde olduğu gibi, Gürcistan'la çeşitli nedenlerle iyi ilişkiler kurmak isteyen devletleri umutlandırmıştır. Bu dönemde Şevardnatze'nin dış politika anlayışı bölgesel işbirliğini geliştirici uzun vadeli stratejilerin yanı sıra, Rusya'yla olan sancılı bağımlılık sürecini sona erdirmek hedefleri üzerine kuruluydu. Bu anlayış, Gürcistan'ın Batılı kimliği sahiplenmesinin yanı sıra, bağımsızlığın kalıcılığının ancak Batı ile özel bağlar geliştirilmesiyle sağlanabileceğine olan inançtan kaynaklanmaktaydı.¹¹¹ Ayrıca, bölgedeki büyüyen petrol ve gaz sektörü hem ekonomik anlamda bir birlikteliği, hem de güvenlik anlamında işbirliğini gerektirecekti.

1997 yılı Batı'nın Gürcistan'la yoğun bir şekilde ilgilenmeye başladığı bir yıl olmuştur. ABD'nin Özgürlüklere Destek Kanunu çerçevesinde Gürcistan, yardımlardan öncelikli faydalanmıştır. 1998 yılında ise Gürcistan'ın askeri kaygılarına pansuman olan ABD ve Gürcistan arasında Askeri ve Güvenlik İşbirliği anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmayla Gürcistan, askeri finansman ve eğitim desteği programlarından yararlanmaya başlamıştır.¹¹²

Kasım 2002'de ise Şevardnatze, RF karşısındaki en ciddi adımını atarak, Prag Zirvesi'de Gürcistan'ın NATO'ya katılım talebini ilk kez resmi olarak dile getirmiştir. Ve hemen ardından Aralık 2002 tarihinde, Gürcistan Ulusal Güvenlik Konseyi, Avrupa- Atlantik Entegrasyonu için devlet programını açıklamıştır.¹¹³

¹¹¹ Ghia Nodia, "A New Cycle of Instability in Georgia: New Troubles and Old Problems", G. K. Bertsch et.al. (Der.), Crossroads and Conflict: Security and Foreign Policy in the Caucasus and Central Asia, (New York: Routledge, 2000), s. 188

¹¹² Mitat Çelikpala, "Between the Paradox of failed State and Democratic Model: The 20 years of Georgia's Independence", OAKA, Cilt:7, Sayı: 14, 2012, s. 28

¹¹³ Damien Helly & Giorgi Gogia, "Georgian Security and the Role of West", Bruno Coppieters & Robert Legvold (Der.), Georgia After the Rose Revolution, (London: The MIT Press, 2005), s. 271

ABD' nin Gürcistan ilgisinin 11 Eylül 2001 sonrasında bir üst düzeye çıktığı görülmektedir. Terörizmle mücadele programı çerçevesinde Gürcistan ordusunun yeniden kurulması anlamına gelen “Gürcistan Eğitim ve Donanım Programı” imzalanarak, Mayıs 2002’ den itibaren uygulanmaya konulmuştur.

1.5.2. Abhazya Sorunu

Tiflis’in bağımsızlığını müteakiben ilk etapta BDT’ye katılmayı reddetmesi ve Rusya ile gerilen ilişkileri Gürcistan’daki ayrılıkçı eğilimleri güçlendirmiştir. SSCB döneminde bu ülkedeki demografik dengelere müdahale eden Moskova, bağımsızlığının ardından Rusya’nın yörüngesinden çıkmaya çalışan Gürcistan’daki ayrılıkçı dinamiklere destek sağlamıştır. Kuzeyde Rusya Federasyonu sınırında Abhazya ve Güney Osetya’daki bağımsızlık teşebbüsleriyle mücadele eden Gürcü devleti, güneybatıda Türkiye sınırında Acaristan, güneyde Ermenistan sınırında ise Cevaheti meseleleriyle meşgul olmuştur.¹¹⁴

Gürcistan, bağımsızlığını ilan ettiği 1991 yılından bu yana, Abhazya, Güney Osetya ve Acaristan’daki sorunlarla uğraşmaktadır. Başkan Zviad Gamsahurdia’nın otoriter yönetimi ve “Gürcistan, Gürcüler içindir” politikası, ülke içindeki silahlı çatışmalara zemin hazırlamıştır. Gürcistan’ın toprak bütünlüğü, ayrılıkçı etnik gruplar ve bu grupların destekçileri nedeni ile tehdit altındadır¹¹⁵ algısı bu güne gelindiğinde bile Gürcü elitlerinde, siyasetçilerde hatta sıradan vatandaşlarda bile vardır.

Gürcüler 26 Mayıs 1918 ‘de Gürcistan Cumhuriyetini kurduklarında, Abhazlar Kuzey Kafkasya Cumhuriyeti’ne girme arzusundaydılar. Aynı yıl Abhazya’da bir Sovyet yerel yönetimi kurulmuşsa da Gürcistan’daki Menşevik Yönetim’in Abhazya’yı da kontrolü altına almasıyla bu yönetimin ömrü sadece 40 gün olmuştur.

¹¹⁴ “Kafkasya’daki Gelişmeler Ve Türkiye”, Bilge Adamlar Kurulu Raporu, Rapor No: 60, Nisan 2014, S.26

¹¹⁵ Figen.T. Alsirt, “Bağımsızlık Sonrası Gürcistan’ın Yeniden Yapılanması Ve Bu Süreçte Türkiye İle İlişkileri”, Y. Lisans Tezi, Ankara, 2009

Sovyet gücü 4 Mart 1921'de yeniden inşa edilmişti ve 31 Mart 1921'de "Abhazya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti" kurulmuştu. 21 Mayıs 1921'de de Gürcistan Sovyet Devrim Komitesi, Abhazya Cumhuriyetini tanımıştır. Bu gelişme Abhazya'daki Gürcü varlığını sona erdirdi. 1922'de ise Abhazya ile Gürcistan, iki ayrı egemen devlet olarak "Anlaşmalı Sosyalist Federal Cumhuriyeti'ni oluşturdular. 13 Aralık 1922'de de Abhazya, Gürcistan ile beraber Trans Kafkasya Federasyonu'na girmiştir.¹¹⁶ Abhazya, 1922 'de Güney Kafkasya Federasyonu'na eşit statüde girmiş olmasına rağmen, 1931 Şubatı'nda Stalin döneminde, Cumhuriyet statüsü, özerk cumhuriyet statüsüne indirilmiştir. Bu uygulama Abhazlar tarafından yasadışı olarak ilan edilmiş ve taraflar arasındaki ilişkide kritik bir noktayı oluşturmuştur.¹¹⁷ Bu tarihten itibaren Gürcüler, Abhazya'da sistemli olarak etnik temizlik, asimilasyon ve Gürcüleştirme politikasını başlatmıştır.¹¹⁸

1953'de Stalin'in ölümüyle birlikte Abhazlar kendi ülkelerinde yeniden söz sahibi olmaya başladı. Ancak Gürcistan Abhazya'yı kontrol etmek için anayasal haklarını kısıtlamak istedi. Bunun üzerine 1967 ve 1978'de olaylar yaşandı. Nihayet 1978'de Abhazya ve Gürcistan anayasaları, 1977'de düzenlenen SSCB anayasasına paralel olarak yenilendi. Böylece Abhazya ile Gürcistan ilişkileri, Abhazya lehine iyileştirildi.

1988 yılında Gürcistan ve Abhazya'daki alt seviyedeki komünist memurlar ve entelektüeller birbirlerinin aleyhine siyasi kampanyalar yürütmekteydiler. Haziran 1988'de 58 Abhaz memuru Moskova'ya, Gürcistan'dan ayrılma taleplerine destek vermesini isteyen bir mektup yazdılar. Gürcistan'daki etnik milliyetçi hareketler güç kazandıkça iktidarda kalmaya çalışan Gürcü Komünist Partisi de bazı "Gürcüleştirme Yasaları" çıkarmaya başladı. Kamuda Rusça yerine Gürcüce kullanılması ve

¹¹⁶ Cahit Aslan, "Türk-Rus-Gürcü İlişkilerinin Merkezindeki Ülke: Abhazya", Akademik Bakış, Sayı 16, Nisan, 2009, S. 3

¹¹⁷ Kızılbuga, Esra "Russian Involvement In The Abkhaz-Georgian Conflict", M.S., Graduate School Of Social Sciences, Eurasian Studies Program, April 2006, S. 27

¹¹⁸ Cahit Aslan, "Türk-Rus-Gürcü İlişkilerinin Merkezindeki Ülke: Abhazya", Akademik Bakış, Sayı 16, Nisan, 2009, s. 3

üniversite sınavına Gürcü Dili testi eklenmesi bunların en fazla tepki alanları olmuştur.¹¹⁹

19 Mart 1989'da 30 Abhaz ayrılıkçı Lykhny köyünde bir araya geldiler ve bağımsız bir Sovyet Cumhuriyeti olmayı ve Gürcistan'dan tamamen ayrılmayı dile getiren bir deklarasyon imzaladılar. Bu deklarasyon Tiflis'te Abhazya karşıtı büyük gösterileri tetiklemiştir. Çok ilginçtir ki haftalarca devam eden bu gösteriler zamanla bir "bağımsızlık" karakterine bürünmüş, başlangıçta Abhazya ayrılığına karşı olan gösteriler daha sonra Gürcistan'ın Rusya'dan ayrılma talebine dönüşmüştür.

Ancak Rusya'nın bu tepkilere cevabı çok sert olmuştur. Rus birliklerinin müdahalesinde çoğu kadın olan 19 kişi ölmüş ve yüzlerce kişi de yaralanmıştır. 1990'da bir cumhuriyet olmak isteyen Abhazya'nın talebi, Gürcistan tarafından ret edilmiştir. Bunun ardından Abhazlar kendi parlamento seçimlerini yapmışlar ve Abhaz yönetimi tam bağımsızlık ya da bir federasyon seçeneğini masaya koymuştur. Tiflis yönetimi ise her iki seçeneği de ret etmekle kalmamış, Abhazya'nın tutumunu Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne karşı bir hareket olarak görmüştür ve Abhazya üzerinde kalıcı bir hâkimiyet kurmak için Abhazya'ya ordusunu göndermiştir.

Özellikle Suhumi civarında şiddetli çatışmalar yaşanmıştır. Abhaz direnişi Gürcülerin tahmininin çok üzerinde olmuştur. Abhazlar bu çatışmalarda Çeçen ve Osetler tarafından desteklenmiştir. Bu destek Abhazların Gürcüler'e üstünlük sağlamasına yardımcı olmuştur.

Rusya, savaşın Kuzey Kafkasya'ya yayılma ihtimali ve çatışmaların şiddetinin artması üzerine, Rusya gözetiminde Gürcü ve Kafkas – Abhaz Dayanışma Komitesi bir ateş kes imzalamışlardır. Ancak Gürcistan bu anlaşmanın şartlarına da uymamış ve çatışmalar yeniden başlamıştır. Kafkas-Abhaz dayanışması karşısında

¹¹⁹ Alexandros Petersen, "The 1992-93 Georgia Abkhazia War: A Forgotten Conflict", *Caucasian Review Of International Affairs*, Vol. 2 (4) – Autumn 2008, S. 192

kilit şehirlerde tutunamayan Gürcistan 30 Eylül 1993’de Abhazya’dan tamamen çekilmek zorunda kalmıştır.¹²⁰

Şevardnadze’yi ateşkese zorlayan sadece güçlü Abhaz direnişi değildi. Aynı günlerde Gamsahurdiya, Samegrelo’da baş gösteren isyanın liderliğini ele almıştı ve Poti’yi ele geçirdikten sonra Kutaisi’ye doğru ilerlemekteydi. Abhazlar’la olan savaşa bir de iç savaş eklendiğinde sınırlarında hâkimiyet kurma çabasında olan Gürcistan kendi içinde bölünme tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Bu durumda Şevardnadze’nin Rus isteklerine teslim olmaktan başka çaresi kalmamıştı. 30 Eylül 1993’de Gürcistan resmen BDT’ye girdiğini ilan etti. Bununla birlikte Rus birliklerinin kendi ülkesinde üslenmesine de izin verdi. Zaten hemen ardından da Rus baskısıyla ateşkes yapılmış oldu.¹²¹

Kısmen savaş sebebiyle kısmen de Abhaz yöneticilerinin yanlış politikaları neticesinde Abhazya büyük oranda boşalmıştır. Abhazya’daki bir BM yetkilisinin bildirdiğine göre, 1998’de Abhazya’nın nüfusu yaklaşık olarak 200.000 dir. Oysa savaş öncesi Abhazya’nın nüfusu 400.000 den fazlaydı.¹²²

Aslında netice itibarıyla hem Şevardnadze hem de Yeltsin bu süreçten avantajlı çıkmıştır denilebilir. BDT yeni bir üye kazanmış oluyordu ve AGİT ve BM Abhazya’nın statüsünü tarif etmediği müddetçe de ateşkes yürürlükte kalıyordu. Rusya ayrıca Gürcistan’da dört askeri üsse kavuşuyordu (Vaziyan, Ahalkalaki, Batum ve Gudauta: Abhazya). Ayrıca Kollektif Savunma Anlaşması’yla Rusya, Türkiye sınır bölgelerinde sınır karakolları kurma şansını da yakalamıştır. Bu arada 4 Şubat 1994’te Tiflis ve Moskova arasında bir “Dostluk ve İşbirliği Anlaşması” imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre BDT Gürcistan’a barışı koruma birlikleri yollayacaktı ve hem Gürcülerin hem de Abhazların himayesini alacaktı. Bu durumda aslında Gürcü ve Abhazların karar alma alanları bir hayli sınırlanmış oluyordu.

¹²⁰ “Kafkasya’daki Gelişmeler Ve Türkiye”, Bilge Adamlar Kurulu Raporu, Rapor No: 60, Nisan 2014, S.27

¹²¹ Helene Carrere Dencausse, “ İki Dünya Arasında Rusya”, Çev. Reşat Uzmen, Ötügen Neş, İstanbul, Ağustos 2013, ss. 214-215

¹²² Bruno Coppieters, “The Georgian-Abkhaz Conflict”, Chapter 5, s.5

Abhazya'nın bağımsızlık isteğini Rusya'nın rafa kaldırmasını kendilerine verilen bir taviz olarak gören Şevardnadze, daha sonrasında Rus-Çeçen savaşında hava sahasını açarak bu tavizi daha da arttırmıştır. Ancak yine de savaş devam ederken savaşın geri üssü olmamak adına Gürcistan'da üslenmiş hiçbir Rus askerinin savaşa girmemesi için elinde geleni yapmış ve buna ilaveten Çeçen savaşçılara da ülkesine sığınma hakkı tanımamıştır. Şevardnadze bu tutumuyla hem Rusya'yı küstürmemiş, hem iktidarını korumuş ve hem de ülkesini olası bir iç savaştan uzak tutmuştur. 15 Eylül 1995 yılına gelindiğinde ise Rusya'ya taviz politikası devam eden Şevardnadze, ülkesindeki Rus üslerinin süresini 25 yıl daha uzatmıştır.

Problemlerli etnik bölgeler Gürcistan açısından toprak bütünlüğünü tehdit eden unsur iken, bunlar Rusya açısından Gürcistan karşısında sürekli elini güçlendiren kartlardı. Duruma göre bazen Osetya ve Abhazya'dan bazen de Gürcistan'dan yana aldığı tavırlarla bölgedeki siyasi varlığını sürekli canlı tutan Rusya, işlerin çığırından çıktığını anladığı anlarda ise sıcak çatışmaya girmekten geri kalmamıştır.

Şevardnadze'nin Rusya politikası aslında tamamen teslimiyetçi bir politika değildir ve tarih göstermiştir ki Rusya, Şevardnadze'yi hiçbir zaman tam anlamıyla zapt edememiştir. Şevardnadze sadece tarihin verdiği tecrübeye göre hareket ediyor ve istilacı olmayacağını düşündüğü bir güce arkasını vermek istiyordu. Bu imkansa ancak ve ancak NATO'ya üye olmaktan geçiyordu.

Rusya, Gürcistan'ın Rusya lehine attığı bu adımlardan dolayı ve Çeçen savaşı nedeniyle Abhazya'nın bağımsız bir devlet olmasına sıcak bakmamıştır hatta daha sonra Gürcistan'ın Abhazya'ya uyguladığı yaptırımlara Rusya'da katılmıştır.

1999 yılında gerçekleştirilen referandumda Abhazlar'ın neredeyse tamamı yine bağımsızlıktan yana oy kullanmışlardır. Bu son referandumla birlikte Abhazlar artık bir daha Gürcistan içinde özerk bir statüyü kabul etmeyeceklerini ilan etmişlerdir. Gül devriminden sonra Gürcistan tarafının bağımsızlık dışında sunduğu hiçbir teklife sıcak bakmayan Abhazya, bu dönemde Batı yanlısı politikalar uygulayan Gürcü yönetimi karşısında Rusya'nın yanında yer almıştır. 2006 yılında Gürcistan'ın Kodor

Vadisi'ni geri alması sonucunda barış görüşmeleri sona ermiştir. Bu olay daha sonra gerçekleşecek olan 2008 Rus-Gürcü Savaşı'nın temellerini atılmasına neden olmuştur. 2008 yılına gelindiğinde ise, Rusya, Kosova'nın tanınmasının emsal teşkil ettiği savıyla Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlıklarını tanımıştır. Rusya bu kadarla da kalmamış 2008 savaşıdan sonra BM görev gücünün bölgeye gelmesini engellemiş ve Abhazya yönetimi ile sınırların korunmasını öngören 5 yıllık bir anlaşma yapmıştır. 2011 yılında ise Abhazya'nın Karadeniz kıyılarında bir üs inşasına başlamıştır. Rusya'nın ekonomik ve alt yapı anlamında adeta Abhazya'ya yağdırdığı desteklerin neticesinde Rusya, Abhazya kıyılarında 5 yıl petrol arama anlaşması da yapmıştır.¹²³

Bu güne gelindiğinde RF'nin desteğiyle bağımsızlığını kazanmış olan Abhazlar, Venezuela, Nikaragua, Nauru, Tuvalu ve eski Sovyet coğrafyasındaki diğer ayrılıkçı bölgeler olan Transdinyester, Güney Osetya ve Dağlık Karabağ haricinde, uluslararası toplum tarafından hukuki destek alamamıştır.

Abhazya istediği uluslararası desteği almak şöyle dursun ABD Senato'su ve AB Parlamento'su 2011 yılında aldıkları kararlarla Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne destek verdiklerini, Abhazya ve Güney Osetya'yı işgal edilmiş topraklar olarak tanıdıklarını beyan etmiştir.

1.5.3. Güney Osetya Sorunu ve 2008 Gürcistan- RF Çatışması

Osetler İran kökenli bir Kafkas halkıdır. Orta Kafkaslarda, Kafkas Dağlarının kuzey ve güney yamaçlarında yaşamaktadırlar.¹²⁴ Güney Osetya sorunu Sovyetler Birliği'nin dağılma aşamasında kendini göstermiştir. Sovyetler Birliğinin Gürcistan hâkimiyetinden sonra Güney Osetya'ya özerk bölge statüsü verilmiştir. Ancak Osetler'in hiçbir zaman kabul edemedikleri ve hiçbir geçerli gerekçeye dayanmadığını savundukları bir durum vardı ortada. Abhazya'ya özerk

¹²³ "Kafkasya'daki Gelişmeler Ve Türkiye", Bilge Adamlar Kurulu Raporu, Rapor No: 60, Nisan 2014, S.29

¹²⁴ Ufuk Tavkul, Etnik Çatışmaların Gölgesinde Kafkasya, İstanbul: Ötüken Yayıncılık, 2002), s. 7

bölge statüsü verilirken aynı zamanda Gürcistan'a bağlanmıştı. Bölgenin diğer bölümü olan Kuzey Osetya 7 Temmuz 1925'te Kuzey Osetya Özerk Bölgesi olarak Rusya Federasyonu'na bağlanmıştır daha sonradan 7 Aralık 1936'da Özerk Cumhuriyet statüsüne yükseltilmiştir.

Osetlerin ve Gürcülerin tarihteki ilişkilerini araştırmak demek aslında bir bakıma çatışmanın temel sebeplerini de anlamak demektir. Gürcüler, Güney Osetya'yı Gürcistan tarih ve kültürünün bir parçası olarak algılamaktadırlar ve bu anlamda Osetya Gürcistan'ın ayrılmaz bir parçasıdır. Gürcülere göre Güney Osetyalılar bölgeye sonradan yerleşmiş olan misafirlerdir. Hatta son bağımsızlığa giden milliyetçilik duygularının hat safhada olduğu dönemde Gamsakhurdia, Osetler için "nankör misafirler" ifadesini kullanmıştır.

Osetler açısından ise durum çok farklıdır. Onlar kendilerini Kuzey Osetya'dan gelmiş sonradan Gürcü topraklarına yerleşmiş misafirler olarak görmemektedirler. En az 2000 yıldır Gürcülerle birlikte komşu olarak yaşadıklarını ve tarih boyu tüm istilacılara karşı birlikte mücadele verdiklerini iddia etmektedirler.¹²⁵ Etnik düzlemde hala devam etmekte olan bu tartışmalar çatışmaların ana sebeplerinden birisidir.

7 Mayıs 1920'de Gürcistan ve Rusya arasında bir dostluk anlaşması imza edildi ve Gürcü kaynaklarına göre bu anlaşmayla Rusya, Güney Osetya'yı Gürcistan'ın bir parçası olarak tanıdı. Oysa Osetler'e göre durum çok farklıydı. Osetler 1774'de gönüllü olarak Rusya'ya katılmışlardı ve anlaşmada Güney - Kuzey diye bir ayrılık söz konusu değildi. Bu yüzden 1918'de Gürcistan Rusya'dan ayrıldığında, Güney Osetya için hala Gürcistan yönetiminde olmak normal değildi. Neticede 8 Haziran 1920'de Güney Osetya bir Sovyet Cumhuriyeti olarak bağımsızlığını ilan etmiştir.

¹²⁵ Confidence Building Matters The Georgia—South Ossetia Conflict Dennis Sammut and Nikola Cvetkovski March 1996, s. 10

Bu duruma Gürcistan'ın cevabı sert oldu. Bağımsızlık ilanını Gürcistan'a bir baş kaldırı olarak değerlendirdi ve bölgeye ordusunu gönderdi. Bu arada Rusya duruma fiili müdahale etmedi ancak Gürcistan'ın davranışını Güney Osetya'nın iç işlerine karışmak olarak nitelendirdi. Gürcistan'ın askeri müdahalesinde Güney Osetya kaynaklarına göre 5000 kişi öldürülmüş ve 13000 kişi ise açlık ve bulaşıcı hastalıklardan ölmüştür. Güney Osetyalılar bu askeri harekâtı, Gürcistan'ın uyguladığı ilk soykırım olarak değerlendirmektedirler.

Tabi ki Gürcistan Güney Osetya'nın bağımsızlık ilanını ve gelişen olayları çok farklı değerlendiriyordu. Onlara göre bu işgal hareketiydi ve Gürcistan'ı pasifize etmek için Güney Osetya, Rusya tarafından cesaretlendirilmişti. 1921 yılına gelindiğinde ise Kızıl Ordu Gürcistan'ı işgal edecek ve topraklarına katacaktı. Bir yıl sonrada Rusya Güney Osetya'yı Gürcistan yönetiminde bir "Otonom" yapı olarak düzenlemiştir. "Güney" Osetya'nın Gürcistan içinde ayrı bir yönetim olarak bulundurulmasını, Gürcüler, Rusya'nın "böl ve yönet" siyasetinin bir uygulaması olarak görmüşlerdir. Aynı yıl Güney Osetya başkenti olarak Tskhinvali seçildi. Bu da Gürcü muhalefetine neden olmuştur çünkü onlara göre Tskhinvali nerdeyse tamamen bir Gürcü kentiydi ve şehir başkent yapıldıktan sonra ise demografik yapısı tamamen değiştirilmişti.¹²⁶

Gürcistan, "glasnost"dan faydalanarak ilk bağımsızlığını kazanan ülke olmuştur. Seksenlerin sonuna gelindiğinde Gürcistan'daki durum, siyasi kargaşa ve büyük bir milliyetçilik dalgası olarak adlandırılabilir. Bu yoğun milliyetçilik akımı Nisan 1992'de bağımsızlığı getirmiştir.

Gamsakhurdia şöhretini milliyetçi söylem ve uygulamalarına borçludur. Böyle bir atmosferde yükselen ve sıklıkla dışlayıcı bir karakter kazanan Gürcü milliyetçiliği karşısında Güney Osetyalılar kendilerini tehdit altında hissetmişlerdir ve bu tehdit karşısında organize olmaya başlamışlardır. Abhazya'daki duruma

¹²⁶ G.Nodia, "Current politics and economics of Europe", Vol. 2, s. 39

1921 Gürcistan-SSCB Anlaşması ile 1922 Birlik Anlaşması'nın geçersizliğini ilan eden kararlar alınmış ve 31 Mart 1991 tarihinde Ülke genelinde referanduma gidilmiş, 9 Nisan 1991 tarihinde Gürcistan parlamentosu ülkenin bağımsızlığını ilan etmiştir.

bakarak Güney Osetyalı milliyetçiler Adamon Nıhas adında bir cephe kurudular ve Abhaz milliyetçilerle birlikte ulusal arzularını dile getirmeye başladılar.

Adamon Nıhas lideri olan Alan Çoçiyev, Abhazya'daki üniversitede Gürcistan çalışmaları üzerine bir bölüm açılmasını istemişti. Dahası bir açık mektup yayınlarak bağımsızlık mücadelelerinde Abhazların desteğini istemiştir.¹²⁷

1989'da Güney Osetya liderleri Gürcü yönetimine "otonom cumhuriyet" olma taleplerini resmen iletiler. Ancak bu talep ret edilmekle kalmadı aynı zaman da gerilimi de artırdı. Ardın 1990 Gürcistan parlamento seçimlerinden hemen önce Gürcü Yüksek Sovyet'i bölgesel siyasi partileri yasaklayan bir kanunu onaylamıştır.¹²⁸ Bunu protesto eden Güney Osetyalılar parlamento seçimlerini boykot etmişler ve hatta kendi parlamento seçimlerini yapmışlardır.

Sovyet Rejimi'nin otoritesini ve meşruiyetini kaybetmeye başlamasıyla birlikte ortaya çıkan güç boşluğunu Mkhedrioni gibi milliyetçi militanlar doldurmuştur. Sonuç ise Gürcistan'daki etnik azınlıklar için bir felaket olmuştur. Canlarını kurtarmak için Osetya'ya (Kuzey-Güney) ya da ülkenin başka yerlerine kaçmışlardır.¹²⁹

23 Kasım 1989'da Gamsakhurdia "mutabakat için barışçıl buluşma" adı altında binlerce Gürcü'yü Güney Osetya başkenti Tskhinvali'ye yığmıştır. Tabi bu hareket Osetyalılar tarafından bir güç gösterisi ve kendilerine karşı bir tehdit olarak görülmüştür. Tüm bu olaylara bakıldığında artık bir silahlı çatışmanın kaçınılmaz olduğunu gören Osetler silahlanmaya başlamışlardır. Aynı tarihlerde durumun ciddiyetini ilk elden anlayan bölgedeki Gürcüler, Oset topraklarını büyük bir hızla terk etmeye başlamışlardır.

¹²⁷ M.İrem Yapıcı "Kafkasya'nın Sorunlu Bölgesi: Güney Osetya", OAKA, Cilt:2, Say: 3, s. 75

¹²⁸ Greg Jentzsch, "What are the main causes of conflict in South Ossetia and how can they best be addressed to promote lasting peace?", *The BSIS Journal of International Studies*, Vol 6 (2009), s.4

¹²⁹ J.Wheatley, "Georgia from National Awakening to Rose Revolution : Delayed Transition in the Former Soviet Union: Ashgate Pub Co, 2005.

1991 yılının ilk günlerinde Gürcistan Yüksek Konseyi bir Gürcü Ulusal Muhafızlığı kurulması yönünde kanun çıkardı. Birkaç gün sonra ise binlerce Gürcü askeri Güney Osetya başkentine girmiştir. Osetya kaynaklarına göre ise bu Rus birlikleriyle anlaşma içinde olmuştur. Kanlı bir savaş neticesinde Gürcüler'e göre, Rusya arabuluculuğuyla bir ateşkes imzalanması, Osetlere göre ise Gürcüleri püskürttüğü için, 20 gün süren ve bu gün hala izleri görülebilecek çatışmalar sona ermiştir. Ancak bölge köylerine ve başkente başlatılan sıkı ambargo ve yolların Gürcüler tarafından tutulması nedeniyle açlık ve sefalet bir cezalandırma boyutuna gelmiştir.

Aynı dönemde Güney Osetyalılar Kuzey Osetya'yla birleşmek ve Rusya'ya katılmak için %99 "evet" sonuçlu bir referandum yapmışlardır. Fakat Aralık 1991 'de Sovyetler Birliği çökmüştür. Bunun neticesinde de Rus birlikler başkent Tskhinvali'den ayrılmışlardır. Ancak Gürcü kaynaklara göre bu çekiliş esnasında Ruslar, silahlarını Osetler'e terk etmişlerdir.

Haziran 1992 'de Rus Yüksek Sovyet'i yaptığı bir açıklamada, Gürcü işgalini bir soykırım olarak adlandırmış ve Güney Osetya yetkililerinin Rusya'ya katılım isteklerini yeniden gözden geçirebileceklerini söylemiştir. Rus ve Gürcü yetkililer arasında imzalanan ateşkes anlaşmasından sonra bu anlaşmanın bir parçası olarak JCC (Birleşik Kontrol Komisyonu) kurulmuştur. Bu komisyonun görevi anlaşmanın gözlemcisi olmak, çatışma çıkmaması anlamında önlemler alma, diyalogu geliştirme, insan haklarını koruma ve mülteci sorunlarını çözmek ve ekonomik yapılanmayla ilgili sorunlarda taraflara yardımcı olmaktır.¹³⁰

Bununla birlikte taraflar Ukrayna'da bir araya gelmişler ve bir barış gücünün oluşturulması kararı alınmıştır. Ayrıca Güney Osetya – Gürcistan sınırında ve Tshinvali çevresinde bir güvenlik koridoru oluşturulması yönünde anlaşma sağlanmıştır.¹³¹

¹³⁰ Greg Jentsch, "What are the main causes of conflict in South Ossetia and how can they best be addressed to promote lasting peace?" , *The BSIS Journal of International Studies*, Vol 6 (2009), s.3

¹³¹ Okan Mert, Türkiye'nin Kafkasya Politikası ve Gürcistan, s. 62.

Yapılan tüm anlaşmalarda Gürcistan için tek arabulucu Rusya'ydı ve son Güney Osetya olayları ve Rus yetkililerin Tiflis'i bombalamaya kadar giden tehditleri karşısında Şevardnadze toprak bütünlüğünün korunması ne çatışmalara barışçıl çözümler getirilmesi gerekçeleriyle konuyu AGİT, NATO ve BM'ye taşımıştır. Bu girişim neticesinde AGİT, bölgedeki barış gücünü gözleme ve yeni çatışmaların çıkmasını önleme anlamında önce Tiflis'te daha sonra da Tshinvali'de bir büro açmıştır. Gürcistan, AGİT haricinde batıdan ciddi anlamda başka bir destek görmemiştir. 1992-1995 yılları arasında Güney Osetya ve Gürcü ilişkileri adeta donmuş gibidir.¹³²

1996-2000 yılları arasında değişen liderlerle birlikte iki tarafın ilişkileri de gelişmiştir. Sosyo-ekonomik çerçevede çözüm odaklı görüşmeler yapılmıştır. Ancak bu durum 2004 yılına kadar devam etmiştir. Tarafları yeniden çatışmanın eşiğine getiren iki önemli olay olmuştur. Birincisi; Gürcistan Parlamentosu'nun aldığı kaçakçılıkla etkin mücadele kararıydı. Bu karar çerçevesinde Gürcistan'ın Güney Osetya sınırlarındaki asker sayısı ve askeri hareketliliği artmıştır. Bu durum Güney Osetya tarafından anlaşmanın ihlali ve yeni bir işgal için hazırlık olarak algılanmıştır. Ayrıca kaçakçılık yoluyla ucuz mal alım satımı birçok Güney Osetyalı'nın geçim kaynağıydı. Gürcistan zaten çok zor durumda olan Oset halkını bu uygulamasıyla daha da zor duruma sokmuştur.

İkinci olay ise Rus barış gücü kamyonlarının ağır silahları Oset tarafına taşınmasıydı. Tabii bu ne Rusya ne de Güney Osetya tarafından doğrulandı ve sadece bir Gürcü iddiası olarak kaldı.¹³³

Karşılıklı olarak ikmal yollarının kapatılması küçük çatışmaları tetikledi ve neticede hafif silahların ve havanların kullanıldığı bölgesel sıcak çatışmalar başladı. Ancak çatışma daha fazla büyümeden Rusya'nın da araya girmesiyle ateşkes

¹³² M. İrem Yapıcı "Kafkasya'nın Sorunlu Bölgesi: Güney Osetya", OAKA, Cilt:2, Say: 3, s. 79

¹³³ Greg Jentsch, "What are the main causes of conflict in South Ossetia and how can they best be addressed to promote lasting peace?", The BSIS Journal of International Studies, Vol 6 (2009), s.3

yapılmıştır. 8 Ağustos'ta imzalanan anlaşma çerçevesinde Gürcü ve Rus askerleri çatışma bölgesinden çekilmişlerdir.

Ancak çatışma sona ermemiş sadece üstü kapatılmıştır. Hemen ardından düşük yoğunluklu çatışmalar ve karşılıklı suçlamalar başladı. Durumun Gürcistan-Rus çatışmasına dönüşmesi ise 2006 yılında ilk belirtilerini göstermeye başlamıştır. Önce Gürcistan, Barış Gücü'ndeki üç Rus askerini vizeleri olmadığı gerekçesiyle tutukladı. Aslında bu daha sonrası için atılmış bir adımdı. Bu olaydan sonra Gürcü Parlamentosu ülkedeki tüm Rus askerlerinin 10 Mart 2006 tarihine kadar vize almalarını aksi halde ülkeyi derhal terk etmeleri kararını aldı. Rus askerlerden boşalacak yerlere de BM, Baltık Ülkeleri ve Ukrayna askerlerinin yerleştirileceğini duyurdu.

Aynı yıl Güney Osetya bir referandum yaparak Gürcistan'dan ayrılma isteğini tekrar ortaya koymuşsa da bu Gürcistan yönetimi tarafından tanınmamıştır. Hatta sınırlarını dayadıkları Rusya bile Osetler'in bu kararına karşı ortaya ciddi bir irade koymamıştır.

Rusya ve Gürcistan'ın karşılıklı provokatif hareketleri Ağustos 2008 çatışmasının önünü açmıştır. Ancak en son savaş öncesi vaka Temmuz 2008'de gerçekleşmiştir. Condoleezza Rice'ın Tiflis'i ziyareti sırasında dört Rus uçağı Güney Osetya üzerinde uçuş yaptı. Dahası yine Temmuz ayı içerisinde 1000 ABD, 600 Gürcü ve küçük oranlarda Ukrayna, Azerbaycan ve Ermenistan'ın yürüttüğü "Immediate Response 2008" adlı tatbikat Rusya'nın Gürcistan'daki eski bir hava üssü olan Vaziani Hava Üssü'nde yapıldı. Buna cevaben Rusya da 15 Temmuz-4 Ağustos arasında 8000 Rus askerinin katıldığı "Kafkas 2008" tatbikatını yaptı. Tatbikat senaryosundaki bölgeler bunun açıkça olası bir Rus-Gürcü savaşının provası olduğunu gösteriyordu.¹³⁴

¹³⁴ Gerard Toal, "Russia's Kosovo: A Critical Geopolitics of the August War Over South Ossetia" , Forthcoming *Eurasian Geography and Economics*, 2009, vol 50 Issue 1, s. 5

1 Ağustos'da bir Gürcü polis aracı "muhtemelen" Güney Osetyalılar tarafından döşenmiş bir mayınla havaya uçuruldu. Altı polis yaralandı. Gürcü askeri güçleri ise buna cevaben genellikle ya denizde ya da balıkta olan altı Güney Osetya polisini keskin nişancılarıyla vurdu. Bu olaydan sonra şiddet patlak vermiş ve hemen akabinde Tiskhinvali'den binlerce kişinin tahliyesi başlamıştır. Çatışmalar artarak devam ettiği için bir ateşkes yapılamamıştır.

8 Ağustos tarihine gelindiğinde, Gürcistan "Alan Temizliği" adı altında Güney Osetya başkenti yakınlarındaki bazı köylere koordineli operasyonlara başladı. Rusya'nın bu saldırıya cevabı çok süratli olmuştur. Önceden bu savaşa hazır olduğu kanısı uyandıracak kadar planlı, süratli ve ezici bir ateş gücüyle Gürcü şehirlerine saldırıya geçen Rusya, kısa bir sürede Gürcistan tarafını ateşkes istemek zorunda bırakmıştır. Hatta Güney Osetya sınırlarını aşan Rus askerleri Gürcistan içlerindeki bazı önemli şehirlere kadar uzanmıştır. Neticede Saakaşvili uluslararası yardım çağrısında bulunmak zorunda kalmıştır.¹³⁵

Bu talebe cevap gecikmedi. Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy ve Avrupa Birliği aracılığı ile 15-16 Ağustos 'da Tiflis ve Moskova arasında bir ateşkes anlaşması imzalandı. Anlaşmaya rağmen gerilim sona ermedi ve Eylül 2008'de Gürcistan Hükümeti Rusya Hükümetiyle olan ilişkilerini en alt düzeye indirdi. Savaş sonrasında varılan anlaşmaya göre her iki taraf da savaş öncesi bölgelerine çekilecekti ancak Rusya bu sözünü de tutmamıştır.¹³⁶

Savaşın sebep ve sonuçları için yapılan birçok analizde, Gürcistan'ın ABD teşvikiyle Güney Osetya'ya askeri müdahalede bulunduğunu aksi halde cesaret edemeyeceği yorumları yapılır. Ancak bir Pentagon yetkilisinin şu sözü çok manidardır: " Gürcüler artık şunu çok iyi anladılar ki, önce izin istemek, sonradan

¹³⁵ Gerard Toal, "Russia's Kosovo: A Critical Geopolitics of the August War Over South Ossetia" , Forthcoming Eurasian Geography and Economics, 2009, vol 50 Issue 1, ss. 10-11

¹³⁶ International Crisis Group (ICG), Georgia: the Risks of Winter, 26 November 2008. Europe Report No. 51

özür dilemekten daha iyidir. Bu onların tarafından alınmış bir karardır. Bizim “hayır” diyeceğimizi biliyorlardı.”¹³⁷

1.5.4 Gül Devrimi ve Saakaşvili Dönemi

Şevardnatze'nin başkanlığının son yılı Rusya'yla iplerin neredeyse koptuğu bir yıl olmuştur. Irak Savaşı başladığında Rusya ve Gürcistan farklı cephelerde yer almışlardı. Gürcistan bu dönemde, NATO genel sekterini çok sıcak bir şekilde karşılamış, hava sahasını ABD'ye açmış ve ABD'li askerler tarafından eğitilmiş bir birliğin Irak'a gönderilmesine izin vermiştir. Şevardnatze'nin son yılları yolsuzluğun hat safhada olduğu bir dönemdi. Ekonomi nerdeyse bir felakete sürükleniyordu. Çözüm sandık olarak görülüyordu ya da bir Gürcü geleneği olan sokaklar.

Mihail Saakaşvili, Fransa ve ABD'de eğitim almıştı, hukukçuydu, Rusça, İngilizce ve Fransızca biliyordu, Şevardnatze'nin başkanlığı sırasında adalet bakanı yapılmıştı. Ancak daha sonra Şevardnatzeyi yolsuzluk yapmakla itham ederek muhalefete geçmişti. Seçim öncesi adı geçen diğer isimler Zurab Jivaniya ve Nino Burcanadze. Fakat seçim yarışında aslında bir aktör daha vardı: George Soros. Soros eski Sovyet alanında o yıllarda çok etkindi ve seçimlerde Gürcü demokrasisini canlandıracak olanlara maddi kaynak bulmayı vaat ediyordu.

2 Kasım 2003'de yapılan seçimlerde bağımsız gözlemciler, seçimi Saakaşvili'nin Ulusal Hareket Partisi'nin kazandığını ilan etmelerine rağmen son derece geç açıklanan (22 Kasım) resmi seçim sonuçlarına göre Şevardnatze yeniden Başkan olmuştu. Ayrıca AGİT gözlemcilerine rağmen son derece kötü organize edilmiş olan seçim büroları halkı isyan ettirmişti. STK ların ard arda seçim sonuçlarını açıkladıkları bir dönemde hala daha resmi sonuçların açıklanmamış olması ve açıkladığında da aradaki tutarsızlık skandalın boyutlarını ortaya seriyordu.

¹³⁷ Cooper and Shanker, 2008) Gerard Toal, “Russia’s Kosovo: A Critical Geopolitics of the August War Over South Ossetia” , Forthcoming *Eurasian Geography and Economics*, 2009, vol 50 Issue 1, s. 11

Halk sonuçların neden geciktirildiğini kendince anlayınca sokaklara dökülmüştür.¹³⁸ Barışçıl karakterli geniş çaplı bu gösterileri muhalefet liderlerinin ateşli konuşmaları iyice alevlendiriyordu. Burada ilginç bir ayrıntı daha vardı aslında. Gürcistan’la ilgilenen bütün devletler olayları izliyordu ancak ABD çok daha yakından izliyordu. Öyle ki CNN Sokak gösterilerini 3 hafta boyunca yayınlamış ve çeşitli programlarda uzmanların görüşlerini kamuoyuyla paylaşmıştır.

22 Kasım’da Şevardnatze seçim sonuçlarının verdiği kendince hukuki güçle parlamentoyu topladı. Ancak hiç beklemediği bir olay oldu. Literatüre” Kadife Devrim” olarak geçen bu vakaya sonradan “Gül/Güller Devrimi” denmesine sebep olan hareketin başında Mihail Saakaşvili vardı. Arkasına aldığı ellerinde güller sallayan halkla meclis binasını işgal etti. Bu olaydan sonra Şevardnatze 23 Kasım’da istifa etmiştir. Ardından 4 Ocak 2004’de yapılan seçimleri Saakaşvili oyların %96’sını alarak “Sovyetimsi” bir sonuçla yeni başkan seçilmiştir. Seçimin ertesinde ise Zurab Jivanya’yı hükümetin başına, Nino Burcanadze’yi de parlamentonun başına getirmiştir. Ayrıca, Şubat 2004’te bir anayasa değişikliği yapmış ve ülke rejimini parlamenter sistemden güçlü başkanlık sistemine dönüştürmüştür.

Saakaşvili, devrime giden yolun sebeplerinin başında sosyal yozlaşma rüşvet ve batık ekonomi olduğunu ilk elden biliyordu. Rüşvete karıştığı iddia edilen yüzlerce memuru işten attı, bununla birlikte yeni bir polis teşkilatı kurdu ama önce 18000 polisin işine son verdi. Yolsuzlukla mücadele adına siyasetçi, bakan, iş adamı ve devlet görevlilerini kameralar önünde tutuklattı.¹³⁹

Saakaşvili’nin iktidara gelmesiyle birlikte Gürcistan’da faaliyetini yoğunlaştıran IMF’nin de yardımıyla yeni krediler alınarak Gürcistan’ın borçları yeniden yapılandırıldı.¹⁴⁰

¹³⁸ Helene Carrere Dencausse, “ İki Dünya Arasında Rusya”, Çev. Reşat Uzmen, Ötügen Neş, İstanbul, Ağustos 2013, ss. 228

¹³⁹ Mitat Çelikpala, “ Between the Paradox of failed State and Democratic Model : The 20 years of Georgia’s Independence”, OAKA, Cilt:7, Sayı: 14, 2012, s. 13

¹⁴⁰ Kamil Ağacan, “Gürcistan: Çok Milletli Yapıda Devlet İnşa Sürecinin Öyküsü”, s. 74

Gül Devrimi'nde ABD'nin etkisi ne kadardır sorusu hala tartışmalı bir konudur. Ancak seçim öncesi gösterilerin henüz sona erdiği bir tarih olan 5 Aralık 2003'de, Donald Rumsfeld Gürcistan'ı ziyaret etmiştir. Bu ziyaretinde ABD'nin ordu ücretlerini karşılayacağı vaadinde bulunmuştur. Bundan on gün sonra ABD gıda yardımı kapsamında 5 milyon dolarlık bir yardım yapacağını açıklamıştır. Bununla da kalmayan ABD, emekli maaşlarından elektrik faturalarının ödenmesine kadar birçok kalemi içeren yardımlar yapmıştır. Dahası Mayıs 2004'de Gürcistan bütçesinin beşte birini üstlendiğini bildirmiştir. Tüm bu girişimlere bakıldığında ABD'nin tavrı çok nettir: Yeni yönetim mutlaka desteklenmelidir.

Saakaşvili hükümetinde IMF tarafından sağlanan yeni kredilerle ülkenin borçlarında yapılandırmaya gidilmiştir. Gürcistan'ın geleneksel refleksi olan "sınırlarını koruma ve toprak bütünlüğünü sağlama", Saakaşvili döneminde de etkinliğini korumaktaydı ancak bu dönemde Güney Osetya ve Abhazya sorunlarına eğilmeyi planlayan hükümetin karşısına bu kez de Gül Devrimi'ne karşı çıkan ve Tiflis'le ilişkilerini donduran Acara Özerk Cumhuriyeti Başkanı Aslan Abaşidze çıkmıştı. Toprak bütünlüğünü sağlama anlamındaki bu ciddi tehdit Gürcü hükümeti tarafından mutlaka bertaraf edilmeliydi. Gerek iç destek ve gerekse Türkiye ve Rusya'dan gelen dış destekle, Aslan Abaşidze kansız bir biçimde tasfiye edilmiştir.¹⁴¹

Acaristan başkanı önce Batum'daki Rus üssüne sığınmıştır ancak daha sonra durumu görüşmek ve mümkünse yardım almak üzere Moskova'ya gitmiştir. Oysa sonuç hiç beklediği gibi olmamıştır. Rusya Dış İşleri Bakanı durumu kabullenmesini tavsiye etmiş ve tek yardım olarak da Rusya'ya sürgüne gitmesini sağlayacağını söylemiştir.¹⁴² Acarya'daki başarısından sonra Saakaşvili Abhazya ve Güney Osetya'da da aynı başarıyı göstereceği zannıyla hareket etmeye başladığında bu kez karşısında sert söylemleriyle Rusya'yı bulmuştur.

¹⁴¹ Mitat Çelikpala, "Between the Paradox of failed State and Democratic Model: The 20 years of Georgia's Independence", OAKA, Cilt:7, Sayı: 14, 2012, s. 14

¹⁴² Helene Carrere Dencausse, "İki Dünya Arasında Rusya", Çev. Reşat Uzmen, Ötüken Neş, İstanbul, Ağustos 2013, ss. 232

1.5.5. 2012 Parlamento Seçimlerinden Bu güne Gürcü Siyaseti

Mihail Saakaşvili'nin ülkedeki siyasi etkinliğinin zayıfladığı ve yenilikçi rüzgârların hız kestiği dönem, 2008 Gürcü- Rus çatışmasıyla birlikte olmuştur. Bizzat yolsuzluklarla mücadele için geldiğini söyleyen ve eski iktidarı bununla suçlayan Saakaşvili, iktidarının ikinci döneminde aynı suçlamalara maruz kalmıştır. Rusya karşısındaki hezimetin halkta yarattığı utanmışlığa bir de NATO ve AB'ye üyelik sürecindeki belirsizliklerde eklenince, Saakaşvili'nin iktidarı için tehlike çanları duyulmaya başlanmıştır. Yapılan tüm reformlara ve ABD, Türkiye ve AB yardım ve yatırımlarına rağmen ekonomik iyileşmenin bir türlü halka yansımaması, ülkenin ekonomik geleceğiyle ilgili karamsarlık havasının oluşmasına neden olmuştur. Tüm bunlara bir de Saakaşvili'nin müttefikleriyle olan ilişkilerinin sarsılmaya başlaması da eklenince, birçok otorite açısından yeni bir Saakaşvili hükümeti pek olası görünmüyordu.

Ekim 2012 parlamento seçimleri Gürcistan açısından tarihi bir seçimdir denilebilir. Çünkü Gürcistan'ın bağımsızlık tarihinde ilk kez bir iktidar partisi seçimle iktidardan düşmüştür.¹⁴³ Saakaşvili liderliğindeki iki dönemlik Birleşik Milli Hareket, Bidniza İvanişvili başkanlığındaki Gürcistan Rüyası koalisyonuna karşı 150 sandalyenin 67'sini almış ve çoğunluğu Gürcistan Rüyası'na kaptırmıştır. Seçimlerin neticesinde her demokratik ülkede olduğu gibi, birileri kazandı diğerleri kaybetti gibi bir sıradan yorumun çok yetersiz olacağı sonuçlar ortaya çıkmıştır. Kritik bir dönemde, kritik bir yerde olan bu küçük ülkedeki seçimler ve sonuçları elbette sadece Gürcistan'ı ilgilendirmiyor. Birçok bölgesel ve küresel aktörün hâkimiyet altına almak istediği kapının yegâne kilidi olan Gürcistan ve onun dış politikasını etkileyecek seçimler, tüm bu aktörler tarafından çok yakından takip edilmiştir. Seçimlerin kilit ismi siyasete sürpriz denilebilecek bir şekilde giren ve servetinin büyük bir kısmını Rusya'da edinmiş olan milyarder Bidniza İvanişvili'dir.

¹⁴³ Giorgi Kldiashvili, "Parliamentary Elections in Georgia" Caucasus Analytical Digest, No: 43, 15 Ekim 2012, Tiflis, s. 2-3

Bidniza İvanişvili,1956 yılında Gürcistan'ın Şorvila köyünde doğmuştur. Tiflis Devlet Üniversitesi'nde mühendislik ve ekonomi tahsili yaptıktan sonra Moskova Devlet Demiryolları Enstitüsünde doktorasını tamamlamıştır. Seksenlerin sonlarında bankalar, oteller, madenler, fabrikalar ve başka iş yerleri alıp satmaya başlamıştır. Doksanların sonuna gelindiğinde ise Rusya'dan Fransa'ya gitmiştir. 2004 yılında Gürcistan'a gelen İvanişvili, hayır işleriyle adını duyurmaya başlamıştır.¹⁴⁴

Servetini Rusya'da edinmiş olmasaydı ve Putin'in 2000-2008 yılları arasında hışmına uğrayan zenginlerden birisi olsaydı, belki bu kadar şüpheyle karşılanmayacaktı.¹⁴⁵ İvanişvili, birden doğum yerine geri dönmüş, hiçbir siyasi geçmişi yokken siyasete girmeye karar vermiş, hemen muhalefetin başına geçmiş, önceleri vatandaşlığıyla ilgili sıkıntılardan dolayı seçimlere giremez denirken, bazı yasal değişikliklerden sonra seçime girmesinin önü açılmış ve son olarak da, girdiği ilk seçimde beklentilerin çok üstünde bir oy oranıyla hükümeti ele geçirmiştir. Saakaşvili'nin Gül Devrimi'yle birlikte Gürcistan'ın idaresini ele aldığında Rusya neler hissetmişse, bu kez de ABD aynı şeyleri hissetmeye başlamıştır. İvanişvili'nin ilk icraatlarından birisi Rus aleyhtarı yayın yapan Pik TV kanalını kapatmak olmuştur.¹⁴⁶ Bu şekilde Rusya'ya ilk ılımlı mesajını gönderen İvanişvili'nin Rusya'yla ilgili söylemlerinde de Saakaşvili'yle taban tabana zıt bir görüntü vardır. Seçim sonuçları ve var olan dengelerdeki olası değişiklikler, Gürcistan'la ilgilenen tüm aktörleri kendi dış politikalarını yeniden gözden geçirmek zorunda bırakmıştır.

Dahası Gürcistan siyasi sistemindeki başkanın yetkilerini kısıtlayan ve bunları başbakana veren¹⁴⁷ düzenlemenin ardından parlamento ve başbakanın alacağı kararların önemi çok daha fazla artmıştır.

¹⁴⁴ Jim Nichol, "Georgia's October 2012 Legislative Election: Outcome and Implications", CRS Report for Congress, 15 Ekim 2012, s.1

¹⁴⁵ Farhad Mehdiyev, "Gürcistan Seçimleri ve Bölgeye Etkileri", Hazar Strateji Enstitüsü, s.1

¹⁴⁶ <https://istihbaratsahasi.wordpress.com/tag/gurcistan-secimleri/> (e.t: 22.03.2015)

¹⁴⁷ http://www.geowel.org/index.php?article_id=80&clang=0 (e.t: 26.05.2015)

Ivanishvili Kasım 2013 tarihinde nedeni hala ciddi spekülasyonlara konu olan bir biçimde istifa etmiştir. Ancak yerini iş ortağı olan Irakli Garibaşvili'ye bıraktı. Garibaşvili, İvanişvili kabinesinin iç işleri bakanıydı. Garibaşvili dış siyasetinden çok göreve gelir gelmez eski siyasileri tutuklatmasıyla tanınmıştır. Bu davranışı özellikle uluslararası basında ve kuruluşlarda ciddi şekilde eleştirilmiştir.

Seçildiği günden bu güne gelinceye kadar Garibaşvili aslında hakkında dış siyaset bağlamında yorum yapanları pek şaşırtmamıştır. Bu yorumlardan özetle bahsetmek gerekirse;

- İvanişvili Rus yanlısı bir politika izleme eğilimde olacaktır. Ancak özellikle dış politika anlamında Rus yanlısı radikal değişimler beklenmemektedir.
- Rusya karşıtı söylemlerde belirgin bir yumuşama beklenmelidir.
- Gürcistan'ın AB, Türkiye, Azerbaycan ve ABD'ye sırtını dönmesi beklenemez.
- Hâlihazırda devam eden demokratikleşme ve ekonomi politikalarında bir sapmaya gidilmeyecektir.

Bu güne gelindiğinde, yapılan tahminlerin ve analizlerin oldukça tutarlı olduğunu söyleyebiliriz. Daha radikal yorumlar yapanlar ise, zamanla, Garibaşvili iktidarını sağlamlaştırdıkça, haklı çıkmayı ummaktadırlar.

Yine de yeni hükümet başa geldiğinden beri Rusya ile olan ilişkileri başta olmak üzere birçok problemle karşılaşmıştır. Kısa vadeli ekonomik hedeflerini gerçekleştirmek için Rusya'ya yaklaşmayı öngören bir siyaset, aynı anda Batı hedeflerinden uzaklaşmak anlamına da geliyordu. Rusya ve Gürcistan arasındaki karşılıklı ilişkiler şaşırtıcıdır. İlişkiler daima güçlü hislerle ve yetersiz beklentilerle doludur. Tüm bunların ardındansa yersiz hayal kırıklıkları gelir. Hatalarla dolu çıkarımlar irrasyonel davranışlara yol açar. Ya da kritik zamanlarda işler

düzeltilenilerken başarısız icraatlar olur.¹⁴⁸ Fyodor Lukyanov'un bu analizi, Garibaşvili döneminin harika bir özetidir denilebilir. Ciddi bir dilemmanın ortasında kalan Gürcü hükümeti ne tam olarak Rusya'yla ilişkilerini arzu ettiği boyuta getirebildi ve ne de Batıya entegrasyonunda hedeflediği yerlere gelebildi. Bu belirsizlik AB, NATO ve ABD tarafında da şüpheyle karşılanmıştır. Neticede AB'ye katılımında ciddi bir aşama kaydedilememiştir. NATO'ya üyelikte ise hala net bir haritası yoktur. Üstelik kısa vadede ekonomik anlamda Rusya'dan beklentilerini de tam olarak alamamıştır.¹⁴⁹ Dahası Azerbaycan ve Türkiye ile olan enerji hatları projeleriyle ilgili "silik" açıklamaları bölge ülkelerinde tedirginlikle karşılanmıştır.

2012 seçimlerinden sonra başa gelen hükümetle birlikte Gürcü-Rus ilişkilerinde görece bir yumuşama söz konusu olmuştur ama yine de ilk adımı atan taraf RF olmamıştır. Yeni hükümetle doğrudan temas kurma girişimini RF de olumlu karşılamış ve aşamalı olarak pazarlarını Gürcistan mallarına açmıştır. Ambargodan beri ilk kez Rusya'ya şarap ihracatı yapılmış ve bunu zaman içinde diğer tarım ürünleri takip etmiştir.

Gürcü hükümeti, bu iyi seyri, uyguladığı politikanın en önemli zaferi olarak sunmanın yanında, Rusya'nın agresif faaliyetlerine karşı söylemlerin tonunda da ciddi bir yumuşamaya gitmiştir. Hatta Temmuz 2014'te BBC Televizyonu'na verdiği bir demeçte Rusya'yla olan ilişkilerdeki gelişmelerden bahsederken Başbakan Irakli; Rusya'nın Ukrayna'da yaptığı gibi, Güney Osetya ve Abhazya'nın ilhakıyla ilgilenmediğini söylemiştir.¹⁵⁰

¹⁴⁸ Fyodor Lukyanov, 'No Alternative to Reconciliation', in Nikolai Silaev and Andrei Shushentsov, Georgia after the 2012 Elections and Prospects for Russo-Georgian Relations, Moskova 2012, MGIMO, s. 48.

¹⁴⁹ S. Neil MacFarlane, "Two Years of the Dream: Georgian Foreign Policy During the Transition", Chathamhouse –The Royal Institute of International Affairs, Russia and Eurasia Programme, Mayıs 2015

¹⁵⁰ Giorgi Muchaidze, "Russia's Soft Power Offensive in Georgia", <http://georgianreview.ge/2014/12/russias-soft-power-offensive-in-georgia>

1.5.6 Gürcü Siyasetinde Din Faktörü

Eğer ekonomi karla ilgiliyse politik kültürde fikirler, kimlik, psikoloji, mitler ve algılarla ilgilidir.¹⁵¹ Gürcü Halkı hem geleneklerine ve hem de dinlerine son derece önem vermektedirler. Gürcistan'daki siyaset belirleyicilerden birisi de, özellikle son 20 yıldır, hiç tartışmasız, din faktörüdür. 2012 'de yapılan bir ankete göre Ortodoks Hristiyan olduğunu söyleyenlerin oranı % 86 iken bunların % 45'i ayda en az bir kez kiliseye gittiklerini söylemişlerdir.¹⁵²

Gürcistan aynı zamanda hem çok genç, hem de çok yaşlı bir ülkedir. Kadim bir ulus olması Gürcü anlayışında ve olayları yorumlama şeklinde belki de en önemli rolü oynamaktadır. Gürcistan'daki öğrenciler, Gürcistan'ın eski Yunan ve Roma'yla olan ilişkilerini okumaktadır ve her Gürcü vatandaşı çok iyi bilir ki Gürcistan dünya tarihinde Hristiyanlığı ilk resmi din olarak kabul eden uluslar arasındadır.

Ancak Gürcü Ortodoks kilisesi her zaman kitleler üzerinde etkili olmamıştır. Gürcüler 'de din faktörünün siyasi algılamalarda bir etken olması 1990' ların ikinci yarısına rastlar fakat bu etki doğrudan hükümetlere kitlesel bir baskı olarak adlandırılmaz. Hatta radikal bir Hristiyan olduğu bariz olan Zviad Gamsakhurdia döneminde bile devlet kilise ilişkileri birlikte hareket eden olgular olmaktan uzaktı. Buna karşın kilisenin çok güçlü bir tarihi ve ulusal kültür sembolü olduğunu nerdeyse tüm Gürcüler kabul ederler. Son yirmi yılda Gürcü kilisesi iç siyaset söyleminde oldukça ciddi bir yer tutmuştur o kadar ki Gürcistan'daki seküler elitler için bile göz ardı edilemeyecek bir rakip olmuştur.¹⁵³

Gürcistan'da siyasi söylemlerin vazgeçilmez bir ögesidir din. Hatta siyasiler din-Avrupa ilişkisini kurmada çok iddialıdır. Bu iddialı siyasal söylemlere örnek

¹⁵¹ Stephen Jones and Levan Kakhishvili, "Georgian Foreign Policy The Quest for Sustainable Security", Edited by Kornely Kakachia and Michael Cecire, Konrad-Adenauer-Stiftung (KAS), Tiflis, 2013, s. 19

¹⁵² <http://www.iri.org/news-events-press-center/news/iri-releases-first-georgian-national-survey-afterelections> (e.t: 15.05.2015)

¹⁵³ Stephen Jones and Levan Kakhishvili, "Georgian Foreign Policy The Quest for Sustainable Security", Edited by Kornely Kakachia and Michael Cecire, Konrad-Adenauer-Stiftung (KAS), Tiflis, 2013, s. 20

vermek gerekirse, Saakashvili yaptığı bir konuşmada Hristiyanlığın “Avrupa için bir pasaport” ve Rusya ile verilen mücadele bir sınır hattı olduğunu söylemiştir.¹⁵⁴ Yine Ocak 2013’de Gürcü Patrikliği, Gürcistan’ın tekrar Rusya eksenine girmesini sağlayacak bütün girişimleri engelleyeceğini söylemiştir.¹⁵⁵

Gürcülere göre Ortodoks Hristiyanlık hem Rusya’dan ayrılığı hem de Avrupalılığı vurgulamaktadır. Gürcü halkı geleneksel manada Müslüman ülkeleri ve Türkiye’yi ülkelerinin bütünlüğüne karşı bir tehdit olarak görmektedirler ve özellikle Türkler’in ülkelerinde yaptıkları yatırımlara şüpheyle bakmaktadırlar. Ancak Gürcü siyasiler için bu ülkeler birer stratejik ortaktır. Özellikle Türkiye bağlamında Gürcü dış siyaset yapıcıları çok daha pragmatik bir boyuttadırlar. Onlar için Türkiye, Müslüman ya da değil, AB ve NATO için bir bağlantı ve vazgeçilemez bir ticari ortaktır. Kilisenin ülke içerisinde hatırı sayılır bir gücü vardır ancak dış siyasette kilise ancak “marjinal” şeklinde tanımlanabilir.¹⁵⁶

¹⁵⁴ 14 Haziran 2013

<http://president.gov.ge/ge/PressOffice/News/SpeechesAndStatements?p=8092&i=1> (e.t: 16.05.2015)

¹⁵⁵ <http://president...> A.g.e.

¹⁵⁶ Georgia Times, 30 Haziran 2012, <http://www.georgiatimes.info/en/news/71264.html>

2. GÜRCİSTAN'IN JEOPOLİTİĞİNDEN YANSIYANLAR

2.1. Soğuk Savaş Dönemi Gürcistan'ın Jeopolitiği

1921 yılında, Kızıl Ordu Kafkasya'nın kontrolünü ele aldıktan sonra, 1936 yılına kadar Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycan Sovyetler Rusya'ya bağlı bir konfederasyon olarak yönetilmiştir.¹⁵⁷ Trans Kafkasya Sovyet Sosyalist Federasyonunun kuruluş amacı özellikle etnik milliyetçiliğe dayanan bölgesel sorunların çözülmek istenmesiydi. Ancak daha sonradan Rusya'nın "böl yönet" stratejisinin temeli sayılabilecek bu uygulamanın asıl amacı ise bölgedeki milletlerin etnik bir kimlik altında bütünlük sağlayarak ileride bağımsızlık talebinde bulunulmasının önüne geçmektir. Böylece sürekli zayıf kalacak devletçikler her zaman Rusya'ya bağımlı olacaklardı.

1936 yılına gelindiğinde, Trans Kafkasya Sovyet Sosyalist Federasyonu, kabul edilen yeni Sovyetler Birliği Anayasası ile kaldırılmış ve bu üç ülke ayrı ayrı birer cumhuriyet olarak SSCB'ye bağlanmıştır. Bu tarihten sonra ise Gürcistan, "Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti" adını almıştır. Yeni kurulan bu Cumhuriyetin nüfusu 4.734.000 (1 Ocak 1971, tahmini) ve başkenti; Tiflis'ti. GSSC yönetimi, Abhazya Özerk Cumhuriyeti, Acara Özerk Cumhuriyeti ve Osetya Otonom Cumhuriyetinden oluşmaktaydı. GSSC'de o dönemde 67 raiya, 51 şehir ve 57 "kentsel yerleşim" bulunmaktaydı.¹⁵⁸

GSSC, SSCB'ne bağlı işçi ve köylü sınıflarından oluşan bir cumhuriyet yapısındaydı. Zaten çok zengin bir kültürel altyapıya ve tarihe sahip olan Gürcistan, komşularıyla yakın ilişkileri sayesinde, Güney Kafkasya'da en hızlı gelişen ve eğitim seviyesi en yüksek olan cumhuriyet olma başarısını göstermiştir. SSCB yönetimi altındaki ilk yılında, 20 büyük endüstri kuruluşuyla ekonomik büyümesi başlamıştır.

¹⁵⁷ Gamze Güngörmüş Kona, "Rusya Federasyonu'nun Kafkasya Politikası" Harp Akademileri Komutanlığı – Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (SAREN) tarafından düzenlenen "Kafkasya'ya Güncel Bakış" konulu Sempozyum'da sunulan Tebliğ, 26-27 Ocak 2005

¹⁵⁸ Büyük Sovyet Ansiklopedisi

Bununla birlikte özellikle taşımacılık anlamında ciddi adımlar atılmıştır. Sosyalist yapılanmalar altında ilk beş yıllık kalkınma hamlelerini başarılı bir şekilde tamamlayan GSSC, kolektif zirai çeşitliliğe sahip bir ziraat endüstri ülkesi haline gelmiştir. Öyle ki 15 Mart 1935 yılında sanayi ve zirai başarılarından dolayı Lenin tarafından ödüllendirilmiştir.

1937 yılında, endüstrinin Gürcü ekonomisindeki payı %75,2 seviyesine çıkmıştı.¹⁵⁹ İkinci dünya Savaşı öncesine kadar Gürcistan'da makine –kimya, hidro-elektrik, kağıt ve selüloz, litopon, petrol ve tekstil gibi 30 yeni endüstri alanı geliştirilmiştir. Aynı dönemde 8000 km karayolu ve 250 km demir yolunun inşası tamamlanmıştır.

Bununla birlikte 1940 yılına gelindiğinde “kolektif tarım sistemi” ile tarım yapılan arazi miktarı 900 hektardan 49.600 hektara çıkarılmış ve tüm sektörlerde çalışan işçi sayısı ise 89,500 den 49400'e çıkmıştır.¹⁶⁰

Soğuk Savaş Döneminden 1970 yılına kadar Gürcistan sekiz ekonomik bölgeye bölünmüştü:

Tiflis Bölgesi (merkez doğu - Tiflis, Rustavi, Gori ve Kaspi) : Gelişmiş üretim endüstrisi, tarım, meyvecilik, bağcılık ve darı üretimi.

Doğu Bölgesi (Kalheti) : Bağcılık ve şarap üretimi, tarla tarımı ve hayvancılık

Orta Batı : (Kutaisi) : (Kutaisi, Zestafoni, Tkibuli ve Chiatura) Elektrik endüstrisi, madencilik, makine endüstrisi, meyvecilik, tarla tarımı ve çay üretimi

Batı Bölgesi (Karadeniz sahil şeridi) : Subtropikal çiftçilik, çay üretimi ve zirai ham madde işlenmesi.

¹⁵⁹ Büyük Sovyet Ansiklopedisi

¹⁶⁰ A.g.e.

Güney Bölgesi: Hayvancılık, meyvecilik ve tarla tarımı

Abhazya Bölgesi: Turunçgiller, tütün, madencilik, tarım ürünlerinin işlenmesi ve sağlık endüstrisi.

Deniz taşımacılığında ise gelişmiş limanları Batum, Poti ve Suhumi'dir. Ayrıca hava yolları, Gürcistan'ı diğer Sovyet Cumhuriyetlerine bağlamaktaydı. Gürcistan, Bakü-Batum boru hatlarıyla Azerbaycan ve Kuzey Kafkas doğal gaz ve petrolünün transferinde de çok önemli bir konumdaydı.¹⁶¹

Gürcistan, SSCB içindeki ekonomik, kültürel ve eğitim alanlarında en süratli büyüyen ülke olmuştur. Sovyet Yönetimi altında Gürcistan'daki yükseköğretim de oldukça gelişmiştir. 1940-41 akademik eğitim yılında 28,500 öğrenci, 21 enstitüde eğitim almaktaydı. (Tiflis Üniversitesi, Lenin Gürcü Teknik Enstitüsü, Tıp Enstitüsü, pedagoji, Sanat Akademisi, tiyatro, konservatuvar vb.) Bununla birlikte 1970 yılı verilerine göre Gürcistan'da 2074 kulüp, 3550 halk kütüphanesi (22.274.000 kitap) ve 74 müze bulunmaktaydı.¹⁶²

II Dünya Savaşı sonrasında Abhazya, Osetya ve GSSC kahramanlık madalyasıyla ödüllendirilmiştir. Ekonomik büyüme savaş sonrası da birçok alanı içine alacak şekilde büyümeye devam etmiştir. Haziran 1941'de Hitler'in Rusya'yı işgalinin arkasındaki ana sebep Kafkas petrolüne ulaşmaktı. Fakat Alman kuvvetleri birkaç girişimine rağmen, Gürcistan'ın içlerine kadar ulaşamamışlardır. Topraklarında doğrudan bir savaş görmeyen Gürcistan, 700.000 kişiyi savaşa göndermiştir ve bunların yaklaşık yarısı geri dönmemiştir. Her ne kadar Stalin Gürcistan'ı kahramanlıkla ödüllendirmiş olsa da, kendisi de Gürcistan doğumlu olmasına rağmen, Nazilerle işbirliği yaptıkları gerekçesiyle birçok Gürcüyle birlikte İnguşlar, Çeçenler ve Karaçaylar gibi bazı Kuzey Kafkas halkları Orta Asya ve

¹⁶¹ K. S. Razvitie Kapanadze, "veterinariii v Gruzii za gody Sovetskoi vlasti" Tiflis 1965

¹⁶² A.g.e.

Sibiryaya sürgün etmiştir. Ayrıca bunların “otonom cumhuriyet” vasıfları da kaldırılmıştır.¹⁶³

9 Mart 1956 tarihinde Nikita Kruşçev’in anti-Stalin söylemlerini protesto etmek isteyen yüzün üzerinde öğrenci Tiflis ayaklanmasında Rus yönetimi tarafından öldürülmüştür. Ayaklanmanın tek sebebi Stalin karşıtı söylemler değildi elbette. Aynı zamanda Stalin tarzı yönetin anlayışının terk edilmesine de karşı çıkmıştı Gürcüler. Rus hükümeti yerinde yönetim anlayışından, güçlü merkezi yönetim anlayışına geçiş yapıyordu. Kruşçev’in bu programı Gürcü Komünist Partisi yetkilileri tarafından kendi bölgesel güçlerini kurmak vasıtasıyla devre dışı bırakılmıştır.

Her ne kadar diğer Rus Cumhuriyetleriyle karşılaştırıldığında, Gürcistan, ekonomi, eğitim ve sosyal alanlarda çok ileri olsa bile, izlerini hala devam ettiren ciddi bir yolsuzluk problemiyle karşı karşıyaydı.¹⁶⁴ İlk önceleri SSCB’nin pek farkında varamadığı bu bozulma sonradan Rus yöneticilerin bir utancı olarak algılanmıştır. Tüm bu yolsuzluk ve bozulmaların önüne geçmek için 1964-1972 yılları arasında Rus İçişleri Bakanlığı yapmış olan Eduart Şevardnatze Gürcistan Komünist Partisi Birinci Sekreteri olarak Gürcistan’a yollandı. 1972-1985 yılları arasında rüşvet ve yolsuzlukla ciddi bir mücadele veren Şevardnatze, yüzlerce memuru işten atarak, ekonomiyi göreceli olarak yolsuzluktan kurtarmayı başarmıştır.

1978 yılına gelindiğinde ise Moskova, Gürcistan’ın resmi dili olan Gürcüce’de revizyona gitmek istemesiyle birlikte 14 Nisan’da geniş çaplı gösteriler yapıldı. Bu gösterilerin ardından Moskova geri adım atmak zorunda kalmıştır. Bu gün hala 14 Nisan “Gürcü Dili Yılı” olarak anılmaktadır.

1985 yılında Şevardnatze’nin Dış İşleri Bakanlığına atanmasından sonra yerine Jumber Patiashvili getirildi. Ancak Patiashvili prestroykanın zorluklarıyla

¹⁶³ <http://encyclopedia2.thefreedictionary.com/Georgian+SSR> (e.t: 11.05.2015)

¹⁶⁴ David Marshall Lang, “A Modern History of Georgia”/NY/1962

başına çıkamadı.¹⁶⁵ Seksenlerin sonuna doğru ülkede, milliyetçilik hareketleri, (özellikle Güney Osetya’da) şiddet içeren uygulamaları beraberinde getirdi. Artan şiddet olaylarını durdurmak için devreye Rus askerlerinin sokulduğu 9 Nisan 1939’da Tiflis’teki hükümet binasında yirmi gösterici öldürülmüş ve yüzlercesi de yaralanmıştır. Bu olay Gürcü siyasileri iyice radikal bir hale getirmiştir. Neticede, bazı komünist Gürcüler de dâhil olmak üzere, Sovyet yönetiminde olmaksızın, bağımsız olmak fikri tam anlamıyla yerleşmiştir. 28 Ekim 1990’da, parlamento seçimleri yapılmış ve 15 Kasım’da ülkenin adı “ Gürcistan Cumhuriyeti” olarak değiştirilmiştir. Nisan 1991 yılına gelindiğinde ise, Gürcistan, Gamsagurdiya başkanlığında bağımsızlığını ilan etmiştir.¹⁶⁶ Tabii ki bu bağımsızlık ilanı Moskova tarafından Kasım 1991’de SSCB’nin dağılmasına kadar kabul edilmemiştir.

2.2. Soğuk Savaş Sonrası Gürcistan’ın Jeopolitiği

Kafkasya’nın haritasına bakıldığında bile Gürcistan’ın Rusya ve diğer güçler açısından ne derece önemli olduğu hemen anlaşılacaktır. Güney Kafkasya’da Gürcistan, sadece Rusya’nın güney sınırı mücavir alanını¹⁶⁷ oluşturmakla kalmaz, aynı zamanda Kafkasya’nın Batı’ya, Batı’nın da Kafkasya’ya açılan yegâne kapısı durumundadır. Bu bağlamda Gürcistan’ın kontrolü demek sadece stratejik anlamda görece üstünlük anlayışının ötesinde, ideolojilerin yerini, kaynaklara ulaşım ve ticarete bıraktığı bir dönemde, gelirlerin ve ticari partnerlerin akış güzergâhında bulunmaktadır. Gürcistan aynı zamanda Rusya, Türkiye ve İran gibi güçlerin fiziksel buluşma noktasındadır. Ancak kendi sınırlarını aşan diğer bir özelliği ise ABD ve Avrupa’nın Asya ve Afganistan dâhil Orta Asya’ya hizmet veren çok önemli bir hava koridoru olmasıdır.

SSCB’nin dağılmasından sonra Güney Kafkasya ülkeleri farklı dış politika tercihlerine gitmişlerdir. Ermenistan, İran’la iyi ilişkiler kurmak ve Rusya ile yakın

¹⁶⁵ http://www.conflicts.rem33.com/images/Georgia/Lang_12.htm (e.t: 07.05.2015)

¹⁶⁶ From Soviet federalism to the creation of the Commonwealth of Independent States CVCE 2012 s.7

¹⁶⁷ Brenda Shaffer , “The Geopolitics of the Caucasus” Spring/Summer 2009, volume xv, issue ii, s.131

işbirliği anlayışını benimsemiştir. Azerbaycan, Rusya ve ABD ile dengeli bir işbirliği içinde olmuş bununla birlikte Türkiye ve İran'la istikrarlı ve sürdürülebilir bir işbirliği politikasını tercih etmiştir. Gürcistan ise kendini daima batılı addetmesinin ve tarihte daima olduğu üzere sırtını mutlaka işgalci olmayacağını düşündüğü bir güce yaslanması gerektiği inancıyla, özellikle 2003 yılından itibaren ABD ve NATO ile müttefik olma arayışı içinde olmuştur.

Gürcistan'ı diğer Kafkasya ülkelerinden ayıran en önemli jeopolitik özelliği ise Karadeniz'e kıyısı olan tek ülke olmasıdır. Bu özelliği ona bölgesel bir transit ülke olma şansını vermekle birlikte aynı zamanda da Gürcistan'ı büyük güçlerin bir mücadele alanı haline getirmektedir.

Tarihi ya da etnik bağlar Gürcistan'ın müttefiklerini seçmesi anlamında bir belirleyici olmamıştır. SSCB'nin dağılmasının ardından birçok stratejist, bölgede tıpkı eskiden olduğu gibi bir İran-Türkiye çekişmesi beklemekteydi. Ancak gerçekte, zaman göstermiştir ki bölgede ABD ve Rusya güç mücadelesi daha belirgin bir hal almıştır. Bölgesel çatışmalarda ise müttefik tercihlerinde sanılanın aksine etnik, din veya kültürel bağlardan ziyade, güncel jeopolitik şartlar belirleyici olmuştur.

Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra bölgede serbest kalan ve gelişen etnik gruplar zamanla şiddet içeren çatışmalara girmişlerdir. Neticede zayıf devlet yapıları ve etnik gruplar arasındaki gerginlikler, istikrarsızlığa, siyasi gerilimlere, çatışmalara ve ekonomik anlamda problemlere neden olmuştur. Ama en önemlisi tüm bunların yanında Güney Kafkasya'nın politik, stratejik ve ekonomik önemi yerel aktörlerin yanı sıra, Türkiye, İran, Rusya, ABD, NATO ve AB gibi bölgesel ve küresele devlet ve organizasyonların da sürekli bir mücadele ve müdahale alanı haline gelmiştir.¹⁶⁸

¹⁶⁸ Andrej Tibold, Vincent Cillessen, "Geo-strategy in the South Caucasus Power Play and Energy Security of States and Organisations", Netherlands Institute of International Relations Clingendael, Kasım 2006, s. 6-7

Gürcistan için git gide azalan Rus etkisi ve hızla artan uluslararası işbirliği, bağımsızlığını güçlendirmede bir önkoşul olmuştur. Bu bağlamda Gürcistan'ın girişimleri ve dış aktörlerin yardımları Gürcistan jeopolitiğinin kalbidir.¹⁶⁹ Bölgedeki artan gerilim ve sonrasında geniş bir uluslararası müdahale, birçok gözlemci tarafından önceden tahmin edilmiştir ve “kaçınılmaz” şeklinde yorumlanmıştır. Çünkü bu doğal sonuç aslında Gürcistan'ın içinde bulunduğu jeopolitik konum üzerindeki güç mücadelesi şeklinde algılanmaktadır. Bu rekabetin en canlı yansıması 1994'te NATO'nun doğuya genişleme kararıyla, Rusya ve Batı arasında ilişkilerin gerilmesi ve hatta 1999 yılında Soğuk Savaş sonrasındaki en düşük seviyeye gelmiş olmasıdır.

Güney Kafkasya ve bir transit ülke konumundaki Gürcistan'ın gelecekteki jeo-stratejik pozisyonunu anlamada en önemli faktör elbette ki enerjidir. Bu gün bölgedeki ülkelerin konumlanmasına bakıldığında, önlerinde iki seçenek bulunmaktadır. Ya enerji ihtiyaçlarını gidermek için var olan çatışmaları artırmak ve çatışmalarda doğrudan veya dolaylı rol almak, ya da çatışmanın yerine birbirlerine olan bağımlılığı inkâr etmeden, enerji kaynaklarını ve hatlarını tehdit eden çatışmalardan uzak durup dostluk ve işbirliğine gitmek.

Bu güne bakıldığında, bir transit ülke konumundaki Gürcistan ve üretici ülke konumundaki Azerbaycan üzerinden verilen mücadele, AB ve Türkiye'nin bölge ülkeleriyle olan işbirliği eksenli politikasını saymazsak, Rusya ve ABD arasındaki soğuk savaş dönemini çağrıştıran bir çekişme olarak algılanabilir. 2008 Ağustos'undaki sıcak çatışmanın önüne ve arkasına bakıldığında, çemberin iç kısmında Gürcistan ve Güney Osetya çatışması varken, çemberin dışında ABD-Rusya çatışması görülmektedir. AB ve Türkiye'nin dengeleyici unsur rolünü gönüllü bir şekilde almalarıyla, çatışma, daha farklı boyutlara gitmeden durdurulabilmiştir. Şu ana kadarki gelişmelere bakıldığında, çatışma eksenli bir siyaset güden küresel güçler etrafında konumlanmış ülkeleri görmekteyiz. Bölgede, bir tarafta Rusya yanlısı politika güden (ya da gütmek zorunda olan) bir Ermenistan varken öte yandan

¹⁶⁹ McCarthy, J. 'The geopolitics of Caspian oil', Jane's Intelligence Review, Temmuz 2000, s. 21

net olarak Batı yanlısı bir politika güden Gürcistan'ı görmekteyiz. Türkiye ve Azerbaycan kanadına bakıldığında ise, her iki kutupla dengeli ilişkiler kurma politikasını tercih eden iki ülke görülmektedir.

Güney Kafkasya, Ortadoğu, Avrupa ve Asya arasındaki geçiş bölgesi olması sebebiyle küresel güçler için komşu bölgeleri etki altına alma anlamında kullanmak istedikleri bir alandır. (Bkz. EK 3) Geçmişte bu jeo-strateji, İran ve Osmanlı İmparatorluğunun bir uygulaması iken bu güne gelindiğinde Rusya ve ABD'nin bu stratejiyi uygulamaya çalıştığını görmekteyiz. Rusya için Güney Kafkasya geleneksel güç alanıdır ve Batı'nın bu bölgeye müdahalesine daima karşı çıkmıştır. ABD içinse, Şangay İşbirliği Örgütü'nün 2006'dan beri Batı karşıtı duruşu, Özbekistan'ın Rus yanlısı tutumu ve Afganistan ve Irak üzerindeki geniş çaplı askeri varlığı gibi etkenler göz önünde bulundurulduğunda, küresel jeo-stratejisini desteklemek için kendince güçlü sebeplere sahiptir.¹⁷⁰

Sürekli artan enerji talebiyle birlikte, Güney Kafkasya'daki üretici ülkelerin ve transit ülke konumundaki Gürcistan'ın da önemi aynı oranda artmaktadır. Bu bağlamda Gürcistan'ın önemi batıdaki tüketici konumundaki ülkelerin enerji politikalarındaki değişimle birlikte daha da artmıştır. Çünkü AB ülkeleri Orta Doğu'ya ve Rusya'ya olan bağımlılıklarını azaltmak zorundadırlar. Özellikle enerji alımı ve transferinde Rusya'ya aşırı bağımlılık, Kırım vakasında olduğu gibi, bölgedeki aleyhlerine olan Rus kaynaklı gelişmeler karşısında elleri kolları bağlı bir şekilde kalmaktadırlar.

Yerel, bölgesel ve küresel güçler arasındaki gerilimler, ayrılıkçı bölge liderlerinin tutumları ve organize suçlardaki artış, Güney Kafkasya'da devam eden istikrarsızlığın temel nedenleridir. Ancak şu da gözden kaçırılmamalıdır ki, bu nedenler aynı zamanda Ermenistan, Gürcistan, Azerbaycan, Türkiye ve İran gibi aktörlerin de jeopolitik durumlarına doğrudan etki etmektedir. Bu sebeplerden biri ve

¹⁷⁰ Andrej Tibold, Vincent Cillessen, "Geo-strategy in the South Caucasus Power Play and Energy Security of States and Organisations", Netherlands Institute of International Relations Clingendael, Kasım 2006, s. 12-14

ya bir kaçı her an bir sıcak çatışmaya neden olabilir. Böyle bir çatışmanın ardındansa, yerel gerginlikler ve silahlı çatışmalar, farklı tarafların birbiriyle kesişen çıkarları da göz önüne alındığında, çok daha geniş kapsamlı istikrarsızlıklara neden olabilir. Böyle bir durumda bölge ülkelerinin, gerek enerjinin çıkarılmasında ve gerekse transferinde, birbirlerine olan bağımlılıkları hesaba katıldığında, olası bir çatışmanın içinde bulunsunlar ya da bulunmasınlar, her hâlükârda güvenlik ve ekonomik anlamda ciddi manada etkilenecekleri kesindir. Böyle bir istikrarsız ortam, tedarikçilerinden mahrum kalacak bir Avrupa için aynı oranda büyük bir problem demektir.

Gürcistan ve Hazar bölgesinin istikrarı kesintisiz petrol ve gaz akışı için hayati öneme sahiptir. Orta Asya ve Hazar Bölgesi petroleri, dünya petrollerinin sadece yüzde 3-4 'üne karşılık gelmektedir. Benzer şekilde gaz rezervleri payı ise sadece yüzde 4-6 civarındadır. (Orta Doğu petroleri: %65, gaz rezervi: %34) İlk bakışta bu rakamlar karşılaştırıldığında, Kafkasya kaynakları Batı açısından çok cazip gelmeyebilir ancak, İran körfezindeki tedarikçilerin güvenilir olmamaları ve istikrarsız görünüşleri ve aynı zamanda Rusya'nın enerji dağıtımını bir güç aracı olarak kullanma eğilimi, Orta Asya ve Hazar Havzası enerji kaynaklarının Gürcistan üzerinden batı pazarlarına güvenli bir şekilde ulaştırılması çok daha önemli bir hal almıştır.

AB ve Gürcistan arasındaki ikili ilişkiler 1991 yılında Gürcistan'ın SSCB'den ayrılmasıyla başlamıştır. Ancak aslında AB'nin Güney Kafkasya bölgesiyle ilgilenmesi doksanların ortasına kadar pek olmamıştır. Çünkü AB için Güney Kafkasya, yakın komşusu konumunda değildi. AB'nin 2004'te Doğuya doğru genişlemesiyle ve 2007'de Bulgaristan ve Romanya'nın birliğe katılmasıyla Gürcistan'la ortak deniz sınırına kavuşmuştur.

AB'nin "Avrupa Komşuluk Politikası" uygulaması ve Gürcistan'ın AB'ye entegrasyon arzusu, ikili ilişkilerde ve AB'nin Güney Kafkasya politikasında yeni bir dönemin başlamasına neden olmuştur. Bu dönemle birlikte AB'nin zamanla Gürcistan'a olan ilgisinin katlanarak arttığı gözlenmiştir. Gürcistan'ın ekonomik

kalkınmasını sağlamada ve devlet kurumlarının iyileştirilmesindeki AB katkıları hala devam etmektedir. Ancak AB'nin belki de en kritik müdahalesi 2008 Rusya-Gürcistan Savaşının durdurulmasında olmuştur. AB Silahsız Gözlem Misyonu (European Union Monitoring Mission: EUMM) eliyle Gürcistan ve ayrılıkçı idareler arasında görev yapan bu misyon, bu gün bölgedeki ateşkes antlaşması neticesinde faaliyet gösteren tek kuruluştur.¹⁷¹ AB aynı zamanda Gürcistan ve ayrılıkçı bölgeler arasında arabulucu rolü de üstlenmektedir.

Haziran 2014'te AB ile imzaladığı Derinleştirilmiş Serbest Ticaret Bölgesi Anlaşması (Deep and Comprehensive Free Trade Agreement: AA/DCFTA), Ukrayna krizini tetikleyen anlaşmanın bir benzeridir. Rusya'ya olan bağımlılığını en aza indirme çabalarına rağmen, Gürcistan hala çok hassas bir konumdadır. Avrupa Birliği kapısında bekleyen ve NATO güvenlik garantisinden yoksun bir Gürcistan için, olası bir Rusya baskısı mutlaka beklenmelidir. Böyle bir durumda kendisi de Rusya bağımlılığından kurtulmak ya da bu bağımlılığı en aza indirmek isteyen AB için en önemli zorluk, Gürcistan'ı AB çizgisinde tutabilmek olacaktır.¹⁷²

RF, Gürcistan'ın istihdamı, alt yapısının iyileştirilmesi, ekonomisinin gelişmesi için ya da Gürcistan'ın bölgeyle entegrasyonu için anlamlı hiçbir katkıda bulunmamıştır. Aksine, Abhazya ve Güney Osetya'daki Gürcistan karşıtı tavrı ve Çeçen Savaşları, Gürcülerin gözünde Rusya'ya ait (varsa) birçok olumlu düşüncüyü silip atmıştır. 2000 yılındaki vize uygulaması, 2006'da ekonomik ambargo ve tüm iletişim hatlarının ve ulaşımın engellenmesi, Gürcüler'in RF'den deport edilmeleri, 2008'deki Rusya'nın askeri müdahalesi ve Gürcistan'ın %20'sini işgali, artık Rusya için tüm umutları bitirmiş ve hatta Gürcülerin geleceği için en tehditkâr düşman

¹⁷¹ Ivane Chkhikvadze, "EU-Georgia Relations: Where IT Starts and Where it Goes", Georgian Foreign Policy The Quest for Sustainable Security Edited by Kornely Kakachia and Michael Cecire, KAS, Tiflis, 2013, s. 53-54. Ancak bu mekanizmanın Abhazya ve Güney Osetya'ya girme izni bulunmadığından, sadece sınırın Gürcistan tarafında faaliyet gösterebilmektedir.

¹⁷² Liana Fix, "Georgia Knocking on Europe's Door Russia, Georgia, and the EU Association Agreement", DGAP Kompact No: 10 Haziran 2014, s. 2

algısını oluşturmuştur. Özellikle de Saakashvili'nin ikinci döneminde Rus-Gürcü ilişkileri tarihteki en düşük seviyeye inmiştir.¹⁷³

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Rusya, Kafkaslarda hala gücü elinde bulundurduğu imajını yaratacak şekilde davranmaya çalışmıştır. Özellikle Ağustos 2008 savaşı, Sovyet Rusya sonrasında Moskova'nın bu anlamdaki tutumunu ortaya koyan en çarpıcı örnek olmuştur. Rusya birçok bölgede sınırları anlamında daralmış olsa da askeri güç kartını istediği anda oynayabileceğini gösteren bu olay, aynı zamanda rakiplerinin bölgeye bakışlarını da etkilemiştir. Savaş aslında özetle şu sonucu ortaya koymuştur: Rusya, doğrudan bir ülkeyi işgal ederek sindirilemez ve ABD'nin Rusya'yı bölgesinde etkisiz hale getirme yetisi henüz yoktur ve yakın müttefiki olan Gürcistan'a askeri anlamda etkili bir yardımda bulunması imkânsızdır. Her ne kadar Rusya'nın askeri gücü Sovyet dönemine oranla kabiliyetleri bakımından daralmış olsa da, hala “yakın çevre”sinde etkili bir güce sahiptir.¹⁷⁴

Gürcistan'ın bağımsızlık sonrasında karşılaştığı problemler, aslında Rusya'nın bu ülkenin hareket kabiliyetlerini sınırlandırmasından kaynaklanmaktadır. Sovyet Rusya dönemi bakiyesi olan ayrılıkçı bölgelere karşı Moskova'nın açık desteği, Gürcistan üzerindeki etkinliğini sürdürme, Gürcistan'ın iç ve dış siyasetini yönlendirme gayreti olarak görülmelidir.¹⁷⁵ Bağımsızlık sonrası Rusya'nın Gürcistan üzerindeki en önemli baskısı, Gürcistan'ı BDT'ye katmak istemesiydi. Başta Gürcistan'ın Rusya etkisinden uzaklaşmak ve Batıya yaklaşmak arzusuyla katılımı ret etmesi, Rusya-Gürcistan arasındaki ilk gerginlik olmuştur. Gürcistan'ın yumuşak karnı olan sınırlarını korumak ve ülkenin bütünlüğünü sağlamak arzusu Rusya tarafından çok iyi kullanılmıştır. Acaristan, Abhazya ve Güney Osetya kartlarını çok iyi kullanan Rusya neticede Gürcistan'ı kendisiyle birlikte hareket etmek zorunda bırakmıştır. Gürcistan, Şevardnatze döneminde BDT'ye katılmakla kalmamış aynı zamanda topraklarını Rus üslerine açmak zorunda da kalmıştır.

¹⁷³ Giorgi Muchaidze, “Russia's Soft Power Offensive in Georgia”, <http://georgianreview.ge/2014/12/russias-soft-power-offensive-in-georgia/?print=pdf>

¹⁷⁴ Brenda Shaffer, “The Geopolitics of the Caucasus” Spring/Summer 2009, volume xv, issue II, s.137

¹⁷⁵ BİLGESAM, “Kafkasya'daki Gelişmeler ve Türkiye”, Rapor no: 60, Nisan 2014, İstanbul, s. 17-18

Devam eden süreçte ise Rusya açısından güvenliğini tehdit eden en önemli mesele “arka bahçe”sine batılı güçlerin müdahalesidir. Mutlaka etki alanı içinde olmasını istediği Güney Kafkasya ve onun Batıya açılan yegâne kapısı olan Gürcistan daima kontrolünde olmalıdır. AB ve ABD’nin Gürcistan politikaları, Gürcistan’ın olası NATO ve AB üyelikleri, enerjinin Batı pazarlarına ulaştırılmasında Gürcistan kartıyla birlikte Rusya’nın elindeki vanalara müdahale girişimleri ve NATO’nun Karadeniz’e girme çabaları, Rusya’ya kendi etki bölgesinde sıkışmışlık hissi vermektedir. Gürcistan –Rusya Savaşı ve Rusya’nın Kırım’a müdahalesi, bir bakıma Moskova’nın geleneksel manada Batıya verdiği bir cevap olarak algılanmaktadır.

Rusya’nın Gürcistan içerisindeki bağımsızlık için tutuşan bölgeleri desteklemesi ve sürekli Gürcistan’da karışıklıkları körüklemesi, aslında BTC ve benzeri projelerin güzergâhında Gürcistan’ın güvenilir bir transit ülke olamayacağı¹⁷⁶ imajını yaratmak için sürekli başvurduğu bir uygulama olarak göze çarpmaktadır. Hatta Güney Osetya ve Abhazya kartlarını oynamış olmasına rağmen, Gürcistan’ın etnik yapısındaki kırılma Rusya açısından hala kaşınabilecek yaraların varlığına işaret etmektedir. Burada Abhazya’nın konumu Rusya müdahalesi düşünüldüğünde hem Gürcistan’ı etkisizleştirmek, hem enerji hatlarının güzergâhları pazarlıkları sırasında Batı’yı sıkıştırmak ve hem de Karadeniz’e açılan Gürcistan’dan sonra ikinci bir alternatifte sahip olmak faktörleri göz önünde bulundurulduğunda, bundan sonraki bölgesel jeopolitik analizlerde kesinlikle değerlendirilmesi gereken önemli bir faktördür. Ayrıca Rusya’nın Abhazya’daki askeri üssü ve Abhazya kıyılarında petrol arama izni almış olması da bundan sonra yapılacak bölgeyle ilgili mülahazalarda bahsedilmeden geçilemeyecek etkenler olacaktır.

RF’nin Gürcistan eksenli Güney Kafkasya politikasının özünde şu faktörler sayılabilir:

- Bölgedeki bütünleşmeleri önlemek

¹⁷⁶ Fatih Akgül, “Rusya’nın Putin dönemi Avrasya Enerji Politikaları’nın Türkiye-Rusya İlişkilerine Etkileri”,s.137

- Batı'nın bölgeye müdahalesini mümkünse tamamen engellemek ya da oldukça sınırlamak
- Gürcistan'ın enerji koridorundaki yerini tartışılabilir hale getirmek
- Boğazların statüsünün Türkiye işbirliği ile mutlaka koruyarak, NATO güçlerinin Karadeniz'e girmesini engellemek
- Bölgedeki sorunların çözümünde kilit rol oynamak
- Enerji transferindeki stratejik gücünü kaybetmemek

2008 Şubatında Putin, Viktor Yuçenko ile yaptığı bir basın toplantısında; “Eğer Ukrayna veya herhangi bir eski SSCB ülkesi komşusu, NATO’ya üye olursa veya Bush yönetimi tarafından verilen herhangi bir füze savunma sistemine ev sahipliği yaparsa, Rusya nükleer silahlarını Ukrayna’ya çevirebilir.”¹⁷⁷ açıklamasını yaparak belki de şu ana kadar Gürcistan ve Ukrayna’nın NATO üyeliğini engelleme hedefine ulaşmıştır denilebilir. Böylece, ABD liderliğindeki NATO’nun Rusya’ya yaptığı “üyelik” hamlesi, Rusya tarafından “Rusvari” bir şekilde karşılık bulmuş oldu.

İki kıta arasındaki en kısa deniz bağlantıları olan İstanbul ve Çanakkale Boğazları vasıtasıyla Asya ve Avrupa’yı birbirine bağlayan Karadeniz’e açılan Güney Kafkasya’nın tek kapısı olma özelliği Gürcistan için hem stratejik bir şans hem de ciddi bir risk oluşturmaktadır. Gürcistan, doğal gaz ve petrolün Avrupa pazarlarına ulaştırılmasında stratejik bir öneme sahiptir. Askeri anlamda ise Karadeniz, bir güç girişiminde, bölgenin olmazsa olmazıdır. Bölgenin coğrafi konumu göz önünde bulundurulduğunda, Rusya’ya karşı yapılacak bir saldırıda en iyi rotadır. Ancak, şu anki durumda Rusya’nın işgali vs. gibi bir durum söz konusu olmadığına göre, Gürcistan’ı stratejik anlamda önemli kılan tek faktör enerji transferindeki rolüdür. Zaten enerji ihtiyacı bakımından, bölge ülkeleri ve Fransa ve Almanya gibi büyük Avrupa ülkeleri ciddi bir şekilde Rusya bağımlısıdır. (Türkiye : %64, Gürcistan : %100, Ukrayna : %66, Almanya %36, Fransa : % 20 ve İtalya :

¹⁷⁷ Peter Finn, “Putin threatens Ukraine on NATO”, Washington Post, 12 Şubat 2008

%25)¹⁷⁸ Avrupa ve bölge ülkeleri Rusya'nın bu avantajını, bir de enerjinin transferinde silah olarak kullanmasının önüne geçmek için, Rusya'yı Gürcistan üzerinden by-pass etme çabası içindedir. Bu anlamda Gürcistan'ın kalkınması ve istikrarı, var olan boru hatlarının ve gelecekteki projelerin istikrarı ve güvenliği açısından son derece önemlidir.

Gürcistan'ın 20 yıllık jeopolitik evrimine bakıldığında şu sonuçlara varılabilir:

- 1991 yılında SSCB'den bağımsızlığını almış olmasına rağmen, Gürcistan hala Rusya için "arka bahçe" konumundadır.
- 2003'teki devrim, bölgenin jeopolitik dengesini ABD ve Türkiye lehine değiştirmiştir.
- Rusya, Türkiye ve ABD ile birlikte, AB de bölgedeki daimi oyuncularından birisi haline gelmiştir.
- Gerçekleştirilen ve planlanan enerji hatları, Gürcistan'ın Avrupa'yı Asya'yla birleştiren bir transit koridorun kilidi yaptığı için, Gürcistan'ın jeopolitik önemini artırmıştır.¹⁷⁹

2.2.1. Gürcistan'ın Yeni Jeopolitiğinde Küresel ve Bölgesel Aktörler ve Hamleleri

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve SSCB'nin dağılması Hazar Bölgesi ve Güney Kafkasya'nın jeopolitik durumunu radikal bir şekilde değiştirmiştir. Bölgede yeni bir oyun başlamış olmasına rağmen bu oyunun yeni kuralları henüz tam olarak belli değildir.¹⁸⁰ Güney Kafkasya'da yıkılan SSCB'nin kalıntıları üzerinde kurulan yeni devletler, dış aktörlerin bölgeyle doğrudan ilgilenmesine neden olmuştur. Bu bağlamda bölge, daha önce hiç görülmemiş bir biçimde uluslararası arena ve onun

¹⁷⁸ Dusica Lazarevic, "NATO Enlargement to Ukraine and Georgia : Old Wine in New Bottles?", MAP, Annual National Program, NATO-Russia relations, Winter 2009, s. 55

¹⁷⁹ Erik Davtyan, "South Caucasus and the Global Geopolitics", Proceedings of INTCESS14-International Conference on Education and Social Sciences, Şubat 2014, İstanbul, s. 723

¹⁸⁰ Justyna Misiagiewicz, "Geopolitics and Energy Security In the Caspian Region" the Dept. of IR, Maria Curie-Skłodowska University, s. 63

güç ve etkisine maruz kalmaya başlamıştır.¹⁸¹ Genel anlamda bölgeyle ilgili yeni durum için bir değerlendirme yapıldığında güçler arasında stratejik bir mücadelenin sonuçları olan;

- Devlet ve devlet dışı aktörlerin bölgeye karşı hızla artan ilgisi
- Bölgenin stratejik geleceğini düzenlemede enerji güvenliğinin bir anahtar rol oynaması
- Rusya ve diğer bölge dışı güçler (özellikle ABD) arasındaki git gide yoğunluğu artan rekabet

faktörleri sayılabilir. Enerji sektörü ekonomik gelişme için hayati öneme sahip olmasının yanı sıra bölgenin gelecekteki jeopolitik düzenlenmesinde de en önemli faktör olacaktır. Farklı boru hatları seçenekleri üzerinden verilen mücadeleler, dış politika tercihlerinin belirlenmesinin yanı sıra bölgesel ve küresel aktörlerin de pozisyonlarını belirlemelerinde etken olacaktır.

Rusya açısından Gürcistan geleneksel etki alanı içerisindeki bir ülkedir. Tıpkı diğer SSCB bakiyesi ülkeler gibi mutlaka Rusya ekseninde olmalı ve dış ülkelerin özellikle ABD'nin doğrudan ya da dolaylı müdahalesine kapalı olmalıdır. Bölgede alınacak tüm kararlarda mutlaka görüşü alınması gereken ülke Rusya olmalıdır. Rusya'ya rağmen alınacak kararlar ve Güney Kafkasya ülkelerinin Batıya entegrasyonu Rusya'yı sıkıştırma politikalarıdır. Enerji hatlarının belirlenmesinde devamlı ipleri elinde bulundurmak isteyen Rusya, gerektiğinde sert güç kullanımından çekinmeyeceğini Gürcistan müdahalesiyle ispat etmiş oldu.

Karadeniz'de bir NATO ülkesi olan Türkiye ile ilişkilerinde seçici ve dikkatli olmayı tercih eden RF genel anlamda bakıldığında Gürcistan konusu hariç Türkiye ile iyi ilişkiler içindedir. Karadeniz'in güvenliği Rusya için en elzem konulardan birisidir ve NATO'nun Karadeniz'deki varlığına asla tahammülü yoktur. 2008 Gürcü-Rus savaşında Türkiye'nin boğazlar politikası şimdilik RF için son derece

¹⁸¹ G.I. Chufriin, "The Security of the Caspian Sea Region", Oxford 2001, s. 11

tatmin edicidir. Ancak Gürcistan ve Ukrayna'nın NATO üyeliği hem Rusya'nın en zayıf noktası olan güney kısmına NATO'nun yerleşmesi anlamına gelecektir ve hem de NATO'nun Karadeniz'de RF 'nin yumuşak karnı olan Ukrayna'ya girişi demektir. Gürcistan ve Kırım müdahaleleriyle Rusya her iki devlet üzerinden (Gürcistan-Ukrayna) kendince Batıya en sert mesajları şimdilik vermiştir.

NATO kapısında bekleyen Gürcistan, Rusya muhalefeti nedeniyle, üyelerinin prensipte Gürcistan'ın üyeliğini onaylamış olmasına rağmen hala NATO'ya girememiştir. Ya da başka bir deyişle, NATO Gürcistan'ı hala istemesine rağmen bünyesine katamamıştır.

ABD açısından Gürcistan enerji anlamında hiçbir şey ifade etmemektedir. Aslında güvenlik açısından da hiçbir önemi yoktur. Ancak Gürcistan'ın Rusya açısından stratejik önemi, onu aynı zamanda ABD için de önemli kılmaktadır. Şimdilik Gürcistan ve Ukrayna'nın NATO üyelikleri ABD'nin elinde Rusya'ya karşı tuttuğu birer karttan ibarettir. Obama yönetimi ile Rusya-ABD ilişkilerindeki görece iyileşmenin de etkisiyle belki, ABD henüz bu kartları kullanmamıştır. Ancak henüz kuralları tam olarak oturmamış Gürcistan oyunu içinde taraflar net olarak pozisyonlarını ortaya koymuştur. Burada asıl ilginç olan, bölgede gerek güvenlik ve gerekse enerji alanlarında verilen mücadelenin sebepleri arasında aslında Gürcistan yoktur. Gürcistan üzerinden bölgesel ve küresel güçlerin verdiği bir mücadele vardır. AB, ABD, NATO, Türkiye, Azerbaycan ve RF hamleleri bu kabulde değerlendirilmelidir. AB açısından Gürcistan, ihtiyaç duyduğu enerjiye ulaşmada Rusya'ya alternatif bir yoldur ve Gürcistan mutlaka istikrarlı olmalıdır.

Türkiye için Gürcistan enerji transferinde bir ortaktır ve ekonomik ve siyasi istikrarı önemlidir. Azerbaycan için doğal kaynaklarının Avrupa pazarlarına ulaştırılmasında Rusya'ya olan bağımlılığını azaltmak için önemli bir kapıdır. ABD ve dolayısı ile NATO içinse Gürcistan enerji, enerji güvenliği, ekonomi, demokrasi ya da terörle mücadele konusunda ciddi bir anlama sahip değildir. Gürcistan ABD açısından yeni ilgi alanı olan Karadeniz için kullanması gerektiğinde hazırda bekleyen bir karttır. Gürcistan'ın Batı yanlısı tutumu ve RF tehdidine karşı NATO

korumasına girme arzusu, ABD'nin Gürcistan'daki hareketlerini ve yumuşak güç kullanımını oldukça kolaylaştırmaktadır.

2.2.2. Rusya Açısından Gürcistan Jeopolitiği

Rusya, yaklaşık 200 yıl boyunca Gürcistan dâhil tüm Kafkasya'da kontrolü sağlamak için "Sert Güç" ve "Yumuşak Güç" kullanımında oldukça deneyimlidir. SSCB'nin çöküşünden sonra RF bu kontrolü sağlamak için daha çok sert güç araçlarına başvurmuştur. J. Nye'in, yumuşak güç için yaptığı "bir ülkenin istediklerini almak için zorlama yerine çekiciliğini kullanması" tanımı, Soğuk Savaş Sonrası Rusya'nın öncelikleri arasında olmamıştır. Yumuşak güç ve sert gücün bir karışımı olan "Akıllı Güç" de Rusya'nın 1990 'da uyguladığı bir yöntem olmamıştır. Gürcistan'la olan tarihi, kültürel ve dinsel bağlarıyla birlikte muazzam pazarına rağmen soğuk savaşın sonlarından 2012 yılına kadar Gürcistan'ı yanına çekmek için ne var olan potansiyeline bir şeyler eklemiş ve ne de kararlı bir politika uygulamıştır.

2003'ten itibaren batının Gürcistan'a olan ilgisinin artmasıyla ve bu ilgiye Gürcü liderin pozitif cevabıyla birlikte RF'nin de rahatsızlığı artmıştır. Buna paralel olarak da Tiflis ve Moskova'nın birbirlerine karşı olan ezeli suçlamalarındaki tonlama da daha net bir hal almıştır. Rusya'nın SSCB'den kalma bölge ülkelerini AB ve NATO 'ya kaptırmak istemiyorsa ya da bu ikisinin arasında kalmaktan sakınmak istiyorsa öncelikli yapması gereken şey, liberal batı ekonomisine karşı "arka bahçe"sinde daha özgür bir "imparatorluk" kurmaktır. Ancak bunu yaparken askeri güce başvurmaktansa Kafkasya'daki bu ülkelerin ekonomik ve güvenlik anlamında kazançlı çıkacakları bir atmosferi oluşturması gerekmektedir.¹⁸² Rusya bu manadaki planını ilk önce stratejik ortağı olan Ermenistan'la başlatmak istemiştir. Ancak Ermenistan ve Rusya arasında birleşik bir ekonomik alan yaratmasının önündeki en büyük coğrafi engel Gürcistan olmuştur. Gürcistan'ı bu liberal imparatorluğa dâhil etmesi halinde, tüm iletişim ve nakil hatları Gürcistan üzerinden geçen Azerbaycan için de çok çekici olabilirdi. Üstelik bu ekonomik birliktelik hem enerjinin batı

¹⁸² Vladimer Papava, "The Political Economy of Georgia's Rose Revolution", s. 664

pazarlarına aktarılmasında RF'nin elini çok daha güçlü bir hale getirecekti ve hem de bölge ülkelerindeki siyasi etkinliği de artarak devam edecekti. Gürcistan'ın varlıklarını şirketleri vasıtasıyla ele geçirmek, tüm elektrik nakil hatlarının hisselerinin büyük bir çoğunluğunu almak ve Rus girişimcileri Gürcistan'a yollamak RF'nin Gürcistan planının ilk aşamalarıydı. Ancak 2003'deki devrim ve Saakaşvili hükümetlerinin net olarak batı yanlısı tutumu ve daha 2004 seçimlerinin ilk günlerinden başlayan ABD ve AB desteği, Rusya'nın çabalarını ve ileriye dönük planlarını boşa çıkarmıştır.

2008 çatışması sonrasında Moskova'nın Gürcistan'ı istikrarsızlaştırma çabaları ne durmuştur ne de yavaşlamıştır. Şu bir gerçektir ki artık Gürcistan'ın çıkarları Rusya'nın çıkarlarıyla örtüşmemektedir. Aslında genel bir değerlendirme yapıldığında RF, çatışmadan istediği sonuçları elde etmiştir. Abhazya vasıtasıyla Karadeniz'de Gürcistan'a bir alternatif elde etmiştir, Soçi'nin güneyini güvence altına almıştır, Hazar Denizi'nin yer altı zenginliklerini taşıyan boru hatlarının dibindeki Güney Osetya'yı kontrolü altına almış hatta prestiji açısından çok önemli olan 2014 Kış Olimpiyatlarına ev sahipliği etmiştir.¹⁸³

Gürcistan ve RF arasındaki problemler henüz çözülebilmemiş değildir. Abhazya ve Osetya'nın de-facto bağımsızlıklarına giden yolda Gürcistan'ın aldığı yaraların kapanması imkânsızdır. Gürcistan için bağımsızlığının ve gelecekteki istikrarının önündeki en büyük tehdit hala Rusya'dır. Fakat şu da gözden kaçırılmamalıdır ki, Rusya'yla karşılaştırılamayacak kadar küçük ve zayıf olan bu ülke, aynı zamanda Rusya için de bölgedeki en problemlili ülkedir.¹⁸⁴

Rusya'nın bölgede saygın bir yere sahip olması, sözünün geçmesi ve bölge ülkelerden oluşturacağı bir Avrasya Birliği gibi organizasyonlar kurabilmesinin önündeki en ciddi engel yine Gürcistan'dır. Aslına bakılırsa Rus-Gürcü çatışmasını

¹⁸³ Kakachia, Kornely K., "Between Russian Assertiveness and Insecurity: Georgia's Political Challenges and Prospect after the Conflict", *Uluslararası İlişkiler*, Volume 7, No 26 (Summer 2010), s. 87-104

¹⁸⁴ <http://www.bbc.co.uk/russian/russia/> (e.t: 23.05.2015)

uluslararası ilişkilerdeki klasik anlamdaki realist teorilerle açıklamak güçtür çünkü bu iki ülke arasındaki problemler çok yönlüdür.¹⁸⁵

Gürcistan'ın uyguladığı ısrarcı Avrupalı olma ya da Avrupa-Atlantik bölgesine entegrasyon çabasını öncelikli hedefi haline getirme politikası, aslında ilk bakışta hiçte faydacı bir yaklaşım gibi görünmüyor. Zira bu siyaset kuzeydeki güçlü komşusuyla olan ilişkilerini bozmak pahasına sürdürülüyor. Oysa bunun yerine küçük ve zayıf bir ülke olarak Rusya'nın güdümünde yoluna devam etmesi daha mantıklı görünüyor.¹⁸⁶ Oysa bunu yapmayı batı politikaları gütmekle Rusya'yı karşısına alan Gürcistan'a batının ekonomik ve güvenlik bakımından sundukları, Rusya'nın Gürcistan açısından oluşturduğu tehditlerin büyüklüğü ile karşılaştırılmaz bile.

2008'den sonra bazı çevreler Gürcistan'ın bu gerçeği fark edeceğini düşünmüş olmalarına rağmen, bu gün Gürcistan'ın durduğu yerde bir farklılık yoktur. Aslında kısa ve orta vadede keskin bir viraj olmadıkça da bir farklılık beklemek mantıklı değildir. Çünkü nedenlerini tarihin derinliklerinden alan Avrupalı olmak ve öyle anılmak arzusu, bu gün halkın %70'ine hâkimdir.¹⁸⁷ Üstelik bağımsızlığından bu güne tüm siyaset yapıcılarının gerek söylemlerinde ve gerekse imkân buldukça tüm icraatlarının merkezinde Batıyla bütünleşmek vardır.

Gürcistan'ın temelde Rusya'dan istediği şey dış politika tercihlerinde ve gelişmesinde alacağı kararlarda kendisini özgür bırakmasıdır. Gürcistan açısından AB'ye girmek, NATO'ya üye olmak, Batı yanlısı projelerde yer almak, ekonomik ve sosyal alanlarda batı desteğini almak ve bölgesel ya da bölge dışı girişimcilerden faydalanmak, halkının geleceği için önemli hedeflerdir ve Rusya'yı tehdit etmek adına hiçbir girişimi yoktur. Hatta sınırlarına ve bağımsızlığına müdahale etmeyen

¹⁸⁵ Ghia Nodia, "Divergent Interests: What Can and Cannot be Achieved in Georgian- Russian Relations, Georgian Foreign Policy The Quest for Sustainable Security, Edited by Kornely Kakachia and Michael Cecire KAS, Tiflis, 2013, s. 97-98

¹⁸⁶ Giorgi Gvalia, David Siroky, Bidzina Lebanidze, and Zurab Iashvili (2013), "Thinking Outside the Bloc: Explaining the Foreign Policy of Small States", Security Studies 22:1, s. 98-131

¹⁸⁷ <http://www.iri.org/sites/default/files/2012%20August%2020%20Survey%20Georgian%20Public%20Opinion,%20June%2026-July%204,%202012.pdf>

bir Rusya, kendisi için siyasi ve ekonomik anlamda çok faydalı bir müttefik olabilir. Oysa “Rus düşünce tarzı” bu kadar sınırlı ve iddiasız değildir. Rusya, uluslararası bir güç olarak tanınmak istemektedir. SSCB’nin dağılmasından sonra Putin’in de söylediği gibi Rusya ikinci büyük güç haline geldiğinden birliğin dağılması 20. yüzyılın en trajik olayıdır.

Rusya’nın bu güne ait olan güvenlik algısı ve planlamasının kaynağında ve Batı karşıtı yeni bir kimlik edinmesinin temelinde bu güç kaybının etkisi vardır. Oysa doksanlardaki anlayış Batıyla işbirliği içinde olan bir Rus kimliği idi. Tabii bu yeni kimlik, Rus tabanı ve SSCB’nin gücünü ilk elden görmüş siyasetçiler arasında hiç tutulmadı. Dünyaya hükmetme yarışında olan bir Rusya, Batıyla eşit olamazdı. Fakat yadsınamaz bir gerçek vardır ortada: Rusya soğuk savaşın kaybedenlerindedir ve Rusya’nın sert ve yumuşak güç kavramlarını algılayış şekli Batıyla aynı değildir. İşte tam burada Gürcistan’ın NATO üyeliği ve NATO’nun doğuya doğru genişleme çabası Rusya tarafından güvenliğine karşı bir tehdit olarak algılanmaktadır. NATO’nun Sırbistan askeri operasyonları ve Batının Kosova’yı tanınması, eğer Rusya’nın hala bir küresel güç olma iddiası olmasaydı Moskova’yı ilgilendirmeyecekti. Dahası Kosova’yı tanıyan Batıya Güney Osetya ve Abhazya üzerinden verebileceği en sert mesajı vermezdi. Üstelik bunu yaparken kendi arka bahçesindeki Batının yeni müttefiki Gürcistan’ın canını fena halde yakmıştır.

Rusya’nın Gürcistan müdahalesi göstermiştir ki, Rusya bölgede hala bazı düzenlemeler yapmak arzusunda olan ve yapan bir ülkedir. Ancak Rusya Güney Osetya ve Abhazya’nın bağımsızlığını tanımamasına rağmen, hiçbir BDT ülkesi Rusya’nın ardından gitmemiştir. Çünkü böyle bir davranış kendileri açısından çok tehlikeli bir emsal oluşturabilirdi ve kendi bağımsızlıklarını da tehdit edebilirdi.¹⁸⁸ RF, Abhazya ve Osetya’nın bağımsızlıklarını tanıyarak Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Konvansiyonunun, “ülkelerin bağımsızlığına ve toprak bütünlüğüne saygı prensibini” ihlal etmiş oldu.

¹⁸⁸ Kakachia, Kornely K., “Between Russian Assertiveness and Insecurity: Georgia’s Political Challenges and Prospect after the Conflict”, Uluslararası İlişkiler, cilt 7, sayı 26 (Summer 2010), s. 99

Ekonomi alanında da Rusya elinden geldiği kadar Gürcistan'ı zor durumda bırakmaya çalışmıştır. Özellikle tarım ürünlerine, maden suyuna ve şaraba getirdiği ambargolar, Gürcistan için çok yıpratıcı olmuştur. Bununla da yetinmeyen Rusya, birçok ulaşım hattını da engelleyerek ve kontrol altına alarak kaçak ticarete bile engel olmuştur. Ancak Gürcistan'a ekonomik anlamda belki de en büyük darbeyi 2008 Ağustosundaki savaşta vurmuştur. Rusya-Gürcistan savaşı, Gürcistan'ın bir transit koridor olarak Azeri kaynaklarını taşımalarını son derece güç hale getirmiştir. Savaş esnasında Rus hava kuvvetleri Gürcistan'dan geçen boru hatlarını da bombalamıştır.¹⁸⁹ Üstelik bu hatlar Güney Osetya'nın çok uzağından geçmekteydi.¹⁹⁰ Tabi ki bu durum Gürcistan'ın güvenli bir hat olup olmadığı tartışmalarını da beraberinde getirmiştir.¹⁹¹ Zaten Rusya'nın da yapmaya çalıştığı şey buydu. Moskova'ya rağmen bölgede bir karar alınamazdı ve eğer alınırsa Rusya bunun cevabını bir şekilde verirdi.

Bölgedeki boru hatlarının en güvenli güzergâhı, hala çok güçlü olan Rusya topraklarıdır ya da Rusya'nın güvencesindeki başka topraklar. Azeri kaynaklarının Gürcistan üzerinden nakli, Rusya-Gürcistan ilişkilerinde hep özel bir yere sahip olmuştur. Rusya'ya göre bu hatların Gürcistan'dan geçmesi, güvenliği açısından bir tehdittir ve ulusal çıkarlarına ters düşmektedir.¹⁹² Rusya'nın bu bakış açısında dünden bu güne hiçbir değişiklik olmamıştır. Dahası birçok Rus uzmana göre, RF, Gürcistan ve Azerbaycan dâhil bir çok eski Sovyetler Birliği ülkesine karşı bir enerji savaşının içindedir.¹⁹³

Rusya'nın savaş dâhil bütün Gürcistan'ı kendi eksenine çekme çabalarına rağmen, bu gün Gürcistan hiç olmadığı kadar RF'ye uzaktır. 2008 Rus müdahalesi ve rejim değişikliği de, Rusya'nın güdümünde bir Gürcistan ve tüm ülkede istikrarsızlık yaratacak anarşi gibi beklenen sonuçları getirmemiştir. Aksine Gürcistan, Rusya'nın

¹⁸⁹ A. Jackson, "IA Forum Interview: Vladimer Papava," International Affairs Forum, 14 August, 2008, <http://ia-forum.org/Content/ViewInternalDocument.cfm?ContentID=6377>

¹⁹⁰ Vladimer Papava, "Economic Component of the Russian – Georgian Conflict", The Caucasus & Globalization, cilt 6, sayı 1, 2012, s. 66

¹⁹¹ P. Hassner, "One Cold War Among Many?" Survival, cilt. 50, sayı. 4, 2008, s. 250

¹⁹² A. Rondeli, "Pipelines and Security Dynamics in the Caucasus," Insight Turkey, cilt: 4, sayı. 1, 2002

¹⁹³ Vladimer Papava, A.g.m. s. 63

“çıkar bölgesi”nden ayrılmış ve 2009 Ocak ayında ABD ile stratejik ortaklık anlaşması imzalamıştır. Batı ve ABD Gürcistan’ı bırakmamıştır. Ekonomik yardımlar planlı bir şekilde devam etmektedir. Gürcistan hala Rusya’ya alternatif bir transit ülke konumundadır ve bölge ülkeleriyle işbirliği içerisinde.

Her ne kadar şu anda gerçekleşmemiş olsa da, Gürcistan NATO üyeliğine daha fazla yaklaşmıştır. Rusya’yı en fazla rahatsız eden şey olası bir Ukrayna –Gürcü NATO üyeliğidir. Rusya buna şiddetle karşı çıkmaktadır. Çünkü, Rusya’nın algısı şudur: ABD Avrasya’daki Rus etki alanına yayılmak istemektedir (belki de bu alanı ele geçirmek istemektedir). Eğer ABD bir kez Batı Yarımkürede hakimiyetini kurarsa, asıl hedefi olan diğer güçleri buraya sokmamak amacına ulaşabilir. Dahası, NATO eğer çıkar alanında olduğuna inandığı bir Gürcistan ya da bir başka eski Sovyet Rusya devleti NATO üyesi olursa, artık bu ülkelere askeri bir müdahalesi nerdeyse imkânsız olacaktır. Çünkü bir NATO ülkesine savaş açmak demek, bütün NATO ülkelerine savaş açmak anlamına gelecektir ve bu, Rusya’nın şu anki ekonomik ve askeri güç muhasebesi yapıldığında, RF için hiçte göze alınabilecek bir risk değildir.¹⁹⁴

RF ulusal güvenlik doktrininde Trans-Kafkasya’yı ulusal güvenlik alanı olarak değerlendirmektedir ve çıkarlarının bölgede tehdit edildiğini düşündüğü anda müdahale refleksi gösterecektir. Rusya 11 Eylül olayları sonrasında gelişen dünya düzenindeki yerini bir süper güç olarak ilan etmek yerine, küresel hesapları bir yana bırakmış ve kendi ulusal güvenlik sahası olarak ilan ettiği eski SSCB ülkeleri üzerindeki gücü ve etkinliğini korumak çabasına girmiştir. Böylece Rusya hem “kendi” yakın çevresinde kurumsallaşmakta ve hem de başka güçlerin bölgeye girmesini önlemeye çalışmaktadır.¹⁹⁵

Doksanlı yılların hemen başında Batıcı kadroların yönetimindeki bir Rusya, NATO’nun doğuya doğru genişlemesi politikasına karşı koyma girişiminde

¹⁹⁴ Isaac William Farhadian, “Crossing Georgia: An Analysis of the Russia-Georgia War of 2008”, s. 7

¹⁹⁵ Ahmet Arkin Bölükbaşı, “Kuzey Kafkasya Özerk cumhuriyetler Bağlamında Rus Dış politikası”, <http://www.circassiancenter.com/cc-turkiye/arastirma/0520-kuzey-2.htm>

bulunmamıştır. Hatta o dönemlerde Rusya'nın bir NATO üyeliği ile Batıyla bütünleşmesi ve “yeni dünya düzeni” içerisinde yer alması mümkündü. Ancak 1993'ten başlayan ve bu güne kadar devam eden kendi sahasına giderek artan bir sertlikte sahip çıkma ve odaklanma stratejisi yürütmüş ve Batıyı da bu anlayışını tanımaya davet etmiştir. Neticede 2008 Gürcistan –Rusya savaşına kadar, Rusya'nın “kendi alanı”ndaki askeri müdahalelerine sessiz kalan Batı, bir bakıma Rusya'nın bu talebini kabullenmiştir. Rusya, Batı ile büyük güç statüsünü kaybetmeden pragmatik ve eşit bir ilişki istemekteydi¹⁹⁶ ve ABD liderliğindeki blokta bunu anlayışla karşılaşmıştı.

Şevardnatze zamanında bir bakıma BDT'ye girmek zorunda bırakılmış olan bir Gürcistan, Rusya açısından kontrol altına alınmıştı. Üstelik Gürcistan topraklarındaki Rus askeri varlığı da bunun teminatı olacaktı. Ancak Gürcistan'ın NATO üyeliği talebi, RF tarafından ABD'nin Rus sınırında bir temsilcisi bulundurma hamlesi olarak algılandığından şiddetle reddedilmiştir. Bu gün, Rus-Gürcü çatışmasının arkasında yatan derinlerdeki nedenler hala tartışılmaktadır ancak kâğıt üzerindeki neden, Gürcistan'ın Güney Osetya'ya askeri müdahalesidir. Rusya'nın bu “disiplinsizliğe” verdiği cevap çok şiddetli, süratli ve acımasız olmuştur. Hatta Batı, Rusya müdahalesini sadece “orantısız güç kullanma” başlığı altında eleştirmiştir. Fakat Rusya'nın arka bahçesini koruma anlamında ne kadar gözü kara olduğunu, sadece beş günlük savaşın seyrini inceleyerek anlamaya çalışmaya gerek yoktur. Putin'in Nicolas Sarkozy ile katıldığı bir toplantıda “Saakaşvili, tıpkı Amerikalıların Saddam'ı astığı gibi asılmalıdır”¹⁹⁷ demesine bakmak yeterlidir.

Rusya bu gün bir süper güç olmadığı farkındadır. Fakat artık yeni bir stratejisi vardır. Rusya kendisini dünyanın en büyük enerji ülkesi olarak tanıtmaktadır. Dünyada git gide artan enerji talebi, Rusya'nın da önemini günden güne artıracaktır. Bu gerçekten hareketle, Rusya yeni hamlelere girişmiş ve elinde

¹⁹⁶ Zeynep DAGI, “Kimlik, Milliyetçilik ve Dış Politika: Rusya'nın Dönüşümü”, (İstanbul, Boyut Yayıncılık, 2002, s.155

¹⁹⁷ “Vladimir Putin Threatened to Hang Georgia Leader 'By the Balls',” Daily Telegraph, 13 Kasım 2008

bulundurduğu zengin enerji kaynakları sayesinde kendi bölgesinde bir “enerji süper gücü” olma rolüne soyunmuştur. RF şunun farkındadır ki, dış politikada enerji faktörü çok etkin bir silahtır. Enerji kartı sayesinde Rusya Avrasya bölgesinde yeniden yükselişe geçmiştir ve küresel enerji dengelerinde yadsınamayacak bir konuma sahiptir. Bu bağlamda Rusya öncelikle SSCB’den kalma bölge ülkeleri üzerinde son derece etkin olmalıdır. Hatta kendi kaynağına sahip olmayan ülkeleri mümkün olduğu kadar kendisine bağımlı hale getirmelidir. ABD’nin özellikle Hazar Bölgesi’nde ve Trans Kafkasya’da kurmak istediği hakimiyet böylece engellenmiş olacaktır. 2005 yılında Ukrayna’ya verdiği gazı keserek hem Turuncu Devrim’i cezalandırmış, hem de Enerji kozuyla dış politika yapmanın etkisini Avrupa üzerinde test etmiştir. Dolayısı ile Gürcistan müdahalesi sonrası Batı’nın vereceği (ya da veremeyeceği) tepki zaten nerdeyse belli olmuştu.

Rusya’nın daha sonraki Kırım operasyonundan da hiç kimse Batı adına farklı bir tepki beklememiştir. Putin’in dünya politikasında aktif rol alma projesi önce yakın çevrede bulunan ve bir zamanlar Sovyetlerin kontrol ettiği ülkelerin iç ve dış politikalarına hükmetmeyi gerektirmektedir. Rusya bunu kendi federasyonu içinde ayrılıkçı politikalar güden azınlıkların hızla bastırılması ve komşu devletlerin Rusya’ya enerji kaynakları açısından bağımlı oldukları dersinin verilmesi yolunu benimsemiştir.¹⁹⁸

Gürcistan ABD ve NATO yanlısı politikalar çizdiği müddetçe, Rusya’nın bölgedeki çıkarları açısından daima bir tehdit unsuru olmaya devam edecektir. Gerektiğinde, Batı’nın Rusya karşısında ne denli çaresiz olduğunu en acı şekilde tecrübe etmiş olan Gürcistan için artık bundan sonra dengeli bir siyaset izleme seçeneği kalmamıştır. Ya tüm siyasi ve enerji odaklı karar ve projelerde RF ekseninde hareket etmeli ya da bundan sonraki Rusya’nın, Gürcistan’ın yumuşak karnı olan etnik bölgeler üzerinden yapacağı hamlelere karşı hazırlıklı olmalı. İleride topraklarında çıkacak ve uzun vadeli istikrarsızlıklara neden olabilecek çatışmalar,

¹⁹⁸ Faruk Akkan, <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=23561>

Gürcistan için “gerçekten enerji hatlarının geçmesi gereken güvenli bir ülke midir?” sorusunun yüksek sesle tartışıldığı bir dönemi beraberinde getirecektir.

2.2.3. Türkiye - Gürcistan İlişkileri

2.2.3.1. Gürcistan Bağlamında Türkiye'nin Kafkasya Politikasına Genel Bakış

Soğuk Savaş'ın sona ermesi, 9/11 olayı, uluslararası terörizmin artması, Doğu-Batı arasındaki gitgide artan gerilim yeni bir dünya düzeninin habercisiydi ve ülkeler pozisyonlarını bu çerçevede yeniden ayarlamışlardı. Birçok ülke gibi Türkiye de, Soğuk Savaşın sona ermesiyle birlikte artık bir tampon ülke olma özelliğini kaybetmiştir. Avrupa Birliği'nin 1989' da ki Türkiye'nin birliğe katılım isteğini geri çevirmesi, Türkiye'de bir kırgınlık ve aynı zamanda soğuma hissi yaratmıştır.

Özellikle SSCB'nin dağılmasından sonra, Türkiye, Batının gözündeki stratejik önemini azaldığını düşünmeye başlamıştır. SSCB'nin dağılmasından sonra ortaya çıkan yeni devletler, bölgede bir potansiyel etki alanı yaratmıştır. Tabi bu devletler açısından, liberal ekonomisi, laik yapısı ve demokratik idare şekliyle Türkiye, bir model ülke olarak görülmüştür.¹⁹⁹ Türkiye'nin model ülke rolü Batılı müttefikleri tarafından, İran ve Rusya'nın bölgedeki etkinliklerini kırma ya da sınırlama maksadıyla desteklenmiştir.²⁰⁰ Türkiye, Batıdan gelen destek ve kendi potansiyeline olan güveniyle, Kafkasya'daki yeni bağımsız olmuş devletlerin sunduğu siyasi ve ekonomik fırsatları değerlendirmek için girişimlerde bulunmuştur.²⁰¹ Ancak Türkiye Kafkaslarda kendisine verilen bu rolü, gerek kendi potansiyellerini etkili bir şekilde kullanamamasından ve gerekse küresel ekonomik kriz nedeniyle, Rusya'ya kaptırmıştır.

¹⁹⁹ Bülent Aras & Pınar Akpınar, “The Relations between Turkey and the Caucasus”, PERCEPTIONS, Autumn 2011, Cilt: XVI, Sayı: 3, ss. 53-54

²⁰⁰ İdris Bal, “Turkish Model” and the Turkic Republics”, PERCEPTIONS, Cilt. 3, Sayı. 3 (Eylül-Ekim 1998)

²⁰¹ Mustafa Aydın, “Turkish Policy Toward the Caucasus”, The Quarterly Journal, No.3, Eylül 02

Tarihi ve kültürel bağlarına rağmen Türkiye'nin Kafkasya ilgisi genellikle Azerbaycan ve Orta Asya merkezli olmuştur.²⁰² Güney Kafkasya'da Ermenistan politikasını 1915 olayları ekseninde ve Azerbaycan –Ermenistan ilişkilerinin seyrine göre belirlemiş olan Türkiye'nin Gürcistan ilgisi, Batı'nın Gürcistan'a karşı artan ilgisiyle başlamıştır. Her ne kadar 1991'deki Gürcistan'ın bağımsızlığını tanıyan ilk ülkeler arasında olsa da, Türkiye bu gün dâhil hiçbir zaman potansiyel gücünü kullanamamıştır.

Güney Kafkasya, bir zamanlar Rusya'nın tartışmasız arka bahçesi iken, bu gün Batı açısından çok büyük bir stratejik öneme sahip olduğu artık tartışmasız bir gerçektir. Batı dünyasıyla birlikte Türkiye'nin bölgeye karşı artan ilgisi, Rusya ve İran'ın bölgedeki askeri ve ekonomik gücünü dengelemiştir. Türklerin Anadolu macerasının başlamasıyla birlikte başlayan Türk-Gürcü ilişkileri, Gürcistan'ın Sovyetleşmesinden sonra adeta donmuştur. En son Osmanlı İmparatorluğu'nun hâkimiyeti altındaki Gürcistan'daki Türk varlığı SSCB döneminde adeta ortadan kalkmıştır. Her ne kadar Gürcistan ve Türkiye tarih ve kültürel anlamda çok eski ortaklar olsalar bile, son dönemdeki ilişkileri ancak SSCB'nin dağılmasından sonra tekrar başlayabilmiştir.²⁰³

Bu gün Türkiye uzun zamandır bölgede süren eksikliğini sona erdirmeye çalışmaktadır. 1991' den itibaren Türkiye Gürcistan'la stratejik ortak konumundadır. Türkiye'nin Kafkasya da artan önemi göz önünde bulundurulduğunda, bu ortaklık Gürcistan için önemlidir. Aslında son döneme bakıldığında, Türkiye Güney Kafkasya'da ikili ilişkilerden ziyade üçlü müzakereleri tercih eder olmuştur. Ermenistan'ın Rusya yanlısı teslimiyetçi politikası, Türkiye-Ermenistan ve Ermenistan-Azerbaycan arasındaki hala çözülmemiş sorunlar, Ermenistan'ı Güney

²⁰² Aybars Görgülü & Onnik Krikorian , “Turkey’s South Caucasus Agenda: The Role of State and Non-State Actors”, TESEV Foreign Policy programme, Ekim 2012, s.

²⁰³ Modebadze, V., Sayın, F.M. & Yılmaz, R. ,“Georgian – Turkish Relations since the Breakdown of Soviet Union”, Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2014, 4(1), s. 360-361

Kafkasya’da denge dışı bırakılmaktadır. Bu üçlü ittifak geleneksel anlamda bölgedeki Rus hâkimiyeti algısını da tersine çevirmektedir.²⁰⁴

Son yıllarda Türkiye ve Gürcistan arasındaki ilişkiler, siyasi, ekonomik ve jeostratejik açıdan gelişme göstermiştir. Gürcistan, sınırındaki tek NATO ülkesi olması nedeniyle, Gürcistan’ın Avrupa-Atlantik bölgesine entegrasyonu bakımından Türkiye’nin ayrı bir önemi vardır.²⁰⁵

Güney Kafkasya’yla ilgili Türkiye’nin hamlelerine bakıldığında, bölgede oluşan boşluğu etkili bir şekilde dolduramadığı ve yeterli politika üretmediği bir gerçektir. Fakat bölgesel ve küresel güç ve organizasyonların enerji ve güvenlik eksenli müdahaleleri, Türkiye’yi olması gereken konumunun çok uzağına itmiştir. Ancak bu durum yine de Türkiye açısından bir fırsat sayılabilir. Çünkü 2008 savaşından sonra Rusya ve Batı arasında iyice gerilmiş olan ipler dikkate alınırsa, Türkiye bölgede yeni bir fırsatla karşı karşıyadır. Türkiye NATO üyesi olması nedeniyle, bir açıdan Batı tarafında iken, Rusya’yla artan ikili iyi ilişkileri nedeniyle Rusya ve Batı arasında adı konmamış bir arabulucu rolüne kavuşmuştur. Dahası, kendisinden daha güçlü ülkelerle karşılaştırıldığında Gürcistan ve Azerbaycan ile stratejik ilişkilerini çok daha fazla ilerletme şansı bulmuştur.²⁰⁶

Türkiye Kafkasya sınırındaki bir ülke olması nedeniyle, çatışmaların önlenmesi ve istikrarın sağlanması bakımından anahtar rol oynayabilir. Her ne kadar enerji transferi anlamında bir köprü ülke olma konumunun geç farkına varmış olsa da, hem kendisi hem de Avrupa için hızla artan enerji ihtiyacını karşılamada, Güney Kafkasya ve Hazar bölgesi için anahtar ülke konumundadır.

²⁰⁴ Michael Hikari Cecire , “The Merchant Hegemon: Georgia’s Role in Turkey’s Caucasus System”Georgian Foreign Policy The Quest for Sustainable Security Edited by Kornely Kakachia and Michael Cecire, Konrad-Adenauer-Stiftung, Tiflis, 2013, s. 111

²⁰⁵ Diba Nigar Göksel ,“Turkey and Georgia: Zero-Problems?”,GMF, Black Sea Trust for Regional Cooperation, Haziran 2013 s. 1

²⁰⁶ Atilla Sandıklı, Erdem Kaya, “Revisiting Security and Energy Geopolitics of South Caucasus: A Turkish Perspective”, s: 597

Türkiye'nin Güney Kafkasya'da hayati politik ve ekonomik çıkarları vardır. Yeni güvenlik anlayışında önemli bir faktördür ve Gürcistan ve Azerbaycan'a "eğit-donat" anlamındaki askeri yardımlarda kendisini ispat etmiştir. Kendisi için de çok önemli olan Güney Kafkasya'da bölge mallarının ve kaynaklarının başka pazarlara ulaştırılmasında en büyük paya sahip olmuştur. Enerjiye duyulan ihtiyaç bakımından bölgesinin en büyük ülkesi olan Türkiye için güvenli bir şekilde enerji kaynaklarına ulaşmak her geçen gün daha fazla önem arz etmektedir. Hazar bölgesi kaynaklarının Avrupa pazarlarına ulaştırılması bağlamında bir tampon ülke konumunda olan Türkiye, Basra Körfezi kaynaklarının da aktarımında aynı role sahiptir. Önümüzdeki yıllarda Güney Kafkasya'nın enerji güvenliğinde Türkiye'nin çok daha önemli bir yere sahip olacağı şüphe götürmez bir gerçektir ancak Azerbaycan-Ermenistan arasındaki Dağlık Karabağ sorununda taraf olması bu potansiyelini tam anlamıyla kullanamamasına neden olabilir.²⁰⁷

Boru hatları projeleri, enerji güvenliği, ticaret, Karadeniz ve boğazlar faktörleri dikkate alındığında, küresel bir güç olmasa da, Türkiye Kafkasya'da asla göz ardı edilemeyecek ve kritik meselelerde kendisine rağmen karar alınamayacak bir ülke konumundadır. Yeni projeler ve potansiyel çatışma alanlarının varlığı, Türkiye'nin bölgedeki stratejik önemini artırmaktadır. Ancak asla göz ardı edilmemesi gereken ve mutlaka Türkiye'nin gelecekle ilgili güvenlik ve uluslararası ilişkilerle ilgili geliştireceği stratejilerinde ilk sıralarda olması gereken gerçek şudur ki; Gürcistan Türkiye için "Doğu daki Edirne" dir.

2.2.3.2. Türkiye-Gürcistan İlişkileri

Türkiye SSCB'nin dağılmasının hemen ardından bağımsızlığını ilan eden Gürcistan'ı tanıyan ilk ülkelerden birisidir. SSCB döneminde neredeyse hiçbir devletlerarası ilişkinin kurulamadığı Gürcistan – Türkiye ilişkileri 21 Mayıs 1992 yılında karşılıklı olarak Diplomatik İlişkilerin Kurulmasına Dair Protokol'ün

²⁰⁷ Mamuka Tsereteli, "Economic and Energy Security: Connecting Europe and the Black Sea-Caspian Region", Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program, Mart 2008, s. 73

imzalanmasıyla başlamıştır.²⁰⁸ Bu gün iki ülkenin Tiflis ve Ankara’da Büyükelçilikleri ve Batum ve Trabzon’da Başkonsoloslukları bulunmaktadır.

Türkiye ve Ermenistan arasındaki Karabağ merkezli sorundan dolayı, Türkiye’nin kara yoluyla Rusya’ya ulaşımındaki tek alternatif Gürcistan’dır. Gürcistan’ın Türkiye ile olan kara sınırı 114 km dir. NATO üyesi ve Batı yanlısı bir ülke olan Türkiye vasıtasıyla Kafkasya’ya uzanmanın yolu da yine Gürcistan üzerinden geçmektedir. İki ülke arasındaki temasların başladığı ilk yıllarda Türkiye’nin Kafkasya politikasında Gürcistan, öncelikli bir yerde değildi. Türkiye SSCB’nin dağılmasından sonra daha çok ırkdaş cumhuriyetlerle kan ve tarih bağlarının verdiği avantajlarla sıkı ilişkiler kurma politikası gütmüştür. Kâğıt üzerinde iyi ilişkilere sahip olan Türkiye ve Gürcistan, aslında işbirliği içinde olmalarının potansiyel gücünün pek farkında değildiler. Her ne kadar Türkiye, Gürcistan’ın bağımsızlığını hemen tanımışsa da, Gürcülerin hafızasındaki “işgalci devlet” algısı henüz çok tazeydi. Bağımsızlığının ilk yıllarından itibaren Türkiye’nin toprak bütünlüğü ve iç işlerine saygı vurguları ve karşılıklı imzalanan birçok ekonomik ve ticari anlaşmalar ve karşılıklı ziyaretler neticesinde, Gürcistan’da bu gün de devam eden “stratejik ortaklık” anlayışının temelleri atılmıştır. Özellikle Gürcistan’ın Karadeniz Ekonomik ve İşbirliği alanına katılması, Türkiye’nin Karadeniz girişiminde özel bir yere sahiptir.²⁰⁹ Gürcistan’ı başarısız bir ülke konumundan çıkarıp, daha güçlü ve kendine güvenen bir ülke olmasına yardımcı olan ülkelerin başında Türkiye gelmektedir. Türkiye’nin Gürcistan girişimi tabi ki tek başına olmamış, Gürcistan’ın yıldızının parlatılmasında Batı ve ABD politikalarının bir bakıma uygulayıcısı olmuştur. Fakat şu da bir gerçektir ki, bu politikalar daima Türkiye’nin bölgedeki çıkarlarını destekleyici olmuştur.²¹⁰

Rusya, tıpkı diğer SSCB sonrası bağımsızlıklarını kazanmış ülkeler de olduğu gibi, Gürcistan’ı da kontrol altına almak istiyordu. Osmanlı ve İran’ın istilacı

²⁰⁸ <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-gurcistan-siyasi-iliskileri.tr.mfa>

²⁰⁹ S.D. Bazoğlu, "From Hegemony to Pluralism: The Changing Politics of the Black Sea", SAIS Review, cilt. 17 (1), 1997, s.1

²¹⁰ M.Çelikpala, "From a Failed State to a Weak one? Georgia and Turkish- Georgian Relations" The Turkish Year Book ,VOL. XXXVI, s. 178

yaklaşımlarının ardından gerek din ve gerekse bölgesel bağları neticesinde Rus hâkimiyetini tercih eden Gürcüler, nerdeyse 200 yıl sürecek bir başka istilacının yönetimi altında kalmışlardı. Bu nedenle bağımsızlık sonrası Gürcü dış politikasının merkezinde, bir yandan Rusya'yla dengeli ilişkiler kurma siyaseti güdüldürken, bir yandan da Batıyla ittifak etmek vardı. Rusya'yla baş edebilmesinin tek yolu buydu.²¹¹ Ancak Gürcistan'ın Batıyla bütünleşmesi demek, AB kapısındaki bir NATO müttefiki ve sınır komşusu olan Türkiye ile istikrarlı ve karşılıklı işbirliğini içeren bir ilişki demektir. Yıllarca “meçhul ülke”²¹² olan Türkiye, artık bundan sonra bölgesel sorunlarını çözmesi, bağımsızlığını güçlendirmesi, Batı ile bütünleşmesini sağlaması ve ekonomisini kalkındırması için Gürcistan'ın ihtiyaç duyduğu bir ülke haline gelmiştir.

Siyasal anlamdaki işbirliği girişimleri ekonomik destek ve stratejik ortaklık seviyelerinde artarak devam etmiştir. 1992 yılında iki ülke arasında “Dostluk ve İyi Komşuluk” anlaşması imzalanmıştır. Sonrasında Gürcistan'daki iç savaş sırasında Türkiye'nin para ve gıda yardımları, zamanın Gürcü siyasilerini oldukça etkilemiştir. Ancak RF'nin 1993'te ilan ettiği “yakın çevre doktrini” çerçevesinde Gürcistan ve diğer SSCB bakiyesi ülkelere müdahale girişimleri, Türk-Gürcü siyasi ve ekonomik münasebetlerinde ileriye dönük adımların atılmasını engellemiştir. Bununla birlikte Türkiye'nin bölgede sadece Dağlık Karabağ meselesi üzerinden ilgisini Azerbaycan'a vermesi de ikili işbirliğinin gelişmesini geciktiren önemli bir faktör olmuştur.

Gül Devrimi'nden sonra Batı desteğiyle birlikte Gürcistan'da ekonomik bir sıçrama görülmüştür. Gürcistan'ın Hazar bölgesi kaynaklarının Batı pazarlarına ulaştırılmasındaki jeopolitik önemi AB'nin devamlı ve süratli yardımlarını da beraberinde getirmiştir. Serbest piyasa ekonomisi ve liberal bir ticaret atmosferinin desteklendiği Gürcistan'a doğrudan dış yatırımların girmesi gecikmemiştir. Türkiye ile özellikle ticaret alanındaki işbirliği 1995 yılından bu güne kadar artarak devam

²¹¹ Selçuk URAL- İrfan TOKGÖZ, “The Role of Turkey in Georgia's Foreign Policy from Independence to Velvet Revolution (1991-2004)”, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Journal of the Institute of Social Sciences Sayı 7, İlkbahar 2011, 115-135, s.120

²¹² Şevardnatze, MİLLİYET, 29 Ocak 2006

etmiştir. Tıpkı Batı dünyası gibi, Türkiye için de enerji transferi ve güvenliği açısından Gürcistan'ın istikrarı çok önemlidir. Ancak 2008 Ağustos'unda ki Rus-Gürcü çatışması, Batı ve ABD için olduğu kadar Türkiye için de bölgedeki Rus gerçekliğini yeniden fark etme fırsatı vermiştir.

Abhazya ve Güney Osetya çatışmaları ve ardından Rusya'nın tek taraflı bağımsızlık kabulleri, Gürcistan'ın Avrupa ve ABD anlamında hayal kırıklıkları olmuştur. Aynı şekilde Türkiye'nin de RF karşısındaki kısık sesi, Gürcistan'ın beklentilerini karşılamamıştır. Rusya kabusu geri dönünce, Batı ve Türkiye'ye sırtını dönmek ya da Rusya'ya teslim olmak yerine, Gürcistan ABD, AB ve Türkiye ile olan ekonomik ve stratejik işbirliğini geliştirme yoluna gitmiştir. Bu karar Gürcistan için bir tercihten ziyade Rusya siyaseti karşısında bir zorunluluktur.

Türkiye açısından Gürcistan 2007 yılından itibaren bir "stratejik derinlik" iken, Gürcistan açısından Türkiye, ekonomik gelişme ve Batıya açılan bir pencereydi.²¹³

Son on yıldır Türkiye ve Gürcistan arasındaki ilişkiler siyasi, ekonomik ve stratejik alanlarda ciddi gelişmeler göstermiştir. Türkiye için Gürcistan, en azından Türkiye-Azerbaycan arasındaki stratejik bir bağlantıdır. Hazar kaynaklarının doğu-batı koridorundaki akışı açısından bir Türkiye-Gürcistan-Azerbaycan üçlü ittifakı kaçınılmaz olmuştur. Bu ittifak Rusya'nın Avrupa üzerindeki enerji ve güvenlik alanlarındaki baskısını azaltması açısından da çok önemlidir. Çünkü enerjiye ulaşımında Rusya'ya karşı bir alternatif elde eden Avrupa'nın rahatlaması söz konusudur. Var olan ve planlanan enerji hatları projeleri Rusya'yı en azından enerjinin transferi bakımından devre dışı bırakma hedefi için en önemli hamlelerdir. RF'nin doğrudan içinde bulunmadığı tüm bu projelere karşı çıkmasına rağmen, Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı (BTC), Bakü-Tiflis-Erzurum Doğal Gaz boru Hattı (BTE), Trans Anadolu boru Hattı (TANAP) ve bunlara ilaveten Hazar Havzası'nı

²¹³ Michael Hikari Cecire , "The Merchant Hegemon: Georgia's Role in Turkey's Caucasus System"Georgian Foreign Policy The Quest for Sustainable Security Edited by Kornely Kakachia and Michael Cecire, Konrad-Adenauer-Stiftung, Tiflis, 2013, s. 118

Avrupa'ya bağlayacak olan Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu gibi projeler, Avrupa ve ABD destekli stratejik hamleler olarak göze çarpmaktadır.²¹⁴ Rus pazarlarının 2006 yılında Gürcü mallarına kapatılmasıyla birlikte Türkiye-Gürcistan arasındaki ekonomik bağlar çok daha kuvvetlenmiştir. Özellikle inşaat, alt yapı ve hidroelektrik santrallerinin inşası alanlarında Türk şirketleri ciddi yatırım imkânları bulmuştur. 2005'te getirilen karşılıklı vize muafiyeti ve 2007'deki pasaportsuz serbest dolaşım anlaşmaları halen yürürlüktedir. Hava ve kara taşımacılığında, turizm ve ticarete Türkiye, Gürcistan'ın bir numaralı ortağıdır.

Gürcistan-Rusya ilişkilerine gelindiğinde, tıpkı Batılı müttefikleri gibi Türkiye de düşük profilli bir siyaset izlemektedir ve bu da elbette Gürcistan'ı rahatsız eden bir konudur. Ancak özellikle enerji bakımından Rusya'ya olan bağımlılığı dikkate alındığında Türkiye açısından bu kaçınılmazdır.

2.2.3.3. Türkiye-Gürcistan Arasındaki Potansiyel Gerilim Alanları

Sınırdış ülkeler arasında iyi komşuluk ilişkileri kurmak mümkün olduğu gibi aynı zamanda da karşılıklı çıkarları zedeleyen siyasi yaklaşımlar da olabilir. 2012 parlamento seçimlerine kadar, Türkiye'nin Gürcistan'daki varlığı yüksek sesle tartışılmazken, seçimlerden sonra Kilise dahil bir çok çevre Türkiye'nin Gürcistan'daki faaliyetleriyle ilgili olumsuz yorumlar yapmaya başlamıştır. Bu eleştiriler daha çok, Türk girişimcilerin ve Türkiye'nin ülkedeki yatırımlarının bir çok stratejik alanı da kapsayacak şekilde son derece "hakim" olması, Türkiye-Abhazya ilişkileri, Türkiye-Acara ilişkileri ve Gürcistan'da cami inşası ve restorasyonları gibi konular üzerine yapılmaktadır.

2.2.3.3.1. Türkiye-Abhazya İlişkileri

Gürcistan'ın her alanda Abhazya'ya uyguladığı ambargoya rağmen, son yıllarda, Türkiye-Abhazya arasındaki ekonomik ve ticari faaliyetler gözle görülür bir

²¹⁴ Diba Nigar Göksel ,“Turkey and Georgia: Zero-Problems?”,GMF, Black Sea Trust for Regional Cooperation, Haziran 2013, s. 1-4

şekilde artmıştır.²¹⁵ Abhazya'daki Türk yatırımlarının artması, gayri resmi ticaretin her geçen yıl artış göstermesi, Türk iş adamlarının Abhazya'da ofisler açması, insan hareketindeki artış ve Abhaz siyasetlerinin Abhazya içinde Türk desteği almaları gibi faktörler Gürcü siyasi elitlerinde Türkiye'ye karşı bir hayal kırıklığı yaşanmasına neden olmuştur. 2008 savaşıdan sonra Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün, Türkiye'nin Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne verdiği önemin altını kalın çizgilerle çizmiş olmasına rağmen, sonraki yıllarda ortaya çıkan söylem ve ihtiyaçlar arasındaki çelişkiler, Gürcistan hükümetini oldukça rahatsız etmiştir. Hatta 1999-2009 yılları arasında illegal deniz taşımacılığı yapan 60 araca Gürcistan deniz kuvvetleri el koymuştur. Bu kez de Gürcistan'ın el koyma faaliyetleri Ankara'yı oldukça rahatsız etmiş ve hatta siyasi ve diplomatik karşı tedbirler alınmıştır. Her ne kadar bu olaylar basına pek yansımamış olsa da her iki ülke tarafından ört pas edilebilecek konular değildir.²¹⁶

Türkiye'de yaklaşık olarak 500.000 Abhaz yaşamaktadır.²¹⁷ Türkiye'deki Abhaz diasporası, ülkede alınabilecek kararlarda siyasi etkiye sahiptir. Hatta 2014 defakto başkanlık seçimlerinde, İstanbul'da bir seçim bölgesi kurulmuştur. Türk hükümetinin oy merkezlerinin kurulmasını engellemesine ve seçimi tanımadığını ilan etmiş olmasına rağmen, Abhazya, Türkiye' de verilen oyların sayıma katıldığını iddia etmiştir.²¹⁸

Türkiye-Abhazya arasındaki ilişkiler şu an itibarı ile oldukça zayıftır ancak Gürcistan'la var olan siyasi ve stratejik ilişkileri için de bir risk teşkil etmektedir. 2007'de Sergey Bagapsh'nin Türkiye'yi ziyaret talebi, Gürcistan tarafından çok ciddi bir şekilde protesto edilince Türkiye vize vermekten vazgeçmiştir. Ancak ziyaretin engelleme şekline bakıldığında, Sergey Bagapsh'ın talebinin Türkiye açısından sorun olmadığı görülür. Oysa 2011 yılına gelindiğinde Sergey Bagapsh Türkiye'ye bir "iş

²¹⁵ Nick Clayton, "What is Turkey Doing in Abkhazia?," Heinrich Boell Stiftung, 16 January 2014, <http://ge.boell.org/en/2014/01/16/what-turkey-doing-abkhazia>

²¹⁶ Sergi Kapanadze, "Turkish Trade With Abkhazia: An Apple Of Discord For Georgia", Turkish Policy Quarterly, 2014, s. 57

²¹⁷ Diba Nigar Goksel, "Turkey and Georgia: Zero-Problems?," Black Sea Trust for Regional Cooperation, German Marshall Fund of the United States, Haziran 2013, s.5

²¹⁸ <http://1tv.ge/news-view/74444> (e.t: 18.05.2015)

ziyareti”nde bulunmuş ve bu olay Gürcistan tarafından çok sert bir şekilde protesto edilmiştir. 2009 ve 2010 yıllarında Türk yetkililer ve siyasiler, çatışmaların önlenmesi, Abhazya ve Türkiye arasındaki ilişkilerin canlı tutulması ve iki ülke arasında doğrudan ticari ilişkilerin kurulması amacıyla, Abhazya’yı ziyaret etmiştir. 14 Mayıs 2014’deki Türk siyasetçilerinin ve aynı yılın Haziran ayındaki Türk gazetecilerin Abhazya ziyaretleri, Gürcistan tarafından yine protesto edilmiştir.²¹⁹ Turkish Policy Quarterly raporlarına göre; Abhazya’nın ithalatının %60’ı ve ihracatının %45’i Türkiye ile yapılmaktadır. Dahası Abhazya devlet bütçesinin %30’u Türkiye ile yapılan ticaretten elde edilen gümrük vergilerinden karşılanmaktadır.²²⁰ Trabzon, Samsun ve İstanbul limanlarından resmi olarak Soçi’ye gitmek üzere kalkan gemiler, Soçi’ye olan rotalarını Abhazya’ya çevirmektedirler. Sahipleri Türk olan fakat Türk bayrağı çekilmeyen bu gemiler, Abhazya’ya petrol, gıda, tekstil ve inşaat malzemeleri götürürken dönüşte Abhazya’dan kömür ve kereste yüklemektedirler.²²¹ Böylece, Türkiye-Gürcistan arasındaki gayri resmi ticaret hacmi 2013 yılında 600 milyon Dolar rakamına ulaşmıştır.²²²

Gürcü kanunlarına göre, Abhazya’yla, insani yardım hariç, ticaret yapmak yasaktır. Bu anlamdaki tüm ticari girişimler Gürcü hükümeti ile koordineli bir biçimde yapılmalıdır. Ancak, 2008 savaşının ardından Abhazya pazarlarını Rusya hakimiyetine bırakmak istemeyen Türkiye ve Türk girişimciler, tüm risklerine rağmen Abhazya ile olan ticari ilişkilerini artırarak devam ettirmektedir.

Konuyla ilgili 2009 ve 2010 yıllarında Türkiye-Gürcistan müzakerelerinde Gürcistan tarafını temsil etmiş olan Kapanadze’ye göre aslında her iki tarafın da çelişen değil birbirini tamamlayan çıkarları söz konusudur. Türkiye ve Gürcistan, Abhazya pazarında bir Rus hâkimiyeti istememektedir. Türkiye, Abhazya’ya bir ekonomik

²¹⁹ “Tbilisi Protests Turkish MPs’ Visit to Abkhazia,” *Civil.ge* 9, Haziran 2014, <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=27334>

²²⁰ Nick Clayton, “What us Turkey Doing in Abkhazia?” Heinrich Boell Stiftung, 16 January 2014, <http://ge.boell.org/en/2014/01/16/what-turkey-doing-abkhazia>

²²¹ “A new Era in Turkey-Abkhazia Relations,” *Today’s Zaman*, 1 September 2014, <http://www.todayszaman.com/newsDetail.action;jsessionid=f76WhBRZ7FrEE-5FsIk4NqiZ?newsId=357355&columnistId=0>

²²² Sergi Kapanadze, “Turkish Trade With Abkhazia: An Apple Of Discord For Georgia”, *Turkish Policy Quarterly*, 2014, s. 60

yaptırımı çıkarlarına ters bulmaktadır ki bu Gürcistan için de böyledir. Türkiye'nin Gürcistan'ın sınırlarını ihlal gibi bir niyeti yoktur ve Gürcistan da aslında bunun farkındadır. Gürcistan'ın talebi, Türkiye'nin Abhazya'da yapacağı projelerden ve ticari girişimlerden en azından "sözde" de olsa Gürcistan'ı haberdar etmesidir. Çünkü aslında hem Türkiye ve hem de Gürcistan tarafları Abhazya topraklarının "işgal" altında olduğunu deklere etmiştir.

Taraflar arasında Ankara ve Batum'da düzenlenen çok turlu müzakerelere rağmen tam anlamıyla bir mutabakata varılamamıştır. Buna karşın birçok konu üzerinde görüşmeler yapılmıştır. Müzakerecilerin ellerinden geleni yapmalarına rağmen, ciddi siyasi destekten mahrum olan taraflar çok yaklaşımlarına rağmen resmi bir sonuç alamamışlardır. Yine Kapanadze'ye göre iki hükümet de birbirlerine şüpheyle bakmaktadır. Bu anlayışın, gelecekteki karşılıklı münasebetler bakımından, mutlaka giderilmesi gerekmektedir.²²³

2013 yılında Gürcistan Savunma Bakanı Irakli Alasania'nın Turkish Policy Quarterly'e verdiği bir röportajda Abhazya meselesiyle ilgili şunları söylemiştir:

... Gürcistan karşısında Rusya'nın pozisyonu ne olursa olsun, bu Gürcistan-Türkiye ilişkilerini asla etkilemeyecektir. Bu yıl Türkiye'de iken buna ikna oldum. ... Gürcistan ve Türkiye arasındaki karşılıklı ilişkilerde Abhazya gibi hassas bir konu da bile bir tehdit görmüyorum. Gürcü-Abhaz uzlaşmasında Türkiye'nin daima eşsiz bir yere sahip olduğunu düşünmüşümdür. ... Gelecekte, Türkiye, yeni Gürcistan'ın Abhazya'ya ve yeni Abhazya'nın Gürcistan'a sunumunda yegâne bir rol oynayacaktır. Türkiye'nin bölgesel çatışmaların çözümünde çok büyük potansiyel rolü vardır."²²⁴

Şu aşamada Gürcistan'ın en büyük ticari ortağını, Türkiye-Abhazya arasındaki (kendince) illegal ticaret uğruna bırakamayacağı bir gerçektir. Türkiye'nin de Abhazya'yı bağımsız bir devlet olarak tanıması söz konusu değildir. Abhazya konusu taraflar açısından çözülmesi kolay bir konu gibi görünmemektedir. Ancak bu durum

²²³ Sergi Kapanadze, "Turkish Trade With Abkhazia: An Apple Of Discord For Georgia", Turkish Policy Quarterly, 2014, s. 68

²²⁴ Interview With Irakli Alasania: The Defense Of Georgia, Turkish Policy Quarterly, Sonbahar 2013: S.18

değişmezse “dondurulmuş çatışma” olarak kalacak ve bu gün olduğu gibi, gelecekte de her iki taraf da bunun sıkıntısını çekecektir.²²⁵

2.2.3.3.2. Türkiye-Gürcistan İlişkilerinde Acara Faktörü

Acara Güney Kafkasya’daki tek otonom bölgedir. Hem tarihi hem de kurumsal anlamlarda Tiflis hükümetiyle başarılı bir güç paylaşımında bulunmuş olan Acara, hiçbir zaman bir silahlı çatışma yaşamamıştır. Abhazya ve Güney Osetya’nın aksine hiçbir zaman kendi geleceğini tayin ya da bağımsızlık talebi olmamıştır, çünkü halkın ezici bir çoğunluğu etnik manada kendine “Gürcü” der.

Gürcistan’ın çoğunluğundan ayrılan en belirgin özelliği ise Müslüman bir nüfus barındırmasıdır. Acaralılar Osmanlı İmparatorluğu tarafından fetih edildikten sonra (1566-1574) tamamen Müslümanlaşmışlardır. Osmanlı tebaa anlayışındaki ayırım, Müslüman ya da gayri Müslim şeklinde olduğu için, Acara halkı Gürcü oldukları halde Türk sayılmışlardır. Dolayısı ile azınlık olarak kabul edilmemişlerdir. Önce 1878 Berlin Anlaşmasına göre Gürcistan’a, daha sonra 14 Mart 1921 yılında Türkiye ve Rusya arasında yapılan Moskova Anlaşmasına göre Rusya’ya bırakılan Acara, Türk tarafının anlaşmaya koydurduğu “halk için geniş muhtariyet, Müslüman halkın din toprak ve mülkiyetine ilişkin hakların tanınması”²²⁶ maddesiyle, bu gün halen devam eden özerklik yapısına kavuşmuştur. Sovyet Rusya’nın bu bölgeye özerklik vermesinin de, Türk tarafının özerklik istemesinin de temel nedeni buradaki Müslüman nüfustur.

SSCB döneminde Sovyet Gürcistan içerisinde olan Acara halkı Komünizmin, özel mülkiyeti kamulaştırma ve din faktörünü öteleme anlayışı nedenleriyle aslında kendisine verilen özerkliğin imkânlarını kullanamamıştır. Dahası genel bir Sovyet stratejisi olan “göç”e tabi tutulan Müslüman halk zamanla Hristiyan azınlık içerisinde erimiştir. Ayrıca 1877-78 Osmanlı – Rus harbi nedeniyle binlercesi

²²⁵ Eric R. Eissler, “Can Turkey De-Isolate Abkhazia?”, Turkish Policy Quarterly, Sonbahar 2013: s.135

²²⁶ A. Suat Bilge, “Güç Komşuluk: Türkiye-Sovyetler Birliği İlişkileri (1920-1964)”, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1992, Ankara

Türkiye'ye göç etmiştir. Bu güne gelindiğinde ise Acara'daki nüfusun %60'ı Ortodoks Hristiyan iken, yaklaşık %30'u Müslümandır.²²⁷

Acara'nın özerklik statüsü Moskova ve Kars Anlaşmalarına göre Türkiye'nin garantörlüğü altındadır.²²⁸

2008 Rusya-Gürcistan savaşında Birçok havaalanı ve Poti Limanı Ruslar tarafından bombalanmış olmasına rağmen, Batum Limanı bombalanmamıştır. Oysa bakıldığında, Batum Limanı Gürcistan açısından son derece önemli bir limandır.

Acara'nın hiçbir silahlı çatışma ya da etnik gerginliğe sahne olmaması bir bakıma Aslan Abaşidze sayesinde olmuştur. Baskıcı yönetim şekliyle 1990'dan 2004 yılına kadar ayakta kalmayı başaran Abaşidze, Saakaşvili'nin devrim sonrası ilk başarısı diye adlandırılan kontrollü gerilim ve akıllı siyasetle, ülkeyi terk etmek zorunda bırakılmıştır. Böylece Acara Tiflis'in doğrudan kontrolü altına girmiştir.

1980-1990 yılları arasında yayılan Gürcü kimliği, İslamiyet'in yayılmasını önlemiştir. Buna karşın Acara siyaset yapıcılar, Tiflis'e karşı var olan siyasi ve ekonomik özerkliklerinin teminatı için din kimliğini ön plana çıkarma çabasında olmuşlardır. Bunun neticesinde birçok ibadet uygulamaları göze çarpar. İlk kez 1990'da 50 Acaralı Müslüman'ın Hacca gitmesi ve bazı ibadethanelerin yeniden ibadete açılması bunların arasında sayılabilir.

Acara'daki Müslüman nüfusun sayısı tam olarak bilinmemekle beraber, bölgesine göre oran %30-%70 arasında değişmektedir. Mesela Batum ve Kobuleti gibi kentsel alanlarda oran %10'lara kadar düşerken, Khulo and Keda gibi dağlık alanlarda %90'a kadar çıkmaktadır.²²⁹ Rum, Azeri, Türk, Ermeni ve Lazlar gibi birçok etnik grubun yaşadığı bölgede 100 aktif cami vardır. Gamsagurdiya'nın

²²⁷ http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/country_profiles/3520322.stm (e.t: 22.04.2015)

²²⁸ Fahrettin Murtazaoğlu, "Acaralıların Siyasi Özerklik Hakkının Süjesi Haline Gelmeleri ve Türkiye'nin Bu Sürece Etkisi", bilig, Bahar / 2004, sayı 29, s.41-82

²²⁹ ICG Europe Briefing, 18 August 2004, "Saakashvili's Ajara Success: Repeatable Elsewhere in Georgia?", s.2

Özerkliği geri alma tehdidine karşı, dağlık bölgelerden gelen birçok Müslüman Batum'da protesto gösterilerinde bulunmuştur. Abaşidze, Moskova ziyaretlerinde yanında İmamları götürmüştür ve Saakaşviliye karşı yapılan gösterilere yine imamlarla birlikte katılmıştır.

Türkiye- Gürcistan sınırında ve aynı zamanda iki eski hasım olan Türkiye-Rusya arasında bulunması ve Karadeniz'e kıyısı bulunması özellikleri, 2900 km² alanı ve yaklaşık 400.000 nüfusuyla, Acara'yı stratejik bakımdan çok önemli bir yere koyar. Batum Limanı ve Sarp Sınır Kapısı, bölgeyi batı-ve Kafkasya arasında kilit bir geçiş alanı haline getirmektedir. Ermenistan'ın kara ticaretinin %80'i Acara üzerinden yapılmaktadır. Şehrin Kuzey-doğusunda bulunan Batum Limanı 8 rıhtımıyla, yapıldığı tarih olan 1878 yılından beri Hazar petrollerinin taşınmasında kilit rol oynamaktadır. Günlük 200.000 varil petrolün geçtiği Batum Limanı²³⁰ Acara 'ya, Tiflis'le başa baş bir konum sunmaktadır. Kara ve deniz sınırlarını Türkiye ile birlikte kontrol eden Acara'nın sadece gümrük gelirlerinden Gürcistan'a yıllık katkısı 35 milyon Dolardır. Abaşidze-Saakaşvili arasındaki gerginliğin bir nedeni de, Abaşidze'nin gümrük gelirlerinden Gürcistan merkezi hükümetine pay vermek istememesi olmuştur. Abaşidze'nin yönetimden uzaklaştırılması ABD tarafından olumlu karşılanmıştır fakat Rusya daha sonraki Abhazya ve Güney Osetya politikasından da anlaşılacağı üzere, bu durumdan rahatsız olmuştur. Çünkü Abaşidze yönetimden uzaklaştırılırken aynı zamanda Acara önce kuşatma altına alınmış daha sonrada işgal edilmişti.²³¹ Abaşidze'nin yönetimden uzaklaştırılmasına Türkiye'nin tepkisinin ABD tepkisinden bir farkı yoktu. Türkiye'de bu duruma Gürcistan'ın toprak bütünlüğü açısından bakmıştır. Türkiye'nin bu yaklaşımı Saakaşvili tarafından da son derece olumlu karşılanmıştır.

Türkiye açısından stratejik bir öneme sahip olan ve enerji nakli anlamında ortağı kabul edebileceğimiz Gürcistan'ın toprak bütünlüğü ve istikrarı son derece önemlidir. Rusya açısındansa durum biraz daha farklıydı. Batum'daki askeri üssü sayesinde, Abaşidze Rusya'nın stratejik bir ortağı rolündeydi. Aynı zamanda

²³⁰ ICG Europe Briefing, a.g.e.

²³¹ BİLGESAM , "Kafkasya'daki Gelişmeler ve Türkiye", Rapor no. 31 Nisan 2014, İstanbul, s. 31-32

Abaşidze için de Acara'daki Rus varlığı kendi siyasi varlığının garantisiydi. Hatta kriz başlangıcında Tiflis'le bağlantısını kesmek maksatlı köprüleri havaya uçurması ve sınıra milis yığılması, bir bakıma Tiflis hükümetini Acara'ya müdahale anlamında provoke etmek ve neticesinde bir Rus müdahalesini sağlamaktı. Fakat Acara'daki durum Abhazya ve Güney Osetya'daki gibi etnik olmadığı için, bu davranışları neticesinde sokakları dolduranlar Rus askerleri değil, kendisini protesto eden Gürcü halkı olmuştur.

Abaşidze sonrasında Gürcü hükümeti Acara'nın var olan otonom statüsünü devam ettirme sözü vermiş ancak, 1 Temmuz 2004 yılında çıkarılan bir kanunla Acara Otonom Cumhuriyeti'nin gücü sınırlandırılmış buna karşın merkezi hükümetin tüm stratejik alanlardaki eski gücü yeniden sağlanmıştır. Acara Hükümeti'nin Tiflis tarafından atanmasını da öngören bu düzenleme bölge halkı tarafından tepkiyle karşılanmamıştır. Acara sorunu şimdilik çözülmüş gibi görünse de aslında bir bakıma üstü kapatılmıştır. Daha demokratik bir ortamda İslamiyet'in yayılmasından ve daha fazla kurumsallaşmasından endişe eden Gürcüler bu gün çok daha hassaslar. "Gürcü olmak demek Ortodoks Hristiyan olmak demektir" anlayışının hâkim olduğu bir bölgede bu hassasiyetin farkında olan Müslüman azınlık ileride (belki) kaşıyabileceği problemleri bir durumun farkındadır.²³²

Abaşidze'nin baskıcı yönetimi altında kalmış olan halk, Tiflis yönetiminin daha demokratik olabileceğini düşünmüş olabilir. Fakat bu güne bakıldığında Tiflis, bölgenin daha demokratik olmasını sağlamak yerine, klasik refleksi olan, "daha fazla kontrol altında bulundurma siyaseti" gütmektedir.²³³

Bu gün Acara halkı yapılan reformlardan umutludurlar.²³⁴ Genellikle yatırımlar turizm ve altyapı ağırlıklıdır. Abaşidze sonrası Acara turizm anlamında eski parlak yıllarına dönüş yapmış aynı zamanda da sayısız inşaat projeleri

²³² Ghia Nodia, "Georgia: Dimensions of Insecurity Statehood and Security", s. 54-58

²³³ ICG Europe Briefing, 18 August 2004, "Saakashvili's Ajara Success: Repeatable Elsewhere in Georgia?", s. 12

²³⁴ İstatistik verileri için bakınız : <http://www.ndi.org/node/18677>

başlatılmıştır. Buna karşın, sağlık ve işsizlik sorunları hala çözüm bekleyen ciddi problemlerdir.²³⁵

Acara bölgesinde, başka hiçbir ülkeyle karşılaştırılmayacak kadar çok avantaja sahip olan Türkiye, henüz jeopolitik manada kendinden söz ettirebilecek hamlelerde bulunabilmiş değildir. Gerek Rusya ile olan ilişkilerini riske etmemek ve gerekse Gürcistan'ın toprak bütünlüğü ve egemenlik hassasiyetlerine karşı olan yaklaşımı bu eksikliğin temel nedenleridir. Bölgedeki varlığı sadece inşaat sektörü ve turizm yatırımları olan Türkiye'yi ileride Müslüman nüfusun problemleri doğrudan ilgilendirecektir. Abaşidze döneminde otonom durumun bir garantisi olarak Müslüman azınlık görülmekteydi ve bir bakıma bu kimlik kullanılmaktaydı. Oysa bu gün Müslüman azınlık gitgide, Gürcü milliyetçiliği ve Ortodoks Hristiyan kimliği tarafından sarılmaktadır. Yarın meydana gelebilecek olası gerginliklerde Türkiye nerede durması gerektiğine bu günden karar vermelidir.

2.2.4. NATO'nun Jeopolitik Anlayışında Gürcistan'ın Yeri

Tıpkı diğer SSCB sonrası bağımsızlığını kazanmış ülkelerde olduğu gibi, NATO, Gürcistan'la olan ilişkilerini tarifte ciddi sıkıntı çekmektedir. Gürcistan'la ortaklığını derinleştirmek bir NATO önceliği olmasına rağmen, NATO bunu hala netleştirebilmiş değildir. Bu arada NATO'nun genişleme stratejisi, bölgesel güvenlik stratejisi projeleri geliştirmeye çalışan Rusya'nın güvenlik çıkarlarıyla çatışmaktadır. Bu gün Rusya'nın Gürcistan'ın %20 'sini işgal ettiği de dikkate alınırsa, Gürcistan, NATO için ciddi bir risk taşımaktadır. Gürcistan'ın NATO üyeliğinin potansiyel faydaları da hala tam olarak belli değildir.

Temel dış politika önceliği açısından, Gürcistan'ın NATO'yla 1994'te "Barış için Ortaklık" (Partnership for Peace) programına katıldığından beri ilişkileri devam

²³⁵ Martin Demant Frederiksen, Aarhus, "Insecurity and Suspicion in the Wake of Urban Development Projects in Batumi, Adjara", CAUCASUS ANALYTICAL DIGEST No. 38, 26 April 2012, Tiflis, s. 8-10

etmektedir.²³⁶ Avrupa-Atlantik Güvenlik Sistemi ise NATO ve GUAM vasıtasıyla Güney Kafkasya ülkeleriyle etkileşime girmiştir.²³⁷ Gürcistan, NATO yönetimindeki operasyonlara katılmak şeklinde NATO'yu desteklemektedir. Gürcistan, Afganistan'daki NATO kuvvetlerine aktif bir şekilde katılmış ve Akdeniz'deki anti terörist operasyonlarda görev almıştır.²³⁸ Gürcistan zayıf ve uluslararası operasyonlarda görev alamayacak kadar deneyimsiz güçlerini NATO faaliyetlerine katarak, NATO üyeliğinde ne kadar istekli olduğunu gösterme çabasıdadır. Sınırına en yakın ve en tehlikeli düşmanına karşı NATO şemsiyesini talep etmesinin ne kadar haklı nedenlere dayandığını 2008 Ağustos'taki savaş ortaya koymuştur. Savaş sonrasında Gürcistan'ın AB büyükelçisi Salome Samadaşvili'nin “ Ya Rusya'nın askeri faaliyetlerine cevap vermek için bir yol bulmalıyız ya da yarın farklı bir dünyayla karşılaşacağız fikriyle yaşamak zorunda kalacağız”²³⁹ sözüyle, sadece Gürcistan'ın değil aslında tüm Batı dünyası ve fikrinin de Rusya tehdidi altında olduğunu vurgulamaya çalışmıştır. Her ne kadar soğuk savaş sonrasında NATO'nun görev sahası ve hatta varlık sebebi tartışmaya açılmışsa da, bu gün farklı şekillerde NATO'nun da varlığını devam ettirme çabaları görülmektedir. Gürcistan ve Ukrayna gibi ülkeler NATO faaliyetlerinden ziyade yakın Rusya tehdidinde karşı ve ticari manada daha özgür olma adına Batı ve elbette NATO yanlısı bir siyaset gütmektedirler. Her siyasinin, ister iktidar ister muhalefet olsun, mutlaka söylem ve vaatlerinde Batıyla bütünleşme ve NATO üyeliği vardır. Bu bağlamda NATO-Gürcistan işbirliği Barış için Ortaklık Programı'nın ardından, Avrupa Atlantik Ortaklık Konseyi çerçevesinde devam etmiştir. 2004 İstanbul zirvesinde ise Gürcistan ve Azerbaycan NATO'ya üyelik girişiminde bulunmuşlardır. Yine aynı yıl NATO, Güney Kafkasya ülkelerinde temsilcilik açma kararı almıştır.

Barış için Ortaklık Programı çerçevesinde geliştirilen Ortaklık Planlama ve Gözden Geçirme Süreci, Terörizme Karşı Ortaklık Eylem Planı ve Bireysel Ortaklık

²³⁶ Faruk Gursoy, Nika Chitadze, “Economic and Political Environment of Georgia After the Restoration of National Independence”, European Journal of Economic and Political Studies, s. 43

²³⁷ BİLGESAM, “Kafkasya'daki Gelişmeler ve Türkiye”, Rapor No:60, Nisan 2014, İstanbul, s.39-40

²³⁸ Dusica Lazarevic, “NATO Enlargement to Ukraine and Georgia: Old Wine in New Bottles”, The Quartely Journal, Kış 2004, s. 44

²³⁹ Graeme P., Herd and Daniel A. Flesch) : NATO, EU Hold Emergency Talks on Georgia, Deutsche Presse-Agentur, 11 Ağustos 2008

Eylem Planı gibi başlıklarda NATO-Gürcistan ilişkileri gelişme göstermiştir.²⁴⁰ Rusya Barış için Ortaklık Programı'na katılmış ancak yine de NATO'yu genişlemeye çalışmakla suçlamıştır. Gürcistan ve Ermenistan NATO üyesi olmadıkları halde, bu programda aktif görevler almışlardır ancak Türkiye ve Azerbaycan'la ilişkileri son derece sıkıntılı olan Ermenistan NATO'ya yaklaşmak yerine Rusya'yı tercih etmiştir. Bölgedeki ana aktörlerinden birisi olan Türkiye'nin içinde bulunduğu bir organizasyona katılmanın kendilerine hiçbir faydası olmayacağını değerlendirmesi, Ermenistan'ın bu tercihindeki temel nedenlerden birisi olmuştur. Güney Kafkasya'daki NATO'yla işbirliği anlamındaki ilk bölünme Ermenistan'la yaşanmıştır. NATO'nun 1995'te yayınladığı genişleme çalışması Ermenistan'ın Moskova'ya olan sadakatini artırmıştır. Genişleme programının hemen ardından Rusya, müttefiklerine NATO'nun Barış için Ortaklık faaliyetlerine asla katılmamalarını salık vermiştir. Çünkü Rusya açısından bu program sadece bir NATO genişleme programıydı. Programla ilgili tüm girişimler Rusya protestosuna uğramıştır. Dahası Rusya'nın Ermenistan ve diğer müttefik başkentlerindeki askeri varlığı artmıştır. Buna karşın Azerbaycan ve Gürcistan, Taşkent Anlaşmasını yenilememek kararı almışlardır. Çünkü bu ülkelere göre, Rusya'nın ayrılıkçı bölgeleri desteklediği dikkate alındığında, bu güvenlik anlaşması çıkarlarına hizmet edemezdi.

Aslında NATO'nun Kafkasya ilgisinin sebebi, 11 Eylül sonrası odaklandığı uluslararası suçlar ve terörizmin haricinde, Kafkasya'nın gittikçe artan enerji koridoru olma bağlamındaki stratejik önemi olmuştur. 2004 İstanbul zirvesinde NATO müttefikleri Güney Kafkasya ve Orta Asya'daki faaliyetlerini artırma kararı aldılar. Zirvede kurulması kararlaştırılan "özel temsilcilikler" vasıtasıyla, işbirliğini geliştirmek için bölge liderleriyle NATO müttefikleri adına doğrudan görüşme imkânı bulmayı amaçlamıştır.²⁴¹

²⁴⁰ BİLGESAM , "Kafkasya'daki Gelişmeler ve Türkiye", Rapor No: 60, Nisan 2014, İstanbul, s.40

²⁴¹ Alberto Priego "Nato Cooperation Towards South Caucasus", CAUCASIAN REVIEW OF INTERNATIONAL AFFAIRS, VOL. 2 (1) – Winter 2008, s. 52-53

Gürcistan'ın asıl hedefi elbette ki ABD ile işbirliğidir ancak öncelikle olası bir Rus askeri müdahalesine karşı NATO kapsamında güvende olmak istemektedir. Bu bağlamda Gürcistan NATO üyesi olmak isteyen ülkeler içerisindeki en hevesli ülkedir. Gürcistan'ın bu arzusunda iki önemli etken vardır. Birincisi NATO kabiliyetlerine ulaşabilmesi için gerekli olan modernizasyonu sağlayabilmek için askeri bütçesini iki katına çıkarmış olmasıdır. Savunma bütçesindeki bu ciddi ve ani artış, Rusya tarafından bölgede güvenlik ikilemi çıkarmak şeklinde yorumlanmıştır. Ayrılıkçı bölgelerde ise bu modernizasyon çabası ileride saldırıya uğrayacakları korkusunu yaratmıştır. İkincisi ise NATO programlarında aktif rol oynamak suretiyle kısa sürede bir NATO üyesi olarak Rusya tehdidinde karşı kendisini güvene almaktır. Çünkü Kuzey Atlantik Antlaşmasının 5. maddesine göre, bir NATO üyesine yapılan saldırı tüm üyelere yapılmış sayılır.²⁴²

Gürcistan resmi olarak ilk NATO üyeliği talebini Prag zirvesinde beyan etmiştir. Gül Devrimi'nden sonra NATO üyeliği talebi çok daha yoğun bir hal alan Gürcistan 2004'te Bireysel Üyelik Eylem Planı önermiş ve bu anlamda reformlara başlamıştır. Gürcistan'ın en önemli güvenlik ve dış siyaset başarısı, 21 Eylül 2006'da New York'ta düzenlenen NATO dış işleri bakanları toplantısında, NATO müttefikleri ve Gürcistan'ın Yoğun Diyalog safhasına geçmesi kararının alınmasıdır. Ancak 1999'da kabul edilen Üyelik Eylem Planı'na (MAP) katılmakta başarısız olmuştur.²⁴³

2006 yılına gelindiğinde Gürcistan, NATO'nun ekonomik, siyasi, savunma ve güvenlik gibi alanlarda yardımlar alacağı Üyelik Eylem Planı'na katılmıştır. Her ne kadar bu plana katılmak bir üyeliği garantilemese de 2008 Bükreş zirvesinde NATO liderleri Gürcistan'ın NATO üyesi olacağını resmen açıklamışlardır. Ancak 2008 Ağustos'undaki Rusya-Gürcistan savaşı neticesinde bu üyelik kararı askıya alınmıştır ve bu gün Gürcistan hala bir NATO üyesi değildir. Savaş sonrasında NATO içerisindeki daha önce de var olan ve başını Fransa ve Almanya'nın çektiği

²⁴² <http://www.mfa.gov.tr/nato-tarihce.tr.mfa> (e.t: 23.05.2015)

²⁴³ Zdenek Kriz, Zinaida Shvchuk, "Georgian readiness for NATO membership after Russian-Georgian armed conflict", ELSEVIER, Communist and Post-Communist Studies 44 (2011), s. 89-90

ayrılık yine baş göstermiştir. NATO Tiflis'e askeri yardımlarda bulunmak istemesine rağmen, diğer müttefikler daha çok altyapı alanlarında yardımdan yana olmuşlardır. 2008 yılından bu güne kadar Gürcistan, her ne kadar savaş ertesi beklediği desteği göremese de, NATO üyeliği için gereken yasal, askeri ve ticari reformları hızla yapmaya çalışmaktadır.

NATO'nun özellikle Karadeniz'de daha aktif olma çabası, Rusya tarafından agresif bir davranış olarak algılanmaktadır. Gürcistan ve daha sonra Ukrayna üzerinden Batı ve NATO'ya verilen Rus tepkisi ve bu tepki karşısında son derece sönük bir NATO cevabı, sonradan NATO üyesi olan ülkelerde NATO 'ya karşı bir güvensizlik hissi yaratmıştır. Rusya-Gürcistan savaşı NATO içerisinde de genişleme anlamında ateşli tartışmalara neden olmuştur. İlginç olan şudur ki, genişlemekten yana olanlar da genişlemeye karşı olanlar da, Rusya-Gürcistan savaşının kendi görüşlerini haklı çıkardığını savunmuşlardır. Gürcistan ve Ukrayna'nın üyeliğini savunan ülkelere göre, eğer zamanında bu ülkeler üye yapılırdı Rusya-Gürcistan arasındaki savaş yaşanmayacaktı. Fransa ve Almanya'nın başını çektiği genişlemeye karşı olan ülkelere göreyse, eğer Ukrayna ve Gürcistan'a Üyelik Eylem Plan'ı sunulmuş olsaydı, müttefikler ya Rusya'yla savaşa girmek gibi bir felaketi göze almak zorunda kalacaklardı ya da Rusya'nın bu saldırgan tutumunu içlerine atmak zorunda kalacaklardı.²⁴⁴

Ukrayna ve Gürcistan'da yaşanan devrimlerin sorumlusu olarak Batı'yı gören Rusya'nın, 1990 yılının başlarında NATO ile yakınlaşmasını askıya almıştır. Özellikle Kosova krizinde NATO'nun Sırbistan'a müdahalesi, Doğu Avrupa'da kurmak istediği füze savunma sistemleri, Ukrayna ve Gürcistan'da kurmak istediği üsler ve enerji projelerinde Rusya'yı dışarıda bırakma çabaları, Rusya tarafından planlı bir çevreleme politikası olarak okunmuştur. Kendi güvenliği açısından son derece önemli gördüğü, Belarus, Moldova, Ukrayna ve Gürcistan kuşağına NATO müdahalesini asla kabul etmeyeceğini gösteren Rusya için, Gürcistan savaşından sonra söz konusu Batı müdahalelerine karşı bu kez Ukrayna üzerinden yine kendine

²⁴⁴ Julianne Smith, *Europa, Russia, And The United States Finding A New Balance*, CSIS, Kasım 2008, s. 13

has bir şekilde cevap vermiştir. 2013 Kasım'ında Rus yanlısı Ukrayna devlet başkanı Viktor Yunikoviç'in devrilmesini Batı destekli bir faaliyet olarak algılayan Rusya, Batı'nın bu hamlesine karşı Kırım'ı ilhak etmekle kalmamış aynı zamanda Ukrayna'nın doğu ve güney bölgelerindeki ayrılıkçı ayaklanmaları destelemek suretiyle karşı hamlede bulunmuştur.²⁴⁵

Soğuk Savaş döneminin başlangıcını andıran gelişmelere AB ve bölge ülkeleri, kendi çıkarları açısından daha dikkatli bakmak zorundadırlar. Şu ana kadar sürdürdükleri politikalara bakıldığında söylemlerde bile son derece dikkatli oldukları görülür. Bunun en güzel örneği Rusya-Gürcistan arasındaki savaşın sonrasında Merkel'in "tek taraf suçlu olamaz" ve "ilk saldırıyı yapanın Gürcistan olduğu görülmektedir"²⁴⁶ gibi ifadelerle ABD söylemlerinden çok farklı bir çizgide olmasıdır. Rusya, Gürcistan ve Ukrayna üzerinden NATO'nun genişleme çalışmalarına olabilecek en sert şekilde cevap vermiştir. NATO müttefikleri arasındaki görüş farklılıkları da dikkate alındığında kısa ya da orta vadede bir NATO üyesi Gürcistan görülmemektedir. NATO üyesi olan Türkiye, Almanya ve Fransa'nın çıkarları ABD'nin bölgedeki çıkarlarından çok farklıdır. AB ve Türkiye Gürcistan gibi ülkeler üzerinden enerji alanında bu kadar bağımlı oldukları bir Rusya'yla çatışmak yerine, ortak çıkarlar anlamında olabildiğince işbirliğine gitmeyi ve diyalog içinde olmayı tercih etmektedir. Gürcistan belki de uzun bir süre NATO üyesi olmak amacıyla çeşitli alanlarda reformlar yapmaya devam edecek ve Batı yardımlarından bu gün olduğu gibi gelecekte de faydalanmakla yetinmek durumunda olacaktır.

2.2.5. AB-Gürcistan İlişkileri

Gürcistan AB ilişkileri, Gürcistan'ın bağımsızlığından hemen sonra başlamıştır. Karşılıklı ilişkiler ise Gül Devrimi'nden sonra hız kazanmıştır. Başkanlığının daha ilk günlerinde Saakaşvili, Rusya'yla ilişkilerinin kötüye gitme

²⁴⁵ Enes Bayraklı, "Nato'nun Galler Zirvesi: Yeni Bir Soğuk Savaş mı, Rusya İle İşbirliği mi? , SETA Perspektif, Sayı: 70, Eylül 2004, s.3

²⁴⁶ IIFMCG, Report, Vol. 1, September 2009, s. 32.

pahasına olsa bile, Gürcistan'ın siyasi hedefinin bir Avrupa entegrasyonu olduğunu açıklamıştır. AB-Gürcistan arasındaki işbirliğini, siyasi, askeri, ekonomik ve kültürel alanlarda derinleştirmek maksadıyla 2004 yılında Avrupa ve Avrupa-Atlantik Bakanlığı kurulmuştur. 2008 savaşıdan sonra Gürcistan'ın dış politika tercihi AB, çok daha önemli bir yer almıştır. Gelişen ikili ilişkiler neticesinde AB'den Gürcistan'a siyasi ve finansal destek akışı belirgin bir şekilde artmıştır. Savaşın sona erdirilmesi ve barış görüşmelerinde AB girişimi, kapasitesini göstermesi açısından iyi bir sınav olmuştur. Hemen savaş sonrası AB destekli insani ve ekonomik yardımlar alan Gürcistan açısından, AB'nin önemi bir kat daha artmıştır. Sadece ekonomik iyileştirmeler için ilk aşamada verilen yardım miktarı 61 milyon Euro olmuştur.²⁴⁷

Gürcistan Dış İşlerinin en temel hedefi, Gürcistan'ı güçlü kurumlarıyla birlikte tam bir Avrupa ülkesi yapmaktır.²⁴⁸ 27 Haziran 2014 'te imzalanan AB Ortaklık Anlaşması'yla birlikte Gürcistan yeniden dünya gündemine gelmiştir. Gürcistan'ın AB üyeliği gayretlerine rağmen, AB-Gürcistan Ortaklık Anlaşması gelecekte bir ortaklığı öngörmemektedir. Ortaklık anlaşmasının temel amacı taraflar arasındaki ekonomik entegrasyonu sağlamaktır. Her ne kadar anlaşma bir üyeliği anlamına gelmiyorsa da, eğitim, sağlık, ekonomi, alt yapı, güvenlik, demokrasi ve boru hatları alanlarında, Gürcistan'a çok ciddi katkılar sağlamıştır. Önümüzdeki yıl karşılıklı ticari ilişkiden Gürcistan'ın kazancının 292 milyon Euro olması beklenmektedir.²⁴⁹

Ukrayna'da olduğu gibi bir Rus müdahalesinden endişe eden AB Komisyon'u Gürcistan'ın üyelik sürecini hızlandırmıştır. Ancak Derin ve Genişletilmiş Serbest Ticaret Anlaşması jeopolitik bir anlam kazanmıştır. Gürcistan'ın Ukrayna'ya göre Rusya açısından daha az bir öneme sahip olduğu değerlendirmesini yapan AB bürokratları, Ukrayna'daki senaryonun Gürcistan'da oynanması ihtimali daha az

²⁴⁷ Richard G. Whitman, S. Wolff, The EU as a conflict manager? The case of Georgia and its implications, <https://www.gov.uk/government>

²⁴⁸ Daniel Khachatryan, "The EU's Niche in the New South Caucasus: Old Partners, New Challenges, TESEV FOREIGN POLICY PROGRAMME, Ocak 2015, s. 6

²⁴⁹ Daniel Khachatryan, a.g.e. s. 7

görmektedirler. Fakat şu da bir gerçektir ki yakın çevresine yapılan bu tür müdahaleleri Rusya “düşmanca davranışlar” olarak nitelirmektedir. Gürcü diplomatlara ve birçok uzmana göre Rusya, Gürcistan’ın AB’ye tam entegrasyonunu önlemek için elindeki tüm imkânları kullanacaktır. Burada sorulması gereken soru Rusya’nın müdahale edip etmeyeceği değil, ne zaman müdahale edeceğidir.²⁵⁰

Gürcistan-AB ilişkileri, siyasi bağların güçlendirilmesi üzerine kuruludur. AB, Gürcistan’da yeni doğal gaz ve petrol boru hatlarının yapılması ya da var olanların iyileştirilmesi çerçevesinde enerji sektörü alanında yatırımlar yapmaktadır. Üye sayısı artan bir AB’nin buna paralel olarak enerji ihtiyacı da artmaktadır. Dünyanın ikinci büyük enerji üreticisi olan Rusya’ya bağımlı olan AB’nin, enerji ırsal yollarını çeşitlendirmek ve enerjinin transferinde Rusya’nın hâkim pozisyonunu azaltmak için Gürcistan’ı önemsemektedir. Burada önemli olan bir konu da enerjinin güvenliğidir.²⁵¹ AB için kesintisiz bir şekilde enerjiye ulaşmak son derece önemlidir. Bu anlamda enerjinin Avrupa pazarlarına ulaşmasında köprü görevi gören Gürcistan ve Türkiye’nin istikrarı AB için kesinlikle sağlanması gereken bir olgudur.

2006 yılına kadar AB seviyesindeki hedeflerle üye ülkelerin hedefleri arasındaki uyumsuzluk hatta bazı ülkelerin eski Sovyet rejimiyle olan iç bağları sebepleriyle, AB tam anlamıyla bir Kafkasya politikası izleyememiştir. Ancak daha sonraki yıllarda ABD-Rusya arasındaki bölge üzerinde çelişen jeopolitik hedefler, AB’yi daha aktif bir politika izlemeye zorlamıştır. Kendi içindeki bölgeye bakış anlamındaki problemleri çözen AB, daralan jeopolitik tercihler de göz önünde bulundurulduğunda, Gürcistan’ı seçmek durumunda kalmıştır. Açık ve çeşitliliği olan bir enerji akışı için kaynak ülkelerin yanı sıra transit ülkelerin de istikrarı ve demokratikleşmesi AB açısından önem arz etmektedir. Bunlara ilaveten, enerji sahasındaki rekabet de, büyük güç diyebileceğimiz AB’yi, bölgeye çekmiştir.²⁵²

²⁵⁰ Liana Fix, “Georgia Knocking on Europe’s Door: Russia, Georgia, and the EU Association Agreement”, DGAP, No:10, Haziran 2014, s. 2-4

²⁵¹ Ivane Chkhikvadze, “EU-Georgia Relations: Where IT Starts and Where it Goes”, Georgian Foreign Policy: The Quest for Sustainable Security, Konrad-Adenauer-Stiftung, Tiflis, 2013, s. 54-55

²⁵² Oscar B. Pardo Sierra, “Shaping the Neighbourhood? The EU’s Impact on Georgia”, Rout edge, EUROPE-ASIA STUDIES Vol. 63, No. 8, October 2011, 1377–1398

Gürcistan için AB, dışa açılan bir kapıdır. Gürcistan'ın uluslararası pazarlara açılmada altyapı ve ulaşım alanlarında en büyük destekçisi yine AB'dir. AB'nin Gürcistan'a yönelik politikası Ortak Dış ve Güvenlik Politikasına paralel bir şekilde gelişme göstermektedir.²⁵³ Bu gün için Gürcistan halkının zihinlerinde artık "AB bizim için hem demokratikleşmede hem de ekonomik anlamda serbestçe büyümemizde önemlidir" anlayışı yerleşmiş durumdadır. Gürcistan çevresindeki ülkeler içerisinde AB ile Ortaklık Anlaşması imzalamış olan tek ülkedir. Tüm önüne sunulan reformları gerçekleştirmeye çalışan Gürcistan'ın ileride AB'ye entegrasyonunun gerçekleşmesi, AB'nin kurumsal anlamdaki başarısını gösterecektir.

Kafkasya'nın yeni jeopolitiğinde yerini alma çabasında olan AB, bir yandan üye ülkelerin çıkarlarını göz ardı etmemeye çalışırken bir yandan da Rusya ile uyumlu bir şekilde çalışmaya devam etmektedir.²⁵⁴ Rusya'ya rağmen Gürcistan'ı kayıtsız bir şekilde savunamayacağını gerek 2008 çatışmasından sonra ve gerekse Ukrayna krizinde göstermiş olan AB için en önemli faktör Rusya'ya olan bağımlılığını azaltacak rotalar bulmaktır. Bu anlamda şimdilik en uygun ülke Gürcistan'dır. Enerji bağımlısı Batı pazarı için güvenli akış çok önemli olduğundan, Abhazya ve Güney Osetya gibi toprak bütünlüğünü doğrudan ilgilendiren bir meseleyi çözemeyen Gürcistan'ın hayaline ulaşması mümkün gözükmemektedir.

2.2.6. ABD Jeopolitiğinde Gürcistan Faktörü

ABD'nin Güney Kafkasya ve Gürcistan ilgisi, AB gibi sadece enerji ya da enerji güvenliği boyutunda olmamıştır. Gürcistan gibi küçük ve hala ekonomik, sosyal ve toprak bütünlüğü alanlarında sorunları olan bir ülkeyle 1991 yılında bağımsızlığını kazandığından beri ikili iyi ilişkilere girmesinin ardında yatan temel

²⁵³ Sanem, Özer "Bağımsızlık Sonrası Gürcistan-Avrupa Birliği İlişkileri", Uluslararası İlişkiler, Cilt 4, Sayı 15 (Güz 2007), s.118.

²⁵⁴ Giuli Alasania, "The European Integration of Georgia: A Dream or a Chance?" ,The Caucasus: Georgia on the Crossroads. Cultural exchanges across the Europe and Beyond,2nd INTERNATIONAL SYMPOSIUM OF GEORGIAN CULTURE, November 2-9, 2009, Florence, Italy, Georgian Arts and Culture Center through International Initiative for Georgian Cultural Studies,Tiflis 2011, s. 15

neden aslında Gürcistan'ın ABD için değil, RF için çok önemli olmasıdır. ABD politikalarındaki önemi git gide artan güvenlik meselesi, Güney Kafkasya bölgesinde de sürmektedir. ABD'nin öncelikli hedefi bağımsızlığını kazanan ülkeleri desteklemek olmuştur. ABD açısından bakıldığında, ülkelerin terörist eylemlere verdikleri tepki, bağımsızlık seviyeleriyle doğrudan ilişkilidir. Bunun en bariz örneği ise SSCB'den ayrılan Azerbaycan, Gürcistan ve Özbekistan gibi ülkelerin 11 Eylül'ün ardından ABD'ye destek olmaları ve işbirliği talebinde bulunmalarıdır. Oysa hala Rusya ekseninde olan ve bağımsızlıklarını sadece kâğıt üzerinde almış ülkeler olan Ermenistan ve Tacikistan'ın reaksiyonları son derece yavaş olmuştur. Bağımsız bir şekilde karar almak yerine Moskova'nın yapacağı açıklamayı beklemeyi tercih etmişlerdir.²⁵⁵

ABD'nin Gürcistan'la ilgilenmesinin ikinci sebebi ise Hazar Petrollerinin öneminin artmasıdır. Suudi Arabistan ve Venezüella'daki istikrarsızlıklar, Irak'ın içinde bulunduğu ciddi belirsizlik, İran'ın artan tutuculuğu, petrol fiyatlarındaki tırmanış ve stoklardaki azalma, Hazar Havzası'nın nispeten sakin ve istikrarlı görünümü, bölgeyi çekici bir tedarikçi konumuna sokmuştur. Hem Rusya hem AB ve hem de bölge ülkeleri açısından oldukça önemli bir alana ABD'nin kayıtsız kalması beklenemezdi. Güney Kafkasya'nın kapısı konumundaki Gürcistan enerji transferi anlamında önemli bir role sahiptir. Karadeniz'e tek kıyısı olan Kafkas ülkesi olması da jeopolitik önemini artıran bir etkidir. Ayrıca ABD için Gürcistan, Afganistan ve oradan da Kuzey Kafkasya'ya bir sıçrama tahtası olma potansiyeline sahiptir. ABD güvenlik anlayışı çerçevesinde asla kayıtsız kalamayacağı Gürcistan'la ilişkileri SSCB'nin dağılmasından sonra ortaya çıkan 15 ülkeden sadece birisi olarak başlamıştır. ABD'nin 1991 'den önce bölgeyle ilgilenmesi için hiçbir itici faktör yoktu ve dolayısı ile uluslararası manada bir strateji de geliştirmiş değildi. Dahası, Ermenistan gibi Gürcistan'ın ABD'de sesini duyuran bir lobisi de yoktu.²⁵⁶ 11 Eylül sonrası ABD stratejisinin temelinde güvenlik çerçevesinde Orta Asya'ya girmek ve

²⁵⁵ Svante E. Cornell, "Georgia After the Rose Revolution: Geopolitical Predicament and Implications for U.S. Policy", A work of the U.S. Government, s. 14

²⁵⁶ S. Neil MacFarlane, "The Reluctant Patron: Georgia-U.S. Relations", Georgian Foreign Policy The Quest for Sustainable Security, Edited by Kornely Kakachia and Michael Cecire, Konrad-Adenauer-Stiftung, Tiflis, 2013, s. 80

bölgedeki RF nüfuz alanını kontrol etmek varken, ABD firmalarının Hazar bölgesi enerji tedarikçilerine karşı artan ilgisine paralel olarak ABD bölgede daha etkin bir politika izlemeye başlamıştır. Özellikle Gül Devrimi'nden sonra ise ABD için Güney Kafkasya, Balkanlar'dan Orta Asya'ya bir güvenlik ve istikrar koridoru oluşturma ve NATO'nun genişlemesi bağlamında daha büyük bir stratejinin parçası olmuştur.²⁵⁷ Bu güne gelindiğinde Gürcistan-ABD ilişkilerinde, Gürcistan açısından en önemli faktör, RF tehdidine karşı ABD ve dolayısı ile NATO korumasına girmek ve böylece bağımsızlık ve toprak bütünlüğünü sağlamak için daha cesur adımlar atabilmektir. Bunların yanı sıra, ülkenin askeri, ekonomik siyasi ve demokrasi alanlarında daha ileriye gidebilmesi için ABD ve ABD destekli Batı yardımlarından faydalanmak faktörleri de ABD'yi Gürcistan açısından son derece önemli kılmaktadır.

ABD açısından bakıldığında özelde Gürcistan genelde ise Kafkasya üzerinden yürüttüğü politikalar daha çok RF'nin bölgedeki etkisini kırmak üzerine kuruludur. Kafkasya'daki sorunların çözümsüzlüğünden Rusya'nın çıkar sağladığı şüphesi ve hatta bu bölgesel çatışmaları bahane ederek istediği yerlere müdahale ettiği düşüncesi, ABD'nin Kafkasya'da daha aktif bir oyuncu olma gerekliliğini beraberinde getirmiştir. ABD, enerji hatları güzergâh seçimlerinde, hem siyasi hem de ekonomik manada RF'yi devre dışı bırakan projeleri desteklemiştir.

Ancak tüm gelişmeler değerlendirildiğinde hüsrana uğramış, beklentiler ve abartılmış arzular görülmektedir.²⁵⁸ Gürcistan, ayrılıkçı bölgeler konusunda ABD'den beklediği yardımı hala görememiştir. Hatta ABD-Rusya ilişkilerinde yeni bir döneme girildiği şu günlerde ABD, Gürcistan'ın RF ile yakın ilişkiler kurmaya başlamasından duyulan memnuniyetini bildirmiştir. Gürcistan, NATO'ya girememiştir ve yakın zamanda kabul edilmesi de imkânsız görülmektedir. ABD'nin her ne kadar, özellikle USAID eliyle, Gürcistan'a askeri ve ekonomik desteği devam etse de, Gürcistan dış ve iç siyasetinin merkezine koyduğu NATO ve AB üyeliği

²⁵⁷ Andrej Tibold, Vincent Cillessen, "Geo-strategy in the South Caucasus Power Play and Energy Security of States and Organisations" Editor: Marcel de Haas, The Hague, Netherlands Institute of International Relations Clingendael, Kasım, 2006, s. 47

²⁵⁸ S. Neil MacFarlane, "The Reluctant Patron: Georgia-U.S. Relations", Georgian Foreign Policy The Quest for Sustainable Security, Edited by Kornely Kakachia and Michael Cecire, Konrad-Adenauer-Stiftung, Tiflis, 2013, s. 94

hayallerini gerçekleştirmesi şu aşamada olası görülmemektedir.²⁵⁹ Bununla birlikte ABD tarafından bakıldığında da, Gürcistan gibi küçük bir ülkenin nasıl bir uluslararası krize neden olabileceğini görmek göz ardı edilemeyecek bir deneyim olmuştur. Hala sorulan fakat cevabı korkutan bir soru bu anlamda öne çıkmaktadır. Eğer Rusya müdahalesinde Gürcistan bir NATO üyesi ülke olsaydı ne olacaktı?

2.3. Gürcistan'ın Yeni Jeopolitiğinde Enerji Hatlarının Yeri

Güney Kafkasya, Orta Doğu, Avrupa ve Asya arasında bir geçiş noktası olması nedeniyle jeopolitik açıdan son derece hayati bir bölgedir. Küresel güçler bu bölgeyi komşu alanları etkilemek için bir üs olarak kullanmak istemektedirler. Geçmişte bu jeo-strateji Osmanlı İmparatorluğu ve İran tarafından uygulanırken, bu gün onların yerini ABD ve Rusya almıştır. Rusya için Güney Kafkasya “arka bahçesi” ve “doğal nüfuz alanı” olduğundan, Batının kendi alanında etkisini arttırmasına şiddetle karşı çıkmaktadır. ABD ise, Irak ve Afganistan'daki güçlü askeri varlığı, Özbekistan'ın Rusya tarafına geçmiş olması, ŞİÖ'nün Batı karşıtı duruşu nedenleriyle, Kafkasya'da küresel jeostratejisini destekleyebilecek alanlar aramaktadır. Güney Kafkasya'yı jeopolitik açıdan önemli bir alan yapan diğer faktörse değerli enerji kaynaklarına sahip olmasıdır. Artan enerji talebiyle birlikte bu kaynaklar jeostratejik öncelikler haline gelmiştir. Bölgenin önemi, Rusya ve Orta Doğu'ya olan bağımlılıklarını azaltmak isteyen batıdaki tüketici devletlerin uyguladıkları enerji politikalarına paralel olarak artmaktadır.²⁶⁰

Enerji ve güvenlik eksenli, güçler arası stratejik mücadele temelde bölge için yeni jeopolitik durumu ortaya çıkarmıştır. Hazar Havzası'nın yeni jeopolitiğine etki eden faktörler şu şekilde özetlenebilir:

- Dış aktörlerin artan müdahaleleri

²⁵⁹ Kapsamlı bilgi için bakınız: USAID CaucasusCountry Development Cooperation Strategy Fiscal Year 2013 – 2017, Gürcistan, Temmuz 2012

²⁶⁰ Andrej Tibold, Vincent Cillessen, “Power Play and Energy Security of States and Organisations”, Netherlands Institute of International Relations Clingendael, November 2006, s.11

- Hazar Havzası'nın gelecekteki stratejik durumunu belirleyecek olan enerji güvenliği
- Rusya ve bölge dışı aktörlerin (özellikle ABD) gittikçe artan mücadelesi²⁶¹

SSCB döneminde Hazar'a kıyısı olan iki devletten birisi Rusya iken, SSCB'nin dağılmasından sonra kıyıdaş ülkelerin sayısı beşe çıkmıştır. Dolayısı ile enerjinin çıkarılması işlenmesi ve diğer pazarlara aktarılması anlamında sorunlar yaşanmıştır. Çok taraflı müzakerelerle bir sonuca varamayan kıyıdaş ülkeler daha sonra ikili anlaşmalar yöntemini tercih etmişlerdir. SSCB döneminde Hazar Havzası'na hükmeden Rusya, bu gün enerji alanında yine eski gücüne kavuşmak maksatlı bir siyaset sürdürmektedir.²⁶² Orta Asya ülkelerinin kaynaklarını dünya pazarlarına aktarabilmeleri için alternatifleri şunlardır: Rusya üzerinden Avrupa'ya ve Atlantik'e Çin üzerinden Pasifik'e, Afganistan-Pakistan-Hindistan hattı ile Hint Okyanusu'na ve İran-Türkiye üzerinden Akdeniz'e.²⁶³ Bu gün Hazar'ın statüsü konusundaki tartışmalardan çok, bölge kaynaklarının pazarlara hangi yollar üzerinden aktarılacağı ile ilgili bir "büyük oyun" görmekteyiz. Siyasi, askeri, ekonomik ve hatta kültürel faktörlerin belirleyici olduğu çıkar merkezli ikili ve çok taraflı ilişkiler, bu gün olduğu gibi yarın da bölgenin jeopolitik ve jeostratejik konumunda belirleyici ana unsurlar olmaya devam edecektir. Enerji hatlarının rotası ve güvenliği konularında karar verici tek bir ülkeden bahsedilemez. Enerji kaynaklarından faydalanırken, sağlayıcı ülkeler, transit ülkeler ve tüketici ülkeler sürecin içinde olmalıdır.²⁶⁴ Aslında tamda bu noktada bir bakıma çatışma diyebileceğimiz fikir ayrılıkları ve karmaşık çıkar ilişkileri başlamaktadır. Özellikle bölgede açıktan ya da gizli bir şekilde mücadele veren ülkeler, Türkiye, Gürcistan, İran, RF ve Azerbaycan'dır. Ancak bu ülkeler eşit güce sahip değildir. Dolayısı ile etki alanları ve rolleri de birbirlerinden oldukça farklıdır.²⁶⁵

²⁶¹ Justyna Misiagiewicz, "Geopolitics and Energy Security in the Caspian Region", Dept. of IR, Maria Curie-Skłodowska University, s. 66

²⁶² Hanna Zimnitskaya, James von Geldern, "Is the Caspian Sea a sea; and why does it matter?", Journal of Eurasian Studies 2011, ss. 1-14

²⁶³ Nermin Zahide Aydın, "Hazar Enerji Kaynakları ve Siyaset", s.219)

²⁶⁴ Nana Pirskhelani, " projects under Southern Energy Corridor and Energy Security of Georgia in the Changing Regional Context", TANAP Conference in İstanbul, September 28-29, 2012, s. 103

²⁶⁵ Elkhan Nuriyev, "Geopolitical Breakthrough And Emerging Challenges: The Case Of The South Caucasus", Perceptions Journal Of International Affairs June - July 2001 Volume V1 - Number 2, S. 6

Mücadele halindeki ülkelere baktığımızda, küresel anlamda rakip güçler olan RF ve ABD'yi görmekteyiz. Bölgesel anlamda ise rekabet daha da karmaşık bir hal almaktadır. Çünkü küresel güçler mücadelelerini daha küçük hedefleri olan bölgesel ve yerel devletler üzerinden vermektedir. İran-Türkiye, RF-Türkiye, Azerbaycan-Ermenistan, Türkiye-Ermenistan rekabeti bu karmaşık ilişkiler ve rekabet şekillerinin en belirgin örnekleridir. Küresel güçler etrafında birleşen devlet ve organizasyonlarsa durumu daha da ciddi bir boyuta getirmektedir. Aktör sayısının artmasıyla birlikte sorunlarda da artış olmaktadır. ABD yanlısı Türkiye, Gürcistan ve Azerbaycan bir tarafta iken, Rusya yanlısı İran ve Ermenistan diğer kutbu oluşturmaktadır. Orta Asya'ya doğru gidildikçe Rusya daha da güçlenirken, işin içine bu kez Çin'de girmektedir. Organizasyonlar bağlamında ise çemberin dışında mücadele veren NATO ve ŞİÖ görülmektedir. Sadece tüketici konumundaki AB için enerjinin güvenliği ve devamlılığı öncelikli konu iken, Rusya ve ABD için enerji aynı zamanda siyasi bir konu ve güç gösterme aracıdır.

Hazar kaynaklarına ulaşımında potansiyel nakil yolları gittikçe artan rekabette en temel faktördür. Doksanlı yıllarda ilk alternatif zaten var olan Rus sistemiydi. SSCB döneminde Rusya'ya hizmet maksatlı yapılmış olan boru hatları ve demir yolları kuzeye doğru, İran petrolleriyle değiş tokuş yapma imkânı sağlayacak bir hat da güneye doğru gitmekteydi. Üçüncü bir alternatifse ABD destekli çoklu boru hatları. Şu bir gerçektir ki, Hazar Bölgesi kaynaklarının hacmi göz önünde bulundurulduğunda, hiçbir ülke ya da sistem tek başına yeterli olmayacaktı. Kaynakları, güvenli, zamanında ve ekonomik şekilde pazarlara ulaştırmak için teknik altyapı, ekonomik, güvenli ve adil olmak bakımından tek başına güvenilebilecek bir Rus ya da İran sistemi yoktur. Bu bakımdan tüketici ülkelere Hazar kaynaklarını ulaştırabilmek için tüm sistemlerin koordineli bir şekilde işletilmesi gerekir.²⁶⁶

Hazar Havzası kaynaklarının dünya pazarlarına taşınması sadece üretici ülkelerin ekonomileri ve bağımsızlıkları için bir etken değil aynı zaman da transit

²⁶⁶ Mamuka Tsereteli, "Economic and Energy Security: Connecting Europe and the Black Sea-Caspian Region", Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program, Silk Road Paper, March 2008, s. 42

lkeler için de bir gelir kaynağıdır. Karşılıklı bağımlılık, enerji güvenliğine ve ikili ilişkilerin geleceğine pozitif katkıları vardır. Bu bağlamda, Gürcistan'ın stratejik manada değerlendirilmesine enerji projelerinin katkısı büyüktür. Doğu-Batı enerji koridorunun gelişmesiyle birlikte, ülkeye birçok yabancı yatırımcı girmiştir. Projelerin ekonomik getirilerinin yanı sıra, bölgedeki güvenlik politikalarına da katkı sağlaması beklenmektedir.

Boru hatlarının kontrolü, bu hatlardan geçen kaynakların kontrolü kadar önemli bir hal almıştır. Son yıllarda Kafkasya'daki üretim kapasitesindeki artış denize sınırı olmayan üretici ülkeler için yeni hatların inşasını gerektirmiştir. Fakat burada AB ve ABD için cevaplanması gereken soru şuydu: Hazar kaynakları, mümkünse Rusya'yı devre dışı bırakarak, Batı pazarlarına nasıl taşınabilir? Bak-Supsa, BTC petrol boru hatları ve BTE doğal gaz boru hattı, Batı'nın bu soruya bulduğu cevabın ürünleridir.²⁶⁷

2.3.1. Bakü- Tiflis-Ceyhan Boru Hattı (BTC)

Batı hattında, Azerbaycan-Gürcistan ve Türkiye zerinden Avrupa'ya ulaşan BTC "21. Yüzyılın İpek Yolu" olarak da adlandırılmaktadır.²⁶⁸ BTC, Azeri petrollerini Batı pazarlarına ulaştırmak için planlanmış bir projedir. (Bkz. EK 4) Aslında başlangıçta hattın Ermenistan zerinden Türkiye'ye geçişi planlanmıştı ancak Dağlık Karabağ sorunundan sonra Ermenistan seçeneğinin yerini Batı yanlısı politikalar izleyen Gürcistan almıştır.²⁶⁹ BTC, hem boğazları hem de Rusya'yı bypass ederek Hazar'ı Akdeniz'e bağlayan ilk direk hattır. ABD destekli hattın, önce Azeri ardından da Kazak petrollerini taşıması ngrlmş ve 2006'da faaliyete geçmiştir. BTC, ekonomik bir proje olmamıştır fakat stratejik açıdan bakıldığında, Ermenistan, İnan ve RF'yi dışarıda bıraktığu için ABD, AB, Türkiye, Gürcistan ve

²⁶⁷ Sohbet Karbuz, "Losing the Energy Battle: How Many and Why the US and EU Need to Engage the Black Sea Region", Journal of Energy Security, 2015

²⁶⁸ http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/european_energy_policy/turkeys_energy_strategy_en.pdf (e.t: 22.04.2015)

²⁶⁹ Faysal Köten, "Boru Hattı Projelerinin Hazar Havzası Jeopolitik Ve Jeoekonomisindeki Rolü", Avrasya İncelemeleri Dergisi (AVID), II/1 (2013), 65-84s.73

Azerbaycan için son derece avantajlı bir seçenektir.²⁷⁰ İran ve RF'nin beklenen itirazlarına rağmen, Azerbaycan, BTC hattını hem güzergâhın güvenliği ve hem de Türkiye ve ABD yanlısı politikalarından dolayı tercih etmiştir. Söz konusu ülkelerde değişen idarelere rağmen, projede bir değişiklik olmaması,²⁷¹ projeye karşı stratejik bakışın hükümetler üstü olduğunu göstermektedir.

2.3.2. Trans -Anadolu Doğalgaz Boru Hattı Projesi (TANAP)

Türkiye ve Azerbaycan işbirliği ile ortaya çıkan bu proje hem Avrupa'nın hem de Türkiye'nin doğal gaz ihtiyacını karşılayacaktır. Azerbaycan'ın Şah Deniz II sahasındaki ve Hazar'ın güneyindeki diğer sahalarda üretilen doğalgaz, TANAP projesi ile Azerbaycan-Gürcistan-Türkiye hattında 1850 kilometrelik bir yol kat ettikten sonra (Türkiye sınırları içinde 20 ilden geçmesi planlanmaktadır) İpsala'da son bulacaktır. Bu noktadan, sonra Avrupa ülkelerine doğal gaz aktaracak olan TAP Doğal Gaz Boru Hattı'na bağlanacaktır. TANAP, Güney Kafkasya Boru Hattı (SCP) ve Trans-Adriyatik Boru Hattı (TAP) ile birleşerek Güney Doğal Gaz Koridorunu oluşturmaktadır. (Bkz. EK 5)

Trans Anadolu Projesini Azeriler ile imzalamakla, Türkiye, NABUCCO Projesi ölse bile topraklarından Azeri gazının geçmesini garantilemiştir. 2018'de tamamlanacak Trans Anadolu Projesiyle Türkiye'ye yılda 6 milyar metreküp, Avrupa'ya ise 10 milyar metreküp doğalgaz sağlanacak. Ancak eğer NABUCCO projesi gerçekleşseydi, Türkiye Avrupa'ya satılan gazdan da pay alacaktı. Konuyla ilgili Enerji Bakanı Taner Yıldız şunları söylemiştir:

“Batı Nabucco'yu, bu projeye dâhil olan Türkiye'nin de aralarında yer aldığı 6 ülke değerlendiriyor. Bunların her birisini değerlendirdikten sonra TAP ile ilgili konuları değerlendireceğiz. TAP'ın en büyük ortaklarından Statoil aynı zamanda Şah Deniz 2'nin de büyük ortaklarındandır. Bu yüzden bazı aktörler bazı projelerde çift taraflı bulunabiliyorlar. Hem üretici hem de taşıyıcının bulunması gayet normal ve doğal.

²⁷⁰ Sohbet Karbuz, “Losing the Energy Battle: How Many and Why the US and EU Need to Engage the Black Sea Region”, Journal of Energy Security, 2015

²⁷¹ Pınar İpek, “The Aftermath Of Bakû-Tbilisi-Ceyhan Pipeline: Challenges Ahead For Turkey” Perceptions, Spring 2006, s. 3

Aynen TANAP'ta SOCAR ile beraber BOTAS'ın TPAO ile başlattığı işletmenin, yeni gelen teklifle BP, Statoil ve Total ile devam edebileceği gibi. Bunların ortaklık ve sermaye yapılarını, TANAP, Nabucco West, TAP'ın hep beraber değerlendirmiş olacağız. Çünkü Türkiye'yi yakından ilgilendiren projeler bunlar."²⁷²

Mart 2015 'te TANAP'ın temel atma töreninde R.T. Erdoğan, yapmış olduğu konuşmada şunları söylemiştir:

"TANAP, tüm bu projelerin içinde güzergâhı ve hedefleriyle ayrı bir öneme, yere sahip. Bu proje başka hiçbir projenin alternatifi olmadığı gibi bu proje veya bu projeye alternatif başka bir proje de yoktur. Bu bakımdan gerçekten özgün bir proje olan güney gazı koridorunu bütün etaplarıyla tamamen hayata geçirdiğimizde Avrupa ile Hazar Bölgesi arasında güçlü bir bağ oluşturmuş olacağız. Bu projeye Azerbaycan'dan, Gürcistan'dan, Türkiye'den ziyade tüm Avrasya coğrafyasının ihtiyacı var."²⁷³

Transit hatlardaki çeşitliliğin artırılması ve Doğu- Batı arasında ikinci bir enerji köprüsü olması açısından önemi tartışmasız olan proje, Gürcistan açısından bir transit ülke olma anlamındaki önemini ihtiva ederken, Türkiye'nin aynı pozisyona sahip olduğu tartışmalıdır. Çünkü projenin öncelikli amacı Türkiye'nin doğal gaz ihtiyacını karşılamaktır. Projenin ilk etabında 10 milyar metreküp (bcm) Azeri gazı Avrupa'ya, 6 bcm ise Türkiye'ye verilecek. Artan gaz talebi karşısında özellikle kış aylarında sıkıntı yaşayan Türkiye, 6 bcm ilave gaz ile rahat bir nefes almış olacak.²⁷⁴ Ekonomik açıdan bakıldığında da bazı tartışmalar görülmektedir. TANAP'a dair Ev Sahibi Hükümet Anlaşması'nda yapılan değişikliklerin uygun bulunduğu ilişkin kanun tasarısı, 10 Eylül'de Meclis'ten geçti. Tasarıya göre, Türkiye TANAP'tan alacağı gaz için 90 dolar taşıma bedeli ödeyecek. Böylece Azeri gazı sisteme pahalı girmiş olacak. Diğer yandan Türkiye, TANAP'ın yüzde 30 hissedarı olacağı için, taşıma bedelinin yüzde 30'u Türkiye'de kalacak. Yani Türkiye, ödediği 90 doların 27 dolarını geri alacak. Ancak kalan 63 dolar dahi pahalı bulunuyor. Bir doğalgaz uzmanı, "Şahdeniz 2 gaz fiyatına 90 dolar eklendiğinde fiyat 400 doları bulmaktadır.

²⁷² <http://www.cnnturk.com/2013/ekonomi/genel/06/28/nabucco.bitti.tap.gundemde/713397.0/>

²⁷³ <http://www.bik.gov.tr/tanap-in-temeli-atildi-haberi-85629> (e.t: 16.05.2015)

²⁷⁴ <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/27210984.asp> (e.t: 21.05.2015)

Hatta Rusya ve İran'ın 2015 yılı içinde bir indirim yapması halinde, Azeri gazı en pahalı gaz olabilir”²⁷⁵ şeklinde değerlendirme yapmaktadır.

TANAP'ın Türkiye açısından stratejik ve ekonomik değeri tartışmalı bir husustur. Bu sebeple Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı alternatif projelere de sıcak bakmaktadır ve başka ülkelerin doğal gazının TANAP üzerinden taşınmasına müsaade etmemektedir. Netice itibarıyla, Güney Kafkasya Boru Hattı (SCP) ile Azerbaycan'ın Hazar Denizi'ndeki Şahdeniz 2 Gaz Sahası ve diğer sahalarda üretilen doğalgazı öncelikle Türkiye'de TANAP'a, ardından Trans Adriyatik Boru Hattı (TAP) ile Yunanistan, Arnavutluk ve İtalya üzerinden Avrupa'ya ulaştıracak.²⁷⁶ (Bkz. EK 6) Dolayısı ile iki ayrı pazar hedeflenmektedir. Güntay Şimşek konuyla ilgili makalesinde şu değerlendirmeleri yapmaktadır:

“TANAP'a imza konmadan önce Türkiye'nin teklif etmesine rağmen Azerbaycan, bu hattan Türkmenistan doğalgazının taşınmasına karşı çıkmıştı. Azerbaycan da TANAP üzerinden, Kuzey Irak, İran veya başka gelişmelere paralel olarak diğer gazların taşınmasına imkân tanıyan bir anlaşma metnine imza atmamak istiyordu. Türkiye de buna sıcak bakmadı. Dolayısıyla Gürcistan sınırından tek girişli olacak Azerbaycan doğalgazı, Balkanlar'da ise çift çıkışlı olarak yoluna devam edecek. Ancak Azerbaycan'ın Türkmenistan'la görüşmeler yaptığı, Hazar geçişli bir boru hattı yapılması halinde Türkmen gazını alıp Azerbaycan gazı gibi Türkiye ve Avrupa'ya pazarlaması söz konusu olacak. Türkmen doğalgazının Avrupa'ya pazarlanması için de İran-Türkiye-Avrupa Doğalgaz Boru Hattı Projesi (ITE) anlaşmasıyla İran büyük avantaj elde etmiş durumda.”

Projeye karşı farklı yaklaşımların olması normaldir. Ancak böyle bir projeyi sadece rakamlar üzerinden değerlendirmek de ciddi bir yanılgıdır. Her şeyden önce “en pahalı gaz, olmayan gazdır” anlayışıyla konuya bakmak gerekir. Çin'den sonra en fazla doğal gaza ihtiyaç duyan Türkiye için bu proje stratejik ortakları olmayan ve hiç güven vermeyen Rusya ve İran gibi tedarikçilere olan bağımlılığını azaltması açısından bakılsa bile çok önemlidir. Bilindiği üzere Rusya elindeki enerji kaynaklarını siyasi bir silah olarak kullanmaktan hiçbir zaman çekinmemektedir.

²⁷⁵ <http://www.cenenerji.com/blog.asp?search=TANAP> (e.t: 25.05.2015)

²⁷⁶ Güntay Şimşek, “Tanap ne getirip ne götürecektir?”, Habertürk, 17 Mart 2015

2008 Gürcistan-Rusya savaşıından sonra Gürcistan'ın aldığı gazı kesmesi, Ukrayna'la olan anlaşmazlığı neticesi gazı kesmesi, Gürcistan ve Ukrayna krizlerinin ardından AB'ye aba altından sopa göstermesi (ve AB'nin Rusya'ya tepki verememesi) ve son olarak TANAP projesi üzerinden Türkiye'yi, Azerbaycan'dan daha fazla gaz alması halinde kışın ihtiyaç duyabileceği ekstra doğal gaz vermeyeceğini²⁷⁷ söyleyerek tehdit etmesi, Rus enerji siyasetinde “tehdit” unsurunun ne kadar belirgin olduğunu gösteren en çarpıcı örneklerdir. Bu bağlamda hem Avrupa ve hem de Türkiye farklı kaynaklardan ve hatlardan enerjiye ulaşabilmesi halinde, Rus gazına olan bağımlılığını azaltmayı istemektedir. Daha özgür uluslararası siyaset için bu elzendir. TANAP projesinin bir diğer misyonu da Güney Koridoru kavramını canlı tutarak Türkiye ve AB'nin tedarik güvenliğine katkıda bulunmaktır.²⁷⁸

TANAP projesi de tıpkı BTC gibi enerji transit hattındaki Gürcistan'ın rolünü güçlendirmektedir.²⁷⁹ Türkiye'nin bölgesel planlarında Ermenistan'ın devre dışı bırakılması nedeniyle planlanan hatlarda Gürcistan ilk akla gelen seçenek olma özelliğini devam ettirmektedir.

²⁷⁷ <http://www.todayszaman.com/news-270575-turkey-eyes-solution-a-5-s-iran-insists-on-unfair-gas-price.html> (e.t: 11.04.2014)

²⁷⁸ Burcu Gültekin Punsman, “Azerbaycan-Türkiye İlişkilerinde Bir Adım: Trans Anadolu Boru Hattı”, Hazar TANAP Raporu, Kasım 2012, s.12

²⁷⁹ V.Modebadze, F.M.Sayın & R.Yılmaz, “Georgian – Turkish Relations since the Breakdown of Soviet Union”, Volume 4, Issue 1,Bahar/Spring 2014,s. 361

3. GÜRCİSTAN'IN YENİ JEOPOLİTİĞİNDE KARADENİZ'İN YERİ

3.1. Karadeniz'in Yeni Jeopolitiği ve Karadeniz'de Yeni Güvenlik Anlayışı

Karadeniz tüm tarih boyunca ekonomik ve siyasi alanlarda çok önemli rol oynamıştır. Jeopolitik önemini bu gün de hiç kaybetmeden devam ettirmektedir. Hatta bazılarına göre küresel hâkimiyette “kalpgaha” açılan bir kapıdır. Son dönemlerdeki gelişmeler geniş Karadeniz bölgesinin stratejik yapısını yeniden şekillendirmiştir. Soğuk savaşın sona ermesi ve küreselleşme ve Avrupa'ya entegrasyon süreci bölgeyi çok büyük ekonomik, siyasi ve stratejik değişimlerin yaşandığı bir alana dönüştürmüştür. (Bkz. EK 7)

Asırlarca Karadeniz Bölgesi'nde “eşik bekçileri” olarak hüküm sürmüş olan eski güçler Rusya ve Türkiye'nin soğuk savaş sonrası siyasetleri Bulgaristan, Romanya ve Ukrayna gibi küçük ölçekli ülkeleri bu yeni jeopolitik çevrede seçeneklerini tekrar gözden geçirmeye zorlamıştır. Bu düşünce sonradan Ermenistan, Gürcistan, Azerbaycan ve Moldova gibi “donmuş sorunları” olan küçük yerel aktörler üzerinde etkili olmuştur.²⁸⁰ Karadeniz bölgesi petrol ve doğalgaz için önemli bir kaynaktır ve kaynak zengini Orta Asya'yı dünya enerji piyasalarına bağlama potansiyeline sahiptir. Dolayısı ile bölgede çatışan çıkarlar, genellikle daha az konvansiyonel silahlarla yürütülen savaşlara neden olmaktadır.

Karadeniz bölgesinde hâkim bir konuma gelmek için yürütülen bu mücadeleler daha çok iki alanda yoğunlaşmaktadır: deniz gücü ve enerji. Savaşız bir şekilde SSCB'nin ani dağılmasından sonra Rusya Karadeniz'deki hakim pozisyonunu birden kaybetmiş, Moldova bağımsızlığını ilan etmiş, Türkiye ve Ukrayna bölgede daha aktif bir konuma geçmiş ve bu ülkeleri Bulgaristan ve

²⁸⁰ The European Geopolitical Forum, “Old Powers Re-Emerging In The Wider Black Sea: Security And Regionbuilding Strategies In Europe's Eastern Neighborhood”, Egf Research Paper, Brussels, April 2013, ss. 7-8)

Gürcistan izlemiştir. SSCB'nin dağılmasıyla birlikte ortaya çıkan jeopolitik harita uluslararası sahnede ABD stratejilerinin çıkarına olmuştur. SSCB'den kalan güç boşluğunu doldurmaya hevesli tüm güçler kendi yöntemleriyle bölgede etkin olmaya çalışmışlardır. 1992'de KEİ'nin kurulması, ardından 1999 'da GUUAM ve 2003-2004 yıllarındaki Gürcistan ve Ukrayna'ya gelen "demokrasi" ilk girişimlerdir. 1993-94 yıllarından itibaren AB ve NATO, Doğu ve Güney-Doğu Avrupa'da anlaşmalar, ortaklıklar ve farklı alanlardaki ikili ilişkiler yoluyla Karadeniz'deki varlığını hissettirmeye başlamıştır.

Böylece soğuk savaş döneminden kalma sınırlar aşılmış oldu ve bölge aşamalı bir şekilde Hazar Havzası'na doğru ilerlemeye başladı. Varşova Paktı ülkelerini kaybeden Rusya, Karadeniz'e yapılan her müdahaleyi, "etki alanı"na tehdit olarak görmeye başlamıştır. Özellikle son 20 yılda bölgedeki ABD ve AB girişimleri, jeostratejik nüfuz girişimleri olarak adlandırılabilir. İki kutuplu dünyada Karadeniz'e Batı'nın ekonomik veya askeri alanlarda müdahalesinden söz etmek mümkün değildi. Ancak zamanla Rusya'nın uydu devletlerinin azalmaya başlaması Batı müdahalesini güçlendirmiştir.

Ukrayna, Romanya, Bulgaristan ve Gürcistan'ın NATO üyesi olmak için verdikleri yarış RF'nin etki alanında gücünün zayıfladığı anlamına geliyordu. Aslında dünden bu güne temelde Karadeniz'de rol alan tüm aktörler her ne kadar farklı yöntem ve araçlar kullansalar da, temelde hepsinin amacı aynıdır: Bölgedeki etki alanlarını genişletmek ve bölgedeki ekonomik varlıklarını garanti almak.²⁸¹

3.2. Geniş Karadeniz'de Türkiye'nin Hamleleri

SSCB'nin dağılmasının ardından Türkiye stratejik izolasyon duygusundan uzaklaşmıştır. Rus tehdidi Türkiye'yi NATO üyeliğine iten en önemli etken olmuştur. Ancak 1991'den itibaren önceleri attığı tedirgin adımları daha sonra kurumsallaşma

²⁸¹ Liviu Bogdan VLAD, Gheorghe HURDUZEU, Andrei JOSAN, "Geopolitical Reconfigurations In The Black Sea Area At The Beginning Of The 21st Century", Romanian Review on Political Geography 11th year, no.1, 2009, ss. 66-67

girişimleriyle birlikte ekonomi ve güvenlik alanlarındaki daha cesur adımlar izlemiştir.²⁸²

Bağımsızlığını yeni kazanmış ülkeler ile çeşitli proje ve alanlarda işbirliği arayışlarını hızlandırmış olan Türkiye, zamanla Rusya'nın bile en büyük ticari ortaklarından birisi haline gelmiştir. Rusya'yla birlikte Boğazların güvenliği ve Karadeniz'in istikrarı için NATO müdahalesine mesafeli olan Türkiye, Karadeniz'in güvenliğini kıyıdaş ülkelerle sağlamak adına ciddi adımlar atmayı başarmıştır. Bu gün için bölgedeki tarihi, dini ve siyasi bağlarının farkına varmış olan bir Türkiye, özellikle enerjinin Batıya aktarılmasında bir merkez ülke olma azmindedir.

Karadeniz Bölgesinde istikrar ve huzurun sağlanabilmesi adına Türkiye'nin öncülüğünde ve bölge ülkelerin geniş çaplı katılımlarıyla Karadeniz İşbirliği Örgütü (KEİ) ve Karadeniz Deniz İşbirliği Görev Grubu (BLACKSEAFOR) kurulmuştur. Önceleri ekonomik alanda istikrar ve işbirliğini öngören KEİ daha sonra şartların gereklerine göre projelerle desteklenerek daha geniş tabanlı bir yapıya kavuşmuştur. Bu gün için misyonunu yeterince yerine getirememiş olan KEİ, potansiyeli bakımından oldukça güçlü bir örgüttür. Dondurulmuş sorunların çözülebilmesi ve dış müdahalelerin önlenmesi oranında potansiyelini gerçekleştirebilecek olan örgütün, bu gün için yeterince başarılı olduğu söylenemez.

BLACKSEAFOR, bazı uzmanlara göre NATO'nun Karadeniz'e doğru genişleme kararına karşı yapılmış bir hamle iken, bazı uzmanlara göre ise bizzat NATO'nun Karadeniz'e müdahale azminin kurumsallaşmış bir ifadesidir. Ancak zaman göstermiştir ki, BLACKSEAFOR 'da tıpkı KEİ gibi tam anlamıyla kuruluş amaçlarına hizmet edememekte, adeta sadece dönemlik seremoniler ve geçiş törenleri düzenleyerek sembolik bir deniz gücü görünümü vermektedir. Rusya-Gürcistan ve Rusya-Ukrayna çatışmaları sırasında NATO gemilerinin boğazlar yoluyla Karadeniz'e girme çabaları, Türkiye'yi çok zor durumda bırakmıştır.

²⁸² Alexander Vasiliev, "The Black Sea Region In Turkish Foreign Policy Strategy: Russia & Turkey On The Black Sea", Carnegie Moscow Center Black Sea Peacebuilding Network Russian Expert Group Report No. 2010/2, S. 2

Boğazlar sözleşmesinin hükmünün ortadan kalkması veya tartışılır hale gelmesine neden olabilecek gelişmeler, ne Türkiye'nin ve ne de RF'nin arzu ettiği bir durumdur. Karadeniz'de hâkim iki güç olan Türkiye ve RF'nin dış müdahaleleri önlemek için BLACKSEAFOR gibi bir kuruluşu amacına uygun ve daha etkili bir şekilde kullanmaya yönelik adımlar atması gerekmektedir.

3.2.1. Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİ)

“Karadeniz ile ilgili olarak Türkiye'nin geliştirdiği politikalarda iki yönlü bir anlayış ortaya çıkmıştır. Bunlar, Karadeniz'in bir “bölge” ve bir “denizalanı” olarak algılanmasıdır. “Bölge” anlayışının yansımasının en iyi örneği, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü²⁸³ girişimidir. Karadeniz İşbirliği Örgütü'nün kurulmasındaki birincil amaç; karşılıklı ihtiyaçların giderilmesi olmuştur. 1980 'li yılların SSCB sindeki gıda ve tüketim mallarına karşılık Türkiye'nin enerji ihtiyacının karşılanması öngörülmekteydi. Sonrasında Romanya ve Bulgaristan'ın da bu fikre katılımıyla bölgesel işbirliği zemini yakalama fırsatı doğmuştur. Aslında başlangıçta hedeflenen, bir serbest ticaret bölgesi kurmaktı ancak daha sonra ekonomik işbirliği kurma hedefi taraflarca kararlaştırılmıştır. 19 Aralık 1990 'da bu hedefi gerçekleştirmek amacıyla Azerbaycan, Gürcistan, Moldova ve Ermenistan, eski SSCB heyeti, Romanya ve Bulgaristan'ın katılımıyla düzenlenen toplantı neticesinde KEİ'nin kurulması yönünde anlaşma sağlanmıştır. Daha sonra KEİ'nin amaç ve prensiplerini belirleme amacıyla 1991 yılında önce Bükreş'te ardından da Sofya'da toplantılar düzenlenmiştir. 25 Haziran 1992'de İstanbul Zirvesi'nde devlet başkanlarının imzasıyla KEİ resmen kurulmuş oldu. Karadeniz Ekonomik İşbirliği'nin asıl üyeleri; Türkiye, Yunanistan, Sırbistan, Arnavutluk, Bulgaristan, Romanya, Moldova, Ukrayna, Rusya Federasyonu, Gürcistan, Azerbaycan ve Ermenistan iken, gözlemci üyeleri; ABD, Almanya, Avusturya, Fransa, İtalya, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Hırvatistan, Beyaz Rusya, Tunus, Mısır, İsrail ve AB Komisyonudur.²⁸⁴

²⁸³ Bahadır Bumin Özarlan “Soğuk Savaş Sonrası Karadeniz'de Aradeniz'de Güvenlik Politikaları Ve Türk-Rus İlişkileri” Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies, XII/1 (Yaz 2012), s.135-166.

²⁸⁴ Oktay, Emel G., “Türkiye'nin Avrasya'daki Çok Tarafli Girişimlerine Bir Örnek: Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü”, Uluslararası İlişkiler, Cilt 3, Sayı 10 (Yaz 2006), s. 149-179.

Yalta'da 5 Haziran 1998 tarihinde, Hükümet Başkanları tarafından imzalanan KEİ Şartı'nın, 1 Mayıs 1999 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmesiyle KEİ bölgesel bir ekonomik işbirliği örgütü halini almıştır.²⁸⁵

“Türkiye'nin öncülüğünde oluşturulan yapılanma, 20 milyon kilometre kare yüz ölçüme 350 milyon nüfusa ve 300 milyar dolar yıllık dış ticaret hacmine sahiptir. Türkiye'nin bu açılımı gerçekleştirmesinde Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte Karadeniz'de yeni mücadele alanları ve yeni fırsatların çıkmasının da rolü vardır. Ayrıca iki kutuplu dünya sisteminin çökmesi Türkiye gibi bölgesel güçlere bölgelerinde inisiyatif alma olanağını da sağlamıştır”.²⁸⁶

Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü, dünyanın özellikle enerji alanında önemli üretici ülkeleri ile tüketici ülkelerini çatısı altında toplamayı başarmıştır. Tarihten kaynaklanan nedenlerle birbirlerini karşıt olarak görmüş ve bazıları iki kutuplu dünya düzeninde hasım kamplarda yerlerini almış Balkan ve Kafkas ülkeleri Türkiye'nin öncülüğünde ilk kez bir araya gelerek bölgesel ekonomik bütünleşmeye giden yolda önemli bir adım atmışlardır. Sınır ve kıyı ticareti, ticaretin serbestleştirilmesi, KOBİ'lerin teşviki, malların ve kişilerin sınır ötesi hareketlerinin kolaylaştırılması, iş seyahatlerinde vize kurallarının yumuşatılması halen üzerinde çalışılmakta olan konular olarak KEİ gündeminde bulunmaktadır.²⁸⁷

Ulaştırma ve iletişim sektörleri KEİ sürecinin can damarını teşkil etmektedir. Ticaretin arttırılması ve işbirliği alanında gelişme sağlanabilmesi için ulaşım ve iletişim ağlarının güçlü olması gerekir. Örgütün kuruluşundan itibaren farkedilen bu ihtiyaçla birlikte Karadeniz ve çevre yolu projesi gündeme gelmiştir. Üye ülke uzmanları hazırladıkları bir belgede, demiryolu ve karayolu ulaşımının, limanların ve bölgedeki deniz yollarının haritasını çıkarmak suretiyle KEİ ülkelerinin 2005 yılına

²⁸⁵ http://www.mfa.gov.tr/karadeniz-ekonomik-isbirligi-orgutu-_kei_.tr.mfa

²⁸⁶ Kamer Kasım “Türkiye'nin Karadeniz Politikası: Temel Parametreler ve Stratejiler”, Oaka /Usak, 2008, s.173

²⁸⁷ http://www.mfa.gov.tr/karadeniz-ekonomik-isbirlici-_kei_---orgutunun-dunu_-bugunu-ve-gelececi.tr.mfa

kadar ulusal altyapılarını ve en tercihli bağlantılarını saptamış bulunmaktadırlar. Bu harita sayesinde bölgesel düzeyde en etkin maliyetli ulaştırma bağlantıları saptanmış olup mevcut altyapıya gelecekte yapılacak bağlantılar ile Avrupa ulaştırma sistemine entegrasyon sağlanabilecektir. KEİ'nin üzerinde durduğu dört önemli ulaştırma projesi bulunmaktadır.

Projeler şunlardır:

- Kuzey Güney yönlerinde, Baltık Denizi Orta Rusya, Azak ve Karadeniz arasında Pan-Avrupa 9. koridoru
- Doğu-Batı yönlerinde, Adriyatik Denizi, Karadeniz, Orta Asya arasında Pan Avrupa 8. koridoru
- Tuna-Don Volga nehirleri arasında Pan Avrupa 7. koridoru ve
- Karadeniz Pan Avrupa Ulaştırma Alanı (Karadeniz PETrA'sı).²⁸⁸

Bu gün KEİ, dolaylı olarak hem bölgede barış ve istikrara katkıda bulunmaktadır ve hem de üye ülkeler arasında uzlaşma sağlayarak ekonomik işbirliğini güçlendirmektedir. ²⁸⁹

KEİ bölgesi 350 bin nüfusuyla, kaynaklar bakımından son derece zengin olan geniş bir alanı kapsamaktadır. Bu durum üye ülkeler arasında birçok kuruluşun geniş bir yelpazede diyalog ve işbirliği içinde olmasını sağlamaktadır.²⁹⁰ İşbirliği alanlarına bakıldığında, “genel olarak doğrudan ve/veya dolaylı olarak ekonomik nitelikli faaliyet alanları olduğu görülmektedir. Ancak bunların yanında, KEİ Bölgesi'ne yönelik olarak, uluslararası politikada Soğuk Savaş sonrası ortaya çıkmış yeni yapının yansımalarına yönelik alanların da kapsam içine alındığı görülmektedir. Her ne kadar KEİ'nün amaçları arasında, KEİ Bölgesi'nde barışı ve istikrarı

²⁸⁸ A.g.m.

²⁸⁹ Dimitrios Triantaphyllou, “The Black Sea Region and Its Growing Influence”, Speech on the occasion of the celebration of the “BSEC Day” (18 July 2006), Harvard Black Sea Security Program Publications, para. 15: <http://www.harvard-bssp.org/bssp/publications/120>

²⁹⁰ Bülent Karadeniz, “Security And Stability Architecture In The Black Sea”, Perceptions • Winter 2007, s.100-101)

sağlamak varsa da “örgütlü suçlar ve uyuşturucu, silah ve radyoaktif madde kaçakçılığı, her türlü terör hareketi ve yasadışı göçle mücadele” gibi oldukça geniş çaplı ve ekonomiden ziyade “güvenlik” öncelikli bir alan yaratılmış olması da dikkat çekicidir.”²⁹¹ Bununla birlikte, “Karadeniz Ekonomik İşbirliği Anlaşması kapsamında, bölge ülkeleri bölge içi entegrasyonun sağlanması ve bölgenin ortak sorunlarının çözülmesi için bir takım anlaşmalar yapmışlardır. Bu anlaşmalar;

- Karadeniz’in Kirliliğe Karşı Korunması Sözleşmesi,
- Üçüncü Taraf Maliyet Paylaşımı Anlaşması,
- Karadeniz Ekonomik İşbirliği Parlamenterler Asamblesi Ev Sahibi Ülke Anlaşması,
- Karadeniz Çevre Otoyolu Geliştirilmesine İlişkin Anlayış Muhtırası,
- KEİ Bölgesinde Deniz Otoyollarının Geliştirilmesi Anlayış Muhtırası olmak üzere beş tanedir.²⁹²

İşbirliği alanında KEİ’ye bakıldığında aslında çok ilginç bir tablo da göze çarpmaktadır. Başka alanlarda bir arada olmaları imkânsız gibi görünen ülkeler, KEİ çatısı altında birlikte çalışma iradesini gösterebilmişlerdir. Rusya ve Gürcistan, Türkiye ve Ermenistan ve Yunanistan- Türkiye, aralarındaki birçok probleme ve rekabete rağmen KEİ çerçevesinde anahtar ülkeler konumunda dayanışma içindedirler.²⁹³

Kâğıt üzerinde potansiyeli son derece yüksek ve güçlü bir örgütlenme olan KEİ, şu ana kadar bu potansiyelini gerçekleştirilememiştir. Kendisinden beklenen başarılı sonuçlara varmak şöyle dursun, üye ülkelerden Rusya-Gürcistan çatışması KEİ’nin yüksek sesle eleştirilmesine neden olmuştur. Örgüt için tamamen başarısızdır demek haksızlık sayılabilir ancak, AB sürecine giden yol dikkate

²⁹¹ Bumin ÖZARSLAN “Soğuk Savaş Sonrası Karadeniz’de Güvenlik Politikaları Ve Türk-Rus İlişkileri” Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies, XII/1 (Yaz 2012), s.142.

²⁹² Erkmenoğlu, F. Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ) - Örgütunununu, bugunu ve geleceği, T.C. Dış İşleri Bakanlığı, <http://www.mfa.gov.tr/karadeniz-ekonomik-isbirlici-KEI---orgutunununu-bugunu-ve-gelececi.tr.mfa>

²⁹³ Zeyno Baran, “Turkey and the Wider Black Sea Region”, The Wider Black Sea Region in the 21st Century, s.88

alındığında ‘başarılı’ demek de mümkün değildir.²⁹⁴ “Örgütün yeterince başarılı olamamasının arkasında yatan son derece değişken sebepler vardır. Birincisi; üye ülkelerdeki ekonomik gelişmişlik düzeylerinin ciddi farklılıklar göstermesidir. SSCB döneminden kalma ekonomik anlayışa sahip olan ülkeler, bu gün hala pazar ekonomisi şartlarına uyum sağlama aşamasındadır.

Ayrıca KEİ ülkeleri geçiş ekonomileri niteliğindedir ve bazılarının ciddi ekonomik sorunları henüz çözülebilmemiş değildir. Düşük milli gelir seviyelerine sahip olan bu ülkeler, büyüme, istihdam, bütçe açıkları, yüksek kamu borçları ve üretim sorunları yaşamaktadırlar.²⁹⁵ “Türkiye de kurulmasında öncülük ettiği KEİ’ in içinde yeterince aktif olamamıştır. Bunda Türkiye’nin Avrupa Birliğine giriş sürecinde olması ve Rusya’nın içinde bulunduğu KEİ’ in Avrupa Birliği ve Batı Bloğu ile olan rekabeti etkili olmuştur.²⁹⁶

Bunla birlikte, Türkiye’nin AB üyeliğine yönelik bir dış politika izlemesi, ABD’nin, AB’nin havzaya olan açılımına ve Rusya’yı ötekileştirecek bir şekilde NATO’nun havzaya yayılmasına odaklanması ve Rusya’nın da havza ülkeleri ile yaşadığı problemler çerçevesinde sert güç unsurlarını harekete geçirmesi, Karadeniz’in işbirliği ile değil çatışma ile anılmasını beraberinde getirmiştir.²⁹⁷ KEİ bölgesi ülkelere bakıldığında ciddi oranda siyasi istikrarsızlık ve çatışmalarla birlikte dondurulmuş sorunlar göze çarpmaktadır. Azerbaycan-Ermenistan arasındaki Karabağ sorunu, Rusya-Çeçenistan savaşları ve Rusya Gürcistan çatışması bölge içi istikrarsızlığın en bariz örnekleridir. Hatta bakıldığında bu gün, Azerbaycan, Moldova ve Gürcistan’ın toprak bütünlüğü yoktur.²⁹⁸

²⁹⁴ Alaeddin Yalçınkaya, “Kafkasya’da Siyasi Gelişmeler: Etnik Düğümden Küresel Kördüğüm”, Lalezar Kitabevi – 2006.

²⁹⁵ Black Sea Trade & Development Bank, Annual Report, 2012.

²⁹⁶ Mustafa ÖZTÜRK & Osman Nuri ARAS, “Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı ve Türk Dış Ticaretine Yansımaları”, 1. Karadeniz ve Balkan Ekonomik ve Politik Araştırmalar Sempozyumu, s. 240-241.

²⁹⁷ Göktürk Tüysüzoğlu “Karadeniz Havzası’ndaki Çatışma Gerçekliğinin Güvenlikleştirme Yaklaşımı Çerçevesinde Anlamlandırılması”, Karadeniz Araştırmaları, Bahar 2014, Sayı 41, s. 88.

²⁹⁸ Yılmaz, S. “Karadeniz’de Değişen Dengeler ve Türkiye: Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı”, Karadeniz Araştırmaları, 15 http://www.karam.org.tr/Makaleler/1682205123_yilmaz.pdf

Tüm bunlarla birlikte Küresel güçler de bölge üzerinde kıyasıya bir mücadele içerisinde. Bu mücadele ister istemez bölge ülkelerini önemli ölçüde etkilemektedir. Rusya kendine ait gördüğü alanı koruma çabasıdadır ve dışarıdan gelen müdahalelere karşı son derece hassastır. Rusya KEİ üzerinden AB, NATO ve ABD'nin Karadeniz Bölgesi'ne nüfuzunu engellemeyi düşünmüştür.²⁹⁹

Bölge ülkeleri üzerinden küresel güçlerin mücadelesi sürdüğü müddetçe, Karadeniz'de tam bir huzur veya işbirliğinden söz etmek çok zordur. NATO'nun Karadeniz'i huzursuz bir deniz göstererek bölgeye doğru Gürcistan, Türkiye, Ukrayna ve Azerbaycan gibi ülkeler üzerinden genişleme çabası devam ettiği müddetçe, çatışma riski daima yüksek olacaktır. Rusya-Gürcistan ve Rusya-Ukrayna çatışmaları, ileriye dönük tahmin ve stratejilerde göz ardı edilemeyecek iki sıcak gelişmedir. Ekonomi temelli KEİ gibi bir örgütün başarısı ve uzun süre ayakta kalabilmesi, karşılıklı güven ve işbirliğinin yanı sıra, üye ülkelerin istikrarı ile de doğrudan ilintilidir. Bölgede istikrar ve güven ortamı sağlanamadığı müddetçe iyi niyetli girişimler daima sonuçsuz kalmaya mahkûm olacaktır.

3.2.2. BLACKSEAFOR

Karadeniz coğrafyasındaki en önemli askeri örgütlenme olan BLACKSEAFOR³⁰⁰ Türkiye'nin girişimiyle ve Karadeniz'e sahildar tüm ülkelerin (Bulgaristan, Gürcistan, Romanya, Rusya Federasyonu, Ukrayna ve Türkiye) katılımıyla 2001 yılında kurulmuştur. BLACKSEAFOR oluşumunun temel amacı, sahildar ülkelerin deniz kuvvetleri arasında işbirliği faaliyetlerinin artırılması, iyi komşuluk ilişkilerinin ve karşılıklı güven ortamının geliştirilmesidir. BLACKSEAFOR'un görev alanları şunlardır:

²⁹⁹ Ersan Bocutoğlu, "Kuruluşunun 21. yılında Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nın Zayıf İktisadi Performansı ve Kurumsal Kapasitesi Hakkında Heterodoks bir Değerlendirme", <http://ersanbocutoglu.net/Custom/OdesisMc/Bildiri/bildiri-01.pdf> Charter of the Organization of the Black Sea Economic Cooperation.

³⁰⁰ Gökhan Koçer, "Karadeniz'in Güvenliği: Uluslararası Yapılanmalar ve Türkiye", Akademik Bakış, Cilt 1, Sayı 1, Kış 2007, s. 211

- Karadeniz’de arama ve kurtarma
- İnsani yardım harekâtı
- Mayın karşı tedbirleri
- Çevre koruma harekâtı
- İyi niyet ziyaretleri ve taraflarca kararlaştırılan diğer görevler

Bu görevlerin icrasındaki yeterliliği ve karşılıklı kullanılabilirliği artırmak amacıyla, BLACKSEAFOR düzenli olarak deniz eğitimleri ve tatbikatları yapmaktadır.³⁰¹

BLACKSEAFOR her ne kadar deniz unsurlarından oluşmaktaysa da, gerektiğinde kara ve hava kuvvetleri de güce katılabilmektedir. Ayrıca, BLACKSEAFOR’un, BM veya AGİT kapsamındaki harekâtlarda da görevlendirilebilmesi mümkündür.³⁰²

BLACKSEAFOR Kuruluş Anlaşması’nın imzalanması, Karadeniz Havzası’nda bir ilktir.³⁰³ Bununla birlikte, BLACKSEAFOR’un, özellikle eski Sovyetler Birliği sisteminde yer almış ülkelere, RF ile eşit seviyede ve demokratik ölçülerde muhatap olma imkânı tanınması açısından dünyadaki en iyi örneklerden birisidir.³⁰⁴ “Bu durumda, Karadeniz Havzasına hükmetme veya tek bir gücün hükmetmesini engelleme adına küresel ve bölgesel aktörlerin sürdürdüğü rekabeti uluslararası örgütler aracılığıyla yürüttükleri”³⁰⁵ şeklinde bir değerlendirme yapmak mümkündür.

³⁰¹ http://www.dzkk.tsk.tr/icerik.php?icerik_id=243&dil=1&blackseafor=1 (e.t: 15.05.2015)

³⁰² http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-uluslararası-guvenlik-alanındaki-girisimleri-ve-uluslararası-nato_-bm_-ab_-barisi-koruma-destekleme-harekatlarına-k.tr.mfa (e.t: 16.05.2015)

³⁰³ <http://www.blackseafor.org/turkce/kurulus.php> (e.t: 16.05.2015)

³⁰⁴ Buket Onal “Karadeniz Deniz İşbirliği Görev Grubu (Blackseafor) Ve Karadeniz Güvenliğindeki Rolü” 1. Karadeniz Ve Balkan Ekonomik Ve Politik Araştırmalar Sempozyumu, Eylül 2014, Zonguldak, Türkiye, s. 164

³⁰⁵ Emre Tüysüz, “Karadeniz Güvenliği Ve Bununın Ab Güvenliğine Etkileri”, Dicle Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi C:2 S:6 Yaz 2014, s. 76

Kurucu Anlaşma'nın 19.maddesine göre, yapıcı bir katkıda bulunmaya ehil olan istekli üçüncü devlet veya devletlerin iştiraki, tarafların uygun makamlarınca ele alınır³⁰⁶ denilmek suretiyle, yapının genişleme arzusu dile getirilmektedir.

BLACKSEAFOR, görev tanımına “terörizm ve kitle imha silahlarıyla mücadele” maddesini de eklemek için çalışmalar yapmaktadır.³⁰⁷ Bu maddenin eklenmesi aslında bir bakıma, terör ve kaçakçılık gibi suçlar bakımından dünyanın en sorunsuz denizi olmasına rağmen, ABD ve NATO tarafından bu suçlar bahane edilerek Karadeniz’de var olma arzusuna³⁰⁸ karşı verilmiş akıllıca bir cevaptır. Böylece kıyıdaş devletler, güvenlik ve suçla mücadele konularında, dışarıdan bir desteğe ihtiyaç duymaksızın ortak bir strateji izleyebileceklerini,³⁰⁹ mesajını vermek istemektedirler.

Oluşumda, tabii ve insani değerlerin görev tanımlamasında yer alması, girişimin çağın değer yargılarıyla uyumlu bir eylem olduğunu göstermektedir. BLACKSEAFOR bir savaş gücü olarak kurulmamıştır ve büyük deniz harekâtlarına katılmaz. Katılımcı ülkelerin sayısının azlığı ve bu ülkelerin oluşum içerisindeki gayretsizlikleri, BLACKSEAFOR’un bölge ülkeleri arasındaki işbirliği bağlarının güçlendirilmesi anlamındaki etkinliğini tartışmaya açmıştır.³¹⁰ Özellikle de son zamanlardaki, Gürcistan-Rusya ve Ukrayna–Rusya arasında yaşanan sorunlar, bu şüpheleri haklı çıkaran gelişmeler olarak göze çarpmaktadır. BLACKSEAFOR’un kuruluş amaçları ve politikası, aslında bölgede dış müdahaleler sebebiyle çıkabilecek çok daha ciddi problemleri önleme anlamında son derece büyük bir potansiyele sahip olmasına rağmen, BLACKSEAFOR şu ana kadar bu gücünü, özellikle bölgesel sorunların önlenmesi ya da çözülmesi alanlarında, yeterince kullanamamıştır.

³⁰⁶ Bahadır Bumin Özaslan, Karadeniz’in Yeni Jeopolitiğinin Türkiye’nin Güvenlik Anlayışı Üzerine Etkileri”, 21. Yüzyıl, Sayı: 24, Aralık 2010, s. 12

³⁰⁷ <http://www.mfa.gov.tr/blackseafor.tr.mfa> (e.t: 16.05.2015)

³⁰⁸ Serdar Kesgin, NATO-Rusya İlişkileri, Giresun Üniversitesi Karadeniz Stratejik Araştırma ve Uygulama Merkezi (KARASAM), Giresun 2009, s. 82

³⁰⁹ Bahadır Bumin Özaslan, “Soğuk Savaş Sonrası Karadeniz’de Güvenlik Politikaları Ve Türk-Rus İlişkileri”, Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, XII/1 (Yaz 2012), s.146

³¹⁰ Olexandr Pavliuk, Ivanna Klympush-Tsintsadze, “The Black Sea Region: Cooperation and Security Building”, EastWest Institute, New York, 2004 s. 51

3.3. Rusya Federasyonu ve Karadeniz

Ekonomik bakımından kendisini son yıllarda toparlamayı başaran ve küresel ekonomik krizden çok ciddi manada etkilenmeyen RF, Geniş Karadeniz ve Hazar Havzası'nda siyasi ve ekonomik bağlamda iddialı olmak çabasıdadır. Bölgenin enerji üretiminde ve Batı pazarlarına kaynakların aktarımında sahip olduğu önemi, RF'nin jeopolitik stratejisinde hayati bir faktördür. RF için bölge, bir yandan enerji yollarının kontrolünü sağlaması gereken müdahale alanı iken, diğer yandan da RF'nin güvenliği anlamında yumuşak karnıdır. Bu yüzden özellikle SSCB mirası bölge ülkelerinin Batı ile askeri ve ekonomik işbirliğine girmesine karşı son derece hassastır. Karadeniz ve Hazar Havzası'nda enerji ve güvenlik, Moskova stratejisinin iki temel ögesidir.

Ukrayna ile yaptığı anlaşmayla birlikte Sivastopol'daki Rus üssünün 2017'den sonra 25 yıl daha devam etmesini garanti altına alması, RF'nin bölgedeki güvenlik kaygısının ve bir bakıma da stratejisinin örneğidir. Bunun karşılığında Ukrayna'ya vaat ettiği ise %30 indirimli doğal gaz vermek olmuştur. Aslında başlı başına bu anlaşma şekli Rusya'nın bölge ülkelerine yaklaşımındaki zihniyetin güzel bir örneğidir: "İkili ilişkilerde Rusya'nın istediği güvenlik şartını sağla, Rusya'da seni ekonomik olarak desteklesin. Enerji ve güvenlik alanlarındaki anlaşmaları da sadece Rusya'yla yap." Rusya'nın tercih ettiği bu tür anlaşmalar uzun vadede ekonomik avantajlar sağlamanın yanı sıra, aslında Gürcistan gibi ülkelerin ABD/NATO ile yakınlaşmasına karşı "Karadeniz'de tüm gücümle ben de varım ve buraya müdahale edemezsin" anlamında verdiği bir mesajdır.³¹¹

RF'nin Geniş Karadeniz'de ki jeopolitik psikolojisinin en taze örneği ise 2008 Ağustos'unda Gürcistan'ı işgalidir. RF'nin gerektiğinde derhal sert güce başvurma refleksi, artık Karadeniz'de komşuları olan AB'nin, Türkiye'nin ve Karadeniz'e genişlemeyi açıkça hedefleri arasına koymuş olan ABD'nin, ekonomik

³¹¹ Marat Terterov, John Van Pool, Sergiy Nagorny, "Russian Geopolitical Power in the Black and Caspian Seas Region: Implications for Turkey and the World", Insight Turkey Vol. 12 / No. 3 / 2010 ss. 191)

ve etkili diplomasi anlamında bölgeye bakışları üzerinde ciddi etkisi olmuştur. Rusya'nın Karadeniz ve Hazar bölgesindeki nüfuz alanını genişletme çabası, Moskova'nın bu günkü jeopolitik stratejisinin en önemli elemanıdır. Bu anlamda RF'nin elinde temelde beş enstrüman vardır.

1. SSCB sonrası ortaya çıkmış devletlerin iç işlerine müdahale etmek: Bu amaçla RF, Ukrayna başkanlık seçimlerinde Viktor Yanukoviçi desteklemiştir, Gürcistan'da Tiflis ve Acara arasındaki gerginlikte arabulucu rolü üstlenmiştir ve Kırgızistan'da "Lale Devrimi" sonrasında iktidardan düşen Asker Akayev'i koruması altına almıştır. Bu davranışlar bir bakıma bölgenin jandarması konumundaki RF için fazla görülmeyebilir belki ama RF'nin bölgede uyguladığı strateji neticesinde komşuları ya Rusya'ya enerji, güvenlik ve ekonomik anlamda daha fazla bağımlı olacaklar, ya da Gürcistan ve Ukrayna örneklerinde olduğu gibi, RF politikalarını ret ederlerse Moskova'nın hışmına uğrayacaklar. Rusya'nın askeri politik müdahaleleri neticesinde bölgede istikrarsızlık ve belirsizlik artmış ve neticede yabancı yatırımcılar için söz konusu ülkeler riskli ülkelere haline gelmiştir.
2. Bölgedeki gerginliklerde aynı anda hem arabulucu rolü üstlenmek hem de ilerideki krizleri provoke etmek için bu gerginlikleri desteklemek: Gürcistan ve Ermenistan üzerinde uyguladığı strateji buna en güzel örnektir. RF önce Gürcistan'da ayrılıkçı bölgeler olan Abhazya ve Güney Osetya'yı Tiflis'e karşı desteledi. Ardından Gürcistan'ın bu bölgelere karşı başlattığı askeri harekâta arabulucu rolü üstlendi ve bölgeye barış gücü kapsamında kendi askerlerini yerleştirdi. Fakat aslında bu askerler daha sonradan Gürcistan müdahalesi için önceden hazırlanmış güçlerdi. Neticede RF Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlıklarını tanımış ve bölgelerde askeri varlığını sürdürme şansı bulmuştur. Ayrılıkçı bölgelerle Gürcistan arasında yaşanan gerginlikte önce arabulucu olmuş fakat aynı anda bir sonraki adım için hazırlık yapmıştır. Benzer şekilde Ermenistan-Azerbaycan arasındaki "Dağlık Karabağ" krizinde arabulucu rolü üstlenmiştir. Ancak 1992-93 arasında Karabağ'da yaşanan kanlı çatışma neticesinde Ermenistan hayatta kalabilmek

için tam anlamıyla Rus bağımlısı olmuştur. Bu gün için küçük ama çekici bir pazar olan Ermenistan, tam anlamıyla bir Rus hâkimiyeti altındadır.

3. Rus azınlıkları korumak adına bölgede “güçlü adam” rolünü oynamak: Aslında Rusya’nın Gürcistan’ı işgaline kadar, Bölge ülkelerindeki Ruslar için “gerekirse savaşıyoruz” tarzındaki söylemler pek dikkate alınmamıştı. Ancak 2008 sonrası Rusya’nın Karadeniz ve Kafkasya stratejisinde kullanabileceği araç olarak güç kullanımının da olduğu artık nettir. Ancak Rusya bu aracı eğer iç işlerine müdahale ya da sözde arabuluculuk gibi yöntemleri etkili olmazsa kullanma yolunu tercih etmektedir (ya da diğerlerinin tamamlayıcısı olarak).
4. SSCB sonrası bağımsızlığını kazanmış Karadeniz ve Kafkas bölgesi ülkelerle enerji bağlamında ilişkilerini güçlendirmek.
5. Seçmiş olduğu Batılı ortaklar ya da hükümetlerle karşılıklı ticari anlaşmalar yapmak. (Gazprom-Çalık, Gazprom-ENI anlaşmaları, Güney Akım, Mavi Akım, NABUCCO, Türkiye-Rusya, Rusya-AB vb.)³¹²

Bölgenin istikrarı ve güvenliği dendiğinde akla ilk gelmesi gereken aktör RF’dir. Yakın çevre politikası çerçevesinde strateji geliştiren Rusya, bir yanda bölgede kendi gücünü ortaya koymaya çalışırken diğer yandan NATO, ABD ve AB gibi dengeleyici güçlerin bölgede boy göstermesini istemiyor. Ukrayna ve Gürcistan gibi ülkelerin Batı yanlısı duruşları ve ekonomi ve askeri alandaki Batıyla artan işbirliği içinde olmaları, RF’de “çevrelenmiş” hissi uyandırmaktadır. ABD, NATO genişlemesiyle, karşılıklı imzalan savunma anlaşmalarıyla ve Batı yanlısı siyasetçileri destekleyerek, bölgedeki askeri ve siyasi gücünü artırmaktadır. Çevrelenme algısına RF, Ukrayna ve Gürcistan üzerinden tepkisini vermiştir. RF’nin bölgedeki hedefleri şu şekilde özetlenebilir:

³¹² Marat Terterov, John Van Pool, Sergiy Nagorny, “Russian Geopolitical Power in the Black and Caspian Seas Region: Implications for Turkey and the World”, Insight Turkey Vol. 12 / No. 3 / 2010 ss. 193-196)

- Karadeniz’de gitgide güç kazanan bölgesel ve küresel güçler karşısında bölgedeki anahtar aktör rolünü devam ettirmek
- Rusya’nın kontrolü altında olmayan enerjiyle ilgili proje ve aktörlerin ortaya çıkmasını engellemek
- Rus karşıtı askeri koalisyonları önlemek
- Bölgedeki ülkelerin NATO üyesi olmalarını engellemek
- Kökten dincilikle, ayrılıkçılıkla ve terörizmle mücadele etmek³¹³

Rusya batı sınırına baktığında bir tehdit görmemektedir, Orta Asya’da ise baş edemeyeceği bir güvenlik tehdidi yoktur, Orta Doğuya baktığında da kendisi açısından hiç olmadığı kadar güvenlidir. Şu anda Rusya için en kritik alan Karadeniz’dir. En çok müdahale ve mücadeleye sahne olan ve aynı zamanda da en istikrarsız bölge görünümdeki Karadeniz, Rusya açısından bir tehdit unsuru olduğu gibi aynı anda bir fırsatlar denizi de olabilme potansiyeline sahiptir.³¹⁴ Bu bağlamda ABD için Karahipler ve Çin için Güney Çin Denizi neyi ifade ediyorsa, RF için de Karadeniz aynı şeyi ifade etmektedir.

³¹³ Mitat Çelikpala, “Security in the Black Sea Region”, The Black Sea Trust for Regional Cooperation: Bertsmann Stiftung, Policy Report II, s.9

³¹⁴ Chatham House, “The Black Sea Region: New Conditions, Enduring Interests”, REP Seminar Summary, 16 January 2009, s.4

SONUÇ

2008 Ağustos'u sadece Gürcistan'ın geleceğini değiştiren bir olay değildir. Savaş bir bakıma Güney Kafkasya üzerinden tüm dünyadaki dengelerin değişikliğe uğraması anlamına gelmektedir. Gürcistan'ın Kuzeyinde de- facto iki devletin ortaya çıkmasını, RF'nin Kırım müdahalesi izlemiştir. RF'nin güvenlik stratejisi düşünüldüğünde her iki ülke de NATO üyesi olma azmini göstermiş iki çok riskli komşudur. Batı pazarlarına ulaştırmak zorunda olduğu doğal gaz ve boru hatları projeleri bir yana, “çevrelenmiş” algısı RF'nin sert tepkisine neden olmuştur.

Gürcistan, hem Türkiye hem de ABD ve AB için özellikle son dönemlerde çok önemli bir ülkedir. Gürcistan'ın demokratikleşmesi ve istikrarlı bir ülke haline gelmesi, enerji güvenliği bağlamında gereklidir. Oysa RF için geleneksel stratejisinde değişen bir şey yoktur. Çünkü RF için bölgede güçlü, istikrarlı ve NATO üyesi komşular demek, etki alanında olmasına rağmen yönetemeyeceği ülkeler demektir. Bu durum RF açısından kabul edilebilir bir durum değildir. Bu gün bir çok analizde sorulan soru şudur: Acaba Gürcistan ve Ukrayna birer NATO üyesi ülke olsaydı, RF yine aynı tepkiyi verebilir miydi ? Ancak aslında sorulması gereken bir başka soru daha var; ABD neden Gürcistan ve Ukrayna'yı bu kadar yaklaştırmışken NATO üyesi yapamadı? Kısa vadede Gürcistan'ın bir NATO üyesi olması beklenmemelidir. Toprak bütünlüğüne bile henüz sahip olmayan bir ülkenin üyeliği demek, NATO'nun eline pimi çekilmiş bir bomba alması demektir.

Boru hatları projeleri üzerinden verilen mücadele sadece güvenlikle ilgili değildir. Orta ve uzun vadede masada olan planlar, bu projelerin rotalarıyla değişikliğe uğrayabilir. Kafkasya'nın batıya açılan kapısı olan Gürcistan, kendisinden çok daha büyük planların parçası haline gelmiştir. Gürcistan'ı incelerken ve üzerinde bir strateji belirlerken, Azerbaycan'ı, Ermenistan'ı, İran'ı, Türkiye'yi, AB'yi, NATO'yu ABD'yi ve Rusya'yı aynı anda dikkate almak gerekiyor. Bölgenin bu girift yapısı hatalara karşı hiç toleranslı görünmüyor.

Gürcistan'ın Güney Osetya müdahalesi, Saakaşvili'nin tek başına aldığı bir karar değildi. Gül Devrimi'nde kendisini destekleyenler, Güney Osetya girişiminde de destek vermişlerdi. Ancak, NATO şemsiyesinde olmayan bir Gürcistan, beş günlük bir yalnızlık sonrasında, topraklarının %20 sini kaybetmiştir. RF'nin en iyi müşterisi olan AB devreye girmemiş olsaydı, belki de ileride pazarlık unsuru olarak kullanmak için Rusya daha fazlasını da işgal edecekti.

Gürcistan'daki savaşa her iki güç de çok öncesinden hazırды ve aslında tatbikatlarla tüm dünyaya yakın zamanda yaşanacakların tanıtımını yapmışlardı. Gürcistan açısından tek eksik tatbikattaki "dost" güçlerdi. Gürcistan'ın hata yaptığı kesindi fakat burada akla gelen soru şu: ABD neyi görmek istedi? Bir sıcak çatışmada, RF karşısında Gürcistan'ın hiç şansı olmayacağını, Saakaşvili de biliyordu. ABD'nin neyi sınıdığı tartışılarsun, RF'nin ne yaptığı ortadadır. Aslında RF Gürcistan üzerinden Batı ve ABD'nin tepkisini sınımıştır. Gördüğü cılız tepki karşısında, Ukrayna'ya müdahale RF'yi hiç endişelendirmemiş olmalı.

Boru hatları projeleri ve güzergâhları üzerinden verilen mücadele, görünürde AB-Rusya-ABD arasında gibi olsa da, bu pazarlıklardan en fazla etkilenen iki ülke Türkiye ve Gürcistan'dır. Her ikisi de bir enerji merkezi olma iddiasında olan bu iki ülke, bu güne kadar karşılıklı işbirliği alanında başarılı bir siyaset izlemiştir. Ancak ikili ilişkileri genellikle ticaret ve enerji transferi alanlarının dışına çıkamamıştır.

Türkiye Gürcistan'ın aldığı kararlarda doğrudan etkileyici olma rolüne sahip değildir çünkü küresel bir güç olmaktan oldukça uzaktır. Bununla birlikte bölgesinde güçlü olmak azminde ki Türkiye, Rusya'yı dengeleyebilmeyi ve Azerbaycan çıkarları için Ermenistan'ı var olan ve planlanan boru hatları projelerinin dışında tutabilmeyi başarmıştır. Burada Türkiye'nin enerji hatlarının güzergâhı ve ticari çıkarları açısından çok dikkat etmesi gereken bir husus göze çarpmaktadır. ABD ve AB destekli bir Türkiye-Azerbaycan-Gürcistan üçlü ittifakı şimdilik devrededir fakat sürprizlere son derece açık olduğu görülen bölgede, dengelerin de hızla değişmesi, ittifakların uzun ömürlü olmasını engelleyebilir. Yarın olası bir RF-Ermenistan-İran

ittifakı, enerji transferinde Türkiye'nin olduğu gibi, Gürcistan'ın da elini zayıflatabilir.

Akılcı politikalar karşılıklı çıkar ilişkileri azami derecede göz önünde bulundurmakla üretilebilmektedir. Ülkeler arasındaki dostluk ve kardeşlik kavramları, söylemleri süsleyen iki olgu iken, çıkarlar uluslararası politikalarda belirleyicidir. Gürcistan ve Azerbaycan, ekonomik, askeri ve siyasi alanlarda yalnız bırakıldığı oranda RF'nin etkisine maruz kalacaktır. Türkiye'nin şu ana kadar izlediği bölge politikası, bir NATO ülkesi olmasına rağmen RF ile dengeli bir ticari ortaklığı beraberinde getirmiştir. Özellikle Karadeniz'deki güvenlik merkezli ortak çıkarlar, bir NATO üyesi Türkiye ile NATO düşmanı RF'yi paralel bir zemine çekmiştir.

Karadeniz'e bir NATO/ABD yayılması bölgedeki tüm dengeleri kökünden sarsabilecek bir tehdittir. Ne Türkiye ve ne de RF, böyle bir duruma asla müsaade etmemelidir. Bu anlamda ellerinde olan en büyük koz, BLACKSEAFOR'dur. ABD'nin Karadeniz'i problemlili bir deniz göstererek bölgeye müdahale çabası, RF açısından bakıldığında bir çevreleme ve nüfuz alanına müdahale olarak algılanırken, Türkiye açısından Montrö Sözleşmesi'nin tartışılır hale gelmesi ya da sözleşmenin hükmünü yitirmesi tehdidini beraberinde getirmektedir. BLACKSEAFOR kuruluş amacına yönelik çok daha disiplinli ve etkin bir şekilde kullanılırsa, ABD'nin Karadeniz'e girme çabası boşa çıkarılabilir.

“Gürcistan Kafkasya'nın denize açılan tek kapısıdır” ifadesi zamanla doğruluğunu kaybedebilir. 2008 RF-Gürcistan çatışmasından sonra, RF, Abhazya'da bir liman inşasına başlamıştır. Yarın enerji naklinde Abhazya, Gürcistan'a bir alternatif olarak gündeme gelebilir. Nasıl ki Kosova'nın bağımsızlığının ortadan kaldırılması artık söz konusu değilse, bundan sonra da Abhazya ve Güney Osetya'nın da tekrar Gürcistan sınırlarına dönmesi olası gözükmemektedir. Bu durumun farkında olan küresel ve bölgesel aktörler de konumlarını buna göre almaktadır.

Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne “söylemde” vurgu yapan ülkeler, pratikte şu ana kadar Gürcistan lehine hiçbir şey ortaya koyamamıştır. Hatta, Gürcistan'ın NATO üyeliğine İtalya, Almanya ve Fransa karşı çıkmıştır. Türkiye, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü tanımasına rağmen, Abhazya'yla ticari ilişkilerini arttırarak sürdürmektedir. ABD/NATO, Gürcistan ordusunun eğitimi ve donatımı anlamında yardımlarına devam etmesine rağmen, 2008 sonrası gelişmelerde etkin rol almakta hiç istekli davranmamıştır.

AB ise Gürcistan'la ilişkilerini sadece RF'ye enerjinin transferinde daha fazla bağımlı olmamak adına ekonomik yardımlarla sürdürmektedir. Rusya bağımlısı bir AB'nin, Gürcistan'ı ya da Ukrayna'yı savunması yarın da beklenmemelidir. Nitekim Merkel 2008 RF-Gürcistan çatışmasından sonra değerlendirme yaparken, Gürcistan'ı suçlayıcı açıklamalar yapmıştır. Dahası, Gürcistan'ın Güney Osetya'ya askeri müdahalesinin arkasındaki güç olduğu söylenen ABD bile, savaş sonrasında, Gürcistan'ın bu kararı kendi başına aldığını ve ABD'ye danışmadığını ifade etmiştir. Çünkü böyle bir girişime kesinlikle “hayır” diyeceklerini Saakaşvili'nin bildiğini söyleyen ABD'li yetkililer, adeta RF yanlısı açıklamalarda bulunmuşlardır. Buna karşın ne Gürcistan Batı'ya küsmüş ve ne de Batı Gürcistan'la olan ilişkilerini askıya almıştır. Bu da göstermektedir ki Batı için Gürcistan hala kullanılabilir bir karttır.

ABD için bölgedeki enerji kaynakları veya enerjinin nakil seçenekleri çok önemli gözükmemektedir. ABD için Gürcistan adeta bir sıçrama tahtasıdır. Küresel güç olma iddiasını sürdürme gayretinde olan ABD'nin bölgeye ve ötesine kayıtsız kalması elbette ki beklenemez. Fakat burada çatışmalara sebep olabilecek en önemli husus, RF'nin artık bir küresel güç değil, bölgesinde ve dünyada bir enerji süper gücü olma hedefidir. Böyle bir hedefi olan Rusya gibi bir ülkenin, enerjinin çıkarılması, nakli ve pazarlanması alanlarında sessiz kalması beklenemez. Bu alanlardan herhangi birine kendince “dış güç” sayılan bir aktörün müdahalesi ya da müdahale olasılığı RF açısından bir tehdit olarak algılanmaktadır.

SSCB kültürünün hâkim olduğu Putin için, bölgedeki SSCB bakiyesi ülkelerin iç işlerine, siyasetine ve hatta diğer ülkelerle olan ilişkilerine doğrudan ya

da dolaylı olarak müdahale etmek adeta bir hakktır. Yeri geldiğinde AB ve Türkiye'yi bile doğal gazı kesmekle tehdit etmesi, bir bakıma etki alanındaki ülkelere verdiği doğrudan mesaj olarak okunabilir. Türkiye'nin Azerbaycan'dan fazla enerji almasına bile müdahale etmekten çekinmeyen Rusya, Ukrayna ve Gürcistan'a verdiği gazı kestiği hatırlanırsa bu anlamda sabıkalıdır. Moskova'nın dışarıda bırakıldığı ikili ya da çok taraflı anlaşmaları bile, kendi güvenliğine tehdit olarak nitelendirebilen bir yaklaşım, Rusya'nın, enerji süper gücü olma iddiasının bir ürünüdür şeklinde okunabilir.

AB'nin genişleme stratejisi Ukrayna krizini beraberinde getirmiştir. Şimdilerde sorulan soru şu: Acaba Güney Osetya ve Abhazya'daki durum, Doğu Ukrayna'da da gerçekleşir mi? Şu anda böyle bir belirti yok ancak bu sorunun devamlı sorulması ve taze kalması RF için büyük avantajdır. Sıcak çatışmanın hiçbir ülke tarafından ilk seçenek olamayacağı kesindir. Ancak sert güç kullanımı çağımızda sadece süper güçlerin rahatlıkla uygulayabildiği ve hatta bu hedefleri doğrultusunda koalisyonlara bile gidebildikleri bir yöntemdir. RF ise ABD gibi koalisyonlara girmeden Gürcistan üzerinde sert güç kullanmıştır. Fakat şu gözden kaçırılmamalıdır ki, sonuçlarına bakıldığında RF'nin bu müdahalesi bir bakıma Ukrayna müdahalesinin de önünü açmıştır. Bu gün bölgede zayıf hatlı sınırlar olduğunu söyleyebiliriz. Büyük güçler mücadelelerini küçük devletler üzerinden verdiği müddetçe de bu durum değişmeyecektir. Gürcistan hem bölgesel hem de küresel güçlerin mücadele alanı olmaya devam etmektedir.

Tarihe bakıldığında, ne Karadeniz ne de Gürcistan hiçbir zaman uzun süre tek bir devletin himayesinde olmamıştır. Bu gün de durum aynıdır. ABD/NATO'nun Karadeniz ve Gürcistan üzerinden bölgeyi etkisi altına alma çabası RF ve Türkiye için ciddi bir tehdittir. Merkez ülke olma gayretindeki Türkiye için orta vadede iki temel hedef olmalıdır; Batum ve Abhazya. Gürcistan üzerinden tasarlanan politikalarda Türkiye açısından Abhazya-Poti ve Batum hattı son derece önemlidir. Gürcistan ise her zamanki gibi verilen mücadelelerin sadece bir savaş alanıdır. Bu alanda şimdilik Afrika'yla meşgul olan Çin henüz etkin bir şekilde boy göstermemiştir. Ancak yarın hızla artan enerji ihtiyacı göz önünde

bulundurulduğunda, muhtemel bir RF stratejik ortaklığı kapsamında, Çin'i de Kafkasya sahnesinde görmek olasıdır. Bununla birlikte ABD-İran yakınlaşması da gözden kaçırılmamalıdır. Yarının safları belirlenirken atılan bu günkü adımlar, rollerin belirlenmesinde en büyük pay sahibi olacaktır.

KAYNAKÇA

Ağacan, Kamil:	“Gürcistan: Çok Milletli Yapıda Devlet İnşa Sürecinin Öyküsü” , s. 74
Akgül, Fatih:	“Rusya’nın Putin dönemi Avrasya Enerji Politikaları’nın Türkiye-Rusya İlişkilerine Etkileri” ,s.137
Akkan, Faruk:	(Çevrimiçi) http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=23561
Alasania, Giuli:	“The European Integration of Georgia: A Dream or a Chance?” , The Caucasus: Georgia on the Crossroads. Cultural exchanges across the Europe and Beyond, 2nd INTERNATIONAL SYMPOSIUM OF GEORGIAN CULTURE, November 2-9, 2009, Florence, Italy, Georgian Arts and Culture Center through International Initiative for Georgian Cultural Studies,Tiflis 2011, s. 15
Alasania, Giuli:	International Black Sea University; Ivane Javakhishvili Tbilisi State University University of Georgia, The European integration of Georgia: A Dream or a Chance? , s.15-16
Alasania, Giuli:	“Georgia and the West” , s.15
Aleksishvili, Aleks:	Gürcistan Ekonomi eski bakanı, (Çevrimiçi) https://agenda.weforum.org/2014/09/regional-cooperation-key-georgias-economic-growth/
Alsirt, Figen.T.:	“Bağımsızlık Sonrası Gürcistan’ın Yeniden Yapılanması Ve Bu Süreçte Türkiye İle İlişkileri” , Y. Lisans Tezi, Ankara, 2009
Anderson, M.S.:	“The Eastern Questions 1774-1923” , New York 1966, s. 352
Aras, Bülent, Pınar Akpınar:	“The Relations between Turkey and the Caucasus” , PERCEPTIONS, Autumn 2011, Cilt: XVI, Sayı: 3, ss. 53-54
Arıboğan, D. Ülke, Mert, Bilgin:	“New Energy Order Politics Neopolitics: From Geopolitics to Energeopolitics” , Uluslararası İlişkiler, Volume 5, No 20 (Winter 2009), s.111
Aslan, Cahit:	“Türk-Rus-Gürcü İlişkilerinin Merkezindeki Ülke: Abhazya” , Akademik Bakış, Sayı 16, Nisan, 2009, S. 3
Aydın, Mustafa:	“Turkish Policy Toward the Caucasus” , The Quarterly Journal, No.3, Eylül 02

Aydın, Nermin Zahide:	"Hazar Enerji Kaynakları ve Siyaset" , s.219
Bal, İdris:	"Turkish Model" and the Turkic Republics ", PERCEPTIONS, Cilt. 3, Sayı. 3 (Eylül-Ekim 1998)
Baran, Zeyno:	"Turkey and the Wider Black Sea Region" ,The Wider Black Sea Region in the 21st Century, s.88
Bayraklı, Enes:	"Nato'nun Galler Zirvesi: Yeni Bir Soğuk Savaş mı, Rusya İle İşbirliği mi?" , SETA Perspektif, Sayı: 70, Eylül 2004, s.3
Bazoğlu, S.D.:	"From Hegemony to Pluralism: The Changing Politics of the Black Sea" , SAIS Review, cilt. 17 (1), 1997, s.1
Bilge Adamlar Kurulu Raporu:	"Kafkasya'daki Gelişmeler Ve Türkiye" , Rapor No: 60, Nisan 2014, S.26
Bilge, A. Suat:	"Güç Komşuluk: Türkiye-Sovyetler Birliği İlişkileri (1920-1964)" , Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1992, Ankara
BİLGESAM:	"Kafkasya'daki Gelişmeler ve Türkiye" , Rapor no: 31 Nisan 2014, İstanbul, s. 31-32
Billon, Philippe Le:	"The Geopolitical Economy of Resource Wars" , 2004 s.1
Bocutoğlu, Ersan:	"Kuruluşunun 21. yılında Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nın Zayıf İktisadi Performansı ve Kurumsal Kapasitesi Hakkında Heterodoks bir Değerlendirme" , http://ersanbocutoglu.net/Custom/OdesisMc/Bildiri/bildiri-01.pdf Charter of the Organization of the Black Sea Economic Cooperation.
Bölükbaşı, Ahmet Arkin	"Kuzey Kafkasya Özerk cumhuriyetler Bağlamında Rus Dış politikası" , (Çevrimiçi) http://www.circassiancenter.com/cc-turkiye/arastirma/0520-kuzey-2.htm
BP:	"Statistical Review of World Energy" , Haziran 2014, ss. 8-22
Brzezinski, Zbigniew:	Büyük Satranç Tahtası , çev: Yelda Türedi, İnkılap Y.E, 2005, ss. 52-58
Onal, Buket:	"Karadeniz Deniz İşbirliği Görev Grubu (Blackseaför) Ve Karadeniz Güvenliğindeki Rolü" 1. Karadeniz Ve Balkan Ekonomik Ve Politik Araştırmalar Sempozyumu, Eylül 2014, Zonguldak, Türkiye, s. 164
Büyük Sovyet Ansiklopedisi	

Cahnman, Werner J.:	Concepts of Geopolitics , <i>American Sociological Review</i> , Vol. 8, No. 1, 1943, s. 56.
Cecire, Michael Hikari:	"The Merchant Hegemon: Georgia's Role in Turkey's Caucasus System" Georgian Foreign Policy The Quest for Sustainable Security Edited by Kornely Kakachia and Michael Cecire, Konrad-Adenauer-Stiftung, Tiflis, 2013, s. 111
Cecire, Michael, Kornely Kakachia:	"Georgian Foreign Policy The Quest for Sustainable Security" , Konrad-Adenauer-Stiftung Regional Program South Caucasus Akhvlediani Tiflis, 2013, s. 65
Chkhikvadze, Ivane:	"EU-Georgia Relations: Where IT Starts and Where it Goes" , Georgian Foreign Policy The Quest for Sustainable Security Edited by Kornely Kakachia and Michael Cecire, KAS, Tiflis, 2013, s. 53-54.
Chufrin, G.I.:	"The Security of the Caspian Sea Region" , Oxford 2001, s. 11
Clayton, Nick:	"What is Turkey Doing in Abkhazia?" Heinrich Boell Stiftung, 16 January 2014, (Çevrimiçi) http://ge.boell.org/en/2014/01/16/what-turkey-doing-abkhazia
Cooper and Shanker:	2008 Gerard Toal, "Russia's Kosovo: A Critical Geopolitics of the August War Over South Ossetia" , Forthcoming Eurasian Geography and Economics, 2009, vol 50 Issue 1, s. 11
Coppieters, Bruno:	"The Georgian-Abkhaz Conflict" , Chapter 5, s.5
Cornell, Svante E.:	"Georgia After the Rose Revolution: Geopolitical Predicament and Implications for U.S. Policy" , A work of the U.S. Government, s. 14
Çelikpala, Mitat:	"From a Failed State to a Weak one ? Georgia and Turkish-Georgian Relations" The Turkish Year Book ,VOL. XXXVI, s. 178
Çelikpala, Mitat:	"Security in the Black Sea Region" , The Black Sea Trust for Regional Cooperation: Bertessmann Stiftung, Policy Report II, s.9
Çelikpala, Mitat:	"Between the Paradox of failed State and Democratic Model : The 20 years of Georgia's Independence" , OAKA, Cilt:7, Sayı: 14, 2012, s. 13
ÇOLAK, Mustafa:	"Osmanlı - Alman Rekabeti Çerçevesinde Kafkas Müslümanlarının Bağımsızlığı ve Bakü Meselesi (1917-1918)" , History Studies Volume 6 Issue 1 Ocak 2014, s. 28-29
Dagı, Zeynep:	"Kimlik, Milliyetçilik ve Dış Politika: Rusya'nın Dönüşümü" , İstanbul, Boyut Yayıncılık, 2002, s.155

David, C.P., J.F.Gagne:	"Natural Resources: A source of Conflict" , CIC, 2006-2007, s. 12
Davtyan, Erik:	"South Caucasus and the Global Geopolitics" , Proceedings of INTCESS14- International Conference on Education and Social Sciences, Şubat 2014, İstanbul, s. 723
Davutoğlu, Ahmet:	Stratejik Derinlik , Küre Yayınları, İstanbul, 2012,s. 97
DEİK:	"Gürcistan Ülke Raporu" , 2012
Dencausse, Helene Carrere:	"İki Dünya Arasında Rusya" , Çev. Reşat Uzmen, Ötüken Neş, İstanbul, Ağustos 2013, ss. 214-215
Document of the European Bank for Reconstruction and Development	"Strategy for Georgia" Eylül 2013
Doğanay, R.:	"Milli Mücadele Türkiye, Sovyet Rusya ve İtilaf Devletlerinin Kafkas Politikaları" , Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 19, Sayı: 2, ELAZIĞ-2009, s. 284-287
Eissler, Eric R.:	"Can Turkey De-Isolate Abkhazia?" , Turkish Policy Quarterly, Sonbahar 2013: s.135
Erat, Muhammed:	"Kâzım Karabekir Paşa'nın Ermeniler Üzerine Harekâtı (1920)" , Kafkas Araştırmaları II, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, 1996, s.104.
Erkmenoğlu, F.:	Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ) - Orgütünun dunu, bugunu ve geleceği , T.C. Dış İşleri Bakanlığı, http://www.mfa.gov.tr/karadeniz-ekonomik-isbirlici-KEI_---orgutunun-dunu_-bugunu-ve-gelececi.tr.mfa
Farhadian, Isaac William:	"Crossing Georgia: An Analysis of the Russia-Georgia War of 2008" , s. 7
Farmanfarmian, Fatema Soudavar:	"Georgia and Iran: Three Millennia of Cultural Relations An Overview" , Journal of Persianate Studies, ss. 3-8
Finn, Peter:	"Putin threatens Ukraine on NATO" , Washington Post, 12 Şubat 2008
Fix, Liana:	"Georgia Knocking on Europe's Door Russia, Georgia, and the EU Association Agreement" , DGAP Kompact No: 10 Haziran 2014, s. 2

Frederiksen, Aarhus, Martin Demant:	"Insecurity and Suspicion in the Wake of Urban Development Projects in Batumi, Adjara" , CAUCASUS ANALYTICAL DIGEST No. 38, 26 April 2012, Tiflis, s. 8-10
CVCE:	From Soviet federalism to the creation of the Commonwealth of Independent States CVCE 2012 s.7
Gamkrelidze, G.:	"Researches in Iberia-Colchology" , Center of Archaeology of Georgian National Museum, s. 152-160
Gamkrelidze, Thomas V.:	"Georgia: Europe or Asia?" Georgian Arts and Culture Center through International Initiative for Georgian Cultural Studies, Tiflis, 2011, ss, 21-22
Gochitashvili, Teimuraz:	"Georgian Energy Sector: Trends and Prospects for Development" , The South Caucasus 2018 Facts, Trends, Future Scenarios, Konrad-Adenauer-Stiftung (KAS), Tiflis, 2013, s.174
Göksel, Diba Nigar:	"Turkey and Georgia: Zero-Problems?" , GMF, Black Sea Trust for Regional Cooperation, Haziran 2013, s. 1-4
Görgülü, Aybars, Onnik Krikorian:	"Turkey's South Caucasus Agenda: The Role of State and Non-State Actors" , TESEV Foreign Policy programme, Ekim 2012, s.
Graeme P., Herd Daniel A.:	Flesch NATO, EU Hold Emergency Talks on Georgia , Deutsche Presse-Agentur, 11 Ağustos 2008
Guniava, Gela:	"Türk-Rus İlişkileri ve Gürcistan 20.yy ilk Çeyreğinde" , Ankara Üni.Sosyal Bilimler Ens.Tarih ABD, Ankara 2007
Gül, M.:	"Türk-Gürcü ilişkileri ve Türkiye Gürcüleri" , SAÜ Fen Edebiyat Dergisi, 2009-1, s.80
Gümüş, Nebi:	"Son Gürcü Kralı II. Solomon'un Ruslara Karşı Mücadelesi ve Osmanlı Devleti ile İlişkileri" , SÜİFD 22, s. 107
Gümüş, Nebi:	"Selçuklu-Gürcü İlişkileri, (Çevrimiçi) http://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=366872 erişim tarihi: 16.04.2015
Gürcistan Dış İşleri Bakanlığı:	"Georgia and the world: a vision and strategy for the future" , Tbilisi, Ekim. 2000, ss. 3-4
Gürsoy, Faruk, Nika Chitadze:	"Economic and Political Environment of Georgia After the Restoration of National Independence" , European Journal of Economic and Political Studies, s. 43
Gvalia, Giorgi, David	"Thinking Outside the Bloc: Explaining the Foreign Policy of

Siroky, Bidzina Lebanidze, Zurab Iashvili	Small States ", Security Studies 22:1, s. 98-131
Hacısalihoglu, Y.:	"Kuramsal ve kavramsal bir Çözümleme: Mekân-Güç-Çatışma-Jeopolitik , Stratejik Araştırmalar Dergisi / Journal of Strategic Studies 1(2),2008, s. 25
Hassner, P.:	"One Cold War Among Many?" Survival, cilt. 50, sayı. 4, 2008, s. 250
Hazar Strateji Enstitüsü Enerji Araştırmaları Merkezi:	"TANAP Raporu" , Kasım, 2012 s. 5
Helly, Damien, Giorgi Gogia:	"Georgian Security and the Role of West" , Bruno Coppieters & Robert Legvold (Der.), Georgia After the Rose Revolution, (London: The MIT Press, 2005), s. 271
ICG Europe Briefing:	"Saakashvili's Ajara Success: Repeatable Elsewhere in Georgia?" , 18 August 2004, s. 12
IIFMCG Report:	Vol. 1, September 2009, s. 32.
IMF	World Economic Outlook, Nisan 2014
International Crisis Group:	Georgia: the Risks of Winter , 26 November 2008. Europe Report N. 51
İpek, Pınar:	"The Aftermath Of Baku-Tbilisi-Ceyhan Pipeline: Challenges Ahead For Turkey" Perceptions, Spring 2006, s.3
İşcan, Eder, İsmail Hakkı:	"Uluslararası İlişkilerde Klasik Jeopolitik Teoriler ve Çağdaş Yansımaları" , Uluslararası İlişkiler, Cilt 1, Sayı 2 (Yaz 2004), s. 48
Jackson, A.:	"IA Forum Interview: Vladimer Papava" , International Affairs Forum, 14 August, 2008, (Çevrimiçi) http://ia-forum.org/Content/ViewInternalDocument.cfm?ContentID=6377
Jentsch, Greg:	"What are the main causes of conflict in South Ossetia and how can they best be addressed to promote lasting peace?" , The BSIS Journal of International Studies, Vol 6 (2009), s.3
Jones, Stephen, Levan Kakhishvili:	"Georgian Foreign Policy The Quest for Sustainable Security" , Edited by Kornely Kakachia and Michael Cecire, Konrad-Adenauer-Stiftung (KAS), Tiflis, 2013, s. 19
Kakachia, Kornely K.:	"Between Russian Assertiveness and Insecurity: Georgia's Political Challenges and Prospect after the Conflict" , Uluslararası İlişkiler, cilt 7, sayı 26 (Summer 2010), s. 99

Kapanadze, Sergi Razvitie:	"Veterinari v Gruzii za gody Sovetskoï vlasti" Tiflis 1965
Kapanadze, Sergi:	"Turkish Trade With Abkhazia: An Apple Of Discord For Georgia" , Turkish Policy Quarterly, 2014, s. 60
Karamanlı, H.M.:	"Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi" , cilt 14, s.314
Karadeniz, Bülent:	"Security And Stability Architecture In The Black Sea" , Perceptions • Winter 2007, s.100-101)
Karbuç, Sohbet:	"Losing the Energy Battle: How Many and Why the US and EU Need to Engage the Black Sea Region" , Journal of Energy Security, 2015
Kartal, Ç.:	"Gürcistan ve Türkiye İlişkileri" , Yüksek Lisans Tezi, Edirne, 2007, s. 25
Kasım, Kamer:	"Türkiye'nin Karadeniz Politikası: Temel Parametreler ve Stratejiler" , Oaka /Usak, 2008, s.173
Kesgin, Serdar:	"NATO-Rusya İlişkileri" , Giresun Üniversitesi Karadeniz Stratejik Araştırma ve Uygulama Merkezi (KARASAM), Giresun 2009, s. 82
Khachatryan, Daniel:	"The EU's Niche in the New South Caucasus: Old Partners, New Challenges" , TESEV FOREIGN POLICY PROGRAMME, Ocak 2015, s. 6
Kızılbuga, Esra:	"Russian Involvement in The Abkhaz-Georgian Conflict" , M.S., Graduate School Of Social Sciences, Eurasian Studies Program, April 2006, S. 27
Kldiashvili, Giorgi:	"Parliamentary Elections in Georgia" Caucasus Analytical Digest, No: 43, 15 Ekim 2012, Tiflis, s. 2-3
Koçer, Gökhan:	"Karadeniz'in Güvenliği: Uluslararası Yapılanmalar ve Türkiye" , Akademik Bakış, Cilt 1, Sayı 1, Kış 2007, s. 211
Kona, Gamze Güngörmüş:	"Rusya Federasyonu'nun Kafkasya Politikası" Harp Akademileri Komutanlığı – Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (SAREN) tarafından düzenlenen "Kafkasya'ya Güncel Bakış" konulu Sempozyum'da sunulan Tebliğ, 26-27 Ocak 2005
Köten, Faysal:	"Boru Hattı Projelerinin Hazar Havzası Jeopolitik Ve Jeoekonomisindeki Rolü" , Avrasya İncelemeleri Dergisi (AVİD), II/1 (2013), 65-84s.73

Kriz, Zdenek, Zinaida Shvchuk:	“Georgian readiness for NATO membership after Russian-Georgian armed conflict” , ELSEVIER, Communist and Post-Communist Studies 44 (2011), s. 89-90
Kunznetsova, Nino Gunia:	“Georgia, Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe” , Council of Europe, s.31.)
Ladislaw, S.:	M.Leed, M.A Walton: “New Energy New Geopolitics: Balancing Stability and Leverage” , CSIS, Nisan 2014, s.44
Lang, David Marshall:	“A Modern History of Georgia” /NY/1962
Lazarevic, Dusica:	“NATO Enlargement to Ukraine and Georgia : Old Wine in New Bottles?” , MAP, Annual National Program, NATO-Russia relations, Winter 2009, s. 55
Lazarevic, Dusica:	“NATO Enlargement to Ukraine and Georgia: Old Wine in New Bottles” , The Quartely Journal, Kış 2004, s. 44
Lukyanov, Fyodor:	“No Alternative to Reconciliation” , in Nikolai Silaev and Andrei Shushentsov, Georgia after the 2012 Elections and Prospects for Russo-Georgian Relations, Moskova 2012, MGIMO, s. 48.
MacFarlane, S. Neil:	“The Reluctant Patron: Georgia-U.S.Relations” , Georgian Foreign Policy The Quest for Sustainable Security, Edited by Kornely Kakachia and Michael Cecire, Konrad-Adenauer-Stiftung, Tiflis, 2013, s. 80
MacFarlane, S. Neil:	“Two Years of the Dream: Georgian Foreign Policy During the Transition” , Chathamhouse –The Royal Institute of International Affairs, Russia and Eurasia Programme, Mayıs 2015
Mackinder, H. J.:	“The Geographical Pivot of History” in Democratic Ideals and Reality. Norton and Company. New York, U.S.A, 1962. s. 241.
McCarthy, J.:	“The geopolitics of Caspian oil” , Jane’s Intelligence Review, Temmuz 2000, s. 21
Mehdiyev, Farhad:	“Gürcistan Seçimleri ve Bölgeye Etkileri” , Hazar Strateji Enstitüsü, s.1
Mert, Okan:	Türkiye’nin Kafkasya Politikası ve Gürcistan , s. 62.
Misiagiewicz, Justyna:	“Geopolitics and Energy Security In the Caspian Region” the Dept. of IR, Maria Curie-Sklodowska University, s. 63
Modebadze, V., Sayın, F.M., Yılmaz, R.:	“Georgian – Turkish Relations since the Breakdown of Soviet Union” , Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2014, 4(1), s. 360-361

Modebadze, V., Sayın, F.M., Yılmaz, R.:	“Georgian – Turkish Relations since the Breakdown of Soviet Union” , Volume 4, Issue 1, Bahar/Spring 2014, s. 361
Muchaidze, Giorgi:	“Russia’s Soft Power Offensive in Georgia” , (Çevrimiçi) http://georgianreview.ge/2014/12/russias-soft-power-offensive-in-georgia/?print=pdf
Murtazaoğlu, Fahrettin:	“Acaralılarının Siyasi Özerklik Hakkının Süjesi Haline Gelmeleri ve Türkiye’nin Bu Sürece Etkisi” , bilig, Bahar / 2004, sayı 29, s.41-82
Natmeladze M.:	“Demographic processes in Georgia in the 1940s,” Tbilisi, 2002, ss. 3-12
Nichol, Jim:	“Georgia’s October 2012 Legislative Election: Outcome and Implications” , CRS Report for Congress, 15 Ekim 2012, s.1
Nodia, G.:	“Current politics and economics of Europe” , Vol. 2, s. 39
Nodia, Ghia:	“A New Cycle of Instability in Georgia: New Troubles and Old Problems” , G. K. Bertsch et.al. (Der.), Crossroads and Conflict: Security and Foreign Policy in the Caucasus and Central Asia, (New York: Routledge, 2000), s. 188
Nodia, Ghia:	“Divergent Interests: What Can and Cannot be Achieved in Georgian- Russian Relations” , Georgian Foreign Policy The Quest for Sustainable Security, Edited by Kornely Kakachia and Michael Cecire KAS, Tiflis, 2013, s. 97-98
Nodia, Ghia:	“Georgia: Dimensions of Insecurity Statehood and Security” , s. 54-58
Nuriyev, Elkhan:	“Geopolitical Breakthrough And Emerging Challenges: The Case Of The South Caucasus” , Perceptions Journal Of International Affairs June - July 2001 Volume VI - Number 2, s. 6
Oktay, Emel G.:	“Türkiye’nin Avrasya’daki Çok Taraflı Girişimlerine Bir Örnek: Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü” , Uluslararası İlişkiler, Cilt 3, Sayı 10 (Yaz 2006), s. 149-179.
Oral, T.:	“Sovyetler Birliği Yönetimi Altında Gürcistan” , Y.L. Tezi, Kahramanmaraş, Nisan 2011, s. 42
Özarслан, Bahadır Bumin:	“Karadeniz’in Yeni Jeopolitiğinin Türkiye’nin Güvenlik Anlayışı Üzerine Etkileri” , 21. Yüzyıl, Sayı: 24, Aralık 2010, s. 12
Özarслан, Bahadır Bumin:	“Soğuk Savaş Sonrası Karadeniz’de Güvenlik Politikaları Ve Türk-Rus İlişkileri” , Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, XII/1

	(Yaz 2012), s.146
Özbay, R. Deniz:	Gürcistan Sosyo –Ekonomik Yapısı, Dünya ve Türkiye ile ilişkileri , İTO, İstanbul 2014, s.32
ÖZMEN, H.Alparslan:	Enerji Güvenliği Politikaları ve Kırım , Bilgesam, IESC, 2014 s.765
ÖZTÜRK, Mustafa, Osman Nuri ARAS:	“Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı ve Türk Dış Ticaretine Yansımaları”, 1. Karadeniz ve Balkan Ekonomik ve Politik Araştırmalar Sempozyumu, s. 240-241.
Öztürk, Senem:	Jeopolitiğin Rusya Federasyonu’na Etkilerinin Kuzey Kafkasya-Gürcistan-Güney Osetya Çerçevesinde İncelenmesi , Güvenlik Stratejileri, Yıl: 9 sayı: 17, s.203
Papava, Vladimer:	“ Economic Component of the Russian – Georgian Conflict ”, The Caucasus & Globalization, cilt 6, sayı 1, 2012, s. 66
Papava, Vladimer:	“ The Political Economy of Georgia’s Rose Revolution ”, s. 664
Pascual, Carlos:	“ Geopolitics of Energy: From Security to Survival ”, s.2
Pavliük, Oleksandr, Ivanna Klympush-Tsintsadze:	“ The Black Sea Region: Cooperation and Security Building ”, EastWest Institute, New York, 2004 s. 51
Petersen, Alexandros:	“ The 1992-93 Georgia Abkhazia War: A Forgotten Conflict ”, Caucasian Review Of International Affairs, Vol. 2 (4) – Autumn 2008, S. 192
Pirtskhelani, Nana:	“ Projects under Southern Energy Corridor and Energy Security of Georgia in the Changing Regional Context ”, TANAP Conference in İstanbul, September 28-29, 2012, s. 103
Priego, Alberto:	“ Nato Cooperation Towards South Caucasus ”, CAUCASIAN REVIEW OF INTERNATIONAL AFFAIRS, VOL. 2 (1) –Winter 2008, s. 52-53
Pyrkalo, Svitlana:	“ Black Sea Transmission Line redraws Europe’s energy map ”, 19 Mart 2015, (Çevrimiçi) www.ebrd.com
Punsmann, Burcu Gültekin:	“ Azerbaycan-Türkiye İlişkilerinde Bir Adım: Trans Anadolu Boru Hattı (TANAP) ”, Hazar Strateji Enstitüsü Enerji Araştırmaları Merkezi, “TANAP Raporu”, Kasım, 2012 s.12
Richard G. Whitman, S.:	Wolff, The EU as a conflict manager? The case of Georgia and its implications , (Çevrimiçi) https://www.gov.uk/government
Rajebashvili, Giorgi:	“ Tourism Development in Georgia ”, POLICY BREIF, Şubat,

	2012, s. 4
Rondeli, Alexander:	“The Choice of Independent Georgia” , s.196
Rondeli, Alexander:	“Pipelines and Security Dynamics in the Caucasus” , Insight Turkey, cilt: 4, sayı. 1, 2002
Rzayeva, Gulmira:	“TANAP-Hazar Gazını Avrupa’ya Taşıyan Atılım Projesi” , Hazar Strateji Enstitüsü Enerji Araştırmaları Merkezi, “TANAP Raporu”, Kasım, 2012 s. 9
Sammut, Dennis, Nikola Cvetkovski:	Confidence Building Matters The Georgia—South Ossetia Conflict , March 1996, s. 10
Sandell, T.:	Analytical Base-Line Report on the Culture Sector and Cultural Policy of the Republic of Georgia , Eastern Partnership Culture Programme, Regional Monitoring and Capacity Building Unit (RMCBU), 2012, s. 22.
Sandıklı Atilla, Erdem Kaya:	“Revisiting Security and Energy Geopolitics of South Caucasus: A Turkish Perspective” , s: 597
Sanem, Özer:	“Bağımsızlık Sonrası Gürcistan-Avrupa Birliği İlişkileri” , Uluslararası İlişkiler, Cilt 4, Sayı 15 (Güz 2007), s.118.
Sapmaz, Ahmet:	“Rusya’nın Transkafkasya Politikası ve Türkiye’ye Etkileri” , Ötüken, Ankara 2007, s. 27-28
Şevardnatze	Milliyet , 29 Ocak 2006
Sevim, Cenk:	“Küresel enerji jeopolitiği ve enerji güvenliği” , Journal of Yasar University 2012, s.4385
Shaffer, Brenda:	“The Geopolitics of the Caucasus” Spring/Summer 2009, volume xv, issue ii, s. 131
Shermatova, S., Mikadze, A.:	“Russia strikes deep roots in the Caucasus” , Moscow News, 31 Mar.– Nisan. 1995
Sierra, Oscar B. Pardo:	“Shaping the Neighbourhood? The EU’s Impact on Georgia” , Rout edge, EUROPE-ASIA STUDIES Vol. 63, No. 8, October 2011, 1377–1398
Şimşek, Güntay:	“Tanap ne getirip ne götürecektir?” , Habertürk, 17 Mart 2015
Smith, Julianne:	Europa, Russia, And The United States Finding A New Balance , CSIS, Kasım 2008, s. 13
Tavkul, Ufuk:	Etnik Çatışmaların Gölgesinde Kafkasya, İstanbul, Ötüken

	Yayıncılık, 2002), s. 7
TC Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü:	Tasarı Gerekçesi, TBMM Dönem 21 Yasama Yılı 3 (s sayısı 553), 24.07.2000
Teschke, Benno:	Historical Materialism , volume 14:1 s.327
Terterov, Marat:	John Van Pool, Sergiy Nagorny, " Russian Geopolitical Power in the Black and Caspian Seas Region: Implications for Turkey and the World ", Insight Turkey Vol. 12 / No. 3 / 2010 ss. 191)
Tibold, Andrej, Vincent Cillesen:	"Geo-strategy in the South Caucasus Power Play and Energy Security of States and Organisations" Editor: Marcel de Haas, The Hague, Netherlands Institute of International Relations Clingendael, Kasım, 2006, s. 47
Tibold, Andrej, Vincent Cillesen:	"Power Play and Energy Security of States and Organisations" , Netherlands Institute of International Relations Clingendael, November 2006, s.11
Toal, Gerard:	"Russia's Kosovo:A Critical Geopolitics of the August War Over South Ossetia" , Forthcoming Eurasian Geography and Economics, 2009, vol 50 Issue 1, s. 5
Topal, Coşkun:	"Türkiye'nin Güney Kafkasya Politikası ve Gürcistan" , International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 10/1 Winter 2015, s.760
Torun, Alparslan:	"Türkiye'nin Jeoekonomik Stratejilerinde Gürcistan'ın Yeri" , Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Sosyal bilimler Enstitüsü, Y.Lisans Tezi, Çanakkale, 2006, s. 72
Triantaphyllou , Dimitrios:	"The Black Sea Region and Its Growing Influence" , Speech on the occasion of the celebration of the "BSEC Day" (18 July 2006), Harvard Black Sea Security Program Publications, para. 15: http://www.harvard-bssp.org/bssp/publications/120
Tsereteli, Mamuka:	"Economic and Energy Security: Connecting Europe and the Black Sea-Caspian Region" , Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program, Silk Road Paper, March 2008, s. 42
Turkish Policy Quarterly:	Interview With Irakli Alasania: The Defense Of Georgia , Sonbahar 2013: s.18

Tüysüz, Emre:	"Karadeniz Güvenliği Ve Bunun Ab Güvenliğine Etkileri" , Dicle Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi C:2 S:6 Yaz 2014, s. 76
Tüysüzoğlu, Göktürk:	"Karadeniz Havzası'ndaki Çatışma Gerçekliğinin Güvenlikleştirme Yaklaşımı Çerçevesinde Anlamlandırılması" , Karadeniz Araştırmaları, Bahar 2014, Sayı 41, s. 88.
UİB	Gürcistan ülke Raporu, 2015
URAL, Selçuk, İrfan TOKGÖZ:	"The Role of Turkey in Georgia's Foreign Policy from Independence to Velvet Revolution (1991-2004)" , Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Journal of the Institute of Social Sciences Sayı 7, İlkbahar 2011, 115-135, s.120
Vasiliev, Alexander:	"The Black Sea Region In Turkish Foreign Policy Strategy: Russia & Turkey On The Black Sea" , Carnegie Moscow Center Black Sea Peacebuilding Network Russian Expert Group Report No. 2010/2, S. 2
VLAD, Liviu Bogdan:	Gheorghe HURDUZEU, Andrei JOSAN, "Geopolitical Reconfigurations In The Black Sea Area At The Beginning Of The 21st Century" , Romanian Review on Political Geography 11th year, no.1, 2009, ss. 66-67
Wheatley, J.:	"Georgia from National Awakening to Rose Revolution, Delayed Transition in the Former Soviet Union: Ashgate Pub Co, 2005
Winrow, Gareth:	Southeast European and Black Sea Studies Vol. 7, No. 2, June 2007, s. 218
World Economic Forum:	2013-2014 Global Competitiveness Report
Yalçinkaya, Alaeddin:	"Kafkasya'da Siyasi Gelişmeler: Etnik Düğümden Küresel Kördüğüm" , Lalezar Kitabevi, 2006 s. 88
Yapıcı, M. İrem:	"Kafkasya'nın Sorunlu Bölgesi: Güney Osetya" , OAKA, Cilt:2, Say: 3, s. 79
Yılmaz, S.	"Karadeniz'de Değişen Dengeler ve Türkiye: Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı" , Karadeniz Araştırmaları, 15 http://www.karam.org.tr/Makaleler/1682205123_yilmaz.pdf
Zimnitskaya, Hanna, James von Geldern:	"Is the Caspian Sea a sea; and why does it matter?" , Journal of Eurasian Studies 2011, ss. 1-14
	"Vladimir Putin Threatened to Hang Georgia Leader 'By the Balls'" , Daily Telegraph, 13 Kasım 2008

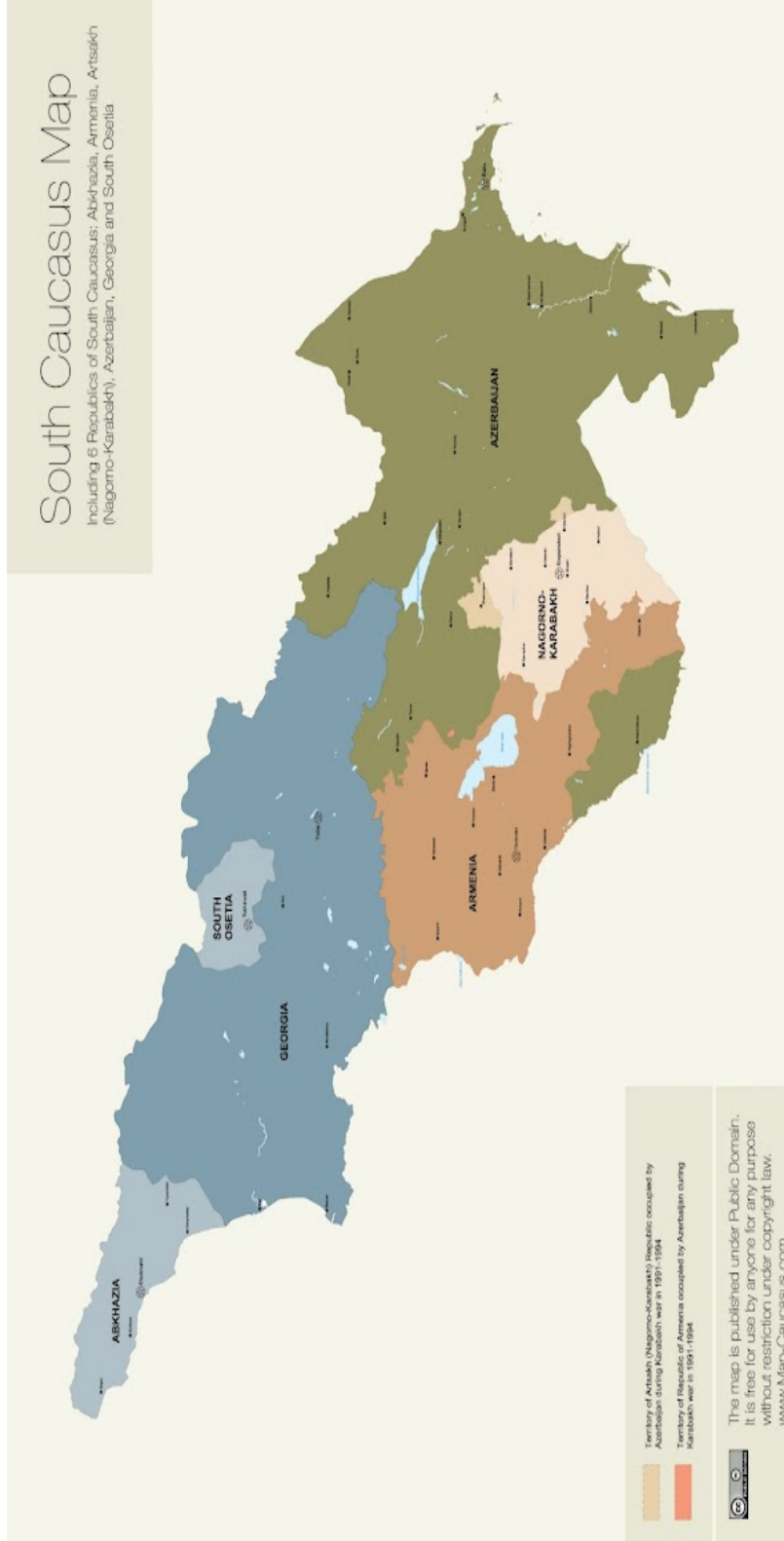
	Black Sea Trade & Development Bank , Annual Report, 2012.
	Policies and Programmes Energy Charter Secretariat, 2012 “ In-Depth Review of Energy Efficiency- Georgia ”, Boulevard de la Woluwe, 56 B-1200 Brussels, Belgium
	“ Georgia and The World: A Vision and Strategy for the Future ” (2020), GeoStat, Ministry of Finance
	The European Geopolitical Forum, “ Old Powers Re-Emerging In The Wider Black Sea: Security And Regionbuilding Strategies In Europe’s Eastern Neighborhood ”, Egf Research Paper, Brussels, April 2013, ss. 7-8)
	“ A new Era in Turkey-Abkhazia Relations ,” Today’s Zaman, 1 September 2014, (Çevrimiçi) http://www.todayszaman.com/newsDetail.action;jsessionid=f76WhBRZ7FrEE-5Fslk4NqiZ?newsId=357355&columnistId=0
	“ Tbilisi Protests Turkish MPs’ Visit to Abkhazia ” Civil.ge 9, Haziran 2014, (Çevrimiçi) http://www.civil.ge/eng/article.php?id=27334
	Culture Exchange Platform (Çevrimiçi) www.culture-exp.eu .
	Economic Policy Research Center (EPRC), Tbilisi.Georgia, (Çevrimiçi) www.eprc.ge
	Georgia and the World: A Vision and Strategy for the Future (Çevrimiçi) www.bits.de/NRANEU/.../GeorgiaStrategy.pdf
	Georgia Times , 30 Haziran 2012, (Çevrimiçi) http://www.georgiatimes.info/en/news/71264.html
	International Federation of Interior Architects / Designers , (Çevrimiçi) http://www.ifeworld.org/
	Kyiv Initiative Regional Programme: Black Sea and South Caucasus, Council of Europe (Çevrimiçi) http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/cooperation/Kyiv/default_en.asp .
	The Research and Planning Department of Georgian National Tourism Administration , (Çevrimiçi) www.mygeorgia.ge
	(Çevrimiçi) http://1tv.ge/news-view/74444

	(Çevrimiçi) http://www.blackseaforturkce.org/kurulus.php
	(Çevrimiçi) http://data.worldbank.org/indicator/DT.DOD.MWBG.CD/countries
	(Çevrimiçi) http://www.dzkk.tsk.tr/icerik.php?icerik_id=243&dil=1&blackseaforturkce=1
	(Çevrimiçi) http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/european_energy_policy/turkeys_energy_strategy_en.pdf
	(Çevrimiçi) http://encyclopedia2.thefreedictionary.com/Georgian+SSR
	(Çevrimiçi) http://ggdavid.tripod.com/georgia/geogr.htm
	(Çevrimiçi) http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/country_profiles/3520322.stm
	(Çevrimiçi) http://president.gov.ge/ge/PressOffice/News/SpeechesAndStatements?p=8092&i=1
	(Çevrimiçi) http://www.agrilng.com/agrilng/Home/Actualitati
	(Çevrimiçi) http://www.avim.org.tr/bulten/tr/90647
	(Çevrimiçi) http://www.bbc.co.uk/russian/russia/
	(Çevrimiçi) http://www.bik.gov.tr/tanap-in-temeli-atildi-haberi-85629
	(Çevrimiçi) http://www.ceenenerji.com/blog.asp?search=TANAP
	(Çevrimiçi) http://www.conflicts.rem33.com/images/Georgia/Lang_12.htm
	(Çevrimiçi) http://www.ebrd.com/news/2015/black-sea-transmission-line-redraws-europes-energy-map.html
	(Çevrimiçi) http://www.fizan.net/gurcistan.html
	(Çevrimiçi) http://www.gdd.org.tr/yazidetay.asp?id=61
	(Çevrimiçi) http://www.geowel.org/index.php?article_id=80&clang=0
	(Çevrimiçi) http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/27210984.asp

	(Çevrimiçi) http://www.iri.org/news-events-press-center/news/iri-releases-first-georgian-national-survey-afterelections
	(Çevrimiçi) http://www.iri.org/sites/default/files/2012%20August%2020%20Survey%20Georgian%20Public%20Opinion,%20June%2026-July%204,%202012.pdf
	(Çevrimiçi) http://www.kugm.gov.tr
	(Çevrimiçi) http://www.mfa.gov.tr/blackseafort.tr.mfa
	(Çevrimiçi) http://www.mfa.gov.tr/gurcistan-siyasi-gorunumu.tr.mfa
	(Çevrimiçi) http://www.mfa.gov.tr/turkiye-gurcistan-siyasi-iliskileri.tr.mfa
	(Çevrimiçi) http://www.mfa.gov.tr/karadeniz-ekonomik-isbirligi-orgutu-kei.tr.mfa
	(Çevrimiçi) http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-uluslararası-guvenlik-alanındaki-girisimleri-ve-uluslararası_nato_-bm_-ab_-barisi-koruma-destekleme-harekatlarına-k.tr.mfa
	(Çevrimiçi) http://www.mfa.gov.tr/nato-tarihce.tr.mfa
	(Çevrimiçi) http://www.phillipfx.com/forex-haberleri/36483/imf-icra-kurulu-gurcistan-ile-stand-by-anlasmagini-onayladi
	(Çevrimiçi) http://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=366872
	(Çevrimiçi) http://www.todayszaman.com/news-270575-turkey-eyes-solution-a-5-s-iran-insists-on-unfair-gas-price.html
	(Çevrimiçi) http://www.worldaerodata.com/countries/Georgia.php
	(Çevrimiçi) http://www.worldbank.org/en/country/georgia/overview
	(Çevrimiçi) http://www2.unwto.org
	(Çevrimiçi) https://en.wikipedia.org/wiki/Baku%E2%80%93Tbilisi%E2%80%93Ceyhan_pipeline
	(Çevrimiçi) https://istihbaratsahasi.wordpress.com/tag/gurcistan-

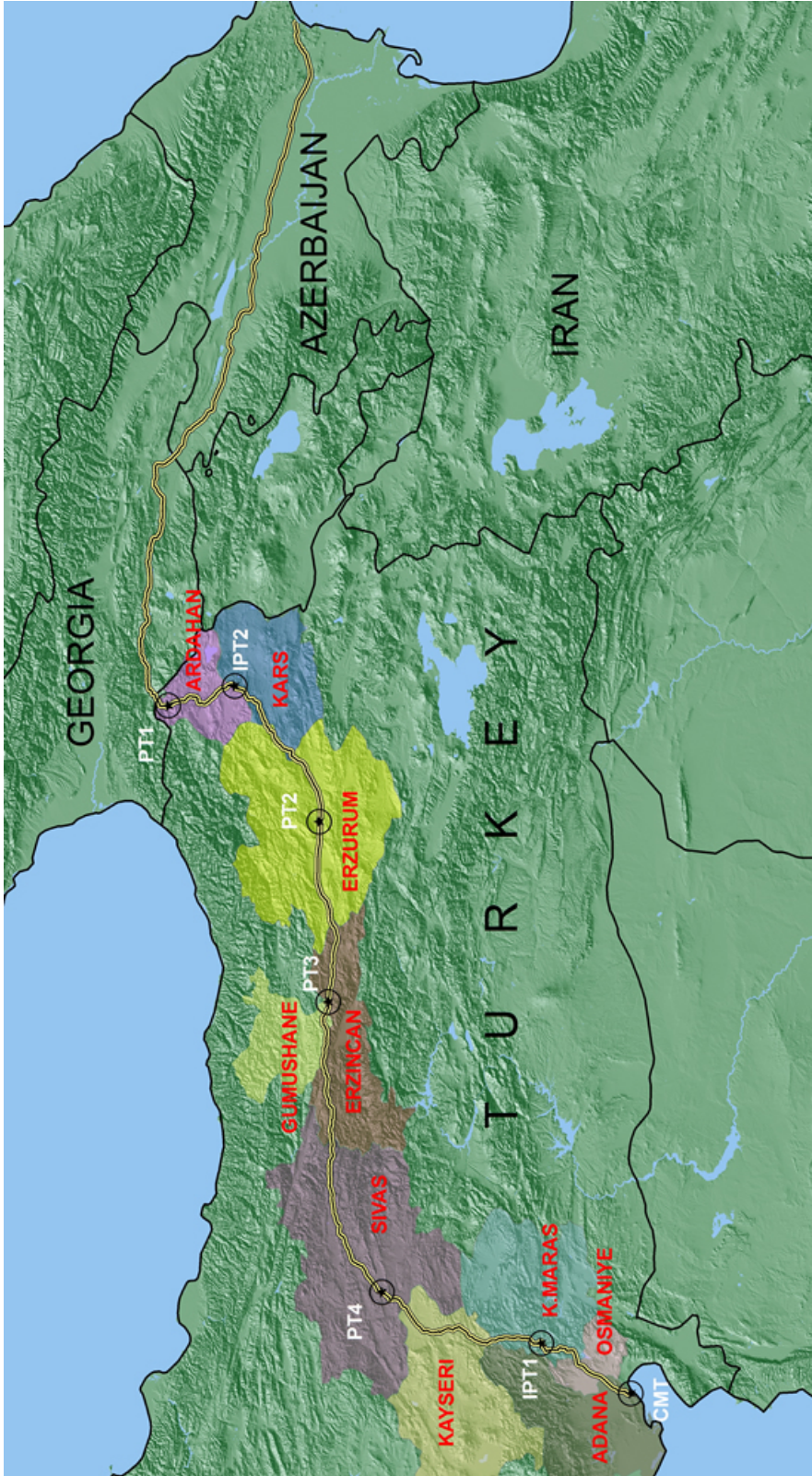
	secimleri/
	(Çevrimiçi) https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gg.html
	(Çevrimiçi) http://www.cnnturk.com/2013/ekonomi/genel/06/28/nabucco.bitti.tap.gundemde/713397.0/

EK 3: Güney Kafkasya Siyasi Haritası

KAYNAK : <http://www.mappery.com/map-of/Political-Map-of-South-Caucasus-2>

EK 4: BTC Boru Hattı Güzergah Haritası

KAYNAK : <http://www.botasint.com/harita.aspx?dil=eng>

EK 5: TANAP Proje Güzergah Haritası

KAYNAK: <http://www.elektrikhaber.com/2014/10/01/tanap-projesi-istasyonlar-insaati-ihalesine-cagirilacak-firmalar-belirlendi/>

EK 6: TAP Boru Hattı Güzergah Haritası

KAYNAK : <http://www.1derrick.com/shah-deniz-selects-tap-for-exports-to-europe/8666/>

EK 7: Geniş Karadeniz Havzası

KAYNAK : <http://iiipercen.blogspot.com.tr/2014/04/in-direct-response-to-ukraine.html>